

ქართული
ლიბრერი

Šotha Rusthaveli

KANGELANE TIIGRINAHAS

Šoṭha Rusthaveli

KANGELANE
TIIGRINAHAS

მედიკონული
ზიგლიოთვა

მ. მ. მ. 1937

Šoṭa Rusthaveli

ALOUS

KANGELANE TIIGRINAHAS

Poem

Tallinn · „Eesti Raamat“

821.3531-13.03=511.113

N (Gruusia)

R 87

Gruusia keelest tõlkinud Juta Bedia
 Illustreerinud Sergo Khobuladze
 Kujundanud Ludvig Kruusmaa

ERS-145
 409 R

R $\frac{4702170102-081}{901(15)-91}$ 146-88

ISBN 5-450-01831-2

© Tõlked eesti keelde ja järelsõna.
 Kirjastus „Eesti Raamat“, 1991.

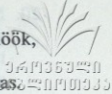

ALGUS

See, kes oma vägeva väega loonud on kogu maailma,
kes puhus elusolendeisse hinge taevast ülevalt,
kinkis meile, inimsoole, Maa värvikülla ja kireva,
tema määratud on valdjad temale sarnase kujuga.

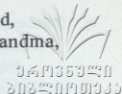
2. Oo ainus Jumal, sina oled kõigile andnud kuju ja näo,
kaitse mind ja anna jõudu, et Saatana võrku ma ei vaoks!
Anna mulle armunu kirge, mis surmani jääb lõõmama,
kergenda mu patukoormat, mis igavesti jääb mul kanda!
3. Temale, kelle kindel käsi hoiab oda, kilpi, mõõka,
kes kaitseb rubiinpalgelist päikesekuningannat Thamarit,
milliseid ülevaid kiidusõnu sõandaksin ma lausuda?
Tema nägemine rõõmu teeb, täidab südame uhkusega.
4. Ülistagem kuninganna Thamarit kuumi pisaraid valades,
temale erilist kiidulaulu laulnud olen varengi.
Peene pilliroo suleks võtsin, kastsin selle ahhaadijärve,
minu loodud kiiduvärsid mingi kõigil südamesse.
5. Ta käskis mul enda kiituseks luua värsse kõlavaid,
ülistada ta ripsmeid ja huuli, musti juuksepalmikuid,
hambaid, mis kui pärliread, tihedalt kokku lükitud.
Ka kõva kivi muudab kuju pehmel tinaalasil.

6. Nüüd vajan ma sõnu ilusaid, südant ja meisterlikkust,
Jumal andku mulle jõudu, et ei väsiks ta antud mõistus!
Ülistagem Tarieli, ta on väärt kõlavaid värse,
ja väärilisi kangelasi — kõiki kolme taevatähte!
7. Tulge kokku, kuulake, valagem pisaraid Tarieli pärast,
keegi surelikest pole sündinud, temaga võrreldav!
Mina, Rusthveli, haav südames, hakkan temast laulu looma,
kõik, mis temast varem kuuldud, lükin helmestena ritta.
8. Mina, Rusthveli, südamevalus võtan ette selle töö,
olen sõge tema pärast, kellel vägede üle on võim;
armust hullund, põlen tules ning ei leia kuskil asu,
anun üht: mind terveks ravi või võta jäägitult mu elu!
9. See on üks pärsia lugu, mis gruusia keelde ümber on pandud,
see kui imeline helmes on peos hellitamiseks loodud.
Ma värssidesse selle seadsin, töö oli ränk ja vaearikas,
mu käskijanna mind hukka mõistku või andku oma õnnistus.
10. Tema ilu mind pimedaks teeb, kuid siiski teda näha ihkan,
oo, mu süda on armust sõge, mul jääb üle vaid rändama minna.
Hävitagu ta mu keha, andku vabaks vaevatud hing!
Peagi valla pääsevad värvid kolme sangari kiituseks.
11. Igaüks peab usaldama seda, mida saatus andnud,
sõjamees vapralt võidelgu, töömees oma tööd tehku.
See, kes armastusest sõge, püüdku mõista seda tunnet,
ärgu naergu teiste üle ning ka teised teda mõistku.
12. Iidsest ajast on luule olnud tarkuse üks väljendusi,
taevas kuulda võtab palveid, neist on inimestel kasu.
Ka minu värvid heameelt teevad neile, kel süda hell ja soe,
pikka mõtet saab öelda lühidalt, sellepärast on luule hea.

-
13. Hea hobuse ära tunneb kiirest jooksust pikal teel, vilunud pallimängijale osutab osav liigutus, täpne löök, õige luuletaja oskab luua pikki värsse ja vaikida, kui tal pole midagi öelda, kui värsiread on lõppemas.
14. Vaadake siis luuletajat ja tema värsitegemist, kui ta ei valda sõnakunsti, kui puudus tuleb oskustest, et ta ei moonutaks keelt ja sõnu, poleks sõnadega kitsi, vaid julgelt, nagu pallimängus, ilmutaks mehisust ja vaprust.
15. See ei ole luuletaja, kes kuskil mõne värsi poetab, ärgu ta end pidagu suurte meistritega võrdseks. Ise kehvalt riimi valdab, kasutab neid haruharva, aga muula moodi visalt kiidab end: „Ma olen parim!“
16. Teiseks: mõned luuletajad loovad värsse tühiseid, neil ei ole sõnu varuks, südamesse minevaid. See on sama, mis haljas vibu noore jahimehe käes: tabamata suurt looma, ajab taga väiksemaid.
17. Kolmandaks: värsid on teretulnud pidulauas laule laudes, head tuju väljendades, sõbraga võistu nalja tehes. Needki värsid on head kuulda, kui on ilusasti öeldud. Kuid siiski pole luuletaja see, kes suurt ei suuda luua.
18. Luuletaja ei tohi tunnet, mis teda valdab, raisata: ainult üht ta armastagu, ainult üht ta jumaldagu, loogu värsse tema ilust, teda kiitku, ülistagu, ainult ühest unistagu, ainult temast laule laulgu!
19. Nüüd teadke: teda ülistan, ning mitte esimest korda, tunnen uhkust selle üle ning ei häbene seda. Oma elu talle annan, julmale kui lumeleopard, tema nime vargsi hüüan edaspidigi hardusega!

20. Ma räägin ülevast armastusest, see on taevane mõiste, sõnadega seletamatu, raskesti mõistetav tunne, taevä and, mis inimesele annab tiivad lennuks; seda väärt on see, kel piinu taluda on kannatus.
21. Seda ülimat armastust ka targa peaga ei mõisteta, sellest võib lõputult rääkida, nii et ka kuulajad väsivad. See armastus on madal, mis puudutab maist keha, ka see on maine tunne, kui ihaldatakse eemalt.
22. Midžnur — see on araabia keeles sõge, armastusest hullund, sest ta kannatab, talub piinu, palumata vastutasu. Ühed, jõuetud kõrgest lennust, lähenevad taevale, teised, kellel maised huvid, ümbritsevad kaunitare.
23. See, kes armastab, olema peab ilus kui päikesepaiste, tark, helde, õilsa hingega, rüütellik ja suuremeelne, arukas, kannatlik, sõnaosav, vapper vapramate seas. Kellele seda pole antud, see ei ole armastaja.
24. Armastus on puhas ja püha, raskesti mõistetav tunne, see on hoopis midagi muud kui maine kirk ja armuiha. Armastuse ja armuiha vahel on sügav kuristik. Neid ei tohi segi ajada! Kuulake mu õpetust!
25. Armastaja peab olema truu, ta ei otsi maist lõbu, armastatust eemal olles suurenevad ta kannatused. Tema süda vaid ühele kuulub, olgu ta või karm ja äge, vihkan võltsi armatsemist, suudlusi ja tühje sõnu.
26. Seda tunnet armastaja armastuseks ärgu pidagu, kui täna üks ja homme teine, kui lahusolek ei tee valu. Nii võivad vaid nooremad mehed oma aega veeta, õige armastaja on valmis kõigest maisest loobuma.

27. Õige armastaja ei näita välja oma piinu ja tundeid, ta peab üksinduses unelema, armu sügaval hinges kandma, eemal ohkama ja vaevlema, piinlema ja põlema, armastatu iga sõna kuulama ja käsku täitma.

28. Armastaja peab varjama oma südamesaladust, mitte ohkama teiste ees, et armsam ei tunneks piinlikkust. Armastust ei tohi reeta, seda peab sügaval peidus hoidma, õnn on tema nimel piinelda, tema pärast tules põleda.
29. Tark inimene ei usalda seda, kes avaldab armsama nime. Mida ta küll sellega võidab? Teeb vaid kahju mõlemale. Peale häbiväärset tegu kuis ta lausub kiidusõnu? Miks peaks armastaja tegema armsamale südamevalu?
30. Ma imestan, miks mees ei hooli armastatu tunnetest, miks ta armastatut haavab, kes niigi piinleb haavades. Kui ta aga ei armasta, siis milleks teha liigset valu? Õelal inimesel õel on keel, tunnetest ei pea ta lugu.
31. Armunu peab armsama pärast valama kuumi pisaraid, tema hing vajab üksildust, ta peab rändama laias ilmas, armastatu helge kuju on jäävalt ta mõtteis ja unelmais, kuid oma tundeid ta ei tohi reeta inimeste seas.

LUGU ARAABIA KUNINGAST ROSTEVANIST

las Araabias Rostevan, Jumalast õnnistatud kuningas, helde, sõbralik, väarikas, arvukate sõdalaste käskija; valdjas õiglane ja armulik, riigiasjades tark ja edukas, ka võitlustandril võitmatu, sõnaseadja võrratu.

33. Muud järglast polnud kuningal, vaid ainuke tütar neiueas, tütarlaps nagu taevatäht, päike, mis maailma valgustab. See, kes teda kordki nägi, kaotas südame ja aru. Oo, mitmekeelsed ilmatargad, kas jätkub teil ülistussõnu?!
34. Tema nimi oli Thinathin. Aeg on seda teada. Kui ta neiuks võrsus, piigaks sai, siis kahvatus päike ta kõrval. Kuningas, ülev ja väarikas, laskis nõumehed kutsuda, pakkus istet enda kõrval, asus asja arutama.
35. „Küsin nõu teilt tähtsas asjas, kindel olema peab otsus, sest on nii: kui närbub roos, kui ta õis kord ära kuivab, siis ta kaob ja teine sünnib siia, imelisse aeda. Loojumus mu elupäike, ees on pime, lõputu öö.“
36. Elatud on minu elu, vaevab mind vanadus, ränk ja rõhuv, kui täna mitte, siis homme ma suren, ilmaelu on kord nii loodud. Oo, kui üürrike on valgus, mille kannul käib pimedus! Valitsema jääb mu tütar, neiu, kes päikesegi varjutab.“

37. Nõumehed julgesisid väita vastu: „Vara veel kurta vanadust!
Kui ka roos peaks närbuma, truuks me jääme talle ikka,
seni veel ei lõhnalt, värvilt pole leida talle võrdsed!
Ka kahaneva kuusirbiga ükski täht ei suuda võisteida!
38. Vara nii rääkida, kuningas, roos ei ole veel närbumas,
sinu nõuanne, olgu või tühine, kaalub teiste otsustest rohkem.
Aga kui see südant vaevab, küllap siis on otsus õige:
jäägu neiuale võim piiritu, kelle kõrval on päikegi kahvatu.
39. Kuigi ilmale tulnud õrnemast soost, on ta Jumalast loodud
valdjaks.
See pole öeldud suusoojaks, ta tõesti on sündinud käskijaks.
Ta kõikjale laotab oma sära ning ta teodki on helged kui päike.
Lõvi järglased on võrdsed, olgu pojad nad või tütreid.“
40. Avthandil oli väepealik, kõrgeima väeülema poeg,
sale ja sihvakas nagu küpress, särav nagu päike või kuu.
Noor, veel tärkamata habe, puhas nagu eht kristall,
Thinathini ripsmete ilu oli röövinud temalt mõistuse ja rahu.
41. Peitis ta oma südames suurt ja sügavat armastust,
ihaldatust eemal olles kahvatusid ta palgete roosid.
Neiut nähes loitis leek, südamehaav tegi põrgupiinal
Oh häda, mida arm võib teha noore mehe südamega!
42. Kuninga otsus troonile panna oma ainus tütar
tegi rõõmu Avthandilile, ehk leebuvad nüüd armupiinad.
Ta mõtles: nüüd näen sageli ta palgete kristalli,
ehk leian nõnda palsami ma oma vaevade vastu.
43. Levis käsk Araabias, mille andnud kuningas:
„Thinathini määrän mina, tema isa, valitsema,
las ta kiirgab valguskiiri üle kõige nagu päike.
Tulge kokku, kogu rahvas, avaldama austust talle!“

44. Tulid kokku kõik araabid, kogunesid ülikud,
Avthandil, särav nagu päike, tuhandete meeste pealik,
saabus lähim nõumees Sograt, kõige tähtsamast avastavast,
Seades trooni aukohta, öeldi: „Sellel pole hinda!“
45. Isa juhtis trooni juurde Thinathini, oma tütre,
oma käega pani pähe valitsejakrooni talle,
andis sau, õlgadele laotas kuningliku rüü.
Thinathin, päikesesarnane, heitis üleva pilgu rahvale.
46. Kuningas ja tema väed kummardasid piiga ees,
tunnistasid tema ülemvõimu, ülistasid, õnnistasid neidu.
Puhuti seal pasunaid ja põristati timpaneid.
Langetades mustad ripsmed, valas piiga pisaraid.
47. Ei pidanud ta end vääriliseks isa troonil olema,
seepärast nuttis, pisaraid valgus täis ta roosiaed.
Kuningas õpetas: „Iga isa annab kord trooni järglasele,
kuni see ei sündinud, tuli minus ei kustunud.“
48. Ära nuta, kulla tütar, kuula, mis mul sulle öelda:
täna peale oled sina kogu Araabia valitseja.
Nüüdsest peale allub sulle rahvas, õukond, kogu maa;
ole käskija, valitse riiki, ole arukas ja tark!
49. Nagu päike laotab kiiri võrdselt roosile ja risurohule,
ära tüdine olemast armulik nii lihtrahvale kui ka ülikuile.
Heldus võidab kurjad mõtted, kes ustav on — jääb ustavaks!
Ole helde, lahkelt jaga, ka meri võtab vastu ning annab ära.
50. Valdjat kaunistab helde meel nagu Eedenit sale küpress,
heldele kuuletuvad kõik, ka see, kes muidu valelik.
Varandust peab kasutama, mis mõtet seda asjatult koguda!
Sulle jääb, mille ära annad; ilma oled sellest, mida endale
hoiadi!“

-
51. Selle isa õpetuse pani tütar kõrva taha,
võttis omaks, jättis meelde, kuulas ahnelt, väsimata.
Kuningas pani peo käima, lõbu oli küllaga.
Piiga oli heledam päikesest, päike igatses olla ta sarnane.
52. Ta kutsus oma kasvataja, truu, ustavast ustavama,
ja ütles: „Too mu aardelaegas, pitseeritud su oma käega,
too siia kõik, mis kuulub mulle kui isa troonipärijale!“
See toodi, ja ta kinkis ära kõik aarded, üle lugemata.
53. Sel päeval jagas välja ta kõik lapsepõlvest pärit aarded,
ja külvas üle rikkustega nii ülikud kui ka lihtrahva.
Ta ütles: „Tõesti ülem kõigest on armsa isa õpetus,
ärgu keegi püüdku peita mulle kuuluvat varandust!“
54. Ta käskis: „Minge avage kõik varakambrid, panipaigad,
peatallimees, nüüd aja välja kõik sälu- ja ka varsakarjad!“
Sai tehtud, nagu oli kästud, ta jagas ande heldel käel.
Nagu röövlid kühveldasid sõdalased kokku aardeid.
55. Tassiti laiali varandust nagu türgi sõjasaaki,
araabia tõugu hobuseid, hästi toidetuid, lihavaid.
Thinathin oli helde kui taevast tuiskav tuulispea,
ei jätanud tühjade kätega ei meesterahvast, naist ega last.
56. Nii möödus päev. Seal söödi-joodi, maitsti puuvilju, lõbutseti.
Peolauast oli osa saanud loendamatul hulgal sõdalasi.
Siis langetas kuningas pea ja mõtlikuks muutus ta pilk.
„Mis talle muret teeb, mis viga?“ imestasid kõik.
57. Avthandil istus aukohal, tema ilu püüdis pilke,
vapper sõdalaste pealik, tugev nagu lõvi või tiiger.
Ka auväärt nõumees — vana Sograt — istus ise tema kõrval.
„Miks kahvatas ta kuninglik pale?“ arutasid nad omavahel.

58. „Mis mure vaevab tema südant, miks on ta vajund mõtteisse?
Täna, sellel rõõmupeol, mis võis ta tuju rikkuda?“
Avthandil ütles: „Küsime, miks peaks ta nukralt vaikima?
Ütleme talle midagi lõbusat, miks ei peaks ta vastama?“

59. Tõusid püsti Sograt ja Avthandil, noor, kena, saledapihaline,
täitsid veiniga oma piaalid, aupaklikult lähenesid kuningale.
Naerul nägudega laskusid ta ette ühele põlvele,
Sograt hakkas rääkima, valitud sõnadega nalja heitma:

60. „Oled tõsine, muretsed, kuningas! Su näol pole rõõmu ega lusti,
ja sul on muidugi õigus: lendas tulde su määratu varandus!
Kõik andis ära, jagas välja su tütar helde ja armulik.
Polnuks vaja teda määrata valdjaks! Nüüd sul ongi mure
kaelas!“

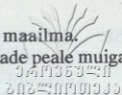
61. Kuningas, kuulanud ära ta jutu, tegi suured silmad:
kuidas nõumees julges öelda midagi säärast, siis naeratas.
„Hästi tehtud,“ lausus kiitvalt, „mõistad nalja, — see on hea.
Valelik on see ja petis, kes heidab mulle ihnsust ette.

62. Tütrel heldus ei tee mulle muret, vaid mu südamevalu on muus:
möödas on mu nooruspäevad, juba vanaks olen jäämas,
kuid kogu minu valdustes pole nimetada sellist meest,
kes võrdne oleks minuga võitluses või osavam vibulaskmises.

63. Järglaseks on mul vaid tütar, helluses kasvanud üles,
Jumal ei andnud mulle poega, olen leppinud saatusega.
Poeg sarnanenuks mulle kõiges, nii vibu- kui mõõgataius,
mõnel määral on seda Avthandil, sest ka tema on minu
kasvandik.“

64. Uhke noormees kuulas malbelt seda kuninga murejuttu,
langetas pilgu ja naeratas, naeratus tegi ta veelgi kaunimaks.

Ta valgete hammaste sära valgustas kogu maailma.
Kuningas küsis: „Miks naeratud? Miks mu sõnade peale muigad?”

65. Vannun oma elu nimel, mida ma ütlesin naljakat?“
Noormees vastas: „Ma selgitan, kuid palun anna mulle armu, selle peale, mida ütlen, ära pahanda ning ära solvu, ära pea mind liiga ülbeks, ära karista selle eest.“
66. Kuningas vastas: „Miks peaksin ma su sõnade peale solvuma?“
Ta vandus tütre elu nimel, kes oli veel kaunim päikesest.
Noormees kuulas, vastas varmalt: „Heakene küll, siis kuula, valdjas, ära hoople oma osavusega, võiksid sõnu kokku hoida!
67. Mina — põrm sinu jalge ees — pole vibulaskmises sinust kehvem, olgu tunnistajaks kõik vasallid, veame kihla, võtame mõotu! Kurtsid, et sulle pole võrdset? Ära nüüd sõnu tagasi võta! Lähme ja proovime, kutsun sind välja, vaidluse lahendagu vibu ja väljak!“
68. Kuningas vastas: „Ma ei jäta sinu väljakutset vastusetal Paned ette minna vibu laskma? Nüüd on hilja kõrvale põigelda. Võtame kaasa kogunud mehed, nad tunnistajaks meile olgu, otsustame kohapeal, kes on kangem meie seast!“
69. Avthandil nõustus, ei öelnud ära, asi oli otsustatud, mis seal ikka! Mõlemad naersid, heitsid nalja, vestlesid lõbusalt, teesklemata. Käed löödi kokku, veeti kihla, otsus kõlas järgmiselt: „Kaotajamees käigu kolm päeva järgemööda palja peaga!“
70. Kuningas andis meestele käsu: „Käige läbi jahialad, minge teele, uurige välja, kus on suured metsloomakarjad!“ Sõdalased käsu said: „Tulge kokku, end valmis seadke!“ Pidu oli läbi, küllalt sai, aeg oli möödunud lõbusalt.

KUNINGAS ROSTEVANI JA AVTHANDILI JAHILKÄIK

arahommikul saabus Avthandil, sale nagu piibeleht, riides üleni purpuris, pale kui kristall ja rubiin. Õlgu kattis kuldne rõivas, kaunis oli mõõgakandja, ratsur valgel hobusel tuli kutsuma valdjat jahile.

72. Ka kuningas end valmis pani, hüppas kärmelt hobuse selga, hulk sõdalasi oli juba sisse piiranud jahiala. Väljad olid rahvast tulvil, tuju lõbus ja pidulik. Rostevan ja Avthandil lasksid märki, proovisid kätt võistluse eel.
73. Kuningas tegi teatavaks: „Saatku meid kaksteist sõdalast, ulatagu teravaid nooli, andku pingul vibusid, lugegu kokku tehtud laske, võrrelgu me tabamusi!“ Juba jooksis kabuhirmus loomi välja igast kandist.
74. Lugevatul hulgal metsloomi oli sisse piiratud, hirvi, kitsi, metseesleid, kaljukitsi kepslevaid. Nende kannul kappasid ajajad. Kas on veel vaatepilti kenamat? Peagi selgub, kummal meestest on kindlam käsi ja täpsem silm!
75. Kapjade alt tõusvast tolmust oli maailm must, kadus päikesevalgus. Lendasid nooled ja tabasid märki, väljal voolasid verejoad. Kui laskjail nooled otsa said, — ulatati uued sedamaid. Loom, kes tabamuse saanud, varises kokku kohapeal.

76. Mehed tuiskasid mööda välja, ajades enda ees metsloomakarja, lenčasid nooled ja tabasid märki, ajasid raevu taevase Jumala. Tapetud loomadest voolas veri, purpurpunaseks värvus väli. „Ta on kui puu paradiisiaias,“ ütlesid need, kes vaatasid Avthandili.
77. Jälle kappasid nad üle välja, jõudsid selle teise serva, välja taga voolas jõgi, kaldal kasvas tihe mets. Loomad jõudsid peituda metsa, kus hobused ei saanud joosta. Mõlemad mehed jäid väsinult maha, kuigi püüdsid reipad näida.
78. Teineteisele — mina võitsin! kinnitasid nad naerulsui, naljatlesid sõbrameeli, puhkasid ja sõitsid ringi. Saabusid kaksteist alamat, kes neid varmalt olid teeninud. Kuningas käskis: „Ütelge õigust, me ei oota teilt ainult kiitust!“
79. Alamad julgesid vastata: „Me ütleme õigust, ei meelita. Kuningas, öelda me ei saa, et te saagid oleksid võrdsed. Kui tahad, löö või maha, kuid aidata me sind ei saa, tema tabatud loomad, me nägime, langesid surnult kohapeal.“
80. Teie mõlema tapetud loomi on kümme korda kakskümmend, kuid Avthandili arvele jääb kahekümne tabamuse jagu rohkem. Kõik ta lendu lastud nooled tabasid märki eksimatult, aga paljud sinu nooled leidsime maasse lennanult.“
81. Teade oli kuningale meeltemööda nagu nardikivikeste klõbin, valdjat siiralt rõõmustas oma kasvandiku tublidus. Ta armastas Avthandili nagu poega, nagu lõoke roosiõit. Nüüd võis ta rõõmsalt naljatleda, mure oli langenud südamelt.
82. Nad mõlemad hüppasid hobuste seljast, et veidi puhata puude all, sõdalasi rohkem oli kui viljakõrsi põllu peal. Kaksteist vasalli seisis seal, vapratest veelgi vapramad. Kõik puhkasid ja veetsid aega, imetlesid metsa ja jõekaldaid.

ARAABIA KUNINGAS NÄEB RÜÜTLIT TIIGRIHAHAS

See eal nägid nad kedagi võõrast meest jõekaldal üksi
istumas,

hoidis päitseidpidi musta hobust rüütel lõvi sarnane.
Pärlitega olid kirjatud sadul, valjad, sõjariistad,
ahastavast südamest voolasid ta kahvatuile palgeile pisarad.

84. Ta keha oli mässitud rõivasse, mis õmmeldud karvasest
tiigrinahast,
samast tiigrinahast oli tehtud ka ta peakate.
Käes ta hoidis toekat piitsa, mis jämedam oli kui käsivars.
Teda silmanud, tahtis kuningas lähemalt kaeda imelikku
nägemust.
85. Saatis kuningas teenija rääkima selle imeliku mehega,
kel pilk oli tuhm ja kes aina nuttis, nägemata midagi enda ümber.
Ahhaatripsmete varjust sadas puhast kristallvihma,
teenija astus lähemale, kuid ei sõandanud suud paotada.
86. Teenija oli kahevahel, ei julgenud öelda sõnagi,
vaatas meest pelgal pilgul, lõpuks võttis südame rindu,
hõikas: „Kuningas tulla käsib!“ Rahunes ja astus ligi.
Võõras aga nuttis, kuulmata midagi, ega pannud teda tähelegi.

87. Ei ta kuulnud teenija häält ega eristanud ühtki sõna,
ei suutnud ta meelde tungida ka sõdalaste hüüded ja kära.
Tules leegitsevast südamest vallandusid sügavad ohked,
valas pisaraid vereseguseid see kummaline rüütel.
88. Ta mõtted rändavad mujal, vannun ta enda elu nimel!
Alandlikult kandis teenija veel kord ette kuninga käsu,
aga tundmatu mees ei jätnud nuttu, ikka kurdiks jäid ta kõrvad,
ei avanenud sõnuks ta huuled, ei puhkenud õide roosinupp.
89. Saamata võõralt mingit vastust, pöördus teenija tagasi,
ütles valdjale: „Nagu ma aru sain, ei taha ta midagi kuulda teist.
Ta pimestas mind nagu päike, mu süda peksis hullupööra,
ta ei võtnud mind üldse kuulda, kuigi olin seal nii kaua.“
90. Valdjal võttis viha võimust, südamesse lõi pime raev,
ta saatis sinna kaksteist meest, kes varmalt seisid tema ees,
andis käsu: „Kaasa võtke võitlusvalmis sõjariistad,
minge ja tooge siia see jõekaldal istuv mees!“
91. Mehed läksid, jõudsid sinna, sõjariistad löid tärise,ma,
selle peale toibus noormees nutust südantlõhestavast,
tõstis pilgu, nägi hulka sõdalasi ümberringi.
Hüüatas vaid: „Häda mulle!“ Rohkem mitte sõnagi.
92. Tõmbas käega üle palge, pühkis silmist kuumad pisarad,
haaras kätte vibu ja mõõga, tõmbus valvsalt pingule,
hüppas kärmelt hobuse selga. Miks kuulata teenijate loba?
Pöördus minekule, jättis nad maha, ei tahtnud nendega
tegemist teha.
93. Sõdalased ei nõustunud sellega, püüdsid teda vägisi kinni võtta.
Ta käitus nende vaestega nõnda, et ka vaenlane oleks haletsenu:
tagus neid vastamisi, lõi maha, nad ei suutnud isegi põgeneda,
ainsa piitsalöögiga lõhestas ta mõnel mehel pooleks rinna.

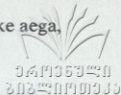

94. Kuningat haaras viha ja raev, ta saatis kohale värsked väed.
Rüütel lahkus rahumeeli, heitmata pilkugi tagasi.
Järele jõudnud jälitajad tegi ta vaevata maatasa,
tagus mehi vastamisi, rabas oma jõuga Rostevani.
95. Rüütli püüdmiseks hobuste selga hüppasid kuningas ja
Avthandil,
too aga uhkelt jätkas teed, keha kõikus sõidu rütmis,
ta istus imelisel hobusel, kes nagu päike heitis kiiri.
Võõras märkas, et kuningas ise oli asunud teda jälitama.
96. Tundnud ära kuninga, löi ta piitsaga oma ratsut,
samal hetkel oli ta kadunud, meie silmad teda enam ei näinud.
Näis, nagu oleks maa ta neelanud, või taeva laotusse ta hajunud.
Otsiti teda, kuid mitte kuskilt ei leitud isegi tema jälge.
97. Otsiti, otsiti, midagi leidmata, ei jõutud ära imestada,
kuidas sai inimene nii jäljetult nagu võlur kaduda.
Sõdalased nutsid tapetuid taga, kiirustasid siduma haavu.
Kuningas ütles: „Lõpp on rõõmul, aeg on lõpetada pidu!
98. Küllap on Jumal tüdinud minu senisest soosimisest,
sellepärast muutis ta mu rõõmu meeleheiteks ja kibeduseks,
lõi mulle haava surmava, keegi ei suuda mind lohutada.
Jumala võim on piiritu! See oli tema soov ja tahe!“
99. Nii öelnud, pöördus ta minekule, asus tuseselt tagasiteele,
ei läinud enam võitlusväljale, vaid ohkas vaikselt, omaette.
Läksid laiali ka teised, kes olid jahist osa võtnud.
Mõni ütles: „Tal oli õigus!“ Mõni, oh Jumal! laitis teda!
100. Valdjas läks oma ruumidesse, kurb, rusutud ja vihane.
Tema juurde jäi vaid Avthandil, kes oli talle poja eest.
Kõik olid läinud laiali, õukondlastest polnud kedagi,
lõppenud oli rõõmupidu, vaikinud simbli ja harfi helid.

-
101. Thinathin sai peagi teada, et mure on isa südamel,
ta ruttas kuninga ukse taha, tema ilu võistles päikesega.
Kutsus varahoidja, küsis: „Kas ta magab või on ärkvel?“
Vastas too: „Ta murtult istub, on kahvatu ja näost ära.“
102. Avthandil on talle seltsiks, istub tema ees pingi peal,
ta olevat näinud imelikku võõrast, seepärast ta nüüd
kurvastab.“
Thinathin vastas: „Lähen ära, pole sobiv aeg teda külastada,
peaks ta minu järele pärima, kannata ette, et olin siin äsja.“
103. Läks mööda aeg ja kuningas päris: „Mida teeb mu tütar,
minu rõõm ja eluvesi, minu pärl ja suurim aare?“
Laekur vastas: „Ta käis siin äsja ja oli näost nii kahvatu,
kuulnud teie halvast tujust, ei tihanud ta teid tülitada.“
104. Rostevan käskis: „Mine, kutsu! Olla temata on raske.
Küsi temalt, miks ta lahkus, oma isa rõõm ja elu?
Leevendagu ta mu kurbust, ravigu mu murtud südant,
ma avaldan talle põhjuse, miks lõppes minu rõõm.“
105. Thinathin tõusis, tuli kohe, kuuletus isa käsule,
tema palged heitsid valgust nagu täiskuu maailmale.
Isa tuli talle vastu, suudles hellalt laubale,
küsis: „Miks sa ära läksid, miks jäid ootama mu kutset?“
106. Neiu vastas: „Kuningas, kui oled tujust ära,
ka kõige enesekindlam ei julge sulle läheneda!
Tõepoolest nagu imerohi sa minu kurbust leevendad,
ma arvan, et oled minuga päri, kui kuuled, miks olen tusane.
107. Valdjas vastas: „Kulla tütar, ükskõik kui suur on minu mure,
sinu lähedus ja nägemine mulle heameelt valmistab.
Tõepoolest, nagu imerohi sa minu kurbust leevendad,
ma arvan, et oled minuga päri, kui kuuled, miks olen tusane.

108. Ma kohtasin kedagi kummalist, seninägematut ja võõrast meest, kelle hiilgus valgustas ilmaruumi ja ulatus maailma otsani. Ma ei tea, mis oli tal südamel, mille pärast ta valas pisaraid, ta ei vastanud mu kutsele ning vihaga tormasin ma talle järele.
109. Mind märganud; hüppas ta hobuse selga, pühkis silmist pisarad. Käskisin sõdalastel ta kinni võtta, ta tappis kõik nad kohapeal, kadus jäljetult nagu Saatan, ei rääkinud minuga inimese kombel, ei tea ma praegugi, kas oli ilmsi see või viirastus mulle.
110. Nüüd imestan, mis võis see olla, kust pärit oli see nägemus? Ta tappis minu sõdalasi, pani vere voolama. Kas saab olla luust ja lihast see, kes nõnda kiirelt kadus? Kindlasti on Jumal minust, seni soositust, ära pöördunud.
111. Tema lahke armulikkus kibeduseks on nüüd saanud, ununenud on need päevad, mis möödusid rõõmus ja muretuses. Kõik see rängalt rõhub mind, mul pole loota lohutust, elupäevade lõpuni ei too mulle miski unustust.“
112. Tütar vastas: „Julgen öelda välja oma arvamuse: miks teed etteheiteid ränki saatusele ja Jumalale? Miks õnnetuses süüdistad sa kõigi Õnnistegijat? Kuidas saab Heategija olla Kurja käsilane?“
113. Ma soovitan sul teha nii: oled kuningate kuningas, su riigipiirid on nii kauged, ei küüni käsudki ääremaile, saada igale poole laiali mehed koguma võõra kohta teateid. Varsti saad teada, on too rüütel inimene või viirastus.“
114. Kutsuti kokku kanged mehed, saadeti nelja ilmakaarde, käsk anti: „Rännuteile minge, raskuste ees ärge kartma lööge,

otsige kõikjal, leidke see rüütel, muu peale ärge raisake aega, sõnumiviijad sinna saatke, kuhu ise ligi ei pääse!“

115. Mehed läksid igasse suunda, aasta läbi käisid ringi, otsisid imelikku rüütli, ikka ja jälle küsitlesid kõiki. Ei leidunud ühtki surelikku, kes teda oleks kohanud, asjatult olid nad vaeva näinud, murelikult pöörduti tagasi koju.
116. Saadikud teatasid: „Kuningas, me käisime läbi kogu maa, kuid me ei leidnud seda meest, me ei saa teid rõõmustada, me ei kohanud ühtki hinge, kes teda eales näinud oleks. Me ei suutnud te käsku täita, proovige mingil muul viisil.“
117. Kuningas ütles: „Mu tütrele on õigus, mu ainsal järeltulijal, — see, mida nägin tookord, oli Saatana temp ja viirastus, kes minu vaenlase näol oli taevast maa peale tulnud. Ma ei mõtle enam sellele, möödas on mu kurb tuju.“
118. Seda öelnud, käskis ta lõbustusi jätkata. Kutsuti kokku, kust aga leiti, lauljaid ja pillimängijaid, jagati välja kingitusi, kutsuti paleesse külalisi. Temasugust, teist nii heldet, pole Jumal eales loonud!

THINATHIN SAADAB
AVTHANDILI
OTSIMA RÜÜTLIT
TIIGRIHAHAS

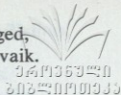
Avthandil viibis oma ruumides, ilus, kergelt riides,
lahutas meelt ja lõbutses, laulis lüüra saatel.

Äkki ilmus tema ette Thinathini neegerori,
kandis ette: „Kutsub sind see, kel keha kui pappel ja pale
kui kuul!“

120. Avthandil kuulis igatsetud, ammuoodatud kutset,
ta tõusis kähku ja pani selga oma parimad rõivad.
Ta rõõmustas roosiga kohtumise üle, keda seni polnud
näinud üksipäinis.
Milline rõõm on näha armsamat, tunda armastatu lähedust!
121. Avthandil, väarikas ja uhke, läks paleesse kindlal sammul,
nägi Thinathini, kelle pärast tihti oli pisaraid valanud.
Neiu võrreldamatu, istus mornilt, kaunis kui välgusähvatus,
kuu jäi varju tema kõrval, piiga sära oli sellest kirkam.
122. Tema täiuslikku keha kattis nirginahast rüü,
õlgu embas õhuline loor, hindamatu väärtusega.
Ehtisid teda mustad ripsmed, mis südamesse tungisid,
valgele kaelale langesid juuksed pikad ja tihedad.
123. Mureliku näoga istus neiu purpurse eesriide taustal,
väarikalt ja rahulikult pakkus ta Avthandilile istet.
Teenija pani rüütli jaoks tooli, too istus tagasihoidlikult,
vaatas piigat silmast silma, oli täis rõõmu otsatut.

124. Piiga ütles: „Mul pole kerge sinuga nõnda vestelda, tahtsin vaiki olla sellest, millest on raske kõnelda. Vast ehk ise aimad põhjust, miks sind siia kutsusin, miks ma olen nõnda nukker, miks mu meel on murelik?“
125. Noormees vastas: „Kuis ma saaksin rääkida teiega muredest? Kui kuu satub päikese lähedusse, siis ta kahaneb ja kustub. Ma ei suuda midagi mõtelda, pea käib ringi hullupööra, ütelge ise, mis on teil südamel ja kuidas saan teid aidata.“
126. Neiu hakkas rääkima, valitud sõnul kõnelema, ütles: „Kuigi seni oled minust eemal nukrutsenud, isegi imestan, et nii äkki täitus sinu salasoov... Kuid esialgu tahan ma öelda, mis mind vaevab.“
127. Kas mäletad, kui isaga te pidasite väljal jahti ja silmasite võõrast meest, kes üksi valas pisaraid? Sellest ajast mõtted temast ei anna mulle rahu, teda leida palun sind, käia läbi kogu maailm.
128. Kuigi seni pole mul olnud juhust sinuga vestelda, olen ammu eemalt märganud sinu kiindumust minu vastu. Tean, et sinu silmist sajab pisaraid kui raheteri, arm on sinu vallutanud, sinu südame vangistanud.
129. Tea, et nüüdsest peale pead mind teenima kahel põhjusel: esiteks oled vapper rüütel, surelike seas pole sulle võrdset; teiseks armastad sa mind, see on ju tõsi, mitte vale. Asu teele, leia see rüütel, olgu ta lähedal või kaugel!
130. Sellega tõestad veelgi enam oma armastust minu vastu, kui vabastad mind muremõtteist ja õela Saatana kammitsaist. Mu südamele puista roosid, laota lootuse kannikesed, siis tule tagasi, vapper Lõvi! Ma ühinen sinuga, Päike!

131. Kolm aastat annan aega tolle tundmatu otsinguiks, leidnud ta, tule tagasi rõõmsa teate ja võiduga.
Kui sa aga teda ei leia, siis usun ma — see oli vürastus.
Leiad eest roosi, alles pungas, sinuta õide puhkemata.
132. Vannun sulle, kui ma peaksin saama kellegi teise kaasaks, olgu ta või taevane päike, inimese näol maa peale tulnud, jäägu mulle suletuks paradiis, saagu mulle osaks põrgupiin, südamesse löögu nuga, tapku mind sinu armastus!“
133. Noormees vastas: „Oo, mu Päike, kellel ripsmed kui ahhaadid, mida muud võin sulle öelda, mida muud veel uskuda? — Ma siiralt surma ihkasin, sa elu mulle kinkisid!
Teenima sind olen valmis nagu ori — igavesti!“
134. Rüütel ütles veel: „Oo Päike, Jumal on sind päikeseks loonud, oled taevatähtede valdjas, kõik nad sulle alluvad.
Su armulikkus minu vastu suurem on kui loota võisin, minu eluõis ei närtsi, sellele heidad sina valgust.“
135. Veel kord vandusid nad truudust, andsid pühaliku vande, vestlesid ja nalja heitsid, leppisid omavahel kokku.
Seni rõhunud murekoorem oli nüüd langenud südamedelt, valged hambad heitsid valgust, nagu sähviksid välgud taevas.
136. Nad istusid kõrvu, naljatlesid, veel elavamalt jätkus vestlus, läbisegi küütlesid rubiinid, ahhaadid ja kristallid.
Noormees ütles: „Kui sind näen, siis tumeneb mu mõistus!
Sinu süüdatud tuleleek põletab mu südame tuhaks.“
137. Rüütel lahkus, eemalolek ehkki talumatu näis, silmade ees virvendas, ähmasel pilgul vaatas ta tagasi.
Kristallpisarate vihm külmutas ta palgete roosi, süda oli antud südame vastu, seda oli teinud armastus.

138. Ta õhkas endamisi: „Päike, sinuta närbuvad mu palged,
seni olin kristall ja rubiin, nüüd olen kollane merevaik.
Aga mis saab minust siis, kui ma enam sind ei näe?
Olen valmis elu andma, sinu nimel surma minema!“
139. Ta heitis oma asemele, nuttis, valas pisaraid,
keha vabises ja vappus nagu haab tuule käes.
Une rüppe langedes viirastus talle armsama kuju,
ta võpatas ja karjatas, piinad veelgi suurenesid.
140. Lahusolek armastatust tegi talle ränka piina,
ta pisaraid kui pärle valas, kahvatusid ta palgete roosid.
Varavalges, koidu ajal pani selga parimad rõivad,
hüppas kärmelt hobuse selga, seadis sammud kuningakotta.
141. Ta valitseja juurde saatis käskjala sõnumiga,
laskis ette kanda: „Kuningas, julgen öelda, mida mõtlen,
teie valdused on suured, mõõgaga kätte võideldud,
on aeg, et ümberkaudu kõik saaksid teada uuest valdjast.
142. Ma käin läbi kogu maa, kõik piiriäärsed alad,
teade Thinathini kroonimisest löögu põrmu vaenlased!
Alandlikke rõõmustan, sõnakuulmatuid karistan,
saadan teile tihti kingitusi, häid teateid ja tervitusi.“
143. Kuningas Rostevan rõõmustas, lausus siiraid tänusõnu,
käskis öelda: „Oo Lõvi, ma tean, et sa pole argade killast.
Sinu nõu on hea ja õige, sinu vapruste vääriiline.
Asu teele, kuid mis teha, kui jääd minust kauaks eemale?“
144. Noormees tuli ja kummardas, tänas kuningat kiituse eest:
„Valitseja, ma imestan, ma pole säärast ülistust väärt!
Näen teid jälle, kui Jumal hajutab lahusoleku pimeduse,
tema tahtel sünnib taas meie rõõmus jälleenägemine!“

145. Kuningas embas teda, suudles nagu oma lihast poega.
Maailmas pole neile võrdseid, ei kasvandikku ega kasvatajat.
Noormees tõusis minekuks, see oli nende lankumispäev.
Hella südamega Rostevan valas kuumi pisaraid.
146. Avthandil siis teele asus, vapper rüütel, uhke ja väarikas,
kakskümmend päeva oli teel, öödki sõitis järjepanu.
Noormees, kes on maailma rõõm, selle ehe ja kaunistus!
Vaid Thinathin tal meeles mõlkus; tema südames põles arm.
147. Kui ta jõudis oma valdustesse, puhkes kõikjal valla rõõm,
ülirikud ruttasid talle vastu, tegid heldelt kingitusi.
Tema, ilus nagu päike, polnud viivitanud teel,
kes juhtus tema lähedusse, tundis õnne piiritut.
148. Avthandilil oli kindlustatud linn, naabermaade hirm,
seda ümbritsesid kaljud, need olid kaitseks vaenlaste eest.
Rüütel veetis seal kolm päeva, veidi puhkas, jahil käis,
siis lasi kutsuda oma vasalli Šermadini pidama nõu.
149. Ütles: „Sõber Šermadin, ma tunnen lausa häbi,
mul polnud sinu ees saladusi, olid alati kõigi mu tegudega
kuid seni sul polnud aimugi, kuidas ma pisaraid valasin,
see, kelle pärast olin arust ära, nüüd ise mulle rõõmu kingib.
150. Ma olen haige armastusest Thinathini vastu,
närtsind roosidele valasid nartsissid kuumi pisaraid,
mul polnud õigust avaldada oma salajasi piinu,
nüüd ta andis mulle lootust, sellepärast olen rõõmus.
151. Ta ütles: „Mulle teade too tollest kummalisest rüütlist,
ning kui jõuad tagasi koju, täidan ma su salasoovi,
kedagi teist ei taha ma kaasaks, olgu ta või paradiisipuu!“
Nii ravitses ta palsamiga mu südant ärapiinatut.

-
152. Esiteks, ma olen tema vasall, valdjat teenida on mu kohus,
olla kuningale truu, vasallid peavad täitma käsku.
Teiseks kustutas ta tule, ei põleta mu südant tuhaks.
Mees ei tohi kartma lüüa, mehiselt tuleb raskused võita.
153. Oled mu õukondlastest mulle lähim abimees,
sellepärast meelde jäta, mida nüüd sulle ütlen:
jätan sinu ülemaks, oma vägede vanemaks,
ainult sulle saan selle austava ameti usaldada.
154. Juhi mu ülikuid ja vägesid, ole neile käskijaks,
saada saadikuid kuningakotta, et sealt häid teateid saada.
Kirjuta kirju minu asemel, saada hinnalisi kinke,
nad ei tohi tunda saada, et mind ei ole lähedal.
155. Võitlustes ning jahiretkil püüa olla minuga võrdne,
oota mind kolm pikka aastat, hoia minu saladust.
Kui mu elupuu ei närbu, siis ma tulen jälle koju,
aga kui jään tulemata, siis leina mind ja taga nuta.
156. Siis alles vii kuningale see ebameeldiv teade,
sõnum minu surmast, ning püüa teda lohutada.
Ütle talle: mu osaks sai saatus, mis kõigile kord vältimatu.
Vaestele jaga mu varandus, kuld, hõbe ja vask.
157. Siis on mul sinu abi vaja, siis ole veelgi tublim mees,
kas tõesti unustad mind peagi? Tuleta mind tihti meelde!
Nuta mind taga, nagu on kombeks, palveta mu hinge eest!
Meenuta mu õpetusi, mäleta mind oma südames!“
158. Seda kuuldes Šermadin kohkus, sattus segadusse,
kuumad pisarad kui pärlid voolasid ta palgetele.
Ta ütles: „Ilma sinuta ei tunne rõõmu minu süda!
Tean, et otsust sa ei muuda, vägisi tagasi ma sind ei hoia!

159. „Jääd ülemaks minu asemell“ — „Kuis laususid need sõnad? Kuidas mina saan olla käskija?! Sinu vääriline, sinuga võrdne? Mõelda vaid, et oled üksi... Parem olgu ma maailmas! Ma tulen salaja sinuga koos, anun sind, võta mind kaasa!“
160. Rüütel vastas: „Kuula mind, ma räägin õigust, mitte valet. Kui armunu hulgub mööda maailma, siis peab ta üksi olema. Kauneim pärl ei kuku sülle, selle eest peab vaeva nägema. Mees, kes arg ja valelik, on oda läbi surma väärt.“
161. Kes peale sinu on vääriline teadma mu südamesaladust, kellele usaldaksin valitsemise, kes oleks selleks võimeline? Ole vapper, tugevda piire, et vaenlane ei pääseks ligi. Kui Jumal mind ei jäta maha, siis pöördun tagasi elusana.
162. Õnnetus tabab ühtemoodi nii üksikut kui sadat meest, üksindus ei tee mulle halba, kui taevane vägi kaitseb mind. Kui kolme aasta pärast ma ei tule, siis jääb sul üle lein ja nutt. Annan sulle käsukirja, et sulle kuuletuks mu õukond.“

AVTHANDILI LÄKITUS OMA ALAMATELE

Ma kirjutas: „Mu alamad, kasvatajad ja kasvandikud, ustavad ja usaldusväärsed, truuduses äraproovitud, kes eales vastuvaidlematult minu käsud täitnud on, kõik, kes olete kokku tulnud, kuulake mu läkitust!

164. Kuulake minu, teile ustava Avthandili läkitust, mille oma käega olen kirja pannud teie jaoks. Ma loobun mõneks ajaks pidudest ja muretust elust, elatise hankimine nüüdsest jäägu-mu vibu hooleks.
165. Mul on tähtis asi ajada, sellepärast lahkun kodust, tänavuse aasta veedan võõrsil ringi hulkudes. Anun teid, mu alamad, alandlikult palun: mu tagasitulekuni hoidke valdused vaenlastest puutumata!
166. Šermadini, oma vasalli, jätan siia valitsejaks, kuni ta saab kindla teate, olen elus ma või surnud, paistku ta teile nagu päike, ärgu tehku ülekohut, kes aga tema käsku rikub, karistagu halastamatult.
167. Te teate, Šermadin on mulle nagu vend või lihane poeg, nüüdsest kuulake ta sõna, nagu oleks tema Avthandil. Kui puhuma hakkab sõjasarv, siis aidake tal võita vaenlast. Kui ma tähtjaks tagasi ei tule, siis nuttes leinake mind taga.“

168. Nii ta, tark ja sõnaosav, lõpetas oma läkituse, võötas enda kullast vööga, pani selga rännurõivad. Väljal istus ratsu selga. Mehed valmistusid jahiks. Ta hakkas kohe liikuma, ei viivitanud minekuga.
169. Meestele aga andis käsu: „Mul pole kellegi abi vaja!“ Ta saatis ära ka teenijad, jäi üksi iseendaga. Ta kiirelt pöördus minekule, kappas läbi kõrge rohu, mõtteis ainult Thinathin, tema piinaja ning arm.
170. Ta kappas üle jahivälja, jättis maha sõdalased. Ükski elav hing poleks suutnud teda enam kätte saada. Rüütel võitmatu ja vapper jäi üksi, iseenda hooleks, kaasas armastatu kuju ja igatsuse ränk koorem.
171. Kui jaht oli läbi, sõdalased hakkasid otsima pealikut, päikesenäolist leidmata kahvatusid meeste palged. Rõõm rikkalikust jahisaagist vahetus mure ja ängiga, need, kel olid kiired hobused, kihutasid teda otsima.
172. „Oo Lõvi, Jumal pole sulle andnud võrdset asemikku!“ Kõik otsisid teda ning igalt poolt tulid kokku sõnumitoojad. Keegi polnud leidnud mingit jälge, kuhu kanti ta oli kadunud, murest murtud sõdalased valasid kuumi pisaraid.
173. Šermadin lasi kutsuda õukondlased ja ülikud, näitas neile pealiku kirja, ütles edasi tema sõnad. Teade valitseja lahkumisest lõhestas neil südamed, nad tagusid endale vastu rinda, kõik nad olid ahastuses.
174. Nad teatasid Šermadinile: „Kuigi temata on elu raske, kellele veel peale sinu usaldada võim ja troon? Me valmis kuulama su sõna, sa käskida võid nagu soovid.“ Nad tunnistasid vasalli võimu, kõik kummardasid tema ees.

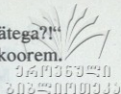
AVTHANDIL LÄHEB OTSIMA RÜÜTLIT TIIGRINAHAS

elles asjas tark Dionys ja Ezros olgu tunnistajaks:
roosiõis väärrib kaastunnet, kui ta härmatab ja külmub,
kui ta palgeist puna kaob ja keha närtsib pillirooks,
kui ta rändab võõrsile ning jätab maha kodumaa.

176. Avthandil mõne hetkega kihutas üle jahivälja,
jättis maha Arabia piirid, jõudis võõrastele maadele.
Lahusolek oma Päikesest tegi talle ränka piina,
ta mõtles: „Oleks ta lähedal, ei valaks ma kuumi pisaraid.“
177. Pisarad langesid kui helbed, roosi kattis härmatis,
ta tahtis oma südame lõhestada, vahel haaraski ta noa,
ilmaelu oli ta piinad sajakordseks suurendanud,
pannud loobuma rõõmudest, lüüra ja vilepilli helidest.
178. Oma Päikesest eemaldudes närbus roos ikka enam,
püüdis südant rahustada, mitte pimedusse vajuda.
Tundmatuna võõrail mail rändas ta ning otsis rüütlit,
küsitles teelisi, usutles kõiki, oli lahke ja sõbralik.
179. Nii nuttes otsis ta ning pisarad liitusid mereks,
maapind olid talle asemeks ja käsivars pealuseks.
Ütles: „Armsam, sulle jätsin lahkudes oma südame,
loobuda elust sinu heaks suurim õnn oleks minule!“

180. Ta rändas läbi kogu maailma, ei jätnud kusagil käimata,
taeva all pole niisugust kohta, kuhu poleks astunud tema jalg.
Kuid ei kohanud ta kedagi, kes oleks võõrast rüürlit näinud,
vahepeal oli vaid kolm kuud kolmest aastast järele jäänud.
181. Ta sattus ühte elutusse, metsikusse ja karmi paika,
kuu jooksul ei näinud ta inimest, ühtki hingelist, Aadama
järglast.
Niisugust piina ei pidanud taluma isegi Vis ja Ramin,
nii ööl kui päeval tal meeles mõlkus vaid armastatu —
Thinathin.
182. Hingetõmbeks peatus ta suure kõrge mäe tipul,
sealt ta nägi alla orgu, seitsme päeva teekonna taha.
All mäejalamil voolas jõgi, üleminekuks polnud silda vaja,
veepiirini kattis mõlemat jõekallast tihe mets.
183. Ta seisis seal ja uuris ümbrust, arvestas möödunud päevi ja
kuid,
kaks kuud oli vaid aega jäänud, ta ohkas ja oigas rusutult.
„Äkki ei saagi ma midagi teada?“ lõi ta südamesse kartus.
Kurja heaks ei muuda keegi, keegi ei sünni teist korda.
184. Nii ta seisis ja heietas mõtteid, arutas asja igast kandist:
„Kuidas ma lähen tühjalt tagasi? Miks siis üldse rändasin ringi?
Mida öelda oma Taevatähele, millele raiskasin need päevad?
Ma pole sõnagi kuulnud temast, kelle jälgi olen taga ajanud.
185. Kui ma ei naase õigeks ajaks, kui jään veel ringi hulkuma,
ja siiski tallan tühja tuult, ei suuda leida otsitavat,
siis tähtaeg möödub, Šermadinil vaid leinas nutta üle jääb,
seada sammud kuninga juurde ja viia temale kurb teade.
186. Ta teatab valdjale minu surmast, nagu ise käskisin.
Kuningas hakkab pisaraid valama, mind nuttes taga leinama.

Mis näoga siis ta ette ilmun, elus, pealegi tühjade kätega?!"
Ta nuttis ja mõtles muremõtteid, ränk oli rõhuv murekoorem.

187. Ta ütles: „Kõigevägevam, miks pöördusid must julmalt ära, miks tegid ilmaasjatuks mu kauaaegsed rännakud? Miks röövisid mu südamest rõõmu, soetasid mure asemele? Nüüd elupäevade lõpuni jään kibedalt valama pisaraid.“
188. Ta ütles veel: „Peab kannatama.“-Ning endamisi arutles: „Ei maksa surra enne aega, lasta hääbuda südamel, Jumala abita ei saavuta midagi, asjatult voolavad pisarad. Keegi ei muuda Taeva tahet, mis tulema peab, see tuleb.“
189. Risti-põiki olen läbi käinud kogu maismaa taeva all, kuid kuulnud pole ühtki sõna kummalisest tundmatust. Õigus neil on kahtlemata, kes teda khadžiks pidasid, nüüd pole nutust mingit tulu, miks asjatult valada pisaraid?“
190. Avthandil laskus mäest alla, sõitis läbi jõe ja metsa, ratsu kappas mööda välja, kabjaplagin nukrust lisas. Mure ja nõutus kahandasid jõudu, võtsid käsivartest võimu, kristallväljadele ilu lisas must ahaattihnik.
191. Avthandil otsustas tagasi minna, ta ohkas ja oigas ahastuses, siis võttis suuna alla orgu, mõõtis silmadega teed; terve kuu ta polnud kohanud ümbruses ühtki inimhinge, vaid koletud metsloomad hulkusid ringi, rüütel ei puutunud neisse.
192. Kuigi Avthandil oli suurest murest ja oigamisest segane, siiski vajas ta elamiseks sööki, nagu Aadama soole seaduseks. Ta tappis uluki noolega, mis pikem Rostomi käsivarrest, hüppas ratsult maha võsa ääres, süütas lõkke tulerauast.

193. Kuni liha tuel praadis, laskis rüütel ratsu sööma,
äkki märkas ta tema suunas kuut ratsameest tulemas.
Mõtles: „Nad on ilmselt röövlid, mida võivad nemad teada?
Siinsed paigad pole näinud iial inimhingelist.“
194. Võtnud kaasa vibu ja nooled, astus ta julgelt neile vastu.
Kaks habemesse kasvanud meest kandsid kätel noorukit,
too oli pähe haavatud, verekaotusest teadvuseta;
mehed nutsid kõva häälega, noormees oli hinge vaakumas.
195. Ta hõikas: „Vennad, kes te olete? Ma röövliteks teid pidasin!“
Nad vastu: „Rahune, pea kinni, leevenda me valu, aita meid!
Kui aidata sa meid ei suuda, siis tunne meile vähemalt kaasa,
nuta koos meiega, jaga me muret, kasta pisaratega oma põsed!“
196. Rüütel astus tulijate juurde, rääkis ahastavate meestega,
nutuga pooleks jutustasid nad Avthandilile juhtunust:
„Me kolmekesi oleme vennad, seepärast valame pisaraid,
meile kuulub suur ja võimas kindlustatud kants Hatais.“
197. Kuuldus headest jahimaadest levis meieni, me sõitsime välja,
kaasas arvukalt sõdalasi, jäime kalda peale laagrisse.
Jahimaad olid meelepärased, küttisime terve kuu,
tapsime palju metsloomi nii orus kui ka mägedes.
198. Me kolmekesi — vennaksed — olime teistest osavamad
ning võistujahti pidada meil seepärast tekkis nõu.
„Mina taban! Mina olen täpsem!“ hooplesime isekeskis,
suutmata selgitada tõde, me vaidlesime omavahel.
199. Täna me saatsime saatjad koju, hirvenahkadega koormatud,
otsustasime: „Teeme selgeks, kelle käsi on kõige kangem,
jääme kolmekesi omapead, teiste abile lootmata,
tapame loomi, keda ise näeme, mitte neid, keda ette aetakse.“

200. Igaüks meist kolmest vennast jättis ühe vibukandja, ülejäänud saatsime teele, nad läksid, midagi aimamata. Me pidasime jahti väljal, neis metsades ja järsakuil, tapsime ulukeid ja linde, mis meie kohal tiirlesid.
201. Ootamatult ilmus kuskilt morni, tusase näoga mees, ta istus musta ratsu seljas, ronkmustal imehobusel. Ta rõivad olid tiigrinahast õmmeldud, karvad väljapoole, seesugust ilu pole seni näinud ükski inimene.
202. Me ei pööranud temalt pilku, tast hoovav helendus pimestas meid, ta oli kui päike maa peal, mitte taevas üleval. Me tahtsime teda kinni võtta, proovisimegi seda teha, kuid täbarasti käis me käsi, nüüd valame kibedaid pisaraid.
203. Mina, vanem vend, palusin nooremaid võõras rüütel rahule jätta. Keskmisele vennale hakkas meeldima tema uhke hobune. Aga noorim nõudis visalt teda võita, me jäime nõusse, võtsime suuna tema poole. Ta rahumeeli jätkas oma teed.
204. Kristall rubiiniga läbisegi kaunistasid ta palgete roose, meie unistus kergest võidust lõppes meile üpris kurvalt: lausumata sõnakestki, heitmata meile pilkugi, rahmas ta meile, ülbetele, hoopistükkis piitsaga!
205. Jätsime ta noorema venna hooleks, ise tõmbusime eemale, noorim vend haaras temast kinni, julges isegi hüüda: „Seisal!“ Too ei haaranudki mõõka, me ei osanud aimata paha, ta löi vaid korra piitsaga, ning peast purskas veri.
206. Üheainsa piitsalöögiga löi ta mehe pea nii segi, et mees kukkus niidetult maha ja oli kui hingetu laip. Rüütel karistas solvajat, tegi ülbitseja maatasa, meie silme ees ta lahkus, sünge, morn, uhke ja vaba.

207. Ta eemaldus tagasi vaatamata, rahumeeli ja ruttamata, vaata, seal ta lähebki, — kuu ja päikese sarnanel!
Kurvalt osutasid vennaksed käega eemale, silmapaistlik!
Seal vaevu paistis must hobu, kes kandis turjai päikest.
208. Näe, Avthandili põsed ei peagi närbuma pisaraist, ta ei hulkunud ilmaasjata nii pikka aega võõrsil.
Kel on täitunud ammune unistus, kes on leidnud otsitu, sel pole vaja meenutada kannatusi üleelatuid.
209. Ta ütles: „Vennad, olen üksik teeline ses võõras paigas, tolle rüütli otsinguil jätnud maha kodumaa.
Nüüd teateid kuulsin teilt, seks olen näinud palju vaeva, annaks Jumal, et teil poleks iial mingeid muresid!
210. Nagu mulle teada anti, mida olin südamest teada tahtnud, nii ärgu kõrge Jumal lasku teie vennaga sündida halba.“
Ta osutas oma laagripaika: „Viige ta ettevaatlikult sinna, asetage vaene vilusse, laske väsinul puhata.“
211. Seda öeldes lahkus ta, andis hobusele kannuseid, sööstis kohalt nagu jahikull, kes vabanenud lõa otsast.
Nagu kuu, mis päiksega kohtudes haihtub kirkas kiirtevihus, nii andis järele põletav tuli, mis teda oli piinanud.
212. Jõudnud lähemale, kaalus ta, kuidas kohtumisel käituda:
„Läbimõtlemata sõnad võivad asja veel hullemaks teha.
Tark inimene peab oma teod hästi läbi mõtlema, pole mõtet olla kärsitu ja uisapäisa rahmeldada.
213. Kuna ta käib mornilt ringi kui mingis meeltesegaduses, ja väldib inimeste seltsi, siis näha ei taha ta kedagi.
Kui ma tema kätte saan, siis tekib taplus meie vahel, me võime teineteist maha lüüa, seepärast on parem varju hoida.“

214. Avthandil mõtles: „Milleks teha asjatuks kõik senised vaevad?
Kes või kust ta ka ei oleks, kuskil peab olema tal varjupaik.
Mingu ta pealegi, kuhu läheb, ületades tõkkeid teel, küll ma midagi välja mõtlen, et saavutada eesmärk.“
215. Üks ees, teine järel, läksid nad kaks päeva ja ööd, liikusid edasi öösel ja päeval, söömata ja väsinud, hetkekski kuskil peatumata, hinge tagasi tõmbamata. Neil silmist voolasid pisarad, mis välju niisutasid.
216. Veel terve päeva läksid nad ja õhtuks ilmusid nähtavale kaljud, lõhedes paistsid avarad koopad, all mäejalamil voolas jõgi, veepiir oli kõikjal peitunud läbipääsematu võsa rüppe, tohutu suured puukroonid katsid järske kaljunukke.
217. Too rüütel suundus koopa poole, ületas jõe ja järsaku, Avthandil hüppas hobuselt maha, valis suure, kõrge puu, ronis selle otsa, et ringi vaadata, hobuse sidus puu alla, sealt ta nägi: rüütel läheb ja valab kibedaid pisaraid.
218. Siis kui noormees tiigrinahas väljus tiheda metsa sülest, ilmus koopasuule piiga, riietatud musta rüüsse. Valjusti ta nutma puhkes, pisaraist võis saada meri, rüütel hüppas hobuse seljast, pani käed neuu kaela ümber.
219. Rüütel ütles: „Õde Asmath, me lootused on luhtumas, aeg on läinud, kuid pole leidnud me teda, keda otsinud.“ Lõi rusikaga vastu rinda, kui vihma sadas silmavett, piiga nuttis ahastuses, nad pühkisid teineteisel pisaraid.
220. Ümberringi tihenes mets katkutanud juuksekahtlusest, nad nuttes embasid teineteist, rüütel piigat ja piiga rüütlit; nad halasid ja oigasid, nii et kaljud kajasid vastu. Avthandil jälgis huviga nende kummalist käitumist.

221. Lõpuks piiga rahunes, leppis haavaga südames, juhtis hobuse koopasse, vabastas ta ratsmetest, võttis rüütli relvavöö, mis tal oli ümber püha, koos nad läksid koopasse, tulemata enam välja.
222. Avthandil mõtles: „Kuidas saada saladuse jälile?“ Aovalgel ilmus piiga jälle, ikka samas mustas rõivas, vaikides valjastas musta ratsu, silus teda rätikunurgaga, asetab sadula hobuse selga, relvavöö tõi koopast välja.
223. Selline oli rüütli reegel: mitte jääda kauaks koju. Piiga mustas halas ja oigas, katkus oma tihedaid juukseid. Teineteist nad embasid nuttes, rüütel hüppas hobuse selga; Asmath, niigi murest murtud, muutus veelgi kurvemaks.
224. Avthandil nägi päris lähedalt tolle võõra mehe nägu: vuntsidega, habe aetud. „Kas ta on tõesti päike taevast?“ Ta hingas sisse paplilõhna, mida tuul tõi ninasõorme, näis, et mees võis tappa lõvi sama kergelt kui lõvi kitse.
225. Mees lahkus sama teed pidi, mida mööda eile oli tulnud, sõitis läbi tiheda metsa, eemaldus, jõudis alla orgu. Avthandil, peitunud puude taha, jälgis rüütli huviga, mõtles: „Jumal soosib mind, kõik edukalt mul laabub.“
226. Kas paremat juhust saata võib mulle taevane vägi? Tuleb kätte saada see piiga, ta jutustab, milles on asi. Jutustan ka endast kõik, teadku ta mu kannatustest, siis ei pea ma tapma rüütli, ja ka tema ei tapa mind.“

AVTHANDILI VESTLUS ASMATHIGA KOOPAS

Avthandil tuli puu otsast alla, vabastas tüve külge
seotud ratsu,
hüppas talle selga, suundus koopa poole, selle sissekäik oli
vaba.

Jooksis sealt välja sama piiga, ta nuttis, pisaraid valas,
küllap mõtles, et roosinäoline rüütel tagasi pöördus.

228. Piiga ei tundnud tulijat, — see polnud tuttav nägu!
Ta sööstis ehmunult eemale, kisa pani rõkkama metsa ja kaljud.
Avthandil hüppas hobuse seljast, haaras ta kinni kui püünises
linnu,
piiga ahastavale appihüüdele kajasid vastu kaljud.
229. Neiu ei tahtnud alla anda, ei tahtnud rüütlit nähagi,
nagu põldpüü kulli küüsis viskles ta abitult siia-sinna,
hüüdis appi kedagi Tarieli, kuid abi polnud kuskilt tulemas,
Avthandil põlvitas neiu ees, palus, anus, käed koos.
230. „Vaiki! Ma ei tee sulle halba, ma olen ju Aadama poeg!
Ma nägin värvikaotanud roose ja kahvatuid kannikesi —
palgeid.

Temast jutusta, kes ta on, kauninäoline sale küpress!
Rohkem midagi ma ei vaja, ära karju nii meeletult!

231. Neiu hakkas nuttes rääkima, ta palus ja manitses ühtaegu:
„Kui oled mõistuse juures, siis lahku, kui oled hull, siis võta pähe aru!
Sul kerge on minult paluda, et räägiksin sellest rängast loost, sinu palumine on asjatu, ära oota minult jutustust!“
232. Ta jätkas: „Rüütel, mida soovid, mida minult palud?
Seda kurba lugu ei saa rääkida ega kirja panna.
Sa ütled: „Räägi, jutusta!“ — „Ei!“ ma vastan sada korda.
Nagu naer on parem nutust, nii mina eelistan rõõmule kurbust.“
233. „Piiga, sa ei tea, kust ma olen tulnud, kui palju vaeva ma olen näinud,
et hankida teateid tema kohta, kuid ma tallasin tühja tuult, nüüd leidsin sinu, ja mis teha, kui minu jutt teeb sulle valu, ma ei saa sind rahule jätta, ära häbene, räägi, palun!“
234. Piiga vastas: „Kes sa oled, mis on sul minuga tegemist?
Sa tead, et minuga pole Päikest, seepärast julged mind solvata!
Pikast jutust pole tulu, ma ütlen sulle lühidalt:
mitte midagi ma sulle ei räägi, tee minuga, mida tahad!“
235. Jälle anus rüütel härdalt, põlvitades neiu ees,
kuid ei suutnud teda veenda, palumine ära tüütas,
viha võttis mehes võimust, peas lõi kohisema veri,
ta tõusis, haaras piigal juustest ja pani noa ta kõrile.
236. Ütles nii: „Kuis saan ma sulle andestada solvangut?
Miks ma peaksin jälle nutma, asjatult valama pisaraid?
Parem räägi kõik mul ära, siis ei piina ma sind enam,
kui ei, siis Jumal tapku minu vaenlased nagu mina sinu!“

237. Piiga vastas: „See, mida kavatsed, pole kõige targem tegu, sest kui sina mind ei tapa, kui sa minu ellu jääd, miks peaksin sinuga rääkima, kuni mul on hing veel sees? Aga kui mu siiski tapad, siis pole minust rääkijat.“
238. Ta ütles veel: „Miks leidsid minu, miks küsid, kes ma olen? Kuni hing mul püsib sees, ei kuule sa minult seda lugu. Minu enda tahtmist mööda oled sunnitud mind tapma, rebid mu vaevata tükkideks, nagu tühise kirja.“
239. Ära mõtle, ära looda, et surm on mulle piinaks, sa lihtsalt vabastad mu nutust, põskedel kuivavad pisarad. Elu pole õlekõrtki väärt, ei kaalu sellest rohkem, ma ei tunne sind, kes oled, kuidas saan sind usaldada?“
240. Rüütel mõtles: „Nii ei lähe, nii ei saa ma temast jagu, parem on midagi välja mõelda, mingil muul moel proovida.“ Avthandil laskis piiga lahti, istus eemale, puhkes nutma: „Ajasin su vihale, nüüd ei tea, kuidas edasi elada!“
241. Piiga istus tema ees, sünge, morn, veel leebumata, Avthandil istus maas ja nuttis, sõnakestki lausumata. Üle õitsva roosiaia voogas pisarate tulv. Siis ka piiga hakkas nutma, võõra pärast muret tundma.
242. Tal hakkas hale nutvast rüütlist, seepärast voolasid pisarad, kuid võõrana istus ta võõra vastas, avamata huuli sõnuks. Rüütel taipas: „Ta esmane raev minu vastu on raugemas.“ Nuttes astus ta piiga juurde ja langes ta ette põlvili.
243. Noormees ütles: „Tean, et sa ei taha olla mulle õeks, olin sinu vastu karm, ma ei võitnud su poolehoidu. Kuid ma siiski anun sinult usaldust ja kaastunnet, öeldakse ju, et ühtekokku võib andestada seitse pattu.“

244. Kuigi olin halb su vastu, näitasin end halvast küljest, tunne kaasa armunule, püüa aru saada temast. Mul pole kuskilt abi loota, keegi ei saa mind aidata, oma hinge sulle annan, anun vaid: mind usalda!
245. Kui piiga kuulis võõrast rüütlit armastusest rääkimas, ta rinnast tõusis sügav ohe, sada korda rohkem voolas pisaraid. Ta hakkas valjult kaeblema, nutma, oigama, halama. Jumal võttis kuulda Avthandili, andis lootust ta südamele.
246. Ta mõtles: „Sõnad armastusest teevad kahvatuks ta palged, kahtlemata kellegi pärast kuumi pisaraid ta valab.“ Siis ütles: „Õde, armunule vaenlanegi kaasa tunneb, see, kes armastab, otsib surma ega hiili sellest kõrvale.“
247. Ma olen armunud, armastusest sõge, kellele elu on piin, minu Päike saatis mind võõrsile otsima kummalist rüütlit. Isegi pilved ei pääse sinna, kus ma olen tema pärast ekselnud, nüüd ma lõpuks leidsin teid, ma näen, te südamed on truud.
248. Ta kaju on jäädavalt mu südames nagu püha pilt, teda otsides läksin ma rändama, loobusin rõõmudest, pidudest. Tee üks kahest: võta mind vangi või kingi mulle priius, kingi mulle elu või tapa mind, räägi, mis teil on südamel!“
249. Neiu lausus rüütlike lahkemalt kui varem: „Sõnad, mida lausused nüüd, on paremad kui enne, veidi aja eest sa külvasid mu südamesse vaenu, nüüd aga leiad minus sõbra, õe kõikidest õdedest parima.“
250. Kuna sa pöördusid minu poole armastuse nimel, siis tahan ma sind teenida ja olla sulle truu alam, tahan olla ustav õde, sinu piinu kergendada, olen valmis sinu heaks surema, mida muud ma saaksin teha?!

251. Nüüd kuula mind ja tee nii, nagu sulle ütlen,
siis sa leiad tolle rüütli ja saad rääkida temaga.
Kui sa mind ei võta kuulda, siis ei aita pisarad,
sul jääb vaid kurta elu üle ning surra lootusetu.“

252. Rüütel vastas: „Sinu sõnad kõlavad selle jutu moodi:
ükskord läksid kaks meest sõbralikult mööda teed,
tagapool mineja nägi äkki, et sõber kukkus kaevu,
ta jooksis lähemale, nuttis, karjus appi ja hädaldas.

253. Ütles nii: „Pea, sõber, kinni, istu seal ja oota mind,
ma lähen hangin kuskilt nõõri, proovin välja tõmmata sind!“
Kaevusolija puhkes naerma, imestunud oli ta pilk,
vastas alt: „Ma muidugi ootan, kuhu ma ära jookseksin?“

254. Nüüd, õde, sinu käes on nõör minu kaela ümbert,
sinu toe ja abita on asjatud mu palved.
Ise tead, mida minuga teha, annad palsami meeletule,
muidu, kes poeks silmusesse, kui tal pole hingehäda?“

255. Piiga vastas: „Võõras rüütel, mulle meeldib sinu jutt.
Kahtlemata oled tubli noormees, väärt tarkade ülistust.
Kuna sa oled läbi käinud kannatuste tallermaa,
siis pane tähele mu sõnu, ja sa kohtud temaga.

256. Ühtki teadet sellest rüütlist sa ei leia kusagilt,
kui ta sulle ise ei räägi, keegi ei usu niikuinii!
Oota teda ükskõik kui kaua, kuni ta jälle ilmub siia,
ära lase roosil külmuda, ära riku seda pisaratega!

257. Ütlen sulle, kui teada tahad, meie mõlema nimed:
see, kes armastusest hull, see sõge rüütel on Tariel,
mina ise olen Asmath, mindki põletab tuli kuum,
ma ohkan ja oigan lõputult, mitte ainult praegu.

258. Rohkem mitte midagi ei saa ma sulle temast öelda, ta hulgub ringi mööda välju, ta sale kuju püüab pilku. Mina, armetu, elan siin tema toodud jahisaagist, ma ei tea, tuleb ta varsti või jääb ära kauemaks.
259. Ma palun sind, jää ootama, ära lahku siinseist paigust, kui ta naaseb, ma räägin temaga, püüan asja nõnda sobitada, et viin teid kokku, tutvustan, sa hakkad talle meeldima, ta jutustab endast sulle ise, saad oma armsamat rõõmustada.“
260. Avthandil kuulas neiu sõna, nõustus ettepanekuga, äkki kuulatasid nad — kuristikust kostis hääli, nad nägid Tarieli — Kuud jõest läbi kahlamas. Mõlemad tõmbusid koopasuhu, viivitamata hetkegi.
261. Piiga ütles: „Rüütel, Jumal täitis su soovi õigel ajal, ainult tee end nähtamatuks, peida end koopa sügavusse, pole olemas ilmas surelikku, kes suruks talle peale oma tahte. Ma püüan teha nii, et ta ei ägestuks sind nähes.“
262. Asmath peitis Avthandili koopa kaugeimasse nurka. Tariel hüppas hobuse seljast, talle sobisid sõjariistad. Noormees ja neiu puhkesid nutma, pisarad liitusid mereks, Avthandil jälgis neid salamahti läbi pilu oma peiduurkast.
263. Suplus pisaratetiigis muutis kristalli merevaiguks, kaua nutsid teineteise kaelas rüütel ja see neiu mustas. Asmath võttis sõjariistad, juhtis kõrvale hobuse. Nad vaikseks jäid, ahhaattihnik pisaratevoolu peatas.
264. Avthandil piilus läbi pilu, vang, kes vaba oma kongis, kuidas piiga laotas koopa põrandale tiigrinaha. Rüütel võttis sellel istet, tema ohked sagesid, kibedaid verepisaraid ei pidanud mustad ahhaatripsmed.

265. Piiga kohendas tuleaset, puhus tule lõkkele,
arvas: rüütel ühe hooga saab jagu suurest lihatükist,
too aga hammustas tükikese, tal oli seda raske teha,
mehe jõud oli lõpukorral, söömata viskas ta liha ära.
266. Tariel heitis pikali, tukastas, kuid ainult hetkeks,
võpatas, karjatas valju häälega, hüppas püsti kui hullumeelne.
Ta oigas ja karjus ning meeletult tagus vastu pead ja rinda,
piiga ahastades vaatas teda, kraapis küüntega oma nägu.
267. Neiu küsis: „Miks tagasi tulid, ütle, mis juhtus sinuga?“
Rüütel vastas: „Ma kohtasin üht jahti pidavat kuningat.
Teda saatis suur hulk sõdalasi, kaasas neil olid rasked koormad,
ta jahtis ulukeid avaral väljal, mis meestest oli ümber piiratud.“
268. Inimeste nägemine valusamalt lõi loitma leegi,
ma ei lähenenud neile, — iseendast hakkas hale,
tusaselt pöördusin minekule, ma metsa peitsin end,
mõtlesin: „Ehk nad mind ei märka, koidu ajal lähen ära.“
269. Piiga silmist purskas pisaraid veel sada korda rohkem,
ta ütles: „Hulgud metsas ringi, üksi metsloomade keskel,
ei lase ligi ühtki inimest, kes sinuga räägiks või lohutaks,
nii ei aita sa teda kuigivõrd, miks asjatult raiskad elupäevi?“
270. Oled risti-põiki läbi käinud kogu maise maailma,
kas tõesti pole ilmas inimest, kes saaks sind mures lohutada,
kes saadaks sind ja kes ei laseks sul hulluks minna suurest
murest?
Kui sina sured, ka tema hukkub, on sul tõesti sellest kergem?“
271. Too rüütel vastas: „Kulla õde, su sõnad on su südant väärt,
kuid pole maailmas palsamit, mis minu haava terveks raviks.
Kust ma leiaksin inimese, keda pole maailma sündinudki?
Minu rõõmuks on ainult surm, kui kehast lahkub mu
vaevatud hing.“

272. Jumal pole loonud teist inimest, minuga ühe tähe all sündinut, kui ma isegi sooviksin tema lähedust ja toetust. Kes kannataks välja minu vaevad või kes seda teha tahaks? Peale sinu, kulla õde, pole mul ühtki lähedast.“
273. Piiga ütles: „Ära pahanda, ma kardan sind ja anun, kuna Jumal on mind pannud sulle toeks ja nõuandjaks, ei saa ma varjata su eest üht head uudist, mida tean, mis liig, see liig, ma arvan, et sa oled piiri ületanud.“
274. Rüütel vastas: „Ma ei mõista, millest sa räägid, seleta, kust ma Jumala abita võtan sõbra, kes mind lohutaks. Jumal ei soovi mulle head, püüdku ma kui palju tahes, ma olen tõesti segaseks läinud, olen ise süüdi selles.“
275. Piiga julges veel kord öelda: „Tüütan sind liigse jutuga, aga ütle, kui tooksin siia inimese, kes omal tahtel oleks alati su kõrval, kes sind mures lohutaks, vannu, et sa teda ei tapa, ei ägestu, ei tee talle halba!“
276. Rüütel vastas: „Kui nii on lood, siis rõõmustan ma teda nähes, vannun armastuse nimel tema vastu, kelle pärast siin ekslen! Ma ei tee talle midagi halba, kunagi teda ei pahanda, teen kõik, et temal oleks hea, olen valmis teda armastama.“

TARIELI JA AVTHANDILI KOHTUMINE

iiga tõusis ja ruttas kähku Avthandili kutsuma.

„Ta pole vihane,“ ütles ta rüütlike, noogutas talle julgustavalt. Võttis tal käest, tõi peidupaigast välja, rüütel oli kuu sarnane, Tariel, nähes Avthandili, arvas ta olevat päikese.

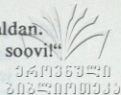
278. Tariel astus tulijale vastu, mõlemad olid kui päikesed, nad olid kui hele kuuvalgus, mis pilvitust taevast orgu langeb. Isegi sale paplipuu näis nende kõrval äbarik, nad olid kui seitse taevatahte, millega veel neid võrrelda?!
279. Nad andsid teineteisele suud, häbenemata, et olid võõrad, roosiõied avanesid, huulte vahel välkusid hambad, nad kaelustasid teineteist, nutsid teineteist emmates, nutust muutusid merevaiguks nende näod, mis olid rubiinid.
280. Lõpuks lasksid nad teineteisest lahti, Tariel võttis Avthandili käe, nad kõrvuti võtsid istet ja valasid kuumi pisaraid. Asmath püüdis mõlemat ilusate sõnadega lohutada: „Ärge tapke end ilmaaegu, ärge võtke päikestelt valgust!“
281. Tarieli palgeroos olid vaid härmas, mitte närtsinud, ta ütles Avthandilile: „Ütle mulle, avalda saladus, kes sa oled ja kust sa tuled, kust paigust oled pärit? Isegi surm on minu unustanud, isegi tema on mu hüljanud!“

282. Avthandil vastas meeledi, polnud sõnadega kitsi:
 „Lõvi ja kangelane Tariel, sa võtsid mind hästi vastu,
 päritolult ma olen araab, mu valdused on Araabias,
 mu süda põleb armastusest, kustutamatu tuli lõõmab minus.
283. Ma armastan oma valitseja ainukest järeltulijat,
 tema ise on nüüd vaprate alamate käskijanna.
 Kuigi sa ei tunne mind, oled sa mind varemgi näinud,
 kas mäletad, kui maha löid hulga sõdalasi vapraid?
284. Me nägime sind, rändajat, üksinda väljal istumas,
 mu käskijat pahandas su olek, me jõhkralt kohtlesime sind,
 sind hõigati, kuid sa ei tulnud, mehed saadeti sinu järele.
 Sa värvisid nende verrega väljad purpurpunaseks.
285. Sa löid neil piitsaga pea otsast, võtmata kätte mõõkagi,
 kuningas ise istus hobuse selga, aga sinust polnud enam jälgegi,
 nagu khadži kadusid sa silmist, isegi teenijad jahmusid,
 see vihastas meid veelgi enam, me olime imestusest keeletud.
286. Kuningas raevutses, sa ju tead, valitseja on isemeelne,
 sind aeti taga, otsiti kõikjal, käsk oli antud sellelaadne,
 kuid ei leitud noort ega vana, kes sind kuskil kohanud oleks.
 Nüüd on siia mind saatnud tema, kellega võrreldav pole
 päike ega eeter.
287. Ta ütles mulle: „Too sõnumeid sellest kadunud rüütlist,
 siis teen nii, nagu sina tahad, täidan sinu soovi.“
 Andis mulle kolm aastat aega olla temata, valada pisaraid,
 lausa ime, et pidasin vastu, nägemata tema naeratust.
288. Seni olid minu otsingud kogu maailmas asjatud,
 äsja kohtasin teel türklasi, kes olid sinuga toorelt rääkinud;
 ühte neist olid piitsaga löönud, teinud ta surmaminejaks,
 tema vennad, kel surija nägu, näitasid mulle sind minemas.“

289. Ka Tarielile tuli meelde tookordne kokkupõrge,
ta ütles: „Mäletan seda juhtu, kuigi see oli väga ammu,
nägin teid koos jahiväljal, sind ja sinu kasvatajat,
mina, õnnetu, nutsin tookord, meenutades oma hukutajat.“
290. Mis teil oli minuga tegemist, mis meil oli ühist?
Teie veetsite lõbusalt aega, mina nutsin, valasin pisaraid.
Te julgusite saata mehed kinni võtma mind,
kuid minu asemel, ma arvan, viisite kaasa tapetuid.
291. Ma heitsin pilgu tagasi, nägin kuningat tulemas,
andsin talle kui valdjale armu, ei tõstnud kätt kuninga vastu.
Ma kadusin ta silme eest, lausumata sõnagi,
mu ratsu on kui tuuleiil, millega veel teda võrrelda!
292. Kiiremini veel, kui inimene jõuab silma pilgutada,
kaon ma selle palge eest, kellelt pole head loota.
Türklastele ei tahtnud ma teha midagi halba,
miks vedada minuga vägipulka, miks ülbitseda erakuga?
293. Sina soovid mulle head, mul on heameel sind nähes,
kehalt küpress ja pale kui päike, tegude poolest kangelanel!
Oled palju vaeva näinud, su kannatused kandsid vilja:
raske on leida inimest, kelle taevas on hüljanud igaveseks.“
294. Avthandil ütles: „Miks ülistad mind, sa ise oled tarkade
ülistust väärt!
Ma pean veel palju korda saatma, et väärida sinu kiitust.
Sa oled päikesega võrdne, sa oled taevast helendav valgus,
ka kannatusepisarad pole sind suutnud rikkuda.“
295. Tänapäev pani mind unustama isegi tema, kellele kuulub mu
süda,
ma täitsin tema ülesande, nüüd tee minuga, mida tahad.

Rubiin on hinnalisem emailist, kuigi emaili ma ihaldan.
Jään sinuga surmatunnini, rohkem pole mul mingit soovi!

296. Tariel vastas: „Ma tunnen soojust, mis õhkub sinu südamest, paneb imestama, miks sa arvad, et oled võlglane minu ees! Kuid seadus on, et armunu tunneb armunule kaasa, et lahkusid armsamast minu pärast — millega saaksin seda hüvitada?”
297. Oma käskijanna käsul lahkusid kodust mind otsima, Jumala abiga leidsid minu, nägid mehemoodi vaeva. Aga kuidas jutustada, miks ma nõnda hulgun ringi, sellest rääkides kuumav tuli tuhaks põletab mu südame.“
298. Asmath ütles: „Lõvi, sinu tuld ei leevenda pisarad, pole kerge sulle anda nõu, et meenutaksid üleelatut. Aga ma näen, see vapper rüütel on valmis surema sinu heaks; las ta teab sinu piinade põhjust, aidaku, kui ta aidata saab!”
299. Ta anus mind, püüdis minult sinu kohta teateid saada, ehk annab Jumal sulle jõudu, minu keel ei kuula sõna! Kui ta kuuleb sinu murest, ehk see kergendab su piinu, usu ja looda Jumala peale, tema tahtmine sündigu!“
300. Tariel jäi mõttesse, leegis tuhaks põlenud, vastas piigale: „Sina oled tollest päevast minuga olnud, kas sa siis ei tea, et minu haav on veritsev ja ravimatu? Kuid kaastunnet väärrib rüütel, kes pisaratest on väsinud.“
301. Rüütlile ütles: „Kui inimene peab kedagi oma õeks või vennaks, ei tohi ta karta nende heaks taluda piinu ega minna surma, Jumal annab ühele elu, samas teise hukutab. Kuula, ma jutustan sulle kõik, üksipuha, mis minuga juhtub!“

302. Ta ütles piigale: „Too vett ja istu siia, minu kõrvale,
kui kaotan teadvuse, siis toibuta, piserda vett mu rinnale,
juhul kui ma hinge heidan, siis leina mind ja taga riita,
siia kaeva mulle haud, las sinne muld saab hälliks mulle!“
303. Tariel päästis hõlmad valla, asus jutustama lugu,
oli nagu päike pilvede taga, pikka aega valgust heitmata,
ta ei suutnud avada huuli, need olid kõvasti kokku surutud,
siis ta ohkas, oigas valjusti, valas palavaid pisaraid.
304. Ta oigas: „Oo, mu armsam, oled minu jaoks kadunud,
sa oled mu elu ja lootus, mu hing, süda ja mõistus!
Kes raius sinu maha, oo puu, mis kasvas Eedeni aias?
Kuidas kuumav leek veel pole, süda, sind tuhaks põletanud?“

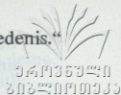
TARIEL JUTUSTAB AVTHANDILILE OMA LOO

...a kuula ja pane tähele, püüa aru saada mu jutust,
mu keel kuulab vaevaga sõna, tõrgub rääkimast seda lugu.
Temalt, kes mind on hulluks ajand, ei oota ma enam
rõõmuteadet,
tema pärast ma olen kurb, valan verepisaraid.

306. Iga inimene on kindlasti kuulnud seitsmest India kuningast;
kuut kuningriiki valdas Parsadan, oli seal keiser-valitseja.
Ta oli rikas, helde, uhke, kuningate kuningas,
kehalt lövi ja näo poolest päike, sõdades vapper vägede juhtija.
307. Mu isa oli seitsmenda kuningriigi valdjas, kuningas —
vaenlaste hirm,
nimeks oli tal Saridan, ta ei kohkunud vaenlaste ees.
Keegi ei julgenud teha talle kurja, ei otse ega salaja,
ta jahil käis ja elas lõbusalt, muret elus tundmata.
308. Lõpuks ta tüdines üksindusest, nukrad mõtted ei andnud asu,
ta mõtles: „Olen taplustes endale võitnud piirimaad,
ajasin kõikjalt vaenlased välja, valitsen, mul on rikkust ja
võimu.“
Ütles: „Lähen Parsadani juurde, palun temalt soosingut.“

309. Ta otsustas Parsadani juurde saata oma saadiku, käs kis öelda: „Sina oled kogu India valitseja, ma tahan sulle ilmutada oma siirast poolehoiu, hea mälestus minu ustavast teenistusest sulle jäägu!“
310. Parsadan, saanud selle teate, oli rahul, tundis rõõmu, käs kis edasi öelda: „Mina, maade valitseja, Jumalat tänan, et sina, kuningas, minuga võrdne, tegid niisuguse otsuse. Nüüd tule, tahan austust sulle avaldada nagu vennale!“
311. Andis tema võimu alla ühe kuningriigi, väepealikuks määras, Indias on väepealik ka vägede ülemjuhataja. Asunud troonile kuningaks, valitses ta kindla käega, võim temal oli kõige üle, ainult keiser polnud ta.
312. Keiser ise pidas minu isa endaga võrdseks, ütles: „Niisugust väeülemat, vean kihla, kellelgi pole!“ Saridan sõdis ja jahil käis, vaenlased talt armu palusid. Ma pole tema sarnane, nagu keegi ei sarnane minuga.
313. Keisril ja päikesega võrdsel keisrinnal polnud lapsi, nad olid kurvad, saabus aeg ja ka õukond tundis muret. Siis sündisin mina väeülemal, olgu neetud see päev! Keiser ütles: „Me ühest soost, ma kasvatan ta üles nagu oma poja.“
314. Keiser ja keisrinna võtsid mu enda juurde kui lihase poja, kasvatasid mind kui tulevast valdjat maade ja vägede üle, mind anti tarkade õpetada, õppima valitseja tegusid — kombeid; kui noorukiks sirgusin, olin ma näolt päike ja kehalt lõvi.
315. Õde Asmath, oled tunnistajaks; ma ei räägi valet, ma olin ilusam kui päike, nagu aovalgus hommikul.

Kes mind kordki nägi, ütles: „Ta on kasvanud Eedenis.“
Nüüd on minust järele jäänud vaid iseenda vari.

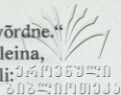
316. Ma olin viieaastane, kui keisrinna jäi lapsevoodisse.“
Tariel ohkas läbi pisarate, ütles: „Sündis tütar.“
Noormees langes pimedusse, Asmath kastis ta rinda veega.
Tariel lausus: „Ta oli kohe kui päike, mis põletab leegina.
317. Inimkeel ei suuda leida sõnu tema ülistuseks.
Parsadan istus peolauda, piiri polnud juubeldustel,
igalt poolt saabusid kuningad, kasvasid kingituste hunnikud,
jagati välja palju aardeid, rikkustega külvati üle sõdalased.
318. Kui pidustused läbi said, asuti kasvatama mind ja tütart,
tema sära oli juba siis kolm korda heledam päikesest.
Valitsejad armastasid mõlemat ja pidasid meid võrdseks.
Nüüd ütlen tema nime, kes põletab mu südant.“
319. Tariel kaotas teadvuse, kui aeg tuli nimetada nime,
nutma puhkes ka Avthandil, ka tema südant põletas tuli.
Asmath tõi Tarieli teadvusele, piserdas ta rinnale vett,
rüütel ütles: „Kuula edasi, kuigi on tulnud mu surmatund.
320. Selle tütarlapse nimeks oli Nestan-Daredžan,
juba seitsmeaastaselt oli ta arukas ja tark,
nagu kuu, isegi päike polnud ta iluga võrreldav.
Kuidas saan elada temata, olgu mu süda või teemandist!
321. Kui ta neiuks oli sirgunud, võtsin mina juba taplustest osa,
keiser nägi, et tema tütar on võimeline olema valitsejanna,
ta saatis minu isa juurde, ma olin juba selles eas,
et mängisin palli ja käisin jahil, tapsin lõvisid nagu kasse.
322. Keiser laskis tütre tarbeks sisse seada uhke palee,
seinad laoti üles basaldist, baldahhiin sai kalliskividest.

Ukse ees oli lilleaed, basseinis voolas roosivesi,
sinna asus elama tema, kelle pärast mind põletab tuli.

304135940
30340101033

323. Päeval ja ööl suitsutati toosides hurmavaid lõhnapuid,
vahel viibis neiu oma ruumides, vahel puhkas aias puude
varjus.
Keisril oli õde Davar, lesk, mehel olnud Khadžethis,
tema hoolde andis keiser tütre, õpetamaks talle tarkusi.
324. Paleeseinad olid kaetud sameti ja siidiga,
ta sirgus roosipalgeliseks, keegi meist ei näinud teda.
Asmath kahe teenijaga ümmardasid neiu, mängisid nardit,
ta kasvas seal, nii peen ja sale kui Gabaonis mänd.
325. Ma olin viisteist aastat vana, ma kasvasin kui kuningapoeg,
kõik päevad veetsin kuninga juures, ta ei lahkunud minust
ka uneajal.
Ma olin kui lõvi, pale nagu päike, keha kui Eedenis sirgunud,
jahilkäikudel ja võistlustel kiideti minu tegusid.
326. Tabasid loomi ja linde minu lastud nooled,
pöördunud jahilt tagasi, mängisin väljakul palli.
Kodus pidasin pidusid, olin harjunud elama lõbusalt,
nüüd on tema kristallpale mind lahutanud maisest maailmast.
327. Siis suri mu isa, oli saabunud tema lahkumise päev,
lõppesid ka Parsadani juures meelelahutused ja rõõmupeod.
Rõõmustasid need, kes Saridani hirmus olid värisenud,
ustavad leinasid teda taga, vaenlased tundsid heameelt.
328. Aasta otsa istusin pimedikus, maisest elust kibestatud,
päevad ja ööd leinasin isa, keegi ei suutnud mind lohutada.
Ülikud tulid mind välja tooma, andsid mulle edasi keisri käsu,
nad ütlesid: „Poeg Tariel, võta seljast leinariided!

329. Ka meie kurbus on lohutamatu, kes lahkuş, oli meiega võrdne.“
Ta lubas mulle hulga varandusi, käskis lõpetada leina,
lubas mulle üle anda isale kuulunud võimu ja tiitli:
„Sinust saagu väeülem, täida tema kohustusi!“

330. Ma olin kurb, sest isa pärast mind piinav tuli põletas,
siis ülikud mu välja tõid leinakambriist pimedast.
Minu ilmumise puhul korraldas India valdjas peo,
tulid keiser ja keisrinna, suudlesid mind kui lihast poega.

331. Nad panid mu istuma enda kõrvale, avaldasid austust kui
lihasele pojale,
nad pakkusid mulle kõhklematult isa tiitlit ja ametit.
Ma polnud nõus, sest mulle näis isa kohustuste täitmine
võimatu,
nad ei taganenud, ma kuulasin käsku, mind kuulutati
sõjaministriks.

332. Sellest on palju aastaid möödas, võib-olla on mõndagi
meelest läinud,
ma räägin sulle oma elust, kuigi keel ei kuula sõna.
Ilmael on muutlik ja valelik, pidevalt haub ta midagi halba,
mind tabasid ja põletavad tema pillutud sädemed.“

TARIELI ARMUMISLUGU

Ükk aega valanud pisaraid, sai Tariel uuesti sõnad
suhu:

„Ühel päeval, kui mina ja keiser pöördusime jahilt koju,
võttis ta mul käest kinni, ütles: „Külastame tütart.“
Kas pole ime, et olen veel elus, kui meenutan neid aegu?

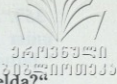
334. Keiser käskis tütrele kingiks võtta mul mõned kitsed,
ma tegin nii, me läksime, et seal põleda tuhaks.
Sellest ajast on ilmaelu mulle piinaks olnud!
Teemantoda lõhestab ka kivikõva südame!
335. Ma nägin aeda, ilusamat kõige kaunimast meeliskohast,
kostas lindude sillerdamist, meeldivamat sireenide laulust,
nägin palju purskkaeve kümblemiseks roosivees,
uksel rippusid eesriided, kuldtikanditega, sametist.
336. Keisrile ei meeldinud, et keegi näeb tema Päikesepaistet,
ma jäin veidi eemale seisma, keiser kergitas eesriiet.
Mu silm ei seletanud midagi, kuulsin vaid, et keegi rääkis,
hää! käskis võtta Asmathil väeülemalt vastu ulukid.
337. Asmath lükkas eesriide kõrvale, ma seisin otse lävel,
ma nägin neidu, oda lõi mul läbi aru ja südame.
Asmath palus mul, tules põleval, üle anda jahisaak.
Häda mulle! Sellest ajast ma põlen igavesel tulel!

338. Nüüd on kustunud see valgus, mis kahvatas isegi päikesel!
Tariel ohkas armsamat meenutades kibedalt, kaotas teadvuse.
Avthandil ja Asmath nutsid, kogu ümbruskond kajas vastu
„Käed, mis kangelasi ähvardasid, lebavad nüüd abitult!“
339. Asmath piserdas rinnale vett, Tariel tuli teadvusele,
tükk aega ei saanud ta sõnagi suust, igatsus oli vallutanud
südame,
ta istus ja ohkas kibedalt, pisarad segunesid mullaga,
ta sõnas: „Oh, kui suur piin on mulle teda meenutada!“
340. Need, kes loodavad ilmaelule, kellele piisab elurõõmudest,
on õnnelikud, kuid pääsu neil pole elu salakavalusest.
Ma ülistan tarkade mõistust, kes lugu ei pea maisest elust.
Kuula edasi minu lugu, kuni mul jätkub vestmiseks jõudu.
341. Ma jahisaagi andsin üle, ei suutnud end kuidagi koguda,
jõud kadus mu kehast ja käsivartest, kõik mu silme ees löi
mustaks.
Kui jälle ellu ärkasin, kuulsin halamist ja appihüüdeid,
mu ümber sagisid majakondsed, nagu laevale kiirustaksid.
342. Ma lamasin suures saalis, suurepärasel, kallil asemel,
keiser ja keisrinna nutsid, valasid lakkamatult pisaraid,
kraapisid küüntega oma nägu, küünistasid palgeid.
Kutsuti ravitsejad, nende arvates mind vaevas kuri vaim.
343. Kui keiser nägi mind silmi avamas, langes ta mulle kaela,
hüüdis pisarais: „Poeg, oled elus? Ütle vaid üks sõna!“
Ma ei suutnud avada huuli, võpatasin äkki nagu hull,
veri löi kohisema südames, ma jälle pimedusse vajusin.
344. Mind ümbritsesid igast küljest kõiksugu tohtrid ja ravitsejad,
käes neil oli Püha Raamat, kõik nad hoolega lugesid seda.

Nad arvasid, et olen Vanakurja küüsis. Milline väljamõeldis!
Kolm päeva lamasin hingetult, vaibumatu tuli põles minus.

041135920
303201101033

345. Ka tohtrid olid imestunud: „Mis tõbi see küll olla võiks?
See haigus ei lase ennast ravida, mingi igatsus vaevab teda.“
Vahel ma hüppasin püsti kui segane, rääkisin seosetuid sõnu.
Keisrinna valas pisaraid, mis võisid täita mere.
346. Kolm päeva lamasin selles saalis, ei elus ega surnud,
siis tuli mulle mõistus tagasi, mulle meenus, mis oli olnud.
Ma mõtlesin: „Mis minuga on, olen ma üldse elus?“
Palusin Loojalt halastust, anusin teda palavalt.
347. Ma ütlesin: „Oo Jumal, kuula minu palvet, ära mind hülga,
anna mulle jõudu vastu panna, tee nii, et suudaksin tõusta!
Minu siinolek reedab mind, lase mul minna oma koju!“
Ta täitis mu palve, mul hakkas parem, ma muutsin kõvaks
oma haavatud südame.
348. Ma paranesin, tõusin jalule, keisri saadikud tulid mind
vaatama,
viisid valdajale sõnumi: „Ta tõusis!“ Keisrinna ruttas kohale.
Ka keiser tuli jooksujalu, rõõmust segane, paljapäi,
ta Jumalat tänas ja ülistas, kõik ümberringi hardalt vaikisid.
349. Nad istusid minu kõrvale, andsid juua ravijooki,
ma ütlesin: „Oo keiser, nüüd ma tunnen ennast küllalt hästi,
tahan istuda hobuse selga, näha jälle jõge ja välju.“
Toodi hobune, ma hüppasin selga, keiser tuli minuga kaasa.
350. Me kappasime üle välja ning piki jõe kallast,
ma jõudsin tagasi koju, keiser saatis mind majani.
Ma astusin sisse, mul hakkas halb, minu piinad suurenesid;
ma mõtlesin: „Parem on surra, mu saatus ei vääri rohkemat!“

-
351. Pisarad muutsid kristalli kollaseks kui safran,
kümme tuhat nuga mu südames tegid tohutut piina.
Uksehoidja astus sisse, kutsus välja varahoidja,
mõtlesin: „Mis on neil uudist, mida on neil mulle öelda?“
352. „Tuli Asmathi saadik.“ Vastasin: „Küsi, mida ta soovib.“
Ta tuli, ulatas armastuskirja, ma lugesin selle läbi.
Tuli välja, et enda teadmata olin võõras südames süüdanud
leegi.
Mu südamele langes kurbus, sest olin ükskõikne Asmathi vastu.
353. Ma imestasin: „Miks armus ta minusse ja kuidas sõandab
ta seda öelda?
Ka vastamata jätta pole ilus, ta võib mind ülbeks pidada.
Kui ma ei anna talle lootust, võib ta saada pahaseks.“
Ma kirjutasin Asmathile armastusväärse vastuse.
354. Mõõdusid päevad, aga mu südant põletas üha tugevam leek,
mul polnud tahtmist olla sõpradega, kes väljakul palli mängisid,
ma ei suutnud minna keisripaleesse, paljud tohtrid tulid
mind ravima.
Sellest kaugest ajast peale on ilmaelu mulle piin.
355. Tohtrid ei suutnud mind aidata, mu südamel lasus õine
pimedus,
keegi neist ei taibanud, mis tuli mind nõnda põletab;
arvati, et rõhub liigne veri, keiser käskis aadrit lasta,
lasksin sellel sündida, et varjata vaevade tõelist põhjust.
356. Pärast aadrilaskmist lamasin ma kurvalt oma voodis,
tuppa astus minu teenija, ma küsisin, mida ta soovib.
„Tuli saadik Asmathilt.“ Ma käskisin ta sisse kutsuda,
südames mõtlesin pahaselt: „Mis on meil ühist, mida ta soovib?“

357. Saadik ulatas mulle kirja, kiirustamata lugesin selle läbi, kirjast sain aru, et selle kirjutaja tahab minuga kohtuda. Saatsin vastuse: „On tõesti aeg, sul on õigus olla pahane, ma tulen, kui mind kutsud, ära arva, et meelega viivitan.“
358. Samas mõtlesin: miks odalöögid teevad mulle sellist piina? Ma olen väeülem, käskija, kõik hindud mulle alluvad. Aga kui valdjal kahtlus tärkab, kaalub ta kõik poolt ja vastu, ja saanud aru, milles asi, keelab mul viibida tütre läheduses.
359. Saabus keisri saadik: „Ta küsib, kuidas on tervis.“ Palusin ta sisse kutsuda. Ta päris: „Kas lasti aadrit?“ Ma vastasin: „Mul avati veen, mul on nüüd palju parem, ma ilmun peagi tema ette, tunnen rõõmu selle üle.“
360. Ma läksin, keiser palus: „Ära enam haigeks jää!“ Pani mu hobuse selga istuma, kuid vibu ei lasknud kaasa võtta, ka ise hüppas ratsu selga, laskis välja pistrikud, laskurid tegid võidulaskmist, kõik tabasid oivaliselt märki.
361. Samal päeval, jõudnud koju, korraldasime suure peo, lauljail ja pillimängijail polnud mahti tunda väsimust. Keiser jagas kalliskive, neid kiideti kui haruldasi, ükski kohalolija ei jäänud sel päeval kingita.
362. Ma püüdsin, kuid ei suutnud kurbust eemale peletada, neiu kaju mõlkus mu meeles, tuli südames suurenes. Noored viisin ma koju, nad ütlesid, et olen kui pappel, ma lasin korraldada peo, et varjata oma igatsust ja piinu.
363. Minu lähim teenija mulle kõrva sosistas: „Keegi naine küsib, kas näha võib väeülemat.“

Ta nägu varjab loor, see on tarkade ülistust väärt.“
Ma vastasin: „Juhi ta magamistuppa, see naine on minu
kutsutud.“

364. Ma tõusin lauast, ka teised valmistusid lahkuma,
ma ütlesin neile: „Jätkake pidu, ma peatselt tulen tagasi!“
Ma läksin ära magamistuppa, teenija jäi uksele valvama,
sundisin end rahulikuks, et mitte käituda häbiväärselt.
365. Astusin tuppa, piiga tuli ja kummärdas lugupidavalt,
lausus: „Õnnistatud on see, kes väärt on seisma teie ees.“
Ma imestasin, et too naine ilmutab niisugust väärikust,
ta ei tea vist armumängu reegleid, muidu istuks ta nüüd vaikselt.
366. Ma läksin, istusin asemele, piiga seisis vaiba serval,
tulla mulle lähemale ei pidanud end vääriliseks.
Ma ütlesin: „Miks seisad eemal, kui mind tõesti armastad?“
Ta ei vastanud mulle, näis, et tal on raske leida sõnu.
367. Lõpuks lausus: „Tänane päev paneb häbist mind leegitsema,
sa arvad, et tulin sinu juurde naudingut ja lõbu saama?
Kuid sinu tagasihoidlikkus mulle lootust annab,
mina ei ole su armu väärt, mul pole Jumala soosingut.“
368. Ta tõusis, öeldes: „Piinlikkusest tumeneb mul mõistus,
ära kahtlusta mind selles, mida ütlesin oma käskijanna käsul.
Nii suur julgus omane on ainult tema südamele,
see kiri annab sulle teada, mida mina ei suuda välja öelda.“

NESTAN-DAREDŽANI ESIMENE KIRI ARMASTATULE

Ma nägin kirja, see oli temalt, kes minu südant põletas, mulle kirjutas Päikesekiir: „Lõvi, varja oma haava, ma sulle kuulun, miks hukutad end, ma ei salli liigseid sõnu. Kõigest, mida tahtsin öelda, saad kuulda Asmathilt.

370. Miks piinled asjatult, kas surm on sinu meelest armastus? Parem armastatule näita kangelaslikke tegusid! Kõik, kes elavad Hatais, peavad meile ande andma, ning edaspidi me ei lepi nende salasepitsustega.
371. Juba varem oli mul soov ükskord saada sinu kaasaks, kuid seni polnud mul juhust sinuga sellest kõnelda. Hiljuti, baldahhiini all, nägin sind kaotamas aru, ma kuulasin järele ning tean, mis sinuga tookord juhtus.
372. Ma räägin sulle sulatõtt, sa kuula minu nõuannet: mine, sõdi hatailastega, näita mulle oma vaprust, milleks nutta asjatult, miks kasta roose silmaveega? Mida Päike veel võiks teha? Näe, öö ju muutsin päevaks!“
373. Asmath vestles minuga julgelt, juba häbenemata, endast mida võiksin öelda? Milline rõõm mind valdas! Süda kippus rinnast välja, peksles, värises ja vappus, nägu muutus jälle kristalliks ja palgeist said punased rubiinid.

TARIELI ESIMENE KIRI ARMASTATULE

ema käega kirjutatud kirja surusin laugudele, vastasin: „Oo Kuu, kuis saab päike olla sinust heledam? Ärgu Jumal andku mulle, mis pole sinu vääriline! Ma tunnen end kui unenäos, uskumatu, et olen elus!“

375. Asmathile ütlesin: „Rohkem ei suuda ma midagi öelda, ütle talle: „Oo Päike, sa tõused, et mulle kirkaid kiiri heita, sa ellu minu äratasid, pimedusse ma enam ei vaju, olgu teenistus kui tahes raske, ma olen reetur, kui hoidun kõrvale.“
376. Asmath ütles: „Mu käskijanna käskis nõnda tegutseda: kes meid näeb, ei tohi teada tema suhetest sinuga, ta kutsus sind end vaatama, sa tee, nagu armatseksid minuga. Ta palus sulle edasi öelda, et sa hoiaksid seda saladust.“
377. Nõu oli mulle meele järele, mulle meeldis neiu tarkus, tema, kelle kõrval end häbeneks ka päikesekiirgus. Õnn oli temalt kuulda sõnu, mis mulle lootust andsid, temalt, kelle kiirte sära ka päevavalguse pimestab.
378. Asmathile ulatasin kullast toosis kalliskive, ta ütles: „Mul neid pole vaja, neid mul niigi üleliia.“ Võttis ainult ühe sõrmuse, mis ei kaalunud drahmist rohkem: „Mälestuseks aitab sellestki, aardeid on mul küllaldaselt.“

379. Piiga tõusis, ära läks, piigid lasksid mu südame vabaks,
rõõm hajutas pilkase pimeduse, leebusid mind põletavad leegid.
Läksin ja istusin peolauda, minuga võrdsete meeste sekka,
rõõmsalt jagasin ma kinke, peotuju sai hoogu juurde.

TARIELI KIRI
HATAILASTELE
JA SAADIKU SAATMINE

saatsin saadiku Hataisse sõnumiga minu poolt,
ma kirjutasin: „Hindude keiser on Jumala asemik maa peal!
Iga näljane hing, kes temale ustav on, saab söönuks,
aga see, kes sõnakuulmatu, teeb vaid iseendale kahju.

381. Olete meile vennad ja vanemad, me ei pea te peale viha,
kui te, saanud selle käsu, kohe ilmute meie ette.
Kui te ei tule, siis tuleme meie, avalikult, mitte vargsi.
Parem tulge vabal tahtel, miks end saata hukatusse?“
382. Ma saatsin mehed teele, veel rõõmsamaks läks meel,
ma lõbutsesin oma kojas, talumatu tuli vaibus minus.
Tol ajal kinkis maailm mulle veel rõõme, mida iganes
soovisin,
nüüd on ta võtnud minult aru, ka loomad hoiduvad minust
eemale.
383. Olin kavatsenud hulkuma minna, nüüd rahunesid mu meeled,
koos oma kaaslastega veetsin ma lõbusalt aega kodus,
kuid taltsutamatu kirm mu hinges ei lasknud tunda täit rõõmu,
vahel mind haaras pöörane kurbus, ma needsin maist,
hetkelist elu.

NESTAN KUTSUB TARIELI ENDA JUURDE

hel päeval, tulnud keisrikojast, läksin oma magamistuppa, ma istusin seal ja meenutasin teda, suutmata jääda magama. Mul tema kiri lootust andis, sellepärast olin heas tujus. Uksevalvur hõikas teenijat, ütles talle midagi salaja.

385. „Asmathi saadik.“ Käskisin ta juhtida oma magamistuppa. Kirjas oli: „Ta käsib sul tulla!“ Tema, kes piinas minu südant! Rõõm hajutas pimeduse mu ümber, järele andsid ahelad, ma läksin, võtsin kaasa teenija. Kuid millest sain temaga rääkida?
386. Jõudsin lilleaeda, teel ei näinud ma ühtki inimest, seal tõttas Asmath mulle vastu, ta oli rõõmus ja elevil. Ta ütles mulle: „Ma tõmbasin ju okka välja su südamest, tule ja vaata oma roosi, mis nupus, õide puhkemata!“
387. Asmath lükkas ukselt kõrvale raske sameteesriide, ma nägin kõrget baldahhiini, badahšani rubiinidega ehitut; seal istus tema, kelle pale oli kui päike, ta valgust kiirgas, ta silmist-tindijärvedest imeline pilk mu peale langes.

388. Ma seisin kaua, kuid ei öelnud ta sõnagi väljavalitule,
vaatas hellitavalt mulle otsa, kui omasele ja armsale.
Kutsus Asmathi ja ütles midagi, siis tuli piiga ja sosistas
„Mine, rääkida praegu ta ei saa!“ Mind haaras jälle põletav tuli.

389. Asmath saatma tuli, ma lahkusin, eesriie sulgus minu taga,
ma mõtlesin: „Oo ilmaelu, nüüdsama andsid mu hingele rohtu,
soetasid lootuse südamesse, miks rikud nüüd nägemisrõõmu?“
Süda veel tugevamini tundis uut lahusoleku piina.

390. Asmath lohutada püüdis mind, kui läksime läbi aia,
ta ütles: „Ära vaeva oma südant, et nii pead minema ära.
Sa leevenda oma kurbust, ava uks rõõmudele,
Nestan ei söandanud sinuga rääkida, ta on uhke, hoidis end
tagasi.“

391. Ma vastasin: „Oo õde, ma loodan sinult saada südamele
palsamit,
vannutan sind, ära tapa mu hinge, leevenda tuld teadetega
temast;
ära sunni mind ootama kirju, saada neid tihti, üksteise järel;
kui teada saad midagi minu jaoks, ma usun, sa ei varja minu
eest!“

392. Istusin hobuse selga, sõitsin ära, mu silmist voolasid pisarad,
läksin oma tupp, segane, elevil, mul polnud jõudu magama
jääda.

Kristall ja rubiin muutusid sinisemaks veel kui lasuur.
Ma tahtsin, et ei mööduks öö, ei oodanud koidu saabumist.

HATAI KUNINGA VASTUS TARIELILE

ataisse saadetud saadikud tulid tähtjaks tagasi,
sõnad, mis öeldi vastuseks, olid kõrgid ja upsakad:

„Ka meie pole argade killast, ka meie kantsid pole viletsad!
Mida teie keiser endast kujutab? Me ei pea teda oma
käskijaks!“

394. Kirjas öeldi: „Mina, kuningas Ramaz, kirjutan sulle,
Tarielile:

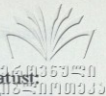
imestama pani mind sinu saadetud läkitus.

Kuidas sa julged käskida mind, paljude rahvaste valitsejat?
Et mu silmad enam ei näeks kirju, sinu kirjutatuid!“

395. Ma saatsin välja pealikud, käskisin koguneda meestel,
tuli kokku hindude sõjavägi, mehi oli rohkem kui tähti taevas.
Nii kaugelt kui ka lähedalt ruttasid kõik minu juurde,
sõdalasi olid täis väljad, kurud ja mäeküljed.

396. Nad kogunesid kiiresti, ei viitnud kodus aega,
ma vaatasin sõdalased üle, mulle meeldis nende relvastus,
nende osavus ja vaprus, sirge, suurepärane rivi,
nende ratsude väledus, tugevad horezmi soomusrüüd.

397. Ma heiskasin keisri lipu, puna-musta kanga,
kääksin suurel sõjaväel hakata hommikul liikuma.
Kuid südamel lasus kurbus ja ma sarjasin oma saatust;
„Oma Päikest nägemata kuidas saan teele asuda?!“

398. Tulnud koju, kasvas igatsus mu rusutud südames veelgi,
silmist nagu paisu tagant voolasid kuumad pisarad.
„Oo saatus ränk,“ mõtlesin, „miks pole sa võtnud minult elu?
Milleks armuhullule roos, kui ta ei saa seda noppida?“

TARIELI JA NESTANI KOHTUMINE

stus sisse teenija, ma olin üpris üllatatud,
ja andis üle Asmathi kirja mulle, elust kibestunule.
Seal oli öeldud: „Sinu Päike kutsub sind, oma ihaldatud.
Tule, milleks eemal nutta, oma saatuse üle kurta!“

400. Vaevaga suutsin hoida vaos end suurest, meeletust rõõmust,
õhtupimeduses läksin, astusin sisse aiavärvast,
Asmath ootas mind samal kohal, kus oli seisnud tookord,
ta lausus mulle naeratades: „Tule, Lõvi, sind ootab Kuul!“
401. Ta juhtis mind paleesse, terrassidega hoonesse,
ma nägin Kuud, ta kallas kõik üle oma kumaga,
ta istus vaipade keskel, üll rohelist värvi rõivas,
suursugune ja väarikas, imekaunis ja veetlev.
402. Jäin seisma vaiba serval, leek minus hakkas vaibuma,
pimedus hajus mu südames, rõõm lõi rinnas rõkkama.
Ta lebas patjadel, heledam veel kui päikesekiirgus,
ta peitis nagu minu eest, vaid vargsi heitis mulle pilke.
403. Ta andis käsu: „Asmath, paku väeülemale istet!“
Teenija asetaski padja tema, kes kui päike, kõrvale.
Ma istusin ja süda, mis seni elu oli kirunud, andus rõõmule.
On ime, et mul hing veel sees, kui meenutan ta öeldud sõnu!

404. Ta lausus: „Tookord olid kurb, et lasksin sul minna sõnatult,
kui põllulill sa närtsisid, lahkudes oma Päikesest.
Sind lämmatasid pisarad, mis tulvasid nartsissidest.
Kuid neiu peab olema häbelik ja kombekas väeülemä ees!

405. Kuigi naisterahval ei sobi väljendada oma tundeid mehe ees,
siiski palju halvem on vaikida ja peita oma kannatusi.
Kuigi mu palged naeratasid, nutsin ma salaja südames,
seepärast lasin sind kutsuda, et sulle tõde teatada.

406. Sellest päevast, kui me mõlemad teame teineteise tundeist,
tea, et kuulun ainult sulle, kindel on mu töötus.
Jään sulle igavesti truuks, vannun taeva nimell
Kui valetan, võtku Jumal mult elu, ärgu saagu ma taeva!

407. Mine, võitle hatailastega, sõdi ja kindlusta piirimaad,
andku Jumal sulle võitu, pöördu võitjana tagasi!
Aga kuidas mina pean elama, kuni sind jälle näha saan?
Anna mulle igaveseks oma süda, endale võta minu oma!“

408. Ma vastasin: „Mul pole kahju sinu heaks loobuda elust,
aga kuna sa mind säästad, ei soovi mind saata surma,
sa oled minu silmavalgus, päike, mis kiiri kallab,
nüüd lähen sõtta hatailastega, seal näitab Lõvi oma vaprust.

409. Õnne, mida mulle andsid, pole väärt ükski surelik,
Jumala arm on äraarvamatu, sellepärast ma ei imestagi.
Sinu valgus ümbritseb mind, hajutab pimeduse mu südames,
ma kuulun sulle, kuni muld mind enda rüppe võtab.“

410. Pühakirja kohal andsin ma vande ja ka tema vandus mulle,
sellega kinnitas ta veelgi oma armastust minu vastu:
„Kui keegi peale sinu leiab endale koha mu südames,
siis Jumal põrmuks tehku mind, nüüd kordan seda endale!“

411. Viibisin seal mõne aja, me vestlesime elavalt,
maitsesime puuvilja, vahetasime sõnu meeldivaid.
Siis ma tõusin, et ära minna, ma nutsin ja vaatasin pisaraid,
tema valguskiirte sära oli täitnud minu südame.

412. Mul raske oli lahkuda tema kristallpalgetest,
ta oli mulle kinkinud elu, ma juubeldasin rõõmust.
See Päikesevalgus, mis eetrist kiirgas, kuulus ainult minule,
mis ime nüüd, et temast eemal on mu süda kivinenud!

TARIELI MINEK HATAISSE JA SUUR TAPLUS

ommikul hüppasin hobuse selga, käskisin: „Puhuge pasunaid!“

Mul pole sõnu kirjeldamiseks, kuis mehed taplusse kippusid. Ma asusin teele Hataisse, mind ei saa süüdistada arguses, sõjavägi liikus teedest eemal, mitte mööda käidud teid.

414. Jätsin selja taha India piirid, olin läinud küllalt kaua, kui mulle vastu tuli Hatai khaani Ramazi saadik, ta ütles mulle edasi teate, mis rahustas mu südant: „India sokud on võimelised ära õgima meie hunte!“
415. Mulle anti Ramazilt kingiks imetlusväärne aare, ta oli palunud edasi öelda: „Ära hävita meid, pole vaja, võta meilt vanne ja sellega olgu meie elu sinu kätes, me alistume sulle võitluseta, koos laste ja pudulojustega.“
416. Andesta, me oleme süüdi su ees, me kahetseme seda, kui üllameelselt armu annad, siis ära too siia oma vägesid! Ära laasta meie maad, ja taeva viha ei lange me peale, võta kaasa vaid vähesed väed, me anname sulle üle linnad ja kindlused!“
417. Ma nõumehed kokku kutsusin, arutasime asja igast kandist. Nad ütlesid: „Oled veel noor, sellepärast julgeme sulle öelda:

hatailaste meel on salakaval, oleme seda varemgi kogenud,
nad võivad sind reeturlikult tappa, tuua meile õnnetuse kaelal!

304135920
30320101033

418. Meie soovitame: mine teele koos vapramate meestega,
väed järgnegu sulle parajas kauguses, sul side olgu nendega.
Siis usu neid, kui nad vannuvad sulle truudust Jumala nimel,
aga kui nad ei alistu sulle, siis tabagu neid sinu raev!“
419. Nõumeeste antud soovitus oli mulle meeltmööda,
ma lasksin teatada: „Khaan Ramaz, ma olen päri su ette-
panekuga.
Sa hindad elu rohkem kui surma, kindluseseinad meid ei
takista,
ma jätan siia oma väed, tulen sinu juurde vähese salgaga!“
420. Valisin vahvatest meestest välja kolmsada vapramat sõdalast,
teele asusin koos nendega, jätsime maha ülejäänud väed.
Jätsin sõna: „Kuhu me ka ei läheks, samu radu pidi käige,
ärge jääge minust kaugemale, aidake, kui saadan sõnal!“
421. Me olime kolm päeva teel, siis kummardas minu ees khaani
saadik,
jälle tõi ta mulle kingiks kallihinnalisi rõivaid.
Khaan öelda oli käskinud: „Ma ootan sind, uhke ja vapper,
kui kohtume, siis näed, kui palju hinnalisi kinke sind ootab!“
422. Veel oli käskinud ta öelda: „Ära karda, et valetan,
ma ise tulen sulle vastu, ruttan sinuga kohtuma.“
Ma lasin vastata: „Jumalapärast, ma täidan sinu soovi,
me kohtume sõbrameeles nagu isa ja poeg.“
423. Pärast seda jäin laagrisse ühe tiheda metsa serval,
jälle saabusid saadikud, nad avaldasid mulle austust;
nad kingituseks mulle tõid suurepäraseid hobuseid
ja ütlesid: „Me valitseja tõepoolest igatseb sind näha.“

424. Me käskija laseb teatada: „Ma ise tulen sulle vastu,
ma lahkun kodust ja kohtan sind homme varahommikul.“
Ma paigutasin saadikud uhketesse telkidesse,
kohtlesin neid armastusväärselt, nad magama jäid kui sõbra-
mehed.
425. Tuleb välja: tehtud heategu ei kao kunagi jäljetult,
üks mees eraldus nende seast, tuli vargsi minu juurde:
„Ma olen sulle tänu võlgu, mida on raske tasuda,
ma ei saa seda unustada ja lasta sinul hukkuda.
426. Lapsena ma kasvasin mõne aja sinu isa juures,
ma kuulsin salanõust sinu vastu, ma tulin, et sellest teatada.
Mul oleks raske näha sind surnuna, kehalt sale, näolt roos,
ma räägin sulle kõik, mida tean, kuula mind rahulikult.
427. Et mitte sattuda lõksu, tea — need mehed petavad sind,
neil on kindlas kohas peidus sada korda tuhat sõdalast,
teisel kolm korda kümme tuhat, seepärast oodatakse sind,
kui sa midagi ette ei võta, siis ootab sind õnnetus.
428. Khaan kohtab sind vähese salgaga, temalt on võimatu
pöörata pilku,
nad teevad näo, et tulevad rahuga, relvad on neil peidus.
Suitsusignaali peale väed tõmbuvad su ümber kokku,
kui ühe kallale tormavad tuhanded, siis muidugi saavad nad
temast jagu.“
429. Ma rääkisin lahkelt selle mehega ja tänasin teda teate eest:
„Kui ma ei sure, siis tasun sulle heldelt sinu heateo eest!
Nüüd aga, et ei tekiks kahtlust, mine oma kaaslaste juurde,
kui ma sinu teene unustan, siis olgu ma igavesti neetud!“
430. Ma ei avaldanud vandenõu, varjasin seda nagu kuulu-
juttu,
mis tulema peab, see tuleb, kõik nõuanded on siin võrdsed.

Saatsin vägede juurde saadiku, kuigi tee oli pikk,
käskisin neil asuda teele, ületada kiiresti orud ja mäed.

431. Hommikul teatasin saadikutele meelepärase sõnumi:
„Ütelge Ramazile: sõitku välja, ma jõuan peagi kohale.“
Ma läksin veel pool päeva, ei hoidunud kõrvale hädaohu eest,
kui taevast tahab minu surma, siis kuhu mul peitu pugeda?
432. Jäin seisma ühe mäe otsas ja nägin, et väljalt tõusis tolmu,
mõtlesin: „Sealt tulebki Ramaz, ning kuigi ta on üles
seadnud lõksu,
mu vahe mõõk ja terav oda tema meestele lõpu teevad.“
Siis kogusin ma sõdalased ja rääkisin eelolevast taplusest.
433. Ma ütlesin: „Oo vennad, nad kavatsevad petta meid,
ega sellepärast vägi te käsivartes ei vähene?
Kes kuninga eest surma läheb, selle hing saab taevasse!
Meil seisab äge taplus ees, egas asjata meil ole mõõgad vöö!“
434. Reipa häälega käskisin valmis seada sõjariistad,
panime selga soomussärgid, valmistusime võitluseks.
Ma rivistasin üles väed ning me liikusime neile vastu.
Sel päeval pidi minu mõõk tapma hulga vaenlasi.
435. Me jõudsime peagi kohakuti, nad nägid, et olime tapluseks
valmis,
jälle tuli Ramazi saadik ja andis edasi khaani sõnad,
ta öelda käskinud: „Te näete, me pole oma sõna murdnud,
kuid teie olete võitlusvalmis, see tekitab meile südamevalu.“
436. Ma käskisin öelda vastuseks: „Mul on teada su salasepitsus,
kuid su kava ei lähe läbi, su salanõu ei õnnestu!
Anna käsk ja proovime jõudu, nagu nõuavad kord ja kumbed,
ka mina hoian mõõka peos, et teid kõiki hävitada!“

437. Kui saadik oli tagasi jõudnud, siis polnud neil enam pikka
juttu,
nad süütasid lõkke vägedele märgiks, saladus tehti teatavaks,
Väed tulid peidikutest välja, ümbritsesid meid kahelt poolt,
nad tulid tihedasti reas, kuid Jumalale tänu, ei suutnud teha
kahju.

438. Ma võtsin oda ja sirutasin käe, et panna pähe kiiver,
ma ihkasin minna võitlusse, et alistada vaenlased.
Ma kihutasin ette oma salgast, söötsin neile vastu,
neid oli palju, nad seisid kindlalt, korrapärastes ridades.

439. Mu lähenedes nad vaatasid mind ja ütlesid: „See mees on
hull!“
Ma julgelt sinna tormasin, kus vaenlasi oli kõige enam,
mu oda lõi läbi mehe ja hobuse, nad jätsid päikesega hüvasti,
oda murdus, ma haarasin mõõga, au selle teritajale!

440. Ma söötsin nende sekka nagu jahikull põldpüüde parve,
lõin mehi peadpidi kokku, kerkis mägi meestest ja hobustest;
mees, kelle olin kõrvale heitnud, keerles nagu vurrkann.
Ma tegin täiesti maatasa kaks vaenlase eesmist väesalka.

441. Siis tõmbusid nad kõikjalt kokku, mu ümber lõi keema äge
taplus,
keda kord lõin, see enam ei tõusnud, veri voolas ojana.
Mees, kelle olin pooleks lõõnud, rippus hobusel nagu kott.
Kõikjalt, kuhu ma ilmusin, põgenesid nad kabuhirmus.

442. Vastu õhtut hõikas mäelt nende valvur-vaatleja:
„Päästku end, kes päästa saab, me peale on langenud taeva
viha!
Läheneb kohutav tolmutpilv, see töötab meile hirmu ja õudust,
nende väed on lugematud, nüüd hävitavad nad meid lõplikult!“

443. Minu malev, mis oli jäänud tookord eemate laagrisse, oli saanud minult teate ja olnud terve öö teel. Mehed ei mahtunud väljale, neist kubisesid mäeküljed, nad tulid trumme tagudes, sõjasarvi puhudes.
444. Vaenuväed lõid põgenema, neid saatis meie sõjakisa, me ägedasti võideldes ajasime nad üle välja. Ristanud Ramaziga mõõgad, lõin ma tema sadulast maha, me võtsime vangi ta maleva, ei hakanud liigselt verd valama.
445. Meie tagant tulevad väed jõudsid põgenejaile järele, nad kisti hobuste seljast maha, hirmuga andsid nad alla. Vaenlased said kerge võidu asemel kätte teenitud palga, ka terveks jäänud vangid oigasid nagu haavatud.
446. Sealsamas, võitlusväljal, jäime hinge tagasi tõmbama, mu käsi oli haavata saanud, see polnud tühine kriimustus. Sõdalased mind vaatama tulid, kiitsid mu vägitegusid, neil oli raske midagi öelda, nad ei leidnud sõnu väärilisi.
447. Tervele väele oleks jätkunud minu auavaldustest, ühed õnnistasid mind eemalt, teised püüdsid suud anda. Ülikud — minu kasvatajad — nutsid rõõmupisaraid, nad olid imestunud, kui nägid minu mõõga läbi võidetuid.
448. Ma saatsin kõikjale sõjasalgad, käskisin ande koguda, nad pöördusid suure saagiga tagasi, ma andsin neile vabad käed, lasksin neil värvida väljad punaseks vastuhakkajate verrega, meile avati linnade väravad ning alistuti võitluseta.
449. Ma ütlesin Ramazile: „Mulle on teada sinu reeturlik meel, nüüd oled minu vang ning püüa kergendada oma süüd: miks sa veel vastu peaksid panema, lase kindlustel alla anda, kuidas muidu saaksin sulle sinu süü andestada?“

450. Ramaz vastas: „Mul ei jää tõesti üle midagi muud, anna mulle üks mu ülik ja luba tema käsutamiseks, saadan ta kantside vanemate juurde, usu minu juttu, kõik annan sinu valdusse, kõik varandused kuulugu sulle!“
451. Andsin talle ühe üliku, temaga koos saatsin sõjasalga, lasksin tuua enda ette kõikide kantside vanemad. Nad andsid mulle kindlused üle, nad kahetsesid, et sõdinud olid. Rikkusi oli seal nii palju, et polnud võimalik ülegi lugeda!
452. Siis tegin ringkäigu mööda Hataid ja vaatasin seda maad, mulle anti varakambrite võtmed, minu eest midagi varjamata. Ma käskisin rahval kodudesse minna, ütlesin: „Elage rahus! Teadke, Päike ei põleta teid, ei tee teie maad tuhaks!“
453. Ma vaatasin varandused üle, ükshaaval, otsast otsani, ma väsisin, kui püüaksin lugeda üles kõiki haruldusi. Ühes kohas ma leidsin haruldased, imeilusad rõivad. Inimene, kes neid näeb, ei usu oma silmi!
454. Ma ei suutnud kuidagi mõista, millest või kuidas need olid tehtud, kellele ka ei näidanud, kõik pidasid neid taeva imeks, silm ei näinud kanga sees ei piki- ega põikilõngu, kuigi see oli tugev kui sepis, ma ütlesin — tulega töödeldud.
455. Need panin ma kingiks sellele, kelle kiired heitsid mulle valgust, kõige hinnalisema valisin välja Parsadani jaoks: kümme korda sada tugevajalgset, tublit kaamelit ja muula, panin neile selga suured koormad, saatsin teele heade uudistega.“

TARIELI KIRI HINDUDE KUNINGALE JA VÕIDUGA TAGASIPÖÖRDUMINE

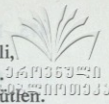

Ma kirjutasin kirja: „Keiser, sinu saatus olgu õnnelik!
Hatailased sepiitsesid lõksu, kuid see tõi neile endale kahju,
sellepärast saadan selle teate veidi hilinenult:
ma võtsin vangi kuningas Ramazi, pöördun andamitega
koju.“

457. Loonud Hatais korra majja, lahkusin ma sellelt maalt,
sobitanud riigis rahu, võtsin kaasa palju aardeid,
kaameleid ei jätkunud veoks, härjad ägasid koormate all.
Olin saavutanud au ja kuulsuse, täitnud oma lubaduse.
458. Ma võtsin kaasa vangina ka hatailaste kuninga,
tuln Indiassa tagasi, mulle vastu tuli mu kasvataja,
ta puistas mu üle kiitusega, mida kuulasin kohmetuses,
ta vaatas üle mu haavatud käe, sidus kinni pehme sidemega.
459. Mu vastuvõtjad olid väljale üles löönud uhked telgid,
nad ootasid mind pikisilmi ja kibelesid minuga kohtuma.
Keiser, kes ka viibis laagris, korraldas siis suure peo,
ta istus minu kõrval ja silmitses mind heldinult.
460. Pidasime pidu kogu öö, veetsime aega lõbusalt,
hommikul lahkusime väljalt, marssisime sisse linna,
keiser andis välja käsu: „Kutsuge kokku kogu malev,
näidake mulle Hatai khaani, tooge mu ette sõjavangid!“

461. Ma juhatasin keisri ette vangivõetud Ramazi,
 keisri pilk oli heasoovlik, ta vaatas vangi nagu last,
 petturiga käitus ta, kui oleks too teinud hea teene.
 Nii ilmutab üks õige mees oma vaimu ja tihlast meelt!
462. Ta kostitas hatailaste valdjat, rääkis temaga lahkelt,
 nad vestlesid kaua ja väarikalt, nagu kohane valitsejaile.
 Koidu ajal kutsuti mind, keiser küsis minult leebelt:
 „Kas andestad Hatai khaanile, oma endisele vaenlasele?“
463. Mina vastasin: „Nii nagu Jumal annab andeks patusele,
 halastage ka teie ta peale, kes asjatult raiskas oma jõudu.“
 Keiser ütles Ramazile: „Armu annan, võid minna koju,
 kuid et ma sind enam ei näeks häbistatuna minu ees!“
464. Lunarahaks kästi tal maksta sada korda sada drahmi,
 lisaks tuhat hatai kangast, küll atlassi, küll brokaati.
 Siis pandi uhkelt riidesse nii Ramaz kui ka saatjaskond,
 keiser lubas tal teele asuda, tasus headusega kurjuse eest.
465. Hatai valdjas langetas pea, tänas, kummardas sügavalt,
 ütles: „Teie vääritut petmist pani Jumal mind kahetsema.
 Kui ma veel peaksin patustama teie ees, siis tapke mind!“
 Oma sõdalaste saatel sõitis ta tagasi Hataisse.
466. Koidu ajal, mitte öösel, tuli minu juurde keisri saadik,
 andis mulle edasi tema kutse: „Oled kolm kuud viibinud eemal,
 mul pole olnud tahtmist maitsta väljal noolega tapetud lindu,
 kui sa pole väsinud, siis tule, kuigi tean, et su rännak polnud
 kerge.“
467. Ma läksin paleesse, seal ootas ees juba gepardide kari,
 jahikulle oli täis kogu keisrikoja õu.
 Keiser, ilult päikesega võrdne, oli juba jahiks valmis,
 ta rõõmustas minu tuleku üle, et olin terve ja reibas.

468. Ta ütles oma kaasale tasa, nii et mina ei kuuleks:
„Silmale on hea vaadata sõjaretkelt naasnud Tarieli,
ta ilu soojendab südameid kõigil, kes teda näevad.
Ma tahan sinult midagi paluda, tee nii, nagu sulle ütlen.“

469. Ma vahepeal siin mõtlesin, nüüd tead ka sina sellest —
kuna meie ainuke tütar on kuningriigi ehe,
siis teda — puud Eedeni aias — las näevad täna kõik.
Pane ta enda kõrvale istuma, mõlemad oodake mind palees.“

470. Me pidasime jahti väljal, orus, mägede jalamil,
meil oli kaasas palju koeri, jahikulle, pistrikke.
Siis pöördusime tagasi koju, me käidud tee ei olnud pikk,
sel korral ei viitnud me ka aega palli mängides.

471. Need, kes ihkasid mind näha, täitsid linna, teed ja tänavad,
mind kui sõjasangarit kaunistas uhke tikitud rüü.
Ma olin kui kahvatu roos, mida pisarad olid uhtunud,
kes mind nägi, see kaotas aru, see on tõsi, mitte vale.

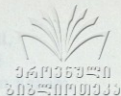
472. Üleriie, mille olin leidnud ühes hatai linnas,
kattis mu õlgu, see sobis mulle, kõik vaatasid mind vaimustuses.
Keiser hüppas hobuse seljast, me astusime keisrikotta,
neiut silmanud, läbis mind värin, ta palged särasid kui päike.

473. Sel Päikesepaistel oli seljas apelsinikarva rüü,
tema selja taga seisis suur hulk õukondlasi.
Tema sära heitis valgust majadele, tänavaille, kogu linnale,
palgerooside vahel ilutsesid punased korallid ja valged pärlid.

474. Minul, sõjas haavata saanul, oli käsi kaela seotud.
Keisrinna tõusis troonilt, tuli ise mulle vastu,
suudles mind kui oma poega, jättis jälje mu põsele,
ütles: „Ära mõtle, et sinuga vaenlane tahaks veel võidelda!“

475. Nad panid mu enda kõrvale istuma, see kõik oli mulle meelt-
mööda,
minu vastas istus Päike, kelle pärast mu süda oli seisma
jäämas,
vargsi heitsin talle pilke, temagi vaatas, lausumata sõna,
kui vägisi pöörasin pilgu ära, näis elu mulle mõttetu.
476. Algas uhke pidusöök, kuningate vääriline,
rõõmu ja lõbu oli laialt, selle sarnast polnud enne nähtud!
Lauanõud ja veinipokaalid olid rubiinist ja türkiisist,
keisri käsul ei lastud lahkuda isegi neil, kes olid joobnud.
477. Viibides seal, ma andusin rõõmule, olin rahul ja õnnelik,
kui me pilgud kohtusid, siis leevendus mu piin.
Ma sundisin oma suurest õnnest mässava südame vaikima.
Mis võib veel olla meeldivam kui näha armastatud silmast silma!
478. Anti käsk: „Nüüd vaiki olge!“ Ja muusikud katkestasid mängu.
Keiser ja keisrinna kostsid: „Poeg Taniel, me ei leia sõnu,
et väljendada oma rõõmu: me vaenlane on võidetud.
Õigus on neil, kes sind kiidavad, nad ei tee seda asjata.
479. Kuninglikke rõivaid oled väärt, sest tulid sõjast au ja võiduga,
kuid sinu enda rõivas kaunistab sind täna kõige väarikamalt.
Anname sulle, valgust kiirgavale, üle sada varakambrit,
lase endale ömmelda, mida soovid, meid pole vaja häbeneda!“
480. Mulle toodi sada võtit, mis avasid sada varakambrit,
ma tänasin ja palusin taevalt valdjaile õnnelikku saatust.
Nad mõlemad, päikeste päikesed, tõusid püsti ja suudlesid mind.
On võimatu öelda, kui palju nad aardeid välja jagasid.
481. Keiser võttis uuesti istet, jätkusid laul ja pillimäng,
uue hooga jätkus pidu, harfid ja lüürad helisesid.

Valitsejanna lahkus, kui loojuma hakkas päev.
Võrratu rõõmupidu kestis keisrikojas hilisööni.

482. Lõpuks läksime laiali, sest veini oli küllalt joodud.
Ma läksin oma magamistuppa, mõistus jälle ähmaseks muutus.
Mul, vangilangenul, polnud jõudu leevendada endas tuld,
meenutused, mõtted temast mulle suurt rõõmu töid.

NESTAN-DAREDŽANI KIRI ARMASTATULE

- stus sisse teenija ning kandis mulle ette:
 „Teid näha tahab üks näokattega naisterahvas.“
 Ma taipasin kohe, kes võiks see olla, läksin südame põksudes.
 Seal ta oligi, nägin Asmathit minu poole tulemas.
484. Mind rõõmustas tema tulek, teda oli saatnud mu hukutaja,
 ma ei lasknud tal kummardada, suudlesin teda põsele,
 võtsin tal käest ja pakkusin istet enda kõrval,
 küsisin: „Kas paplivõsu jõudis õnnelikult koju?”
485. Räägi mulle ainult temast, rohkem ei taha ma midagi kuulda!“
 Ta vastas: „Ma räägin õigust, mul pole vaja teeselda,
 täna te nägite teineteist ning imetus oli mõlemapoolne.
 Nüüd käskis ta mul jälle tulla sõnumiga sinu juurde.“
486. Ta ulatas mulle kirja, see oli temalt, kes maailma valgustab.
 Nii seal oli kirja pandud: „Ma nägin sinu sihvakat kuju,
 sõja võidukalt läbi teinud, olid sa kaunis oma hobusel.
 Ei paista tühine see põhjus, miks ma valan pisaraid.
487. Jumal on andnud mulle keele, et sind eemal ülistada,
 kuid ma ei saa sõnagi suust, lahusolek on tappev.
 Oma ahhaate ning roosiaeda hoiab Päike Lõvile,
 vannun sinu elu nimel — ma kuulun ainult sinule!

488. Kuigi sa valasid pisaraid, ei voolanud need asjatult,
nüüdsest peale ära nuta, hajuta piin oma südamest!
Sinu ja minu imetlejad vaidlevad omavahel, kumb on kenam,
rüü, mis sinu õlgu kattis, saagu nüüdsest minu omaks!

489. Saada mulle kingiks rüü, mis sind ennist kaunistas,
kohtumisel ise rõõmu tunned, et su kink mind kaunistab.
Sina kannu minu käevõru, kui mulle kuuluvat kalliks pead.
Ärgu olgu sinu elus teist niisugust õnneööd!““

0141935930
303301010333

TARIELI NUTT JA MINESTUS

ariel hakkas loomana ulguma, tema piin oli tuhande-
kordne,

ta ütles: „Siin on käevõru, mida tema varem kandis!“

Ta võttis selle oma randmelt, see oli hindamatu väärtusega,
ta surus selle huulte, minestas, oli lahkumas surnute riiki.

491. Ta lamas liikumatult nagu laip haua äärel,
ta rinnal sinasid kaks laiku, rusikalöökidest sinna jäänud.
Mööda Asmathi põski jooksid verepisarad,
ta piserdas Tarieli veega, püüdis noormeest ellu äratada.
492. Ka Avthandil oigas kibedalt, nähes elutut Tarieli,
Asmathi ohked sagesid, ta pisarad lõhestasid kive.
Lõpuks tuli Tariel teadvusele, vesi oli kustutanud tule.
Ärganu sõnas: „Oh maine elu, kas sa ikka veel piinad mind?“
493. Ta ajas end püsti, kahvatu, vaatas ähmaseil silmil ringi,
tema roosipale oli närtsinud ja kollane nagu safran.
Tükil ajal vaikus ta ja tühi oli ta pilk.
Ääretult raske oli Tarielil olla elus ja mitte surnud.
494. Ta lausus Avthandilile: „Kuula, kuigi mu mõistus on segi,
ma jätkan lugu endast ja temast, kelle pärast olen hukkumas.
Mul on hea meel, et sa saad oma armsama soovi täita.
Ma imestan, et ellu jäin, et hing ei lahkunud mu kehast.

495. Mul oli rōõm Asmathi tulekust, kes oli mulle nagu õde,
kui olin kirja läbi lugenud, ulatas ta mulle käevõru.
Kohe panin ma selle oma randmele, võtsin seljast oma rüü,
see oli kaunis ja haruldane, mingist mustast tihedast kangast.

TARIELI KIRI ARMASTATULE

Ma kirjutasin: „Oo päike, sinu valgus, mida kiirgad,
on tunginud minu südamesse, võtnud mult julguse ja osavuse.
Mind, meeletut, teevad hulluks sinu kaunidus ja võlu.
Mida peaksin tegema selleks, et olla väärt sinu poolehoidu?

497. Ükskord sa juba päätsid mu elu, ei lasknud mu hingel lahkuda,
ka praegu teed sa sedasama, ma võrdlen praegust hetke tolle
ajaga.
Sain sinult kingiks käevõru, panin selle oma randmele,
suur õnn on mulle osaks saanud, ma pole kunagi nõnda
rõõmustanud!
498. Olgu osake minust sinuga, siin on see rüü, mida endale
palusid,
ja ka samast riidest rõivas, teist ei leidu selle sarnast.
Ära jäta mind, armuhullu, tule minu juurde, too mulle kergendust,
kellega veel kui mitte sinuga selles maailmas võiksin ühineda!“
499. Asmath lahkus, ma pikali heitsin, püüdsin jääda magama,
siis võpatasin — armsam oli end unes mulle ilmutanud!
Avasin silmad — teda polnud! Elu muutus jälle piinaks,
nii veetsin öö ärkvel olles, kuulmata tema häälekõla.

NÕUPIDAMINE NESTAN-DAREDŽANI MEHELEMINEKU ÄSJUS

ommikul, kui päev võitis öö, kutsuti mind paleesse,
 ma pärsin käskijate käekäigu järele, asusin otsemaid teele.
 Nägin mõlemat troonil istumas, nendega olid kolm kõrgemat
 ülikut,
 mind võeti lahkelt vastu, ma istusin pakutud toolile.

501. Keiser ütles: „Jumala abiga me vanaks oleme jäämas,
 vanaduspäevad on saabunud, noorusaeg on möödas,
 Jumal ei andnud meile poega, andis tütre, kes särab kui päike.
 Me pole seda kahetsenud, tütar on meile olnud poja eest.
502. Nüüd on aeg tal abielluda, kust me leiaksime peiu,
 et troon üle anda temale, kellest asemik saaks meile,
 meie valduste valitseja, riigi kaitsja-säilitaja,
 et meid ei ähvardaks hukkumine, et vaenlane ei teritaks
 mõõka?“
503. Mina laususin: „Poja puudumist südames ei saa varjata,
 meie lootusteks piisab temast, kes päikesega on võrreldav.
 Igaüks tunneb siirast rõõmu, kellelt te palute poega väiks,
 rohkem pole mul midagi öelda. Küllap olete ise otsustanud.“
504. Arutati veel, ma hoidsin end vaos, kuigi süda tahtis lõhkeda,
 mõtlesin: „Mul pole õigust valdjale vastu vaielda!“

Keiser ütles: „Kui Horezmšahh, kogu Horezmi valitseja, annab oma poja meile väiks, siis temasugust pole meil leida.“

505. Oli näha, et juba varem olid nad selle otsustanud, nad vahetasid omavahel pilke, sõnadki olid üleliigsed. Nendele vastu vaielda oli täiesti võimatu, ma langesin põrmu, muutusin tuhaks, süda ähvardas lõhkeda.
506. Keisrinna ütles: „Horezmšahh on valdjas, võimas valitseja, kellest saaks meile parem või kui tema järeltulijast!“ Mõttetu oli midagi öelda — see oli ju keisri tahe! Ma andsin oma nõusoleku, sel päeval algas mu hinge häving.
507. Saadeti Horezmšahhi juurde mees paluma poega koduväiks, kästi öelda: „Me keisririik on jäänud troonipärijata, me tütar on meile poja eest, abielludes peab ta koju jääma, kui annate poja temale kaasaks, pole meil rohkem midagi soovida.“
508. Saadik naasis kingituskoormatega, kangaste ja rõivastega, teatas, et Horezmi šahh olevat väga rõõmustanud, öelnud: „Jumal täitis meie ammuse unistuse. Mida enamat me võime soovida oma pojale!“
509. Jälle saadeti mehed välja, et tuua väimees kohale, nad palusid: „Ärge viitke aega, käsk on antud selline!“ Mina, mures ja rusutud, läksin oma magamistuppa, kurbus tahtis südame lõhestada, algas minu kannatuste rada.

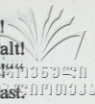
NESTAN-DAREDŽANI JA TARIELI NÕUPIDAMINE JA ÕTSUS

Siiritu igatsus valdas mind, tahtsin lüüa südamesse noa.

Astus sisse Asmathi saadik, — kohe sain terveks ja tugevaks!
Ta ulatas mulle kirja: „Tule, sale kui küpress,
tule kohe, ära viivita, nii käsib Nestan-Daredžan!“

511. Läksin kohe, jõudsin lilleaeda, rõõm pulbitses südames!
Läksin läbi aia, ees kõrgus palee, nägin Asmathit uksele seismas.
Nägin, ta oli pisaraid valanud, nutujäljed olid ta põskedel,
mu süda aimas halba, kuid ma ei küsinud midagi.
512. Asmath oli tujust ära, see tegi mind väga kurvaks,
ta ei naeratanud mulle, nagu oli teinud varemalt.
Ta vaikis, avamata huuli, vihmana voolasid pisarad,
nii rebestas ta minu haava, ei teinud seda tervemaks.
513. Mul ärevaks muutus meel ja mõtted kihutasid peas,
Asmath juhtis mu paleesse, lükkas eesriide kõrvale.
Ma astusin sisse, nägin Kuud, mure oli kui käega pühitud,
kiired soojendasid südant, kuid siiski ta ei sulanud.
514. Valgus, mida Nestan kiirgas, polnud see, mis tavaliselt,
ta õlgadele oli visatud minu kingitud kuldne riie.
Rohelises rõivas, võrratu, lebas neiu diivanil,
tema näol heitlesid välgud, põskedel voolasid pisarad.

515. Ta oli vihane ja raevus nagu tiiger kaljulõhes,
ei paplipuud Eedenis, kuud ega päikest saanud temaga
võrrelda.
Oda südames, seisin ma Asmathi näidatud kohas,
Nestan-Daredžan pöördus mu poole, ähvardav, vihane,
kulm kortsus.
516. Neiu lausus: „Ma imestan, kuidas sa üldse julgesid tulla,
vandemurdja ja valetaja, alatu äraandja?!
Tea: taevane vägi karistab sind karmilt ja piinarikkalt!“
Julgesin öelda: „Ma ei tea, milles seisab minu süü.“
517. Ma lisisin: „Mida saan vastata, teadmata, mida ma olen teinud,
milles olen süüdi sinu ees, millega ma, meeletu, olen
patustanud?“
Tema vastas: „Mida mul on rääkida valetaja ja petturiga?
Miks uskusin sind naiselikult? Nüüd tunnen seeläbi ränka piina!
518. Või on sul teadmata, et mind pannakse mehele Horezmšahhi
pojale?
Nõupidamisel olid sa nõunik, kiitsid heaks selle abielu,
sa murdsid mulle antud tõotust, rüvetasid usku ja pühadust!
Nüüd Jumala abiga paljastan kõik sinu alatud salanõud!
519. Kas mäletad, kuidas sa oigasid, su pisarad ujutasid üle väljad,
kui kõikisugu tohtrid ja ravitsejad püüdsid sind päästa surma suust
Oh, meesterahva valelikkus pole millegagi võrreldav!
Sa loobusid minust, heakene küll, vaatame, kumb meist
rohkem kaotab!
520. Seda ma ütlen ette, tea: ükskõik, kes India troonile asub,
kas kõverust või õigust pidi — valitsejaks ikka jään mina!
Sinu nõu ei lähe läbi, nüüd mine, oled rängalt eksind,
sinu teod on häbiväärsed ja sa ise oled reetur ja petis!

521. Oo Jumal, kuni ma olen elus, ei lase ma sul elada Indias!
Kui püüad siiski siia jääda, lahkub hing su kehast jäädavalt!
Teist minusugust sa ei leia, otsi või endale kaasat taevas!
Siinkohal puhkes Tariel nutma, sügav ohe vallandus rinnast.
522. Tariel jätkas: „Kuulnud neid sõnu, tärkas minus jälle lootus,
mu silmad jälle näha võisid tema pimestavat kiirgust.
Nüüd on ta igaveseks kadunud! Kas pole ime, et olen veel elus?
Oo heitlik, muutlik ilmaelu, miks piinad mind nii armutult?”
523. Ma nägin ta aseme peatsis avatud Püha Raamatut,
ma võtsin selle, ülistasin Jumalat ja Nestan-Daredžani.
Ütlesin talle: „Oo Päike, sa põletad, parem tee mind tuhaks,
aga kuna sa heitsid mulle armu, siis julgen sulle vastu väita.
524. Kui mu sõnad näivad sulle vaid kavaldamine ja vale,
las taeva viha langeb mu peale, las kustub mulle päikesevalgus!
Sa võid mu üle kohut mõista, kuid tea: ma pole reetur ja petis!“
Ta lausus: „Räägi, mida tead.“ Ning nõusoleku märgiks
noogutas pead.
525. Ma julgesin öelda: „Kui mina, oo Päike, olen murdnud töotust,
siis langegu minu peale Jumala raev ja löögu välk mind maha!
Peale sinu ei ole keegi taevane päike, sale küpress,
kuidas ma saaksin jääda ellu, kui su oda on minu südames?”
526. Keiser kutsus mind paleesse, nõupidamisest osa võtma,
kuigi kõik oli otsustatud: kaasa oli sulle juba välja valitud.
Kui ma polekski nõus olnud, poleks see enam midagi muutnud,
ütlesin endale: „Ole kannatlik, püüa säilitada rahu!“
527. Kuidas sain keisrile vastu hakata? Kuidas ta ise ei taibanud,
kas ta siis ise tõesti ei tea, et India pole jäänud valdjata?

- Mina, Tariel, olen valduste pärija, kellelgi teisel pole seks õigust,
kelle ta siia toob, ma ei tea, kuid too tuleb siia asiata!
528. Ma mõtlesin: „Nii ei saavuta midagi, midagi muud tuleb
välja mõelda.“
Ütlesin endale: „Võta end kokku, mõtle hästi järele!“
Süda tahtis rinnust välja karata, tahtsin ülepea põgeneda.
Kellele ma loovutan sinu, kui sina ise minust ära ei ütle?
529. Armastusest pantisin oma hinge, polnud su isa vastu siiras.“
Pisarate vihm, mis härmatas roosi, muutus siitpeale soojemaks,
nägin helkivaid pärlikeesid, ümbritsetud korallidest.
Piiga ütles: „Kuidas võisin ma mõelda siis, et see on tõsi?
530. Nüüd ma ei usu, et reetsid minu ja oled kahekeelne,
et salgasid maha Jumala ja olid ta vastu tänamatu.
Palu Jumalalt minu kätt ja valitsemist India üle!
Mina ja sina asume troonile, nii on õigem ja parem!“
531. Nestan-Daredžan leebus, vaibusid raev ja viha,
ta oli nagu päike maa peal, nagu täiskuu taevas.
Ta kutsus mu istuma enda kõrvale, millist õnne ma tundsin!
Ta hakkas minuga vestlema, leevendas minus kuumavat tuld.
532. Ta ütles: „Arukas inimene peab enne järele mõtlema,
kui hakkab midagi ette võtma, kõike poolt ja vastu vaagima.
Kui sa keisrile vastu hakkad, siis kardan, ta saab pahaseks,
te lähete omavahel tülli, sellest võib hävida kogu India.
533. Kui sa lased peiul siia tulla, siis me abielu sõlmitakse,
me peame lahkuma teineteisest, meie rõõm muutub kurbuseks.
Nemad pühitsevad võitu, meie piinad suurenevad,
ei tohi lasta sündida, et pärslased võimutseksid meie üle!“

534. Ma vastasin: „Ärgu Jumal andku sind kaasaks kellelegi teisele!
Astugu nad vaid India pinnale, ma võtan nad ise käsile!
Näitan oma jõudu ja vaprust, astun neile mõõgaga vastu!
Ma hävitan nad võitluses, neist ei jää midagi järele!“
535. Nestan ütles: „Naise aru mõistab asja sedamoodi:
ma ei taha tapatalgut ega olla selle põhjuseks.
Kui tuleb peig, siis tapa ta, sõdalased jäta puutumata.
Õiglane kohus haljendama paneb ka juba kuivanud puu.“
536. Tee nii, nagu ütlen, mu Lõvi, kangeim kõigist kangelastest,
vargsi tapa minu peigmees, ära võta kaasa sõdalasi,
ära hävita tema sõjaväge, nagu tapetakse kariloomi.
Mees ei tohi võtta hingele liigset verevalamist.
537. Kui oled ta tapnud, siis mine valitseja, minu isa jutule,
ütle temale: „Ma ei saa lubada, et pärslased valitseksid
India üle!
See on minu pärusmaa, ma ei anna neile drahmigi,
kui sa ei tagane oma otsusest, muudan ma su linna kõrbeks!“
538. Ära räägi talle sõnagi oma armastusest minu vastu,
siis on sinu nõudmine veelgi kaalukam ja õigem.
Keiser satub täbarasse olukorda ja on sunnitud ise sind paluma,
annab minu sulle kaasaks, meile sobib koos valitseda!“
539. See nõu oli mulle meele järele, nii me otsustasimegi,
ma lubasin oma vaenlased võita mõõgavõitluses.
Ma tõusin minekuks, neiu surus end hüvastijätuks minu vastu,
ka mina ihaldasin ta lähedust, kuid ei julgenud teda emmata.
540. Ma viivitasin veel, siis lahkusin, kuid kõik mu meeled olid segi,
Asmath astus minu ees, ma valasin palavaid pisaraid.
Piinad suurenesid tuhat korda, rõõm hakkas jälle hajuma,
ma ei tahtnud ära minna, seepärast aeglustasin sammu.

HOREZMŠAHHI POJA TULEK
INDIASSE
ABIELU SÕLMIMISEKS
JA TEMA TAPMINE

aabus saadik röömsa sõnumiga: „Peig on meie poole
teel!“

Kuid Jumalal oli oma kava, seda ta vaene veel ei teadnud.
Keiser oli heas tujus, ta suust ei kuuldud halba sõna,
pead noogutades kutsus ta mind enda kõrvale istuma.

542. Valdjas ütles: „Täna on meie suur röömupäev,
teeme väärilised pulmad nagu õele kohased,
saadame mehed kõikjalt aardeid kokku tooma,
jagame need heldelt välja, kitsidus oleks kohatu.“
543. Ma saatsin mehed igale poole varandusi kokku tooma,
ka peigmees oli saabunud, polnud viivitanud tulekuga.
Malevlased läksid neile vastu, horezmlased juba lähenesid,
nii palju oli sõdalasi, et nad ei mahtunud väljale.
544. Keiser Parsadan mulle lausus: „Telgid üles löödagu,
las peigmees puhkab veidi, veedab seal mõne aja.
Sul pole vaja vastu minna, las sõdalased lähevad,
sina kohtud peiuga siin, seal on küllalt vastuvõtjaid.“
545. Lasksin väljale üles panna telgid punasest atlassist.
Tuli peig, hüppas hobuse seljast, päev polnud pühade-eelse
moodi.
Peiule oli vastu tulnud hulgaliselt ülikuid,
arvukad sõdalaste salgad olid üles rivistunud.

-
546. Täitnud keisri ülesande, tundsin ma end väsinult,
läksin koju, tahtsin veidi puhata ning olla üksi.
Saabus saadik, andis mulle kirja ustavalt Asmathilt:
„Tule kohe, käsib see, kes sale on kui küpress!“
547. Ma ei tulnudki hobuselt maha, läksin kohe, nagu oli kästud.
Nägin Asmathit nutvana, küsisin: „Miks valad pisaraid?“
Ta vastas: „Miks ma ei peaks nutma, kui sinuga on tegemist?
Olgu ma või parim kaitsja, kuidas sind õigustada Nestani ees?“
548. Me astusime sisse, ma nägin neidu. Ta istus patjadel, morn
ja tõsine.
Ta heitis kiiri enda ümber, päike polnud temaga võrreldav.
Jäin seisma, ta ütles: „Mida ootad? On saabunud otsustav päev!
Või mõtlesid sa ümber? Valetad mulle ja teeskled?“
549. Mul oli häbi seda kuulda, ma lahkusin sõna lausumata,
kuid hüüdsin siiski: „Peagi selgub, kes keda tõesti armastab!
Või olen ma nii arg, et piiga mind taplusele peab õhutama?“
Läksin koju, otsustasin peiu viivitamatult surmata.
550. Andsin käsu sajale mehele: „Olge valmis võitluseks!“
Sõitsime vargsi läbi linna, keegi ei pannud meid tähele.
Läksin telki, too noormees magas, — mu keel ei käändu
ütleva —
ma tapsin ta verd valamata, kuigi õigem olnuks võidelda.
551. Läbi lõikasin pingul telgiseina, tegin sellesse avause,
haarasin peiul jalgest kinni, lõin ta peadpidi vastu tala.
Valvurid hakkasid karjuma, tõstsid pöörast hädakisa,
mul soomussärk oli rõivaste all, ma kihutasin minema.
552. Tõusis lärm, taoti häiret, algas nutt ja leinahalin,
ma kappasin eemale, mind aeti taga, ma tapsin oma jälitajad.
Mul oli kindlustatud linn, mis vaenlastele võitmatu,
sinna läksin õnnelikult varjule, elus, terve ja puutumatu.

553. Ma saatsin saadiku teatega kõigile oma meestele!
 „Kohe kõik siia tulge, kes aidata mind soovivad!“
 Jälitajad mind taga ajasid ka öösel, suures pimedas,
 kuid minu mõõka tunda saanud, püüdsid nad elusalt pääseda.
554. Ma tõusin varavalgel, kui ööst oli saanud hommik,
 ma nägin kolme ülikut, kolme keisri saadikut.
 Keiser käskinud mulle öelda: „Sind nagu poega kasvasin,
 miks muutsid minu rõõmu kibedaks mureks ja leinavaluks?“
555. Miks häbimärgistasid mu koja süütu mehe verrega?
 Kui sina ihkasid minu tütart, siis oleksid võinud seda öelda!
 Minult, oma vanalt kasvatajalt, võtsid sa jõu ja elutahte,
 tegid nii, et sind ei taha surmatunnini ma näha!“
556. Ma käskisin valdjale edasi öelda: „Oo keiser, ma olen kõvem
 kaljust,
 muidu ei segaks mind miski praegu surra häbitules!
 Kuid valitseja mõistma peab alati õiglast kohut,
 vannun sinu elu nimel, ma ei vaja sinu tütart!“
557. Sa tead hästi, kui palju kuningatroone on Indias!
 Ühe järglane olen mina, kõik on sinu võimu all.
 Teised kuningad on surnud, maad on sinu valduses,
 õigupoolest olen mina ainuke India troonipärija!
558. Heategija nimel vannun ma: sa ei talitanud õiglaselt,
 Jumal ei andnud sulle poega, vaid tütar on su järglane.
 Horezmšahh oleks valdjaks saanud, mis mulle oleks üle
 jäänud?
 Keegi teine istugu India troonil, kui minu käsi mõõka kannab?
559. Ma ei vaja sinu tütart, anna ta mehele, vii minust eemale!
 India kuulub mulle, seda ma ei loovuta mitte kellelegi!
 Kes seda tahab mult vägisi võtta, see jätku hüvasti elugal!
 Tapa mind, kui endale kutsun appi kellegi võõral!“

TARIEL SAAB TEADA
 NESTAN-DAREDŽANI
 KADUMISEST

ui olin ülikud ära saatnud, valdas mind kurbus ja
 igatsus,
 mul polnud armastatust teateid, tume teadmatus rõhus mind.
 Ma läksin linnamüürile, heitsin pilgu alla orgu,
 mind ootasid õudsed sündmused, ime, et ma ei lahkunud elust.

561. Kaks teelist ilmus nähtavale, ma läksin neile vastu,
 teenija saatis ühte piigat, ma tundsin tulija ära, —
 see oli Asmath, juuksed sassis, mööda põski voolas veri,
 ta ei hüüdnud mind rõõmsal meelel, naeruvinetki polnud
 ta näol.
562. Teda nähes aimasin halba, mõistus kippus tumenema,
 ma hüüdsin eemalt: „Mis on lahti, ütle, mis tuli meid põletab?“
 Nutuga pöördus ta minu poole, vaevaga sõnu välja öeldes:
 „Jumala viha on langenud me peale, taevavõlv on pime.“
563. Jõudsin lähedale, küsisin jälle: „Mis juhtus, ütle õigust!“
 Ta puhkes uue hooga nutma, põletav leek neelas teda,
 tükk aega ei saanud ta sõnagi suust, ei jaganud minuga muret,
 tema rind värvus punaseks palgetelt voolavast verest.
564. Ta lausus: „Ma ütlen sulle kõik, milleks varjata sinu eest!
 Kuid nagu mina täidan su palve, nii ka sina heida mulle armu:

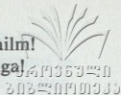
võta minult elu, halasta mu peale, ära jäta mind siia ilma,
vabasta mind ilmaelust, Jumala nimel, tee see heategul!“

565. Asmath jutustas: „Kui sa olid tapnud peiu ja algas kára,
kuulis keiser, ta tormas välja, see uudis vapustas teda väga.
Ta käskis sind kohale tuua, ta karjus, oli endast väljas,
sind hakati otsima, ei leitud, keiser raevutses veelgi enam.
566. Kanti ette: „Tarieli pole linnas, ta on kuskile läinud.“
Keiser ütles: „Ma tean, tean, nüüd avanevad minu silmad:
ta armastas minu tüdarta, seepärast valas väljal verd!
Kohtumisel nad ei suutnud pöörata pilku teineteiselt!“
567. Nüüd, vannun oma elu nimel, ma tapan oma õe Davari!
Ta pidi Nestani pöörama taeva, mitte kurja Saatana poole!
Mida küll need kõlvatud talle andsid või lubasid?
Teotan Jumalat, kui ta ellu jätan! Surm olgu talle karistuseks!“
568. Keisril oli harjumus: ta vandus harva enda nimel,
kuid oma vannet ta ei murdnud ega asjatult viitnud aega.
Keegi, kes kuulis keisri tötust ning teadis selle hinda,
rääkis sellest Davarile, kellel oli võim mõista isegi taevast.
569. See jumalasalgaja läks ja ütles keisri õele Davarile:
„Su vend vandus oma elu nimel, et ta sind ei jäta ellu!“
Davar vastas: „Ma pole süüdi, seda teab kõrge Jumal taevas!
Kuid need, kelle pärast pean surema, ärgu ialgi saagu
kokku!“
570. Mu käskijanna oli heas tujus, nagu ta sinust maha oli jäänud,
ta õlgu kattis sinu kingitus, see sobis talle oivaliselt.
Tuli Davar ja ütles midagi säärast, mida varem me polnud
kuulnud:
„Oo kõlvatu, miks võtsid mult elu? Kuid ka sina ei saa
õnnelikuks!“

571. Oo kõlvatu, oo hooratüdruk, miks käkksid tappa oma/peiu?
 Miks mina pean oma eluga maksma tema vere eest?
 Mu vend ei tapa mind asjata, kas ma seda sulle õppisin?
 Annaks Jumal, et mitte kunagi ei näeks sa oma käsilast!“
572. Ta tiris Nestani põrandale, sasis ära ta pikad juuksed,
 peksis teda, tagus siniseks, Davar oli raevus ja vihane.
 Neiu ei suutnud midagi kosta, ainult ohkas ja oigas vaikselt.
 Must ümmardaja ei saanud aidata ega haavugi ravitseda.
573. Kui Davar lõpuks väsis Nestan-Daredžani peksmisest,
 siis tulid kaks orja-khadžit, kel koledad näod olid ees,
 neil oli kaasas suur kott, ning ilma pikema jututa
 nad toppisid Päikese sinna kotti. Nestan-Daredžan oli vangis.
574. Nad põgenesid läbi akna ning kadusid silmist hetke jooksul.
 Davar ütles: „Olen väärt, et mind häbiga hukataks,
 kuid enne kui keisri käsi mind tapab, suren ise, milleks
 mulle elu?“
 Ta lõi endale noa südamesse, vajus kokku, veri voolas.
575. Miks sa ei imesta, et olen veel elus, et süda pole mul lõhkenud?
 Tee nüüd minuga, mida peab tegema niisuguse sõnumi toojaga!
 Anun sind, võta mult elu, ma ei suuda enam elada!“
 Asmath valas kibedaid pisaraid, need ei tahtnud lõppeda.
576. Ma vastasin: „Õde, milles on su süü? Miks võtta sinult elu?
 Selle asemel pean täitma oma kohuse armastatu ees,
 nüüd ma lähen teda otsima sinna, kus vesi ja kaljud.“
 Ma kangestusin, mu süda muutus tõesti kõvaks nagu kalju.
577. Suur mure ajas mind hulluks, mind haarasid palavik ja
 värinad.
 Ma kordasin endale: ei tohi surra! Pole mõtet jõude lamada,

parem on minna teda otsima, käia läbi kogu maailm!
Tuleb otsemaid teele asuda, kes soovib, tulgu minuga!

578. Ma panin end kähku valmis, relvastatult hüppasin hobuse
selga,
sada kuuskümmend vaprat sõdalast, ammustest aegadest
mulle ustavad,
tulid minuga kaasa, me rivi jättis selja taha linnavärad.
Mere kaldal seisis laev, laevnik võttis meid pardale.
579. Läksime laeva, sõudsime merele, jäime pidama keset mereteid,
ma ei jätanud ühtki laeva hoolega läbi vaatamata.
Mu lootused ei täitunud, ma kaotasin veelgi rohkem aru,
tuleb välja, et Jumal vihkab mind, on mu lõplikult maha jätanud.
580. Nii ma veetsin terve aasta, kaksteist kuud näisid poole rohkem,
kuid ka unes ei näinud ma inimest, kes kohanud oleks mu
armsamat.
Selle aja sees hukkusid paljud mind saatnud kaaslased.
Jumalat ei tohi laita, tema tahtmine sündigu!
581. Ma tüdinesin mereteedest, seepärast tulin kaldale,
ma olin täiesti metsistunud, kellegi nõu ei võtnud kuulda.
Kõik mu endised kaaslased olid laiali läinud,
kuid Jumal ei jäta inimest päriselt kunagi maha.
582. Ainult Asmath ja kaks teenijat olid jäänud minuga —
minu ainsad lohutajad, hädas käe ulatajad.
Mul ei õnnestunud kuulda sõnagi oma armastatust,
mu ainsaks rõõmuks oli nutt ning voolasid pisarate ojad.

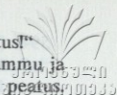
LUGU NURADIN-PHRIDONIST, KEDA TARIEL KOHTAS

U kskord pärast öist hulkumist nägin ma merekaldal
viljaaedu,
näis, et lähenen linnale, kaljuseinas paistsid koopad.
Ma ei tahtnud kohata inimesi, mu südant põletas kuumav
raud,
hüppasin hobuse seljast, jäin puhkama kaharate puude all.

584. Jäin puu alla magama, teenijad kinnitasid keha,
ärgates oli süda raske, mure rõhus sügaval.
Kogu selle pika aja polnud mul teateid Nestanist,
välju katsid pisarad, mis voolasid mu silmadest.
585. Kuulsin hüüdeid, vaatasin ringi, üks rüütel karjus valjusti,
ta kappas mööda veepiiri, haav talle ilmselt valu tegi.
Ta mõõgakonts oli verega koos, sellelt tilkus verepiisku,
ta sõimas valjult, vandus, kaebas, ähvardas oma vaenlasi.
586. Ta istus mustal hobusel, selsamal, mis praegu mulle kuulub,
ta kihutas sellel nagu tuul, tulivihane, raevunud.
Ma saatsin teenija teda püüdma, ma tahtsin temaga kohtuda,
käskisin talle edasi öelda: „Peatu, Lõvi, kes sind solvas?“
587. Ta ei vastanud teenijale midagi, ei võtnud teda üldse kuulda,
hüppasin ise hobuse selga, kihutasin talle vastu.

Ütlesin: „Rüütel, kinni pea, räägi, mis sinuga juhtus!”

Ta silmitses mind, ma meeldisin talle, ta aeglustas sammu ja

588. Võõras pöördus Jumala poole: „Kus kasvatasid sellise puu?“
Siis ütles mulle: „Nüüd ma vastan, kui tunned huvi minu vastu:
mu vaenlased, kes olid kitsed, muutusid äkki lõvideks,
nad ründasid mind, relvitut, enne kui jõudsin haarata mõõga.“
589. Ma ütlesin: „Nüüd rahune, puhkame veidi puude varjus,
õige rüütel ei löö araks vaenlase mõõgalöökid ees.“
Ta järgnes mulle, me läksime ühel meel nagu vennad.
Mind imestama pani tolle võõra rüütli peen ilu.
590. Üks mu teenijaist oli ravitseja, ta sidus rüütli haavad kinni,
kiskus välja nooleotsad, haavad ei valutanud enam.
Ma küsisin temalt: „Kes sa oled ja kes haavas sinu kätt?“
Ta nõustus mulle jutustama oma elust ja saatusest.
591. Ütles kõigepealt: „Ma ei tea, kes sa oled või kellega võrreldav,
kust on pärit su täiuslikkus või mis sind ära on vaevanud.
Mis pani kolletama su aia, kus õitsevad roosid ja helgib ahhaat?
Miks Jumal ise kustutab enda süüdatud küünalt?”
592. Mulgazanzar on kaunis linn, siit kiviviske kaugusel,
Nuradin-Phridon on mu nimi, seal ma olen kuningas.
Need on minu valdused, kus me praegu asume,
mu riik on väike, kuid igapidi väärikas ja rikas.
593. Kui minu vanaisa jagas valdused oma poegade vahel,
mulle kingituseks andis ühe saare eemal meres.
See sattus onu võimu alla, kelle pojad mind nüüd haavasid,
nad hõivasid ka jahimaad, ma polnud nõus, nüüd oleme tülis.

594. Täna läksin ma jahile, mere äärde küttime,
tahtsin jahikulle lennutada ning ei võtnud ajajaid kaasa;
ütlesin meestele: „Oodake, ma tulen peagi tagasi!
Minuga jäid ainult viis meest jahikulle hoidma.
595. Ma ületasin laevaga väina saare ja maismaa vahel,
ma ei peljanud sugulasi — oma onu ning onupoegi.
Nad mõtlesid, et olen väeti, ma olin üksi hulga vastu;
ma küttisin ja huikasin, neile see polnud meele järele.
596. Nad vihastasid, et ma ei teinud nendest üldse väljagi,
nende mehed piirasid mu sisse, lõikasid laevaga tagasitee.
Minu lihased onupojad hüppasid ise hobuste selga,
tõstsid mõõgad ja tormasid mu saatjatele kallale.
597. Ma kuulsin kära ja karjeid, nägin mõõgateri välkumas,
ma võtsin laevameestelt laeva, tõin kuuldavale sõjahüüu,
sõitsin merele, mulle vastu tormas sõdalasi kui murdu.
Nad tahtsid, kuid ei suutnud mind merelaintesse uputada.
598. Veel jõudsid mulle selja tagant järele arvukad väed,
nad piirasid mu sisse, saamata must muidu jagu;
eest ei saanud nad mulle ligi, nooled tabasid mind tagant,
ma andsin end oma mõõga hoolde, see läks pooleks, otsa
said nooled...
599. Ma olin lõksus, pääsu polnud, ma sundisin hobust hüppama
merre,
ma pääsesin üle mere ujudes, panin imestama kõik, kes nägid.
Kõik mu kaaslased hukkusid, nad jäid tapetult sinnapaika,
mu jälitajad olid sunnitud tühjalt tagasi pöörduma.
600. Jumala tahtmine sündigu, alati ja igavesti!
Kuid mu veri ei jää tasumata, mul jätkub jõudu täita tóotus!

Ma põrguks teen oma vaenlaste hommikud ja õhtud,
kutsun varesed ja raisakullid nende juurde pidusöögile!“

601. See rüütel meeldis mulle, mu süda kiskus tema poole,
ma ütlesin: „Sul pole tarvis kättemaksuga kiirustada.
Ma tulen sinuga kaasa, koos hävitame nad,
korruga kaht rüütlit nähes kangestuvad nad kohapeal!“
602. Veel ütlesin: „Sa, vend, ei tea, kes ma olen või kuhu lähen,
kunagi jutustan sulle sellest, kui on rohkem aega.“
Ta vastas: „Mu rõõm on piiritu, millega seda võrrelda?
Tea, et surmapäevani jään sind truult teenima!“
603. Me asusime teele linna poole, väikesesse, kuid imelisse,
sõdalased ruttasid meile vastu, viskasid endale tuhka pähe,
küünistasid oma nägu, põsed katki kraapisid,
nad embasid oma kuningat ja andsid suud ta mõõgale.
604. Ka mina neile meeldisin, juhuslikult sinna sattunu,
nad polnud kiitusega kitsid: „Sa oled päike, mis valgustab!“
Jõudsime linna, ma nägin seda kogu ilus ja hiilguses,
inimesed käisid ringi kuldbrokaadist rõivastes.

TARIELI ABI PHRIDONILE

Phridon paranes, võis istuda sadulasse, osa võtta
taplusest,
seadsime valmis sõjalaevad, kokku tulid sõdalaste salgad.
Phridoni ilu pimestas kõiki, nad pidid taevalt paluma abi!
Nüüd jutustan sulle, kuidas rüütel vaenlastele kätte maksis.

606. Sain teada vaenuvägede valmistumisest tapluseks,
nende laevad tulid meie poole, neid oli seitse või kaheksa.
Ma ründasin neid ootamatult, nad aeglustasid käiku,
ühe laeva lõin jalaga kummuli, mehed kiljusid nagu naised.
607. Jõudsin teise laeva juurde, rabasin pihku selle ahtri,
lökkasin mehed merre, nad uppusid, neist polnud enam võitlejaid!
Ülejäänud põgenesid minu eest, püüdsid pääseda varjule.
Kõik imestasid, kes mind nägid, kiitsid minu tegusid.
608. Kui jõudsim teisele kaldale, rünnati meid hobustel,
me võtsime võitluse vastu, algas äge taplus.
Mulle meeldis Phridoni väledus ja osavus,
ta võitles nagu lõvi, näolt päike, kehalt pappel.
609. Mõõgaga lõi ta sadulast maha oma onupojad,
kõitis neil tugevasti kinni käed, võttis mõlemad vangid,
õlgupidi ühteseotult tõi ta vennad üksi kaasa,
pani halama vaenlased, oma mehed — rõõmustama.

610. Vaenuvägi põgenes, me ajasime nad laiali,
hõivasime nende linna, vajamata palju aega.
Me lõime neil kividega jalad alt, nad lamasis maas kui vaip,
võimatu oli üle lugeda kõiki hõivatud aardeid.

46 03 59 20
303 00 1101933

611. Phridon vaatas varandused üle, lõi neile oma pitsati.
Mõlemad onupojad võttis ta kaasa kui haledad vangid.
Oma vere eest oli ta võitluses kätte tasunud.
Minu kohta öeldi: „Jumal, kuidas ta kasvatas sellise puu?“

612. Saabudes koju me nägime, et rahvas kõikjal pidutses,
mustkunstnikud oma trikkidega kõitsid vaatajate südameid.
Rahvas kõikjal ülistas mind ja oma kuningat:
„Teie kätelt praegugi tilgub vaenlaste verd!“

613. Malev tervitas Phridonit ja mind kui kuningate kuningat,
ennast nad pidasid orjadeks ja minu teenijaid isandateks.
Kuid nukker oli mu meel, nad ei näinud mu naeratust,
nad ei teadnud minu piinadest, neist polnud kerge rääkida.

PHRIDONI JUTUSTUS NESTAN-DAREDŽANIST

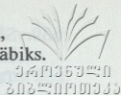
Uhel päeval läksime Phridoniga jahile,
me ratsutasime kaljurahnule, mis rippus mere kohal.
Me istusime hobuste seljas, Phridon ütles: „Ma jutustan,
kuidas ükskord sellelt kohalt ma nägin midagi kummalist.“

615. Ma palusin tal rääkida ning Phridon hakkas jutustama:
„Ühel päeval läksin jahile, ma olin sama hobusega,
ta ujub vee peal nagu part ning maal on väle nagu pistrik;
ma seisin sellel kaljunukil ja vaatasin, kuidas jahikull lendab.
616. Seistes otse kalju äärel, ma heitsin pilgu merele,
seal silmasin ma mingit eset, kuigi see oli väga kaugel.
See liikus kiiresti edasi, ma ei leidnud talle nime,
ma ei teadnud, mis see oli, tegin igasuguseid oletusi.
617. Mis asi see on või mille moodi? On see loom või lind?
Tuli välja, et see oli paat, pealt kangastega kaetud.
Mehed tirisid seda kuivale, kuid mu pilku köitis see,
et paadist vastu kumas Kuu, kes oli väärt seitsmendat taevast!
618. Veest tulid välja kaks meest, mustad nagu pigi,
piiga tõsteti paadist välja, nägin tema tihedaid juukseid,
ta heitis pimestavaid kiiri, millega võiks teda võrrelda?
Ta valgustas kogu maailmaruumi, pani kahvatama päikese-
kiired.

619. Rõõmusööst mind tagant tõukas, ma värisesin, pea käis ringi,
ma armusin sellesse roosi, mida lumi polnud puudutanud.
Tahtsin tulnukaid rünnata, mõtlesin: lähen neile vastu,
ükski elav hing pole võimeline pagema mu ratsu eest!
620. Ma kiirelt kannustasin hobust, võsa mu ümber lõi sahisema,
kuidas ma ka hobust ei ajanud, jõudsid nad minust siiski ette.
Jõudsin kaldale ja nägin: ta helendas kaugel kui loojuv päike,
ta eemaldus mu silmapiirilt, mind jäi põletama tuli.“
621. Kuulnud Phridoni jutustust, lõi tuli minus lõõmama,
ma langesin maha hobuse seljast, olin hulluks minemas.
Ma küünistasin katki põsed, veri voolas ojana.
Oigasini: „Sa teda nägid! Oo Phridon, parem tapa mind!“
622. Minu sellised kannatused üllatasid Phridonit,
tal hakkas minust väga kahju, nuttes lohutas ta mind.
Kuumad pisarad nagu pärlid veeresid ta silmadest,
ta rahustas mind nagu poega, lohutas, anus, tundis kaasa.
623. „Häda mulle, miks jutustasin ma seda lugu rumalast peast!“
Ma vastasin: „Ära kahetse, ära muretse sellepärast!
Kunagi kuulus see Kuu mulle, tema pärast ma põlen tules,
ma jutustan sulle oma loo, sest sa tahad olla mulle sõber.“
624. Ma jutustasin talle kõigest, mis minuga oli juhtunud,
ta ütles mulle: „Ma eksisin rängalt ja olen süüdi sinu ees.
Sina, suurtsugu India kuningas, oled tulnud minu juurde,
sa pead istuma valitseja troonil ja olema väärikalt vastu
võetud!“
625. Ta lisas: „Keda Jumal on loonud kehalt saledaks kui küpress,
sellel eemaldab ta oda südamest, kuigi on teda haavanud.
Ta kingib meile armulikkust, saadab selle taevast alla kui kõu,
ükskord muudab ta mure rõõmuks, ei sunni enam kurvas-
tama.“

626. Nuttes pöördusime koju, vestlesime avameelselt, ma Phridonile ütlesin: „Mul pole sõpru peale sinu, sest Jumal pole iial teist sinusugust ilma loonud, ja kuna ma sind nüüd tunnen, siis rohkem ei vaja ma midagi!
627. Ma olen sulle truuks sõbraks, kui aeg mu vastu on armulik, tule oma mõistusega mulle appi ning anna head nõu: mida teha, mida ette võtta, et päästa mind ja Nestanit? Kui ma ei suuda midagi muuta, siis elada ei taha ma hetkegi!“
628. Ta vastas: „Kas võin Jumalalt veel loota saatust paremat, sina, India kuningas, osutasid mulle au oma tulekuga. Mida enamat võin veel soovida, missugust armulikkust? Ma olen sinu ori ning orjana jään sind teenima.“
629. Minu linn seisab laevade teel, mis saabuvad igast ilmakaarest, see on koht, kuhu kogunevad rohked uudised võõrastelt maadelt. Siin kuuled sellest, mis teeb sind terveks, kustutab leegi südames. Ehk tasub Jumal sinu piinade eest ning lunastab su võla!
630. Saadame välja meresõitjad, kes on palju maailma näinud, las nad otsivad seda Kuud, kelle pärast sa muret tunned. Seniks varu kannatust, et kurvad mõtted sind ei tapaks. Pole olemas niisugust häda, mida lõpuks rõõm ei võida.“
631. Kohe kutsus ta mehed välja, me ei viitnud rohkem aega, ta andis käsu: „Hiivake ankrud, sõitke läbi kõik maailma mered, leidke üles kadunud piiga, et täituks armunute unelm, olge valmis katsumusteks, neid võib olla tuhandeid!“
632. Phridon saatis mehed välja kõigisse maailma sadamaisse, andis käsu: „Otsige kõikjalt, ehk on keegi neiust kuulnud!“

Ootus andis mulle lootust, minu piinad kergenesid,
kuid armsamata tunda rõõmu, oleks mulle olnud häbiks.

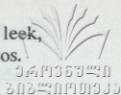
633. Phridon laskis minu jaoks üles seada uhke trooni,
vabandas: „Ma tegin vea, taipamata milles asi —
oled suurtsugu India kuningas, tahan sulle olla meele järele.
Kõik peavad sulle austust avaldama, langetama pea su ees!“
634. Milleks teha liigseid sõnu? Saadikud saabusid igast kandist,
väsinult ja tühjade kätega tulid nad raskeilt rännakuilt.
Nad ei saanud midagi teada, neil polnud meile midagi öelda,
uue hooga purskasid pisarad mu silmadest.
635. Ma Phridonile ütlesin: „Tänane päev on mulle ränk,
Jumal olgu tunnistajaks, mul on raske seda öelda:
sinuta on öö mu südames ja hele päevgi tundub pime,
rõõm on minu hüljanud, mu südant aheldab mure.
636. Mul pole enam kuskilt oodata teateid Nestan-Daredžanist,
ma ei saa jääda sinu juurde, palun luba mul lahkuda!“
Seda kuulnud, puhkes Phridon nutma, verepisarad katsid
välja,
ta ütles: „Oo vend, tänasest peale pole mul elus enam
mingeid rõõme!“
637. Mind ei tahetud ära lasta, püüti kinni pidada,
ka sõdalased tulid mu juurde ja laskusid anudes põlvili,
nad embasid mind ning andsid suud, nad nutsid ja mina koos
nendega.
„Ära lahku, me oleme su orjad, kuni meile on elu antud!“
638. Ma vastasin: „Ka minule on lahkumine raske,
kuid armsamata rõõmu tunda ei suuda ning ei taha ma.
Ma ei loobu otsinguist, — teilgi on ju temast kahju!
Ärge püüdke mind takistada, see on otsustatud: ma lahkun!“

639. Siis Phridon tõi ja kinkis mulle selle musta-hobuse,
ütles: „Päikesenäoline, see hobu on sinu saledat keha väärt.
Tean, rohkem sa midagi ei vaja, milleks sind asjatult anuda!
Ta kuulekus ja väle samm on kindlasti sulle meeltmööda.“
640. Phridon saatma tuli, me mõlemad valasime pisaraid,
seal embasime teineteist ja ohates lahkusime kui vennad.
Kõik sõdalased südamest nutsid minu järele,
me jätsime hüvasti, nagu lahkuksid õpetaja ja õpilane.
641. Lahkunud Phridonist, läksin ma jälle hulkuma, otsima neidu,
ükski koht ei maal ega merel jäänud mul läbi käimata.
Kuid ma ei kohanud hingelist, kes mu armsamat näinud oleks,
mu süda on täiesti hullunud ning ma ise olen muutunud
metsloomaks.
642. Ma ütlesin endale: „Pole mõtet sihitult ringi hulkuda,
vahest elu loomade seas mu südamevalu leevendab!“
Asmathile ja teenijaile ütlesin vaid mõned sõnad:
„Olen väärt te etteheiteid, olen teid ära vaevanud.“
643. Nüüd jätke mind ja lahkuge, hoolitsege enda eest,
ärge pange tähele pisaraid, mis voolavad mu silmadest!“
Kuulnud minult selliseid sõnu, vastasid nad mulle:
„Ei maksa nõnda rääkida, me kõrvad ei taha seda kuulata!“
644. Me ei vaja teist isandat, teist käskijat peale sinu!
Annaks Jumal, et võiksim alati käia su jälgedes,
näha sind ikka ja alati, silmale kaunist ja imetlusväärset!“
Nii teeb saatus hädaliseks ka õnneliku inimese!
645. Nende sõnad lohutasid mind, ma ei saatnud teenijaid ära,
kuid ma jätsin maha kohad, kus inimesed elavad.
Minu koduks said hirvede ja metskitsede varjupaigad,
ma eemaldusin inimestest, hulkusin üksi orgudes, mägedel.

-
646. Ma leidsin devide raiutud inimtühjad kaljukoopad,
devid tungisid mulle kallale, kuid ma hävitasin nad,
nad tapsid kõik mu teenijad, neid ei päästnud soomusrüüd.
Elu tõi mulle uusi piinu, suurendas veel mu kannatusi.
647. Vaata, vennas, sellest ajast elan ma siin ja siin ka suren,
hullumeelsena ringi hulgun, vahel nutan, pimedusse vajun.
Asmath pole mind hüljanud, ka tema on tulest haaratud,
ma ihkan ainult surma, teisi soove pole mul.
648. Kuna ma imeilusas tiigris näen oma armastatu kuju,
siis armastan ma tiigrinahka, kannan sellest tehtud rõivaid,
Asmath õmbleb mulle neid, ise valades pisaraid.
Et ma pole seni end tapnud, mu mõök on asjata teritatud.
649. Kõikide tarkade keeled pole võimelised teda ülistama,
kaotatud armsamat meenutan ma, vaevaga ilmaelu talun,
sellest ajast elan loomade keskel, pean end nendega võrdseks,
midagi muud ei palu ma Jumalalt, anun ainult surma.“
650. Ta tagus endale vastu nägu, küünistas puruks palgete roosid,
tegi rubiinist merevaigu, purustas kristalli.
Ka Avthandili ripsmete tagant voolasid pisarateojad,
piiga püüdis rüütlit rahustada, palus teda põlvili.
651. Kui Tariel oli end kogunud, ütles ta Avthandilile:
„Ma rahuldasin sinu palve, ise rahuldust leidmata,
ma jutustasin sulle endast, ma olen elust tüdinud.
Nüüd mine, aeg on lahkuda, et näeksid oma Päikest!“
652. Avthandil vastas: „Ma ei suuda nii lihtsalt sinust lahkuda,
kui ma lähen, siis voolavad mu silmist kuumad pisarad.
Ma üht vaid ütlen, ning ära solvu, et olen otsekohene:
teda, kelle pärast sured, sinu surm ei rõõmusta.

653. Kui haigestub see, kes ise arst, olgu ta kui tahes tark,
kutsub ta teise ravitseja, kes tema pulssi katsuks.
Too ütleb temale, mis viga, miks ta põleb tules.
Kõrvalt paistab paremini, hea nõu maksab mõndagi.
654. Kuula, ma tahan anda sulle tarka, mitte halba nõu:
sada korda mõtle ja üks kord otsusta, kuula teiste nõuandeid.
Kui otsus on tehtud uisapäisa, siis tulemus on naeruväärt.
Aga vahepeal tahan ma näha teda, kes mind põletab.
655. Ma näen oma armsamat, saan kinnitust tema armastusest,
kannan ette, mida teada sain, midagi muud ma ei vajagi.
Anun sind, tee, nagu sulle ütlen: usu taevast ja Jumalat,
me ei jäta teineteist hätta, las ma vannun ja vannu ka sina!
656. Kui annad mulle sõna, et sa siit ei lahku,
siis ka mina vannun, et sind kunagi ei hülga.
Ma tulen su juurde tagasi, lähen otsima sinu armsamat,
Jumal aitab, ja sul ei pruugi surra ega nutta tema pärast.“
657. Tariel vastas: „Kuidas võtsid südamesse võõra mure,
lahkumine on sulle raske nagu ööbikul roosiõiest.
Kuidas saan sind unustada, kuis saad kustuda mu mälest?
Annaks Jumal, et veel kord näeksin sind — noort ja saledat
paplit.
658. Kui tuled tagasi mu juurde, kui jälle näen su saledat kuju,
siis ei lähe ma hulkuma, ei muutu üksikuks metsloomaks.
Kui ma sind petan, valetan sulle, siis saatku Jumal oma raev
mu peale!
Su lähedus kergendab mu piinu, leevendab kurbust mu
südames.“
659. Nii andsid sõbrad ustavusvande, tõotasid olla teineteisele
truud.
Rubiinid merevaigu värvi, mõlemad targad, armunud.

Nad olid leidnud teineteise, mõlema südant põletas leek,
viimase öö enne lahkumist veetsid truud sõbrad koos.

660. Avthandil nuttis Tarieliga koos, valas kibedaid pisaraid,
kui saabus hommik, ta tõusis, suudles sõpra ning lahkus.
Tarieli kurbus oli suur, ta ei leidnud endale asu.
Avthandil sõitis läbi võsa, pisarad ei lakanud.
661. Asmath saatis Avthandili, vannutas teda pisarsilmil,
laskus ta ette põlvili, nuttis, ristas palves käed,
anus teda peagi tagasi tulla, oli kui närtsinud kannike.
Rüütel vastas: „Kulla õde, kuidas saan teid unustada?”
662. Ma tulen varsti tagasi, ma ei jää ära kauaks,
ärgu ta ainult mujale mingi, ärgu lahkugu neist paigust.
Kui ma kahe kuu pärast ei tule, — see tegu oleks häbiväärne!
Siis teadke, et ma olen hädas või mu elulõng on katkenud.“

AVTHANDILI TAGASIPÖÖRDUMINE ARAABIASSE

- Ahkudes neist paigust, oli Avthandil kurbusest suuremas!
Halastamatult kraapis ta palgeid, närtsisid ta palgete roosid.
Loomad metsas lakkusid verd, mis voolas tema põskedelt.
Kiire sõiduga lühendas ta oma pikka teekonda.
664. Ta jõudis sinna, kuhu oli jätnud maha oma sõjaväe,
sõdalased tundsid pealiku ära, kõiki rõõmustas tema tulek.
Šermadinile viidi rõõmusõnum, joosti kiiresti teatama:
„Saabus see, kelle pärast meie elu oli seni kibe!“
665. Šermadin ruttas isandale vastu, embas teda, suudles ta käsi,
valas rõõmupisaraid, mis võisid kasta välju.
„Kas tõesti, vägev Jumal, on ilmsi see või näen ma viirastust?
Ma näen: sa oled elus ja terve! Olen ma seda õnne väärt?“
666. Kummardas ka Avthandil, embas oma vasalli ning suudles,
ütles: „Ma tänan Jumalat, et oled elu ja tervise juures!“
Ülikud maani kummardasid, väarikamad andsid suud,
kõik juubeldasid ja rõõmu tundsid, nii noored kui ka vanad.
667. Kõik kogunesid sinna, kus seisis Avthandili palee,
kokku tuli terve linn, kaema oma käskijat.
Avthandil istus peolauda, rõõmus, lõbus ja väarikas.
Keel ei suuda väljendada rõõmu, mis kõiki valdas.

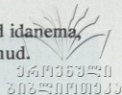
668. Avthandil jutustas Šermadinile kõigest, mida oli näinud, kuidas ta leidis tolle rüütli, kes oli päikese sarnane. Pisarad tikkusid vägisi silma, ta ütles silmi pilgutades:
„Temata on mul ükspuha, kas elan palees või hurtsikus.“
669. Šermadin rääkis omakorda talle koduseid uudiseid:
„Keegi ei tea sinu äraolekust, ma tegin nii, nagu käskisid.“
Selle päeva veetis rüütel kodus, seal ta puhkas, sõi ja jõi, koidu ajal istus hobuse selga, asus teele koos päikesetõusuga.
670. Avthandil ei viitnud aega puhkamise ja pidudega, Šermadin ruttas kuningakotta viima rõõmusõnumit. Avthandil kiirustas, kolme päevaga läbis ta kümne päeva tee, teda — Lõvi — ette rõõmustas oma Päikese nägemine.
671. Käskis öelda: „Suurtsugu kuningas, õnnelik, uhke ja edukas, julgen austuse ja hirmuga alandlikult ette kanda: saamata tundmatu rüütli jälile, pidasin end väärituks, nüüd olen temast teateid saanud ja ette kandma olen teel.“
672. Rostevan oli kuningas uhke, edukas ja võimas. Šermadin ise andis talle edasi oma isanda sõnad:
„Avthandil, leidnud tolle rüütli, ilmub teie palge ette.“
Kuningas lausus: „Täitus mu soov, mida palusin Jumalalt.“
673. Šermadin teatas Thinathinile, helkivale taevatähele:
„Avthandil ilmub teie ette, toob häid uudiseid.“
Neiu silmad särava lõid, ta kiirgus oli päikesest heledam. Sõnumitooja sai palju kinke, saatjaile jagati uhkeid rõivaid.
674. Kuningas istus hobuse selga, sõitis ise rüütli vastu; Avthandil, päikesenäoline, võttis seda kui suurimat austust. Rõõmsalt ruttasid nad kohtuma, rüütel oli eesmärgi saavutanud!
Paljud ülikute seas olid vaatepildist lausa joobunud.

675. Rüütel hüppas hobuse seljast, kummardas sügavasti kuninga ees Rostevan, täis ülevat rõõmu, embas ja suudles Avthandili. Rahulolevalt ja rõõmsalt seadsid nad sammud kuningakotta, kõik kokkutulnud rõõmu tundsid vakra rüütli tuleku üle.
676. Avthandil — Lõvi lõvide seas — kummardas päikeste Päikese ees, õhetus tegi kristalli ja roosid, ahhaadid veelgi kenamaks. Neiü palged särasid heledamalt kui taevane valgus. Neile jäi kitsaks maine pind, nende eluase peaks olema taevas!
677. See päev möödus pidutsedes, süüa ja juua oli külluses, kuningas vaatas Avthandili heldinult nagu isa poega. Mõlemad ühtviisi püüdsid pilku: talv lumega, roos oma jumega. Nad heldelt aardeid kinkisid, jagasid pärleid nagu drahme.
678. Pidu lõppes ning pidulised läksid laiali mööda kodusid, kuningas käskis ülikuil jääda, pani rüütli enda kõrvale istuma. Rostevan küsitles, Avthandil jutustas, rääkis oma raskest teest, mida ta oli näinud ja mida kuulnud tollest kummalisest rüütlist.
679. „Pole ime, et teda meenutades mul ohked rinnust vallanduvad, tema ilu ja palgetega ainult päikest annab võrrelda! Kes teda kohtab, unustab kõik, mida eales on näinud, ta on närbuv roos okaste keskel ja elab, oh kui kaugel!“
680. Kui halastamatu ilmaelu paneb inimese kannatama, kuivab sale pilliroog, kristallist saab safran. Avthandil rüütli meenutades lasi pisarail voolata, jutustas üksikasjaliselt, mida oli kuulnud Tarielilt.
681. „Võidelnud devidelt kätte koopad, elab ta nende eluasemel, armastatu ümmardaja on ta ainsaks kaaslaseks. Rõivad on tal tiigrinahast, ta vihkab siidi ja sametit, on eraldunud muust maailmast, põleb üha kasvavas tules.“

682. Kui Avthandil lõpetas jutustuse oma raskest teekonnast, heleda Päikese leidmisest, mis silmale valus vaadata, oli talle meele järele, et kiideti tema palgete roose: „Rüütel, oled vapramast vapram, väärid kiitust ülevat!“
683. Thinathin oli väga rõõmus, et rüütel saabus koju. Sel päeval oli Avthandil lõbus, tüdinemata pidas pidu. Magamistoast leidis ta eest oma Päikese teenija: käskijanna käskinud tulla. Rõõm tahtis rüütli lämmatadal
684. Avthandil läks, rahul ja õnnelik, rõõmsas ootusärevuses, Lõvil, kes hulkunud lõvide seas, olid nüüd palged kahvatud. Tubli rüütel — maailma ehe, valgust kiirgav, täiuslik, kes oli oma südame käsul vahetanud südame südame vastu.
685. Väarikalt istus Päike oma troonil, reibas, rõõmus ja muretu, sale nagu Eedenis pappel, mida kastavad Eufrati vood. Kristalli ja rubiine kaunistas juuste must ahhaat. Mina pole väärt teda ülistama, Ateena tarkade keel teeks sedal
686. Thinathin pani Avthandili istuma enda kõrvale, mõlemad olid rõõmu tulvil, teineteise väärilised. Vestlus kulges rõõmsalt, ladusalt, kibedaid sõnu polnud vaja. Thinathin küsis: „Ma kuulsin, et su otsingud kandsid vilja?“
687. Noormees vastas: „Kui saatus laseb täituda salajasel soovil, ei tohi meenutada muret, kannatusi ega möödunud päevi. Ma leidsin puu, saleda kui papli, mida kastnud on maailma veed, nüüd aga nägu, mis sarnaneb roosiga, on kaame ja kahvatu.“
688. Ma leidsin küpressi, mis on kui roos, ta oli kaotanud lootuse ning kaebas, et ei enam näe ta kunagi kristallpalgeid. Nüüd põlen ka mina tema tules, see leek on mindki haaranud.“ Avthandil jutustas veel kord sellest, kuidas ta leidis Tarieli.

689. Ta jutustas oma rännuteedest, kannatustest ja katsumustest, rääkis, kuidas Jumala abiga leidis lõpuks, keda oli otsinud. „Hüljanud maailma ja inimesed, elab ta üksikeset metsi, nuttes hulgub loomade seltsis hulluna mööda välja.“
690. Ära palu, mul ei jätku sõnu tema ilu kirjeldamiseks, kes teda näinud, sel ei jätku silmi muu imetlemiseks, tema ilu on pimestav nagu päikesekiirte hiilgus, nüüd aga roosist safran on saanud, meenutab rohkem kannikest.“
691. Avthandil jutustas neiule kõigest, mida oli kuulnud, mida näinud:
„Nagu tiigrile, on tema koduks üksikud koopad ja kaljulõhed, piiga lohutab teda ja julgustab, aitab taluda kannatusi.“
Oo, ilmaelu sunnib kõiki surelikke valama pisaraid!
692. Kuulnud jutustust kadunud rüütlist, täitus Thinathini soov, ta nägu lõi kirkalt kiirgama, nagu helendaks täiskuu.
Ütles: „Mida head ma saaksin teha tolele rüütlile, kas on olemas niisugust rohtu, mis tema haava raviks terveks?“
693. Avthandil vastas: „Kes usaldaks valelikku või kergemeelset? Minu pärast ta tulle langes, jutustas mulle oma elust. Ma andsin sõna, et pöördun tagasi, lubasin tema eest anda oma elu, ma vandusin oma Päikese nimel, kes mulle on taevaseks päikeseks.“
694. Sõber ei tohi sõbra pärast kartma lüüa ohu ees, süda tuleb anda südame vastu, armastus peab juhtima teed, ka armunu peab aru saama teise armunu piinadest, temata ei tunne ma rõõmu ja ka ma ise pole midagi väärt!“
695. Päike vastas: „Täitunud on kõik mu südamesoovid, esiteks: tulid tervelt tagasi, leidnud kummalise rüütli;

teiseks: su arm on veelgi kasvanud, mille olin pannud idanema,
ma sain palsami oma südamele, mis seni oli põlenud.

696. Saatus on igal inimesel heitlik nagu kevadine ilm:
vahel paistab taevas päike, samas jälle kõmab kõu.
Seni rõhus mind suur mure, nüüd on pilved hajunud,
kui kogu maailm on täis rõõmu, miks peaks keegi olema kurb?
697. Mulle meeldib sinu otsus mitte murda oma vannet,
peab olema kindel ja vankumatu armastuses sõbra vastu,
otsima ta hingele palsamit ja teada saama teadmatut.
Kuid mis saab pimeduses minust, kui mu Päike minust
eemaldub?''
698. Rüütel vastas: „Sinu lähedus minu piinu suurendab,
raske on külmunud vett hingeõhuga soojendada,
raske armastada päikest, temani huultega küündimata,
olles sinuga, ma piinlen, eemal piinad veelgi suurenevad.
699. Raske on minna rännuteile, seal põlen lakkamatus tules,
mu südames on armunool, mis surmavalt on mind tabanud.
Kogu elust on vaid jäänud elada üks kolmandik,
ma varjata püüan, kuid möödas on aeg peita oma kannatusi!
700. Ma võtan kuulda sinu sõnu, mõistan sinu käsku!
Roosi saab noppida vaid okaste keskelt, kriimustagu nad
pealegi!
Kuid, oo Päike, paista mu peale kogu oma heleda säraga!
Anna mulle kaasa mingi ese, mis sind meelde tuletaks!''
701. Noormees kaunisõnaline, vooruslik ja hea
vestles Päikesega hellalt nagu kasvataja kasvandikuga.
Piiga täitis rüütli soovi, kinkis talle pärlikee,
annaks Jumal, et nende õnn oleks veelgi täiuslikum!

702. Mis on parem, kui et mehe ahaadid näevad neiu kristall-
rubiine,
kui ta aias paplipuu istutab saleda küpressi kõrvale,
kingib rõõmu nägijaile, õnnetuks teeb need, kes eemal!
Kahju armunust, kes kaugel, seal ta vaene vaid ohkab ja oigab.
703. Armunud tundsid siirast rõõmu teineteise nägemisest,
lõpuks noormees tõusis minekuks, lahkus murtud südamega.
Päike nuttis verepisaraid, need võisid täita mere,
ta kaebas: „Miks küll ilmaelu toob mulle jälle uusi piinu?“
704. Rüütel lahkus, kurb ja nukker, tagus endale vastu rinda,
sest armastus paneb inimese pisaraid valama, heldima.
Kui päike varjub pilve taha, langeb maa peale vari,
lahusolek oma armastatust tumestas Avthandili meeli.
705. Veri ja pisarad läbisegi voolasid ojana mööda põski,
ta kaebas: „Oo ma õnnetu, päike ei paista mulle enam,
kuis mu teemantsüdame tema ripsmed on lõhestanud!
Ei ma elust rõõmu tunne, kuni jälle näen ta palgeid!
706. See, kes minu paplipuuks Eedeni aeda istutas,
torkas nüüd mu odaga läbi, saatus noa lõi südamesse,
mässis mu tulekeerisesse, haaras oma püünisesse.
Nüüd ma tean, et ilmaelu on tühipaljas mõttetus!“
707. Nõnda kaeveldes valas ta pisaraid, värises ja oigas,
sügavast südamest tõusid ohked, ta astus, silmad maas.
Rüütlit pani kurvastama lahkumine armastatust.
Oo maapealne elu, sa lõped ükskord ikka surmaga!
708. Rüütel läks koju, istus asemele, nuttis ja soigus vaheldumisi,
kõik ta mõtted olid armsama juures, ei suutnud temast lahkuda.
Nagu rohi härmatisest kahvatusid ta palgeroosid,
näe, kui ruttu roosile mõjub päikese puudumine.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

-
709. „Inimese süda on neetud, see on täitmatu ja ahne, /
õnnejanus on ta valmis kõike välja kannatama,
ta on pime ning ei taha mõistusele alluda,
teda ei saa käsutada surm ega mingi muu käskija.“
710. Õelnud oma südamele sõnad, mis tema südant väärt,
võttis ta kingitud pärlikee, Päikese armastuse märgi,
see oli ehtinud armsama rannet, oli tema hammaste sarnane,
noormees surus selle huultele, kui Fison voolasid pisarad.
711. Hommikul tuli kuninga saadik, tõi käsu ilmuda kuningakotta.
Avthandil läks, kena ja rühikas, kuigi oli veetnud unetu öö.
Õuel seisis ja tõuklesid uudishimulike salgad,
kuningas valmistus jahileminekuks, pandi valmis trummid,
pasunad.
712. Rostevan istus hobuse selga, ülev oli vaatepilt!
Trummipõrinas polnud kuulda inimeste hääligi.
Jahikullid päikese varjutasid, koertekari tungles ümberringi,
sel päeval voolas väljadel tapetud loomade veri.
713. Rahulolevalt pöördusid nad pärast jahti koju,
neid ümbritsesid igalt poolt vürstid, sõdalased, ülikud.
Palees oli kõik juba valmis pandud, kuningas istus peolauda,
lüüra helises lautode saatel, kokku olid tulnud parimad lauljad.
714. Avthandil istus kuninga kõrval, nad vestlesid isekeskis elavalt,
huulte vahel helendas kristall, välkusid helevalged hambad.
Samas istusid ülikud, kuulasid; eemal tunglesid sõdalased.
Kõik nad meenusid toda kauget kummalist kangelast.
715. Avthandil lahkus rusutud südamega, pisarad voolasid jõena,
jälle seisis ta silme ees vaid armastatu kuju.
Saamata sõba silmale, rähkles ta oma asemel.
Kelle süda on võimeline taluma selliseid piinu?

716. Ta lamas ja mõtles: „Mida teha, et rõõmustada südant?
Oo Eedeni sale pilliroog, olen sinust eemal,
kes sind näeb, on õnnelik; kes ei näe — murest murtud,
ilmsi pole ma väärt sind nägema, ilmu unes mu kujutelmal!“

717. Nii oigas ta ja nuttis, pisarad ei lakanud,
ta ütles oma südamele: „Kannatus on tarkuse allikas.
Aga kuidas piinlev süda suudab taluda igatsust?
Vaid sellele, kes kannatab, kingib Jumal rõõmu.“

718. Ta ütles veel: „Oo süda, kuigi pigem soovid surma,
tuleb taluda elupiinu, end armsama heaks ohverdada.
Varja oma kannatusi, ära reeda, et põled tules,
armastajal ei sobi välja näidata oma tundeid!“

AVTHANDIL PALUB
KUNINGAS ROSTEVANILT
LUBA LAHKUDA
JA VESTLUS VESIIRIGA

- oidu ajal pani rüütel end valmis ja varakult lahkus
kodut,
mõttes: „Peab varjama oma tundeid, keegi ei tohi neid
märgata!“
Anus südant kannatust varuda: „Püüa end vaos hoida!“
Sarnane kuuga istus hobuse selga, suundus vesiiri maja poole.
720. Vesiirile kanti tema tulekust ette, ta tuli vastu: „Päike on
tõusnud!
Seda rõõmu siis head ended täna mulle töotasidki!“
Ta kummardas sügavalt Avthandili ees, ütles ülevaid kiidusõnu.
Kui külaline on teretunud, on ka vastuvõtja rõõmus.
721. Peremees aitas teenistusvalmilt rüütli maha hobuse seljast,
tema jalge ette laotati hinnalised hatai vaibad.
Avthandili sära valgustas maja nagu päikesekiired maailma,
õeldi: „Läänetuul tõi täna meile aromaatsed roosilõhna.“
722. Avthandil istus, tema nägijail südamed löid pekslema,
tema ilu pimedaks tegi, sundis aru kaotama.
Imetlusohked sagenesid, neid polnud sugugi üks ega kaks.
Kõrvalisi kästi lahkuda, kodakondseid jäi vähemaks.
723. Kui ka kodakondsed lahkusid, pöördus rüütel vesiiri poole,
ütles: „Tean, et kuningakojas sinu eest ei varjata midagi.
Sinu nõu võtab kuningas kuulda, igas asjas räägib sinuga läbi,
nüüd aga kuula, mis minul on südamel, ravitse, mis on ravitav.“

-
724. Mind põletab tuli Tarieli pärast, tema mure vaevab mind,
mind piinab soov teda näha, on tappev sõbrast lahusolek.
Ta ei säästa oma hinge minu heaks, tahan tasuda samaga,
peab armastama lähedast, sõpra ennastohverdavat.
725. Soov teda näha on kui võrk mähkinud end mu südame ümber,
sinna jäi ta kannatust varudes maha mind ootama.
Ta põletab kõiki lähedasi, Jumal on ta päikeseks loonud,
aga Asmath tähendab mulle rohkem veel kui lihane õde.
726. Tookord, Tarielist lahkudes andsin ma talle vande:
„Oota mind ja rõõmuga tulen tagasi su juurde,
ma leian sinu Valguskiire, et su südamest pimedus kaoks.“
Mul on aeg asuda teele, sellepärast põlen ma tules.
727. Ma räägin sulle tõtt, ei liialda sõnadega,
ta ootab mind, kuid mina olen siin, see põletab mind palava
tulena.
Ma ei saa murda vannet, õige sõber sõpra ei hülga!
Õnne ei vääri inimene, kes on vande murdnud.
728. Mine paleesse ja ütle Rostevanile edasi minu sõnad,
vannun sulle, suurvesiirile, kuninga elu nimel:
ootan temalt luba minekuks, milleks talle sõnamurdja?
Aita mind, et tuli ei haavaks ega hävitaks minu südant!
729. Ütle talle: „Kes ausameelseist ei ülistaks teid igavesti?
Valguse looja Jumal teab, kuidas kardan teie keeldu!
Kuid rüütel, sale paplipuu, põletab mind kui tuleleek,
mu südame võitis ta ainsa hetkega, ma ei saanud seda kaitsta.
730. Nüüd, oo kuningas, temata elada ma enam ei suuda,
mu süda on tema valduses, mis saab südamekaotanu teha?
Kui saan aidata Tarieli, teeb see kõigepealt teile au,
kui ei saa, siis mu süda rahuneb, — vannet pole ma murdnud.

731. Ärgu minu lahkumine kurvastagu teie südant, minu saatust on Jumala kätes, tehku minuga, mida tahab. Kui ta soovib, siis kõik läheb hästi, ma tulen te juurde tagasi, kui ma ei tule, siis igavene ja õnnelik olgu te valitsemine!“
732. Päikesenäoline rüütel ütles: „Vesiir, ma rääkisin lühidalt, nüüd mine kuninga jutule, enne kui keegi ette jõuab. Anu teda, et ta annaks loa, julgust kogu selleks jutuks, sada tuhat kuldmünti saad minult vaevatasuks!“
733. Vesiir vastas muigamisi: „Raha jäta endale! Mulle jätkub sinu armust, et tegid minust usaldusmehe. Kui sinult kuulnud lahkumispalve kannan kuningale ette, siis tean, et selle uudise eest tasub ta mulle üpris heldelt!“
734. Vannun tema elu nimel, ta lööb mu maha kohapeal! Sulle endale jäägu su kuld, minu, õnnetu osaks saab hauamuld! Tapku mind Jumal, kui inimesel on elust midagi kallimat, ma ei ütle kuningale midagi, mõista, kui tahad, mu üle kohut!
735. Elu veereb oma rada, miks peaksin selle ohverdama? Kuningas hukutab mu või tapab: „Kuidas julgesid seda öelda? Kuhu kadunud on su mõistus, miks oled nii arutu, rumal?“ Surm on parem alandusest, see on minu veendumus.
736. Kui kuningas ka annaks loa, kas jääksid nõusse sõdalased? Nad ei tee seda viga, et loobuksid kergelt oma Päikesest. Su lahkumine vaenlase valvsaks teeb, nad tahavad olla meiega võrdsed, seda ei tohi juhtuda, varblasest kulli kunagi ei saa!
737. Rüütel puhkes nutma: „Jääb üle lüüa nuga oma südamesse, oo vesiir, sa vist ei tea, mis tähendab armastada sõpra. Või pole sul olnud tegemist sõpruse ja truudusega? Kui on, siis ütle, kuidas ma saan Tarielita elada?“

738. Päike on eksinud oma teelt, ma ei teadnud selle põhjust,
nüüd peame teda aitama, et ta me päevi soojendaks. 314135330
Ma ise paremini tean, mis kurvastab, mis rõõmu teeb, 3301101033
vestlus taipamatu inimesega tüütab mind, teeb pahaseks.

739. Mis kasu võin ma nõnda tuua kuningale või vägedele,
kui ringi käin nagu hullumeelne, lõputult valades pisaraid.
Parem on minna, murdmata vannet, vanne paneb inimese
proovile,
pole ilmas sääraseid kannatusi, mis-poleks osaks saanud
Tarielile.

740. Nüüd ütle, vesiir, kas mu süda saab nõustuda sinu jutuga?
Isegi raud minu asemel muutuks pehmeks, sulaks üles,
ma ei vääri Tarieli pisaraid, isegi kui Džeon voolaks mu
silmist,
aita mind nüüd, ja ehk sinagi vajad kunagi minu abi!

741. Kui kuningas ei anna luba, siis lähen ma vargsi, salaja,
Tarieli pärast annan oma südame tulele neelata.
Kuningas ei tee sulle halba, kui ta sind niigi enam ei soosi,
tõota mulle, et minu pärast oled valmis taluma kannatusi.“

742. Vesiir vastas: „Sinu tuli võtab ka minu üle võimust,
ma ei suuda näha su pisaraid, kogu maailm tuhmub mu silmis.
Vaikimine on vahel vale, vahel toovad sõnad kahju.
Hästi, ma ütlen kuningale, kui suren, jäägu mu päike teile!“

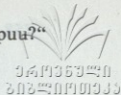
743. Õelnud nii, vesiir tõusis ja seadis sammud kuningakotta,
kuningas oli parimais rõivais, säras heledalt nagu päike.
Vesiir lõi kartma, ei julgenud teatada kuningale halba uudist,
seisis ebalevalt, mõtles hoopiski mitte mehimestest tegudest.

744. Rostevan nägi, et vesiir on morn, ei saa sõnagi suust,
küsis: „On sul midagi öelda? Mis sul on viga, miks oled kurb?“

Vesiir vastas: „Kuidas öelda... Mul on tõesti mure südamel, sul on õigus tappa mind, kui kuuled sellest uudisest.“

745. Minu olukord on sama ränk kui mure, mis lasub mu südamel, ma kardan sellest rääkida, kuigi vahemees ei peaks kartma. Avthandil tahab lahkuda, ta palub selleks sinult luba, ta ei pea millekski elu ja maailma ilma rüütel Tarielita.“
746. Väriseval häälel rääkis ta kuningale kõigest, mida teadis, lisis veel: „Mu jutu järgi võite ette kujutada, mida tundis Avthandil, kuidas tal voolasid pisarad! Nüüd on teil õigus kogu viha minu peale välja valada.“
747. Kuulanud lõpuni vesiiri jutu, kuningas vihastas, sattus raevu, ta kahvatas ning ilme muutus tal ähvardavaks ja koledaks, ta karjus: „Hullpea, mida räägid, kuidas sa seda julgesid? Vaid õel inimene tõttab halba uudist teatama!
748. Nagu mingit rõõmusõnumit jooksid sa seda mulle ütleva, kas saab rohkem valu teha, kui just alatult ei tapa! Hull, kuis paindus sinu keel selleks teateks, kuidas julgesid? Arulage, nagu sa oled, ei kõlba sa vesiiriks ega üldse millekski!
749. Inimene peab end valitsema, et käskijat mitte vihastada, miks peaks ta lollusi lobisema, ajama mõttetut loba? Miks ei jäänd mu kõrvad kurdiks, enne kui kuulsin su rumalat juttu? Kui sinu tapan, jääb sinu veri kui patt mu südametunnistusele!“
750. Valdjas lisis: „Kui sind poleks siia saatnud Avthandil, siis vannun oma elu nimel, võtaksin sul pea otsast! Mine ära, kao mu silmist, häbematu, rumal, hull! Vaat kus lugu! On alles inimene! Kui mõtlematud on ta teod!“
751. Valdjas kummardus, haaras tooli, lõi selle vastu seina puruks, vesiiri tabamata, kuigi löök tundus viimasele teemantkõva.

„Kuidas sa julgesid mulle öelda, et lahkub noor paplipuu?“
Kuumad pisarad põletasid vesiiri veretuid põski.

752. Õnnetu vesiir lahkus kojast, oskamata rohkem midagi kosta, lahkus vargsi nagu rebane, haavatud südames tuikas valu. Tuli rõõmsana, läks lööduna, — nõnda hukutab keel inimese. Vaenlane ei tee nii palju kurja, kui inimene teeb iseendale.
753. Ta mõtles: „Kas Jumal taevas on näinud veel suuremat pattu? Miks tegin vea, miks tumenes mõistus, kes paneks mulle pähe aru?
Kes julgeb oma käskijaga nii häbematult rääkida, seda tabagu minu saatus, olgu ta kui tahes soositud!“
754. Häbi suu ja silmad täis, lahkus õnnetu vesiir paleest, sünge, morn ja murelik, ütles ta Avthandilile:
„Ei teagi, kuidas sind tänada rõõmu eest, mille osaliseks sain! Häda mulle, mu hea nimi on nüüdsest peale häbistatud!“
755. Ta siiski vaevatasu küsis, kuigi ei jõudnud kuivatada pisaraid, lausa ime, et ta rääkida sai, kuidas ta süda ei lõhkenud!
„Kes oma lubadust ei täida, see solvab heategijat, öeldakse ju, et isegi põrgus paneb raha rattad käima!“
756. Mida kuningas mulle ütles, seda on võimatu edasi öelda, ta nimetas mind õelaks ja hulluks, häbematuks ja rumalaks! Ta tegi mind maatasa, mu mõistuski on segi läinud, ma imestan, et ta mind ei tapnud, näib, et Jumal andis talle kannatust.
757. Ma teadsin, mis mind ootab, see ei juhtunud teadmatusest, ma aimasin, et ta vihastab, sellepärast muretsesin. Kuid keegi pole iial pääsenud Kõigekõrgema viha eest! Sinu eest surra on mulle rõõm, mu kannatused pole asjatud.“

758. Rüütel vastas: „Ma ei saa siiski jätta minemata,
ka ööbik sureb kurvastusest, kui närbuma hakkab roosiõis.
Ta läheb otsima kastetilka, käib läbi kogu maailma,
kui ta aga seda ei leia, lohutamatuks jääb ta süda.“
759. Tarielita ei leia ma kuskil asu endale,
parem on ringi hulkuda, metsloomade seltsis elada.
Sellisena ma ei saa vaenlaste vastu võidelda,
kelle süda asub eemal, sellelt pole midagi loota.
760. Ma lasen talle veel kord öelda, saagu ta pealegi vihaseks,
ehk ta siiski hakkab mõistma, kuidas mu süda põleb leekides.
Kui ta ei anna mulle luba, kui lootus kaob, lähen salaja,
kui ma suren, jäägu minu osa elust elamata.“
761. Nõupidamise lõpetanud, laskis vesiir katta laua,
kostitas kallist külalist, tegi talle kalleid kinke,
puistas andidega üle Avthandili saatjaskonna.
Rüütel lahkus, loojuva päikese kiired valgustasid maja.
762. Päikesenäoline sale küpress võttis sada tuhat kuldmünti,
kui helde ja sõnapidaja, — kolmsada hinnalist atlaskangast,
veel kuuskümmend kalliskivi, mitmetes toonides rubiine,
saatis saadiku vesiiri juurde, käskis kõik viia temale.
763. Käskis öelda: „Kuidas saan ma võlga sulle tasuda,
mida teha sinu heaks, mida välja mõelda?
Kui ellu jään, siis olen valmis sinu heaks surema,
armastusega tasun sulle sinu armastuse eest.“
764. Kuidas oskaksin ülistada tema võrratut, head südant,
ta on mees, kes on väärt oma mehiseid tegusid!
Nii peab üksteist aitama, kuidas keegi suudab.
Inimene vajab venda ja sõpra siis, kui ta on hädas.

AVTHANDILI VESTLUS ŠERMADINIGA

äikesenäoline, valgust kiirgav ütles Šermadinile:

„Tänaselt päevalt loodan ma palju, loodan rõõmu südamele,
ta näitab, mida sina oled võimeline tegema minu heaks.“
Nende sõprust ülistagu nii lugejad kui kuulajad!

766. Ta ütles: „Rostevan ei tahtnud mind isegi ära kuulata,
ta ei tea, et elan mõttest Tarieli aidata.
Temata mul pole elu ei võõrsil ega kodumaal!
Kas kunagi on Jumal andnud andeks ebaõigluse?
767. Ma olen kindlalt, kahtluseta otsustanud talle olla toeks,
süda teda nägemata ohkab, oigab, valab pisaraid.
Ta ei seltsi kellegagi, hoidub inimeste eest.
Iga reetur ja sõnamurdja patune on Jumala ees.
768. Sõber saab sõbrale poolehoidu väljendada kolmel viisil:
esiteks tahab ta olla ta kõrval, ei talu lahusolekut;
teiseks, sõber jagab kõike, jäägitult, tundmata kadedust;
kolmandaks annab nõu ja aitab, rändab tema pärast laias
maailmas.
769. Milleks teha pikka juttu, aeg on öelda lühidalt:
ma lähen siiski, salaja, minek mu piinu kergendab.
Kuula, mida sinult palun, kuni olen kodumail,
tee täpselt, nagu sulle ütlen, järgi minu õpetust.

770. Kõigepealt valmistu teenima kuningat ja kuningannat, näita neile, mida suudad, oma tublidust ja truudust. Hoia korras minu maja, juhi minu vägesid, mida tegid tänaseni, jätka veelgi hoolsamalt.
771. Ära lase vaenlast maale, ärgu kahanegu su jõud, ole heasoovlik ustavaile, reetjaile saagu osaks surm! Kui kodumaale tagasi pöördun, tasun sulle väarikalt, isandale osutatud teene ei ole kunagi asjata.“
772. Seda kuulnud, voolasid Šermadini silmist kuumad pisarad, ta ütles: „Miks üksi jäädes peaksin ehmuma hädaohu ees? Kuid mida pean tegema, kui sinuta langeb mu südamele pimedus? Võta mind kaasa kui teenija, tulen sulle appi, kui vajad.“
773. Kes on kuulnud, et nii pikale teekonnale võib minna üksi? Kes on kuulnud, et hädas olles säästab isand alamat? Sinust teateid saamata, mida ma õnnetu siin peale hakkan?“ Rüütel vastas: „Sind kaasa võtta ma ei saa, su nutt on asjatu.“
774. Kuidas võiksin kahelda sinu armastuses minu vastu, kuid ma ei saa täita su palvet, aeg on mulle vaenlane! Kellele usaldaksin oma maja, kes peale sinu seda väariks? Rahusta oma südant ning usu mind: ma ei saa sind kaasa võtta!
775. Kuna olen armust sõge, pean ma üksi hulkuma maailmas, eks armunu pea ju üksinduses vaevlema ja valama pisaraid! Armunu kohus on hulkuda ringi, kus ta saab kodus mõnuleda! Niisugune on ilmaelu, usu mind ja pea meeles!
776. Minust eemal meenuta mind, säilita armastus minu vastu, ma ei karda vaenujõude, tulen ise endaga toime. Mees peab olema julge ja tugev, ei tohi peljata hädaohtu. See mees ei kõlba kuskile, kelle teod on häbiväärsed.

777. Ma olen kindel, et ilmaelu ei ole taganutmist väärt,
mulle surm sõbra pärast näib meelelahutus ja mäng.
Minu Päike lubas mul minna, miks peaksin veel viivitama?
Kui suudan temast lahkuda, mis maksab kodu maha jätta?

778. Nüüd annan sulle testamendi, Rostevanile määratu,
palun, et ta soosiks sind, oled ju minu kasvandik!
Kui mina hukkun, ära end tapa, ära tee saatanlikku tegu,
parem nuta minu järele, lase pisarail voolata!“

AVTHANDILI TESTAMENT
KUNINGAS ROSTEVANILE
ENNE SALAJA
LAHKUMIST

- a istus kirjutama testamenti, väljendas oma kurbust:
„Oo kuningas, ma läksin vargsi otsima toda kummalist rüütlit.
Ma ei suuda jätta teda, kes minus tule on süüdanud,
andesta mulle ning anna kaasa oma taevalik õnnistus!
780. Tean, et lõpuks sa ei mõista hukka minu tegu,
tark inimene ei jäta maha armastatud sõpra.
Julgen siinkohal meenutada üht Platoni mõttestera:
„Vale ja pettus hävitavad keha, seejärel hukutavad hinge.“
781. Sest vale on kõikide õnnetuste esmane allikas.
Kuidas saan hüljata sõpra, kes lähedasem lihasest vennast?
Filosoofide õpetustest pole tulu, kui nende järgi ei tehta.
Me kogume teadmisi selleks, et ühineda taevaga.
782. Kas oled lugenud, mida apostlid kirjutavad armastusest?
Kuidas seda ülistavad? Sellest tuleb aru saada.
„Armastus meid ülendab!“ kõlavad nende hääled.
Kui sina neid ei usu, kuis ma saan veenda harimatuid?
783. Minu looja andis mulle võimu võita vaenlased,
kõrgeim nägematu vägi aitab iga maist olendit.
Kõigist ülem surematu Jumal määratleb kõik piirid,
ainsa hetkega võib ta teha ainsa mitmeks ja mitmest ainsa.

784. Mis Jumalale pole meele järele, see ei juhtu ilma peal,
nägemata päikesevalgust, kuivab kannike, närtsib roos.
Ilus vaatepilt rõõmustab silma, see on nagu ilmaime,
kuidas kannatada välja lahusolekut Tarielist?
785. Kuigi sa vihastad mu peale, andesta, et ma ei kuula sõna,
minul, armastuse vangil, pole jõudu seda teha.
Lahkumine on parim palsam minu piinlevale südamele,
kus ma olen, mis minuga juhtub, — kõik see sünnib mu vabal
tahtell!
786. Pole mõtet kurvastada, asjata valada pisaraid,
mis kõrgemalt poolt on ette määratud, selle eest pole pääsu.
Mees peab suutma taluda raskusi, kannatada vaevu ja piinu,
ükski surelik hing pole võimeline muutma ette määratud.
787. Mida kõigekõrgem Jumal mulle on ette määranud,
see sündigu, kui tagasi tulen, kui mu süda tuhaks ei põle,
näen teid jälle, täis rõõmu, rikkuses ja hiilguses,
kui saan Tarieli aidata, sellest jätkub mulle auks ja kuulsuseks.
788. Oo kuningas, sa tapad mind, kui keegi halvaks peab mu otsust!
Oo kuningas, kas tõesti kurvaks teeb sind minu lahkumine?
Ma ei saa jätta Tarieli, ei saa teha häbiväärset tegu,
kuidas vaadata talle silma, kui taas kohtume teises ilmas?
789. Alati sõpra meeles pidada pole kunagi paha,
vihkan valelikke inimesi, sõnamurdjaid ja alatuid!
Ma ei saa hüljata sõpra, päikesenäolist valitsejat,
mis võib hullem olla mehest, kes ainult ennast armastab!
790. Mis võib olla hullem mehest, kelle nägu tapluses virildub,
kes lööb araks võitluses ning hirmuga mõtleb surmale!
Mille poolest on arg mees parem kuduvast naisest?
Mehele on hea nimi kõige suurem rikkus.

791. Surma tulekut ei peata kitsas ega kaljune tee,
tema läbi võrdseks saavad nii väetid kui ka vägilased.
Lõpuks maamuld ühendab nii noore kui ka vana.
Kuulsusriikas surm on parem häbiväärsest elust!
792. Veel, oo kõrge kuningas, julgen sulle öelda:
mitmekordselt eksib see, kes iga hetk pole valmis surema,
tulla võib Kõikide Ühendaja nii öösel kui ka päeval,
kui ma suren ja sind enam ei näe, siis soovin, et elaksid kaua!
793. Kui ilmaelu, mis hukutab kõik, hukutab ka minu,
kui suren võõrsil võõrana, mind ei nuta taga vanemad,
ei kata mind surilnaga mu kasvandikud ja ustavad,
siis härdalt haletsegu mind su armulik ja hea süda!
794. Mu varandus on mõõtmatu, seda pole keegi üle lugenud,
jaga mu aarded vaestele, lase vabaks orjad,
tee rikkaks iga orb ja jõukaks iga kehvik,
las nad meenutavad mind ja paluvad mu hinge eest!
795. See, mis pole väärt panna tallele varakambritesse,
anna ära sildade ja jumalakodade ehitamiseks.
Ärgu sul millestki olgu kahju, jaga välja mu varandus!
Peale sinu pole mul kedagi, kes tuld mu südames leevendaks.
796. Nüüdsest peale sa ei saa enam minult teateid,
usaldan sulle oma hinge, kiri ütleb õigust, ei valeta.
Nüüd ei pruugi tal kannatada saatanliku teo pärast,
anna mulle andeks, palveta mu eest, milleks hingeta keha?
797. Kuningas, ma palun sind Šermadini, oma ustava pärast,
sel aastal on tal rohkesti töid-tegemisi juurde tulnud,
ole ta vastu armulik, ta on harjunud minu soosinguga,
ära lase tal valada pisaraid, mis segatud on verega.

798. Lõpetan nüüd testamendi, oma käega kirja pandu.
Oo kasvataja, ma lahkun sinust, lähen hullunud südamega.
Valdjad, ärge kurvastage, ärge kandke leinarõivaid
valitsege õnnes ja külluses, et hirmu tunneksid vaenlased!“

799. Rüütel lõpetas kirjutamise, andis testamendi Šermadinile,
ütles: „Vii see kuningale, räägi talle kõik nagu vaja.
Tean, et keegi ei suuda sind teenistuses ületada.“
Ta embas alamat ja puhkes südantlõhestavalt nutma.

AVTHANDILI PALVE

- a palvetas: „Oo kõrge Jumal, käskija maa ja taeva üle,
kord inimestele kannatusi, samas õnnistust ja rõõmu puistav,
mõistetamatu ja seletamatu, ülevamast ülevam,
oo valitseja tunnete üle, anna mulle jõudu taluda kirge!
801. Oo Suur Jumal, ma anun sind, kes sa valitsed taeva üle,
sinu loodud on armastus, sinu määratud on selle reeglid;
ilmaelu on lahutanud mind oma armsast Päikesest,
ära lase hukkuda armastusel, mida ta mu hinge on külvanud!
802. Oo armulik ja halastav Jumal, mul pole kedagi peale sinu,
sinult palun ma armulikkust, kui käin mööda maailma radu,
anna mulle võite, hoia mind tormide eest meredel, kurjadest
vaimudest!
Kui ellu jään, siis teenin sind, palvetan ja toon sulle ohvreid!“
803. Palvetanud, hüppas ta hobuse selga, jättis selja taha linna-
väravad,
saatis tagasi Šermadini, too vaeseke valas kuumi pisaraid,
tagus endal nuttes vastu rinda, veri uuristas kaljusid.
Mis saab rõõmustada vasalli, kui ta ei näe oma isandat?

KUNINGAS ROSTEVAN SAAB TEADA AVTHANDILI SALAJASEST LAHKUMISEST

eist lugu nüüd ma alustan, lähen lahkuva kangelase kannul.

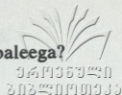
Tol päeval polnud vihase Rostevani juures vastuvõttu, hommikul tõusis ta, morn ja tige, näis, et leegid lahvatavad ta huulilt, käskis kutsuda vesiiri, see toodi kohale, hirmust kahvatu.

805. Näinud vesiiri, kes, hirmust kange, ilmus tema palge ette, ütles Rostevan: „Ma ei mäleta, mida sa rääkisid eile. Sa tegid minuga halba nalja, ma ei suutnud rahuneda, sellepärast sõimasin su, ustava vesiiri, läbi.
806. Ehk mäletad, mida Avthandil tahtis, miks käitusin sinuga julmalt? Õigesti on öelnud targad: „Solvang on vaevade võrk.“ Ära enam kunagi nii tee, mõtle enne oma teod läbi. Nüüd ütle, mida eile tahtsid, korda oma sõnu!“
807. Vesiir kordas kuulekalt sama, mida oli öelnud eile, ära kuulanud, andis kuningas Avthandili jaoks lühikese vastuse: „Kui sa arvad, et pean sind targaks, siis olen ma juut Leevi! Ära mulle räägi lahkumisest, muidu ma ütlen sinust lahti!“
808. Lahkunud paleest, otsis vesiir rüütlit, teda leidmata; teenijad teatasid pisaraid valades tema salajasest lahkumisest.

Vesiir oigas: „Mis nüüd saab, mulle aitab eilsestki,
see, kes julgem, õelgu kuningale, ma kahetsen sedagi, mida
ütlesin!“

809. Kuna vesiiri polnud näha, saatis kuningas jälle saadiku,
see jäi aralt välja seisma, keegi ei julgenud minna teatama.
Rostevani haarasid kahtlused, mure kasvas üle pea,
ütles: „See, kes võidab sadu, on vist tõesti lahkunud.“
810. Ta langetas pea ja mõtiskles, südamel lasus ränk kurbus,
ta ohkas sügavalt, tõstis pea, ütles teenijale: „Mine,
las see argpüks ilmub mu ette, las räägib kõik, mida ta teab!“
Minnes kuningakoja poole, vesiir oli hirmul ja ärevil.
811. Jälle läks vesiir paleesse, murelik ja rõõmuta.
Kuningas küsis: „Kas lahkus Päike, mis nagu kuu on paigal-
püsimatu?“
Vesiir teatas talle, kuidas Avthandil oli lahkunud:
„Päike ei paista enam meile, ilm on halvaks muutunud!“
812. Seda kuulnud, karjatas kuningas valju häälega,
oigas nuttes: „Oo kasvandik, mu tuhmuvad silmad ei näe
sind enam.“
Ta küünistas põski, katkus habet, pani lähikondsed imestama.
„Kuhu sa läksid ning kuhu kadusid sinu valguskiired?“
813. Oled nõnda täiuslik, et ka üksi olles pole sa orb,
kuid mis jääb minul üle, sest minu südames on mure.
Sa hülgasid mind, ma üksi jäin, miks hellitas sind mu õnnetu
südal.
Kuni sind jälle näen, pole sõnu, et oma piinu väljendadal
814. Millal ma sind jälle näen jahilt tagasi pöördumas?
Ma ei näe sind pallimängus, su täiuslikku, saledat keha;

ma ei kuule sinu häält, imeliselt helisevat.
Mida hakata sinuta peale oma trooni ja kuningapaleega?

815. Tean, et nälgi ei murra sind, kui pikk ka poleks su teekond, sind toidavad sinu enda vibu ja vahedad nooleteravikud. Ehk ka Jumal armu annab ja kergendab su katsumusi, aga kui surma saad, oo kasvandik, kes siis mind taga nutab?"
816. Kurb uudis levis kõikjale, kogunes kokku rahvahulk, ülikud tunglesid palees, habet katkusid murelikult, tagusid endale vastu rinda, oli kuulda matsatusi, nad halasid: „Oo, pime on maailm, päike on taevast lahkunud!“
817. Kui kuningas nägi ülikuid, hakkas ta nutma ja oigama, ütles: „Näete, meie Päike on meist ära pööranud! Millega teda solvasime, et ta meist lahkus, hülgas meid? Kes nüüd juhatab vägesid, mis temale kuuletusid?“
818. Kõik nutsid, halasid, oigasid, lõpuks võttis vaikus maad. Kuningas käskis: „Uurige välja, läks ta üksi või meestega!“ Tuli teener Šermadin, häbelik ja hirmul, ulatas testamendi, puhkes nutma, elu oli talle piin.
819. Kandis ette: „Leidsin selle, tema kirjutatu, magamistoast, seal seisid nutvad teenijad, katkusid oma juukseid ja habet. Ta lahkus üksi, salaja, tal pole kaasas noori ega vanu. Kui tapad mu, toimid õiglaselt, ma ei vääri enam elu!“
820. Kui testament oli ette loetud, kõik jälle nutma puhkesid. Siis käskis kuningas: „Ärgu mu väed kandku enam erksaid rõivaid!
Palvetagu tema eest nii sandid, orvud kui ka lesed, aidakem teda, ning Jumala abiga olgu ta teekond õnnelik!“

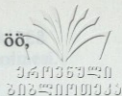

AVTHANDILI LAHKUMINE TEISTKORDSEKS KOHTUMISEKS TARIELIGA

Kui kuu eemaldub päikesest, paneb lahusolek ta helendama, päikesevalgus põletab, kuu eemaldub, lähedust talumata. Kuid roos, mis jäänud päikeseta, kahvatub ning ära kuivab, kui läheduses pole armsamat, võtab piinav igatsus maad.

822. Nüüd alustan ma jutustust tolle rüütli lahkumisest. Ta läks ja nuttis ahastavalt, ei tahtnud lõppeda pisarad, ühtelugu tagasi vaatas, anus, et päike temast ei lahkuks, ei suutnud tast silmi lahti kiskuda, kui pööras pilgu, pimedusse vajus.
823. Kui silme ees lõi mustaks, ei suutnud ta keeltki liigutada, ta silmist voolasid pisarad, need olid kui Tigriise vood. Ta ei pööranud silmi päikeselt, et jagu saada piinadest, ta liikus edasi teadmata, kuhu viib teda hobune.
824. Ütles: „Oo armsam, olgu neetud see, kes eemal sinust ei mõtle, minu mõtted jäid sinuga, sinu juurde ihkab ka süda, pisarais silmad otsivad kõikjalt vaid sinu armastatud kujuk! Milline õnn, kui armunu pilk saab hellitada armsamat!
825. Kuidas küll elada kohtumiseni, millest leida rõõmu? Ma tapaksin enda, kui ma ei arvaks, et sa selle peale solvud. Kuid kurvastama paneb sind teade minu surmast, parem annan end elusana pisarate meelevalda!“

826. Ütles veel: „Oo taevane päike, sa oled päikeseline öö,
üksainsus, selle kehastus, väljaspool aega, igavene!
Sinu käske alati täidavad kõik taevased tähed,
anun, soosi minu saatust, vii mind armsamaga kokku!

827. Sina, keda vanad filosoofid pidasid Jumala kehastuseks,
aita mind, vangi langenut, mind hoiavad raudsed ahelad.
Mina, kristall-rubiini otsides olen kaotanud ahhaat-emaili;
ma piinlesin ta lähedal, nüüd vaevlen temast eemal.“

828. Nii ta ahastas ja põles, sulas nagu küünal,
kartus hiljaks jääda sundis teda kiirustama.
Õõ saabudes nautis ta taevatähtede sära,
võrdles neid Thinathiniga, rõõmustas, vestles nendega.

829. Ta ütles kuule: „Vannutan sind kõrge Jumala nimel,
sina saadad armunuile piinad, teed nad armastusest haigeks,
sina ise annad ka palsami kannatuste talumiseks,
anun, näita mulle teda, kes on imeilus nagu sina!“

830. Öö tõi rõõmu, päev piinas, ta ootas päikeseloojangut,
nähes veekogu, hüppas hobuse seljast, vaatas veevirvendust,
segas sinna vereojad oma pisarate järvedest,
hüppas jälle hobuse selga, kiirustas jätkama oma teed.

831. Ta nuttis, oigas üksinduses, keha sale kui paplipuu,
tappis väljal kaljukitse, suurte kaljude lähedal,
praadis tulel, sõi, läks edasi, päikesenäoline, süda vapper,
ütles: „Ma lahkusin roosiaist, nüüd kannikesed on mu ümber.“

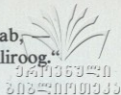
832. Mul pole sõnu edasi öelda, mida rääkis tookord sangar,
kuidas ta nuttis, kuidas ohkas, milliseid ilusaid sõnu lausus!
Ta veristas põski küüntega, lumi roosidel punaseks värvus,
silmates koobast, tundis ta rõõmu, kiirustas koopasuu juurde.

833. Asmath, teda märganud, tuli pisaraid valades vastu suurest rõõmust ta ei suutnud esialgu lausuda sõnagi. Rüütel hüppas hobuse seljast, embas teda, suudles ja lohutas. Kui inimene on oodatud, siis tema tulek rõõmu toob.
834. Rüütel küsis Asmathilt: „Kuidas läheb su isandal?“ Piiga puhkes uuesti nutma, pisaratevool võinuks ühineda merega, ütles: „Ta läks hulkuma, suutmata enam koopas olla, praegu ei tea ma temast midagi, ta on ära juba tükk aega.“
835. Rüütel kurvastas, nagu oleks ta süda odaga lõhestatud, ütles piigale: „Oh õde, see polnud temast mehetegul Kuidas võis ta murda vannet? Mina ju ei petnud teda! Miks ta siis üldse andis sõna? Ja kui andis, siis miks ei pidanud?“
836. Temata on ilmaelu mulle tühi sõnakõlks, tema aga unustas minu, miks ta ei jäänud ootama mind? Kuidas ta võis murda vannet, mis antud sõbrale? Kuid kas tasub imestada saatuse hullu vembu üle?“
837. Piiga vastas: „Sul on õigus teha talle etteheiteid, kuid kuula mind, ma püüan arutleda õiglaselt: kas pole mitte südant vaja vande- ja sõnapidamiseks? Tema on kaotanud oma südame, ta ootab vaid lõppu oma elule.“
838. Süda, mõistus ja mõtted on üksteisest sõltuvad, kui süda lahkub, siis järgnevad temale ka ülejäänud. Südame kaotanud inimene pole enam inimene. Sa pole näinud, sa ei tea, missugune tuli teda põletab.
839. Sul on õigus olla kuri, oled sõbrast lahutatud, raske on öelda sulle, arukale, mis Tarieliga toimub. Keel väsib, muutub kangeks, kaastundlik süda tunneb valu, ma mõtlen nii, sest ma olen näinud teda nõnda õnnetuna.

840. Isegi jutte sarnastest piinadest pole keegi kuulnudki, sellised katsumused murravad kaljusid, mitte ainult inimesi. Pisarad tema silmadest täidavad isegi Tigrise. Mida ka ütleksid, sul on õigus: igamees tark on võõras võitluses.
841. Kui ta läks, üleni põledes, küsisin ma temalt:
„Kui Avthandil tuleb, mida ta peab tegema? Jäta mulle sõna!“
Ta vastas: „Las ta otsib mind, talle sõbraks kasutat, ma ei lahku siinseist paigust, ei riku antud lubadust.“
842. Ma ei murra oma vannet, pean sõbrale antud sõna, ma ootan määratud ajani, kuidas ka voolaksid pisarad! Kui ta leiab minu surnult, siis matku ta mind maha, kui olen elus, siis imestagu, kuigi vaevalt nii juhtub!“
843. Sellest ajast peale on päike peidus mägede taga, mulle on jäänud vaid pisarad, mis väljad üle ujutavad. Mind, hullumeelset, piinavad lõputud ohked ja oiged, ka surm on minu unustanud, näed, mis tükke saatus teeb!
844. Hiinas on kivisse raiutud sõnad, mis igapidi on õiged:
„Kes ei otsi endale sõpra, on iseenda vaenlane.“
Nüüd on muutunud safraniks see, kellega rooski polnud
võrreldav,
kui lähed teda otsima, siis mine; tee nii, nagu süda ütleb!“
845. Rüütel vastas: „Sul on õigus laita minu pahameelt, kuid otsusta ise, mida tema heaks olen teinud kui vang vangile: ma lahkusin oma kodust nagu hirv läheb otsima joogivett, ma otsin teda ja meenutan, rändan ringi mööda välju.“
846. Ma jätsin pärli, mida raamib rubiinivärvi pärlmutter, ma ei jäänud tema juurde, ei täitnud mõlema unistust. Ma lahkusin salaja, kurvastasin neid, kes Jumalaga võrdsed, armulikkuse vastutasuks panin muretsema nende südamed.

847. Minu isand, kasvataja, andku Jumal talle pikka iga,
on armastav ja hellitav isa, taevas, mis armu puistab.
Ma reetsin tema, lahkusin vargsi, jätsin maha kõik, mis kallis,
ma käitusin temaga halvasti, nüüd Jumal karistab mind.
848. Kõike seda kannatan ma, oo õde, tema pärast,
ma ei petnud teda, ma tulin, olin teel ööd ja päevad,
aga tema, kes mind põletab, on kuskile ära läinud,
asjatult nüüd istun siin, nutan, morn ja väsinud.
849. Oo õde, rohkem pole aega mul sinuga juttu puhuda,
ma ei kahetse, mis on olnud, teen nii, nagu targad ütlevad:
lähen jälle otsinguile, kas leian ta või suren ise,
kui saatus nii on määranud, miks teha ettehteid Jumalale?“
850. Rohkem ei öelnud ta midagi, puhkes nutma ja pöördus
minekule,
jättis selja taha koopad, ületas jõe, jõudis alla orgu.
Üle välja puhuv tuul pani külmetama palgete rubiinid.
„Miks saatsid mulle niisugused piinad?“ küsis ta saatuselt
endamisi.
851. Ütles: „Jumal, oo Kõigevägevam! Milles seisneb minu patt?
Miks lasksid mul elada hetkeni, et lahus olen mõlemast?
Üksipäini kahest mõeldes olen hulluks minemas,
mul pole kahju oma elust, las voolab minu veri!
852. Sõber haavas minu südant, torkas roosiokkaga,
mina pidasin antud sõna, tema aga murdis tõotuse.
Kui ilmaelu mind temast lahutab, pole mul elus rõõmu loota,
igast teisest tema asemel mõtleksin praegu põlgusega.“
853. Ütles veel: „Miks käega lüüa, arukas mees ei tee nii,
mis kasu on asjatult nutta, mööda põski voolavaist pisaraist?“

Parem on arukalt järele mõelda, mida edasi teha saab,
minul tuleks leida see Päike, kelle keha on sale kui pilliroog.“

854. Rüütel asus otsinguile, nuttis, valas pisaraid,
otsis kõikjal, hüüdis, hõikas, saamata ööselgi sõba silmale.
Kolmandaks päevaks oli ta käinud läbi kõik järsakud,
metsad ja mäed,
otsitult leidmata jätkas ta nukralt ja mornilt oma teed.

855. Ütles: „Oo Jumal, mis on mu patt, millega olen sind solvanud?
Miks lasksid mul elada selleni, kui ränk on minu katsumus!
Oo Kohtumõistja, kohut mõista, võta kuulda minu palvet,
lühenda mu elupäevi, sellega muudad mu piinad rõõmuks!“

AVTHANDIL LEIAB TARIELI

äks ja rääkis omaette rüütel nuttev ja kahvatu, jõudis ühe mäe otsa, ta ees laius väli päikeselaiguline, seal ta silmas musta hobust päitseteta seismas võsa serval, mõtles: „See on kindlasti tema, selles pole enam kahtlust.“

857. Hobust nähes hakkas rüütli süda peksma, muutus kergeks, olles juba lootust kaotamas, tuhandekordistus nüüd rõõm, põseroosid löid punetama, kristall-ahhaat sai juurde värvi, ta sööstis alla kui tuulekeeris, laskmata musta hobust silmist.
858. Seal silmas ta ka Tarieli, Avthandili jahmatas ta ilme, too istus, tundetu ja morn, juba minemas teise ilma; kaelus oli rebenenud, juuksed laubal salkus, sassis, ta ei kuulnud-näinud midagi, oli ületanud maise piiri.
859. Ühel pool lamas tapetud lõvi, kõrval verine mõök, teisel pool elutu ematiiger, hingetult pikali maas. Tarieli silmist nagu allikaist voolas pisarate tulv, ikka veel õgis tema südant tuli põletav ja kuum.
860. Teadvuseta, ei suutnud ta tõsta murest raskeid lauge, surm hõljus tema lähedal, ta eemaldus maistest piinadest. Avthandil hõikas tema nime, püüdis teda hüüetega elustada, saamata vastust, ta kiirustas ligi, vend ruttas vennale appi.

861. Ta kuivatas Tarieli pisarad, pühkis varrukaga silmi, istus ta kõrvale maha ja hüüdis teda nimepidi, anus: „Kas sa ei tunne ära Avthandili, kes sinu pärast põleb?“ Tariel ei kuulnud midagi, ta silmad olid elutud ja tuhmid.
862. See lugu oli tõesti nii, nagu ma siin pajatan. Avthandil kuivatas Tarieli pisarad, turgutas teda, tõi teadvusele. Lõpuks avas Tariel silmad, embas teda, suudles kui venda. Olgu Looja tunnistajaks: nendesarnaseid pole ilmas leida!
863. Ütles: „Vend, ma ei petnud sind, ma pidasin oma sõna, sa näed, ma pole hinge heitnud, olen vande täitnud. Nüüd jäta mind, et surmatunnil ma saaksin nutta ja halada. Üht palun: mata maha mind, ära jäta loomadele söödaks!“
864. Avthandil vastas: „Mis sinuga on, miks mõtled halbu mõtteid? Kes pole olnud armust hull, keda armutuli pole põletanud? Aga ütle, kes inimeste soost on sinu moodi heitnud meelt? Miks oled end andnud Saatana küüsi, miks nõnda hukutad iseend?“
865. Sa peaksid teadma, et targad kõik tunnistavad nagu ühest suust: mees peab olema mehine ja vapper, parem on, kui ta vähem nutab. Häda korral peab olema tugev nagu kindel kivimüür. Inimene hukka saab vaid iseenda mõistuse läbi.
866. Sa oled tark, kuid miks ei pane sa tähele tarkade õpetust, sa nuttes elad loomade keskel, mida sa niiviisi saavutad? Armsamat sa nii ei leia, kui vihkad elu ja maailma, miks seod sa kinni oma pea, kui see on terve ja vigastamata?
867. Kes pole olnud armusõge, keda leek pole põletanud? Kes pole tundnud armupiinu, kes pole selle pärast kannatanud? Ütle mulle, mis on siin erilist, miks on hing sind maha jätmas? Kas sa ei tea, et keegi pole noppind roose okasteta?

868. Kord roosilt küsiti: „Kes on sind loonud nõnda kauniks?
Milleks sulle teravad okkad? Miks on sind raske kätte saada?“
— „Õndsaks läbi vaevade saab, kõik haruldane on kallis,
ilu kaotab veetluse, kui on kergelt kättesaadav.“
869. Kui juba rooski nõnda räägib, kuigi tal pole hinge ega tundeid,
siis kas inimene saab vaeva nägemata tunda rõõmu?
Kas on keegi kuulnud, et Saatana teod on õilsad?
Miks asjata sarjad ilmaelu? Mis on ta teinud kummalist?
870. Võta kuulda minu nõu, istu sadulasse, asume teele,
ära toimi ainult enda heaksarvamiste järele,
püüa endast võitu saada, ära järgi kiresööstu,
kui nii poleks parem, ma ei räägiks, ära arva, et ma teesklen!“
871. Tariel vastas: „Vend, mul pole jõudu keeltki liigutada,
mina, hullumeelne, ei suuda mõista sinu lausunud sõnu.
Miks tundub sulle kerge taluda sarnaseid piinu?
Mul on surm silme ees, rõõmude aeg on lähedal.“
872. Surres palun Jumalat, anun teda kogu hingest,
me mõlemad ju armuhullud, et teises ilmas kohtuksime!
Seal näeksime jälle teineteist, seal jälle tunneksime rõõmu!
Oo sõbrad, matke maha mind, visake mu hauale mulda!
873. Kuis saab armastaja elada, nägemata armsama palet?
Ma rõõmuga lähen tema juurde, ka tema tuleb mulle vastu.
Teises ilmas me kohtume, mõlemad valame pisaraid.
Küsi nõu või sajalt targalt, aga tee, nagu süda käsib!
874. Kuid ühte tea ning see on kindel, ütlen sulle tõtt:
surm luusib minu lähedal, mu elupäevad on lõppemas.
Elutu laibana milleks ma sulle? Kui ellu jään, mis kasu on
hullust?
Mu sidemed eluga katkevad, ma ühinen vaimude riigiga.

875. Ma ei mõista sinu juttu, mul pole aegagi seda kuulata,
surm mind, hullu, varitseb, elust on jäänud vaid mõni hetk,
elu on praegu minu jaoks mõttetum kui kunagi varem
ma lähen heameelega sinna, kus pisarad segunevad mullaga.
876. Kes on tark, mis on tarkus? Kuis saab hull teha midagi tarka?
Sinu jutt oleks sobiv siis, kui ma oleksin mõistuse juures,
roosil on vaja päikesepaistet, päikeseta ta ära närtsib,
sa piinad mind, jäta mind rahule, mu kannatustel on piir.“
877. Jälle proovis Avthandil teda veenda mitme kandi pealt,
ütles: „Isegi, kui sa sured, mis kasu on su rumalast teost?
See pole tark ega õige tegu, ära ole iseenda vaenlane!“
Kuid Tarieli paigast liigutada ei saanud ta küll mingil moel.
878. Lõpuks ütles: „Hea küll, kui sa kuulda mind ei võta,
ma ei tülita sind enam, asjatult kulutasin sõnu,
kui surma eelistad, siis sure! Las närtsivad su palgeroosid,
kuid palun täida üks mu palve!“ Tal pisarad purskasid silmist.
879. „Temast, kelle kristallroose piiravad ahhaadid,
lahkusin ma kiirustades, kallist aega viitmata,
ei pidanud mind ka Rostevani isalikud manitsused,
nüüd ütled sina minust lahti, mis rõõmu mul veel oodata?“
880. Ära lase mul minna murtud südamega, täida ainult üks mu
palve,
istu veel kord hobuse selga, et näeksin sind, mu hukutajat,
ratsa.
Ehk hajub siis mu praegune kibedus ja piinav mure,
siis lahkun ma su eluteelt, sündigu sinu tahtmine!“
881. Ta anus: „Istu hobuse selga!“ Ta kordas palvet mitu korda,
teadis, et ratsu ja kiire sõit peagi kurbuse hajutavad,
paindub sale pilliroog, elu tärkab ahhaatides.
Tariel kuuletus, andis järele, ei oianud ega ohanud enam.

882. Ta ütles selgesti: „Hea küll, anna mulle hobune.“
 Avthandil aitas ta hobuse selga, teda tagant kiirustamata, ratsu traavis mööda välja, pani rappuma saleda keha, kapanud nõnda mõne aja, oli näha, et liikumine ergutas teda.
883. Avthandil lõbustas oma sõpra huvitavate lugudega, tema pärast lasi jutul joosta, välkusid purpurpunased huuled, tema jutt oleks erksaks teinud ka vanade ättide meeled, ta leevendas Tarieli kurbust, sisendas südamesse kannatust.
884. Kui kurbuse tohter Avthandil märkas, et Tarielil hakkas parem, valgustas tema palgete roose sõnulseletamatu rõõm. Rüütel, kes mõistlikke ravitseb, rumalaid aga oigama paneb, andis sellele tarka nõu, kes tahtis teha rumalat tegu.
885. Kui vestlus hakkas arenema, küsis Avthandil avameelselt: „Ma tahan sinult küsida, avalda mulle saladus, seda käevõru, kingitust sellelt, kelle pärast nõnda piinled, kuivõrd armastad, kuidas hindad? Ütle mulle, siis jään ma vait.“
886. Tariel vastas: „Millega võrrelda seda võrratut käevõru? See on kõik, mis mulle jäänud, see on minu ohete põhjus. Mulle on ta maailmast kallim, veest, puudest ja maamullast. Kuidas sa üldse küsida võisid, su sõnad on hullem kui hapu äädikas!“
887. Avthandil vastas: „Ma ootasin sinult sellist vastust, nüüd aga kuula, mida mina mõtlen, ning ära oota heakskiitu, käevõru kaotusest on hullem kaotada õde Asmath, ma ei kiida su tegu heaks, oled valinud halva tee.“
888. Sa kannad kuldset käevõru, kullassepa vermitut, see on elutu, hingetu ese, mitte rääkiv, tundetu. Asmath pole su silmis miski, otsusta ise, kui õige see on! Ta õnnetu nägi kõike pealt, pealegi on ta sulle kui õde!

-
889. Ta oli teie usaldusmees, ise nimetasid teda õeks,
ta korraldas teie kohtumisi, ta on väärt su lugupidamist,
ta oli Nestani ümmardaja, nüüd on hullumas tema pärast.
Sa hülgasid ta, ei taha teda näha? Arvad, et see on õiglane
otsus?“
890. Tariel vastas: „Kõik, mida räägid, on õige ja sulatõsi!
Asmath tõesti kaastunnet väärrib, ta hoolitseb minu eest,
meenutab Nestanit.
Ma ei tahtnud enam elada, sa jõudsid kustutada leegi,
kuna jäin ellu, lähme teda vaatama, kuigi olen veel uimane.“
891. Avthandil ja Tariel asusid teele koobaste poole.
Mul ei jätku kiidusõnu nende väarikaks ülistamiseks!
Hambad nagu pärlikeed, huuled avatud roosiõied,
nende kaunikõlalised sõnad meelitavad maodki urgudest välja.
892. Avthandil ütles: „Sinu heaks annan ma hinge, südame, aru,
kuid ka sina võta end kokku, ära urgitse vanu haavu,
õpetusest pole mingit tulu, kui sa selle järgi ei toimi,
mis kasu on peidetud aardest, kui see seisab tulutult.
893. Nukrutseda pole mõtet, mis kasu on käegalöömisest?
Kas sa ei tea, et ükski inimene ei sure taeva tahteta?
Kas roos ei närtsi kolm päeva päikesekiirte ootel.
Proovi õnne ning Jumala tahtega saavad sulle osaks õnn ja võit.“
894. Tariel vastas: „Sinu sõnad on kogu maailma väärt.
Targad võtavad nõu kuulda, rumalad talitavad omapead.
Kuid mida teha, kuidas taluda ränka murekoormat?
Ka sina piinled ju samamoodi, imelik, miks sa mind ei mõista?
895. Vaha ja tuli on ühest mastist, sellepärast küünal põlebki,
veega on aga vastupidi, ta kustuma paneb kuuma leegi.
Mis sind ennast vaevab, selles tunned kaasa teistelegi,
kuidas sa kohe ei mõistnud, kuidas mu süda põleb!“
-

TARIELI JUTUSTUS SELLEST, KUIDAS TA TAPPIS LÕVI JA TIIGRI

Ma tahan sulle jutustada kõigest, mis juhtus minuga,
pärast võid õiglasel meelel minu tegu hinnata:
ma ootasin sind pikisilmi, siis katkes minu kannatus,
ma ei suutnud paigal olla, hing ihkas väljadel uidata.

897. Tulnud üle mäekuru, jõudsin siia võsastikku,
nägin lõvi ja ematiigrit kaelakuti hullamas.
Armunud nad mulle näisid, see rõõmustas mu kurba südant,
aga nende käitumine pani mind peagi jahmuma.
898. Algul sulnilt vallatlenud, läksid nad seejärel ägedalt riidu,
viskusid teineteise kallale, käis võitlus elu ja surma peale.
Pikapeale taltus tiiger nagu kohane õrnamale soole,
kuid lõvi ei tahtnud rahuneda, vaid jagas armutult hoope.
899. Ma hukka mõistsin lõvi teo, tal hüüdsin: „Oled hulluks läind?
Miks armastatud nõnda kohtled? Sul olgu häbi oma teost!“
Ma haarasin mõõga, söötsin ta poole, et teha lõpp ta elule,
torkasin läbi, tapsin ta, vabastasin maisest elust.
900. Viskasin mõõga eemale ning haarasin tiigri embusse,
tahtsin teda suudelda kui armsamat, kes mind põletab.
Kuid tiiger kihvad paljastas ning tahtis mind lõhki kiskuda,
ma ei pidanud enam vastu, tapsin ka tema ägedast peast.

53

901. Asjatult püüdsin vihast looma rahustada, hoida vaos,
raev mult lõpuks aru võttis, virutasin tiigri vastu maad.
Mulle meenus, kuidas olin armastatuga sõnenud,
hing tahtis keha maha jätta... Sa imestad, et valan pisaraid?
902. Vaata, vennas, jutustasin sulle oma piinade põhjuse,
ma ei tahtnud enam elada, mis ime, et nõnda välja näen!
Ma olin loobunud ilmaelust, kuid ka surm ei võta mind!
Lõpetanud jutustuse, rüütel ohkas ja valas pisaraid.
903. Avthandilgi pisaraid valas, nuttis Tarieliga koos,
ütles: „Kannata, ära sure, ära lase lõhkeda südame!
Jumal armastajaid soosib, kuigi paneb nad proovile;
kui ta teie ühinemist ei sooviks, poleks ta teid kokku viinudki!
904. Alati jälitab armastajat kuri saatus, maine piin,
kes sest suudab üle olla, seda kroonib õnn ja rõõm.
Armastus on vaevarikas, ta võib viia surmasuhu,
tarkadelt ta võtab aru, rumalaile annab mõistust.“

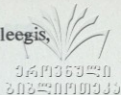

TARIELI JA AVTHANDILI MINEK KOOPASSE JA KOHTUMINE ASMATHIGA

- utnud, asusid nad teele, koopa poole suundusid,
Asmath silmas neid juba eemalt, kuidas ta küll rõõmustas!
Jooksis nuttes neile vastu, pisarad kaljusid uuristasid,
nad suudlesid, embasid ja nutsid, suurest rõõmust aru kaotasid.
906. Asmath ütles: „Kõrge Jumal, sinust ei saa rääkida inimkeeli,
sina oled kõige täius, maailm on täis sinu valgust!
Kuidas saan sind ülistada, kui ei jätku selleks sõnu?
Au ja kiitus sulle, et pisarad seni mind pole lämmitanud!“
907. Tariel ütles: „Oh õde, mu pisarad voolasid siin sellepärast,
et ilmaelu paneb meid nutma kunagiste rõõmude vastutasuks.
See on elu vana seadus, mitte praegu välja mõeldud.
Surm oleks mulle suureks rõõmuks, kui mul poleks sinust
kahjul
908. Kas arukas mees, keda piinab janu, kallab maha joogivee?
Sellepärast ma imestangi, et mu silmad upuvad pisaraisse.
Vesi voolab, kuigi janu mind piinab, ei kuiva pisaratevool.
Oh, kadunud on puhkev roos, kus oled, haruldane pärl!“
909. Ka Avthandil meenutas oma Päikest, oma kauget armastatut,
ütles: „Oo mu armsam, kuidas olen elus sind nägemata?
Sind ei ole minu juures, mu elul pole mingit väärtust,
kui sa teaksid, kuidas ma kannatan, milline tuli mind põletab!

910. Kuidas roos saab mõelda, et päikeseta ta ei-närtsi,
või mis saab meist õnnetuist, kui päike enam meile ei paista?
Oo süda, ole tugev, saa kõvaks nagu kalju,
ehk õnnestub sul teda näha, ära kaota lootust!
911. Nad rahunesid veidi, vaikisid, mõlemad põlesid tules,
Asmath läks koos nendega koopasse, ka teda põletas tuli,
laotas laiali tiigrinaha, millel Tariel tavaliselt puhkas,
mõlemad noormehed võtsid istet, vestlesid omavahel meelsasti.
912. Nad praadisid liha, sõid ja jõid võimaluse kohaselt,
neil polnud leiba laual ega rohkeid jooginõusid.
Nad veensid Tarieli: „Söö!“ Tal polnud jõudu seda teha,
suure vaevaga ta suutis neelata väikese suutäie.
913. On hea, kui inimene saab öelda teisele meeldivaid sõnu,
kui ta kuulab teise nõuannet, kui kogu jutt pole asjatu.
See leevendab veidi hingetuld, ükskõik kuidas see ka ei
põletaks.
Kui muret saab kellegagi jagada, tunneb inimene suurt
kergendust.
914. Selle öö veetsid vaprad lõvid, kanged kangelased koos,
nad meenutasid ning jutustasid oma läbielatud kannatustest.
Koidu ajal elavnes nende vestlus veelgi,
nad kordasid teineteisele varem antud vannet.
915. Tariel ütles: „Pole mõtet kulutada liigseid sõnu,
mida minu heaks oled teinud, kõige eest tasub sulle Jumall!
Ma andsin sulle kindla vande, see pole antud joomauimas —
alati pidada sõprust kalliks, mitte unustada sõpra, kes eemal!
916. Nüüd võta kuulda minu palvet, ära tee asja hullemaks,
kuuma tuld, mis mind põletab, pole süüdanud tuleraud,

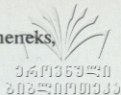
seda kustutada pole su võimuses, sa põled ka ise eluleegis,
lahku, mine tagasi sinna, kus ootab sind su Päike!

917. Mind terveks ravida on raske isegi sellel, kes on mu loonud,
saage aru, seepärast meeletuna hulgungi ma mööda maailma.
Kunagi elasin ka mina nagu mõistlik inimene,
nüüd ma olen kaotanud aru, olen nagu hullumeelne.“
918. Avthandil lausus: „Mida öelda vastuseks sinu sõnadele?
Sa ju ise rääkisid nagu kohane õpetatud mehele,
miks sa arvad, et Jumal ei saa su haava terveks ravida?
Tema on ju kõige elusa, mis maailmas olemas, hoidja ja kaitsja!
919. Miks Jumalal oleks vaja — teid sellistena loonud —
takistada teil ühinemast, et sa hulluna valaksid pisaraid?
Kes armastab, see kannatab! Mõttele järele ning saa aru!
Olen valmis pead andma, et te saate kunagi kokku!
920. Olla mees pole midagi muud kui osata ületada katsumusi,
milleks norutada häda korral, sellest pole mõtet rääkida!
Ära karda, Jumal on helde, kuigi maailm ise on kitsi,
usu, mida sulle räägin, vaid eesel ei kuula teiste nõuandeid!
921. Mõttele järele mu sõnade üle, nendest piisab õpetuseks,
ma palusin oma Päikeselt luba tulla sinu juurde,
ma ütlesin: „Kuna Tariel on muutnud minu südame tuhaks,
pole minust praegu mingit kasu, ma lähen, milleks teha
pikka juttu!“
922. Tema vastas: „Ma tänan sind, sa teed hästi ja mehiselt,
et Tarielile appi ruttad, ma võtan seda kui mulle teenet.“
Ma asusin teele tema teadmisel, mitte joomauimas,
kui tagasi lähen, küsib ta: „Kas tõesti löid araks?“

923. Milleks rohkem teha sõnu, võta kuulda minu nõu:
et teha suuri tegusid, peab mõistus olema selge ja erk.
Päikesepaisteta närtsiv roos pole võimeline viia kandma.
Kui sa ise ei saa, ma aitan, vend peab aitama venda.
924. Ole seal, kus ise soovid, nagu ise õigeks pead,
kui tahad, ela seni koopas, kui tahad, rända ilma peal;
kuid olgu selg sul ikka sirge ning olemine väärikas!
Ole tugev ning ära sure, ära kustu kuumas tules!
925. Rohkem ma sinult midagi ei palu: täpselt aasta pärast
siin koopas näed mind jälle, ma tulen, kogunud teateid.
Mu tuleku tähtajaks olgu aeg, mil õitsema puhkevad roosid,
nende õied olgu sulle minu tuleku märgiks.
926. Kui möödub aeg ning ma ei tule siia koopasse tagasi,
siis tea, et mind ei ole enam, siis on minu võtnud surm.
See on sulle märguandeks, et valaksid pisaraid mu pärast,
siis, kui tahad, tunne rõõmu, kui tahad, veelgi rohkem piinle!
927. Ära nüüd kurvasta selle peale, mida sulle ütlesin,
lahkudes sinust ma ei tea, kus suren, kas merel või maise
maa peal.
Ma pidin sulle sellest rääkima, ma pole ju kõnevõimetu loom,
ma ei tea, kas soosib mind Jumal ja igavesti pöörlev taevas.“
928. Tariel vastas: „Ma ei hakka sinuga rohkem vaidlema,
sa kuulda mind niikuinii ei võta, ükskõik kui pikalt ma ka
räägiksin.
Kui sõber pole sinuga nõus, siis tee sina, nagu tema soovib.
Lõppude lõpuks näitab aeg, kellel meist on õigus.
929. Lõpuks mõistad sinagi, kui halvad on mu lood,
mul on ükskõik, kas elada paigal või hulluna hulkuda ringi.

Ma teen nii, nagu sina soovid, kuidas ka mu aru ei tumeneks,
kuid mida teha, kuidas elada nii kaua ilma sinuta?“

930. Jõudnud sellele otsusele, lõpetasid nad arutluse, istusid hobustele, sõitsid väljale, kumbki tappis uluki. Tagasi tulnud, puhkesid pisarast tulvil südamed jälle nutma, mõte eelseisvast lahkumisest täitis mõlema ängiga.
931. Nende värsside lugejad, ka teie valate pisaraid! Mida teha õnnetuil südameil, kui nad teineteisest lahkuvad? Lahkumine ja eemalolek heast sõbrast on tappev. Kes seda ei tea, see ei mõista, kui raske oli neile see päev.
932. Hommikul nad hüppasid sadulasse ning jätsid piigaga hüvasti. Tarieli, Asmathi ja Avthandili silmist voolasid pisarad, kõigi kolme palgeid katsid purpurpunased laigud, Lõvid, mehiste tegude tegijad, näisid tõesti kui sõgedad.
933. Nad lahkusid koopast ning läksid valjusti nuttes ja oiates, Asmath halas: „Oo mu Lõvid, mis sõnadega teid trööstida? Teid — taevatähti — põletas päike ja sulatas teid ühte, oo, kui suured on mu piinad, ilmaelu on vaearikas!“
934. Jätnud selja taha koopad, läksid rüütlid kogu päeva, jäid seisma mere kaldale, edasi tee enam ei viinud. Selle öö nad tahtsid veeta lõkke ääres istudes, eelseisev lahkumine täitis kurbusega nende meeled.
935. Avthandil ütles: „Pisaratevool on allika tühjaks ammutanud, miks lahkusid sa Phridonist, kes sulle hobuse kinkis? Sealt teateid leida võiks, et aidata sinu Päikest, sinna ma nüüd lähengi, õpeta teed oma venna juurde.“
936. Tariel juhatas rüütlile teed Phridoni valdustesse, täpsustas, niipalju kui sõnadega oli võimalik:

„Mine suunaga ida poole, hoidu merekalda ligi,
jutusta talle minu elust, teda kindlasti huvitab mu saatus.“

304135920
30830101033

937. Nad tapsid metskitse, tegid lõkke üles merekaldale,
nad sõid ja jõid, kuivõrd seda võimaldas nende nukker meel.
Selle öö nad veetsid koos, kõrvuti lamades puude all.
Oo salakaval maailm, vahel on ta helde, vahel halb!
938. Koos koiduga nad tõusid, lahkumiseks embasid teineteist,
nende hüvastijätusõnad võisid sulatada kuulajate südameid.
Silmist nagu allikatest voolasid väljadele pisarad,
kaua seisis nad teineteist emmates, rind rinna vastas.
939. Nad nuttes lahku läksid, küünistasid põski, katkusid juukseid,
üks ratsutas mäkke, teine laskus orgu, nad läksid huupi läbi
võsa,
kuni silm veel seletas, nad kurvalt hüüdsid teineteist.
Kui päike näeks neid süngetena, siis temagi poeks pilve taha.

AVTHANDIL TEEL PHRIDONI JUURDE

o maailm, milles on su olemus, miks sa nõnda vaevad
meid?

Kõik, kes end on sulle usaldanud, nutavad kibedaid pisaraid.
Kuhu sa paiskad inimese, kust kisud välja ta juured?
Kuid Jumal ei jäta inimest maha, kellest sina oled lahti öelnud.

941. Lahkudes Tarielist, Avthandil nuttis, tema hääl kostis taevani,
ta ütles: „Nagu tookord, jälle voolavad mu pisarad,
nüüd lahkuda on sama raske, kui enne oli kohtuda.
Inimesed pole ühesugused, suured on erinevused nende vahel.“
942. Tema nutetud verest said söönuks loomad väljal,
suutmata kustutada leeki, põles ta kustutamatus tules.
Jälle meenus Thinathin, veelgi suurenes igatsus,
palgeroose valgustasid kristallid korallist alusel.
943. Roosiõis hakkas närbuma, paplipuugi vajuks longu,
rubiin ja lihvitud kristall muutusid lasuuriks.
Kuid ta pani surmale vastu, kaotamata elujõudu,
mõtles: „Jätsin Päikese maha, nüüd valitseb kõikjal pimedus.“
944. Tõstis silmad taeva poole: „Päike, sa oled kui armsama pale,
te olete teineteise sarnased, valgustate mägesid ja orge;
mind meeletut rõõmustab sinu nägemine, ma ei saa sinult
pöörata pilku,
miks sa ei soojenda mu südant, miks lased sellel külmuda?

945. Kui eemaldumine ühest päikesest teeb külmaks talve,
 mina õnnetu lahkusina kahest, kuidas mu süda ei lõhke?
 Kuid kalju on tugev ja kindel, ta ei tunne kunagi valu,
 nuga ei ravi haava terveks, vaid teeb selle veelgi hullemaks.“
946. Teel olles anus ta taevast, pöördus päikese poole:
 „Oo kõrge päike, ma palun sind, vägevamast vägevamat,
 kes sa soosid alandatud, ülendad neid, teed õnnelikuks,
 ära lahuta mind armastatust, ära muuda mu päeva ööks!
947. Hei, Saturn, lisa pisaraile pisarad, kannatustele kannatused,
 kata mu süda musta palakaga, anna mind pimeduse meelevalda,
 lao mu selga ränk ja raske murekoorem nagu eeslile,
 ainult armsamale ütles: „Ta on sinu ja mõtleb sinule!“
948. Tule, Jupiter, anun sind, jumalikku kohtumõistjat,
 las süda mõistab kohut südame üle, las õigus pääseb võidule!
 Ära süütut süüdi mõista, ära võta pattu hingele!
 Usu mind, mul on õigus! Miks haavad mind, juba haavatut?
949. Tule, Marss, ja torka mind odaga halastamatult läbi,
 las värvun verest punaseks, las voolab minu veri!
 Anna armsamale teada, räägi minu kannatustest,
 sa ju tead, kuidas ma vaevlen, kuidas mu süda piinleb!
950. Oo Veenus, aita mind, mu südame on süüdanud
 see, kelle pärleid ümbritsevad punased korallid.
 Sina kaunistad kaunitare veetluse ja võludega,
 ja kellegi hülgad nagu minu, võtad temalt mõistuse ja aru!
951. Oo Merkuur, minu saatus on vaid sinu omaga võrreldav,
 päike mind keerutab, ei lase lahti, kohtumisel põletab.
 Kirjuta üles mu kannatused, tindiks olgu mu pisaratejärv,
 suleks võta mu kurnatud keha, kõhnaks jäänud nagu
 juuksekarv!

952. Tule, Kuu, ja tunne mulle kaasa, ma kahanan nagu sina,
 Päike mind kosutab, samas kurnab, annab jõudu, siis maha
 murrabi
 Räägi armsamale mu piinadest, kuidas ma vaevlen, aru
 kaotan,
 ütle, et ta mind ei hülgaks, ma kuulun talle ning suren tema
 pärast!
953. Näe, tunnistajaiks on taevatähed, kõik seitse kinnitavad mu
 sõnu,
 Päike, Merkuur, Jupiter, Saturn — vaevlevad kõik minu
 pärast,
 ka Veenus, Kuu ja Marss on tulnud mulle tunnistajaiks,
 andke Thinathinile teada, mis kuumav tuli mind põletab!“
954. Ta püüdis südant rahustada: „Miks lõputult valad pisaraid?
 Mis kasu on enesetapust? Või oled Saatanaga vennastunud?
 Ma tean, et mu hulluks ajajal on juuksed mustad nagu varese
 tiivad.
 Kannatusi peab oskama taluda, mis viga on rõõmu tunda!“
955. „Parem on mul ellu jääda,“ otsustas ta endamisi,
 „vast ehk näen veel oma Päikest, mul ei pruugi meelt heita.“
 Ta lasi lahti lauluviisi, pisarate voolu katkestamata,
 tema häälega võrreldes näis ka ööbik öökull.
956. Kuuldes noore mehe laulu, tulid loomad teda kuulama,
 hella hääle peale upitasid end ka kivid veest välja.
 Nad kuulasid ja imetlesid, nutsid koos temaga,
 ta lauluviisid olid kurvad, pisarad voolasid ojana.

AVTHANDILI SAABUMINE PHRIDONI JUURDE

Rüütel sõitis seitsekümmend päeva piki merekallast, eemal merel nägi ta laeva rannale lähenemas.

Ootas ära, astus ligi: „Ehk ütlete, kust olete pärit? Kellele kuuluvad need maad ja kelle käsule allute?“

958. Nemad vastasid: „Oo rüütel, su nägu on ilus ja keha kaunis, näib, et oled hea südamega, sellepärast me sind ülistame. Siiamaani on türklaste maad, nendega piirnevad Phridoni valdused, me allume talle ning jutustame temast, kui su ilu meid ei pimesta.“
959. Nuradin-Phridon on meie maa kuningas ja valitseja, ta on sõjamees julge ja vapper, osav ja väle ratsamees, keegi ei suuda temale, kaunile kui päike, teha viga, tema ongi meie isand, sarnane sellega, kes taevast kiirgab.“
960. Rüütel vastas: „Oo mu vennad, ma kohtusin õigete meestega, ma otsin teie kuningat, juhatage mulle teed! Kui palju mul veel minna on, kui pikk teekond ootab ees?“ Laevnikud osutasid teele, mis kulges mööda merekallast.
961. Nad seletasid: „See on tee, mis Mulgazanzarisse viib, sealt sa leiad meie kuninga, kel osav silm ja terav mõök. Siit kulub sinul, sale kui pappel, kümme päeva minekuks. Oh võõramaalane, miks põletad, miks süütasid meis tuleleegi?“

962. Avthandil vastas: „Ma imestan, vennad, et murdsin teie
südamed,
kuidas võib teile meeldida talvise roosi kahvatu pale? 4419353300
Oleksite mind te näinud siis, kui olin muretu, 513301101033
kui tegin rõõmu oma iluga neile, kes mind nägid.“
963. Siis tee neid lahku viis, rüütel suundus Phridoni poole.
Tema, kelle keha kui küpress ja süda kõva nagu raud,
laskis hobusel sujuvalt traavida, meenutas nuttes rõõmuaegu,
nartsissid välkusid, pisaratevihm pesi kristalli ja emaili.
964. Kõik, kes ta teele sattusid, kuuletusid temale,
ruttasid teda vaatama, saamata silmi ära pöörata.
Teda ei tahtud ära lasta, ei raatsitud temast lahkuda,
meeleldi juhatati teed, kõik küsimused said vastuse.
965. Ta lähenes Mulgazanzariile, läbinud kiiresti pika tee,
nägi väljal sõdalaste salka, näis, et seal peeti jahti.
Väli oli igalt poolt meestega ümber piiratud,
lendasid nooled ja kajasid hõiked, ulukid langesid nagu
viljapead.
966. Ta kohtas üht meest ja päris temalt sõdalaste salga kohta,
küsis: „Mis kära see seal on ja kes seal nõnda hõikab?“
Too vastas: „See on kuningas Phridon, Mulgazanzari valitseja,
ta on parajasti jahil, väli ja võsa on sisse piiratud.“
967. Ta suundus sõdalaste poole, kombeline ja rühikas.
Rõõm valdas teda. Tema ilu kirjeldamiseks pole sõnu!
Kes temast eemal, külmetab, ta lähedus põletab kui päike,
ta pilliroona sale keha võtab nägijailt mõistuse.
968. Sõdalaste pea kohale ilmus kuskilt kotkas,
Avthandil kannustas hobust, ilmutas julgust, ei löönud araks,
laskis lendu noole, see tabas, kotkas kukkus maha,
ta hüppas kärmelt hobuse seljast, kärpis rahulikult tiivaotsad.

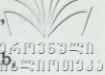
969. Silmanud võõrast rüütlit, jätsid kütid küttimeise, ring läks segi, nad jooksid ligi, olid ta ilust vapustatud. Teda ümbritseti igalt poolt, mõned astusid ta kannul, ei juletud küsida: „Kes oled?“ Ei sõandatud lausuda sõnagi.
970. Kõrgendikul, keset välja seisis kuningas Phridon, temaga koos nelikümmend meest, laskmises tema väärilised; sinna suunduski Avthandil, kannul sõdalaste murd. Phridon imestas: „Mis lahti?“ Sai meeste peale pahaseks.
971. Phridon saatis saadiku: „Mine vaata, milles asi! Mida nad teevad, miks lõhuti ring, kuhu nad kõik tormavad?“ Saadik tuli, kiirustas kohale, nägi küpressi — noort meest —, jäi seisma, silme ees lõi mustaks, sõnad keelel ununesid.
972. Avthandil taipas, et tulnu tuli temast teateid saama, ütles: „Mine, ütle isandale edasi minu sõnad: olen rändur, võõramaalane, jätnud maha kodupaiga, olen Tarieli vandevend, tulen sinu juurde.“
973. Saadik ruttas tagasi äsjakuuldud teatega, ütles: „Ma nägin päikest, heledamat kui päikesevalgus! Ma arvan, et isegi targad oleksid temast vaimustuses, ta olevat Tarieli vend, tulnud kohtuma sinuga!“
974. Kuulnud Tarieli nime, selgines Phridoni laup, silmist purskasid pisarad, süda hakkas pekslema, tuulehoog jahutas märga roosi, ripsmete vahel möllas maru; kohtuvad kaks kanget meest, teineteise väärilist.
975. Phridon laskus mäest alla, kihutas tulijale vastu, teda nähes hüüatas ta: „Kes ta on kui mitte päike?“ Võõras vääris rohkem kiitust, kui ta saadikult kuulnud oli, mõlemad hüppasid hobuse seljast, kohtumine tõi pisarad silma.

-
976. Nad embasid teineteist südamlikult, häbenemata, et olid võõrad.
Phridonile meeldis Avthandil ja Avthandilile Phridon.
Kes neid näeb, ei pea ka päikest nende kõrval millekski.
Annan pea, et midagi sarnast pole kunagi müüdnud ega ostetud.
977. Keda sõdalastest võrrelda vabra rüütli Phridoniga?
Kuid Avthandil on säärane mees, kes kellegagi pole võrreldav!
Päike teeb tuhmiks taevatähed, kui need temale lähenevad,
küünlavalgus päeval ei sära, valguskiired öösel helendavad.
978. Nad istusid hobuste selga ja suundusid kuningakotta.
Jahtimine katkestati, küttimisest loobuti.
Sõdalased igalt poolt kogunesid kaema Avthandili,
öeldi: „Kes ja kuidas küll on loonud selle inimese?“
979. Rüütel ütles Phridonile: „Tean, sa huvi tunned,
ma jutustan sulle, kes ma olen, kust olen sinu juurde tulnud,
kust ma tunnen Tarieli ja miks ma räägin vennlusest, —
tema nimetab mind vennaks, kuigi ma pole seda väärt.
980. Ma olen kuningas Rostevani alam, Araabias üles kasvanud,
olen ta vägede ülemjuhataja, nimeks on mul Avthandil.
Olen ülikute soost, kasvatatud kui kuningapoeg,
lugupeetud ja väärikas, kellega keegi ei julge võistelda.
981. Ühel päeval istus Rostevan hobuse selga, sõitis jahile,
väljal nägime Tarieli, kelle pisarad kastsid välja.
Kõik see kummaline näis, me kutsusime teda, ta ei tulnud,
me solvusime, sest ei teadnud, mis tuli teda põletab.
982. Kuningas vihastas, andis käsu kinni võtta tundmatu,
kuid too tappis kallaletungijad, võitlus ei teinud talle vaeva,
mõnel murdis ta käed ja jalad, teistel võttis hinge,
siis taibati, et kuud ei saa tema teelt kõrvale pöörata.

983. Kuningas sattus raevu, kui nägi, et mehed ei saanud võõrast jagu, hüppas ise hobuse selga, kihutas kartmatult tema poole. Näinud, et kuningas ise tuleb, ei tõstnud Tariel mõõka ta vastu, andis hobusele piitsa, kadus jäljetult meie silmist.
984. Me otsisime, leidmata jälgegi, pidasime teda vanakurjaks, kuningas kaotas hea tuju, loobus pidudest, söögist-joogist. Suutmata välja kannatada teadmatust tundmatu rüütli kohta, ma lahkusin salaja teda otsima, tuli põletas ja tegi mind tuhaks.
985. Kolm aastat otsisin ma teda, saamata sõba silmale, hatailased, keda ta oli haavanud, juhatasid mind ta jälile. Koltunud roosi leidsin ma eest, tuhmunud ja kahvatu, meist said sõbrad, vennaarmastus täitis meie südamed.
986. Verises võitluses vallutas ta kurjadelt devidelt koopa, seal on temaga ainult Asmath, teisi hingelisi pole lähedal. Vahetpidamata põletab teda kunagine tuli, kes temast lahkub, sel valutab süda, muretseb tema pärast.
987. Piiga istub üksinda koopas ja valab lakkamatult pisaraid, rüütel jahib metsloomi ja nagu lõvi toidab poegi, toob need toiduks piigale, ise ta ei püsi paigal, peale Asmathi ei taha ta inimeste soost kedagi näha.
988. Minul, võõral, täitus unistus, ma sain teada tema loo, ta jutustas mulle endast ja oma armastatust. Mida ta on läbi elanud, seda keel tõrgub ütlemast, teda vaevab piinav igatsus ja lahusolek armsamast.
989. Nagu kuu ta liigub ringi, iialgi ei püsi paigal, istub sinu kingitud hobusel, hetkekski temast lahkumata. Inimkeeli kõnelejaist hoidub ta kõrvale nagu metsloom. Kes temale mõtleb ja meenutab, piinleb ise samavõrra.

-
990. Tema tuli põletab mindki, ma valan kuumi pisaraid,
mul on temast ääretult kahju, olen aru kaotamas.
Ma tahan leida temale palsamit kas maalt või mereelt,
Kui jõudsin koju tagasi, leidsin valdja pahameeles.
991. Ma palusin uuesti luba lahkuda, kuningas sai pahaseks,
ma jätsin maha sõjaväe, sõdalased jäid muretsema.
Ma lahkusin salaja kodupaigast, jätsin kõik pisaraid valama,
nüüd otsin Tarielile palsamit, rändan ringi mööda maailma.
992. Tariel rääkis mulle sinust, oma vandevennast,
nüüd leidsin sinu, võrreldamatu, oled väärt kiidusõnu.
Anna nõu, kust oleks parem otsida Tarieli Taevatähte,
nägijate silmarõõmu, eemalolijate ahastust!“
993. Avthandili tulised sõnad panid Phridoni põlema,
mõlemad muretsevad Tarieli pärast, kannatasid ühtemoodi.
Mõlema südamed oigasid valus, suutmata rahuneda,
mööda palgeroose voolas vesi nagu paisu tagant.
994. Sõdalasi ümberringi haaras ohjeldamatu nutt,
mõned küünistasid põski, teised rebisid riided räbalaiks.
Phridon oigas, lahusolek oli kestnud seitse aastat:
„Oo, see maailm on salakaval, hetkeline on ilmaelul!“
995. Phridon hüüdis: „Kuidas sind inimkeeli ülistada?
Oled päike maa peal, taevatähed teelt eksitad,
oled lähedaste rõõm, neile elu ja hinge andja,
oled taevaste tähtede valgus, minu südame hukutaja!
996. Sinu lahkumispäevast peale ei tee elu mulle rõõmu,
kuigi sina mind ei meenuta, ma tunnen igatsust su järele.
Sul on kerge olla minuta, mulle aga valmistab lahusolek piina,
elu sinuta on tühi ja kõle, ilmaelul on kaotanud mõtte!“

997. Nii meenutas Phridon Tarieli, oigas ja ohkas kibedalt, siis nad rahunesid, jäid vait, läksid mures ja norguspäi. Avthandili ilu heitis valgust neile, kes teda vaatasid, tindijärvi sügavaid varjasid mustad ahhaatkaaned.
998. Nad saabusid Mulgazanzarisse, kuningapalee oli piduehteis, rangelt oli kinni peetud kõikidest riiklikest tavadest, hinnalistes rõivastes teenijad seisis sirgetes ridades, kõik imetlesid Avthandili, pööramata temalt silmi.
999. Palees ootas neid arvukas pere, polnud vaba ruumigi, mõlemal pool ridades seisis ülikuid kümme korda kümme, nad võtsid kõrvuti istet, keel ei suuda neid ülistada! Kristall-rubiine kaunistasid küll email, küll ahhaadid.
1000. Algas suurejooneline pidu, toodi rohkesti sööke-juoke, Phridon kostitas Avthandili nagu lang kostitab langu, neile toodi üha uusi maitsvaid ja suurepäraseid roogi. Nende südamed, kes rüütlit vaatasid, põlesid kuumas tules.
1001. Kogu päeva nad sõid ja jõid, siis tüdineti pidutsemisest. Hommikul Avthandil suples, laotati laiali rohkesti atlassi, talle kingiti rõivaid mitme tuhande drahmi väärtuses, võõle pandi vöö, mille hinda oli võimatu määrata.
1002. Rüütel veetis seal paar päeva, kuigi ei läbenud oodata, käis koos Phridoniga jahil ja mänguplatsil kätt proovimas. Nii kaugelt kui ka lähedalt tabas ta oivaliselt märki, oma täpsete tabamustega andis ta kõikidele silmad ette.
1003. Avthandil ütles Phridonile: „Kuula, mida sulle ütlen, sinust lahkuda on raske, teen kahju iseendale. Kuid ma ei tohi aega viita, mind põletab talumatu tuli, ees mind ootab teekond pikk, asi on kiire, võin hilineda.

-
1004. Õigesti teeb see, kes sinust lahkudes valab pisaraid, täna ma pean minema, sest teine tuli mind põletab. Viivitamine on rändaja viga, hea, kui ta seda taipab, vii mind merekaldale, kus viimati nägid Päikest.“
1005. Phridon vastas: „Mul pole õigust sind siin kinni pidada, ma tean, et sul on vähe aega, sul teine oda on südames. Mine pealegi, Jumal sind juhtigu, hävigu su vaenlased! Kuid ütle, kuidas pean taluma sinust lahusolekut?“
1006. Julgen sulle anda nõu: ära mine üksi teele, ma annan sõdalasi kaasa, nad teenivad sind ustavalt, samuti muula ja kärke ratsu relvade ja laadungiga; kui sa nendest ära ütled, võid sa hiljem kahetseda!“
1007. Ta kutsus neli sõdalast, keda jäägitult usaldas, andis rüütlile sõjameherõivad, soomusrüü ja sõjariistad, kuuskümmend kaaluvihti kulda, mitte vähem ega rohkem, kinkis võrreldamatu ratsu koos kallihinnaliste ratsmetega.
1008. Ühele tugevajalgsele muulale pani ta selga kogu koorma, Avthandil siis teele asus, Phridon läks teda saatma. Lahkumineku ootuses põletas teda tuli kuum, ta ohkas: „Kui Päike jääks meiega, ei saaks talv meid kimbutada.“
1009. Uudis rüütli lahkumisest levis kõikjal kui kulutuli, kokku tuli linnarahvas, kaupmehed ja puuviljamüüjad. Nende kaebed olid valjud nagu kõu äikese ajal, nad hüüdsid: „Päike lahkub meist, leinaaeg nüüd saabub!“
1010. Nad jätsid linna selja taha, jõudsid suure mere äärde, kus Phridon tookord oli olnud ja näinud Päikese randumist. Vereojad purskasid pisarate järvedest, Phridon jutustas, kuidas ta oli näinud vangistatud Päikest:

1011. „Siia neegerorjad tõid paadiga selle Päikese,
valged hambad, rubiinpalged, mähitud musta palakasse.
Ma kannustasin hobust, tahtsin ta nendelt väevoimuga võtta,
nad märkasid mind ja põgenesid, paat kaugenes kiiresti
nagu lind.“

1012. Nad tugevasti embasid teineteist, pisaraid voolas veelgi
rohkem,
nad andsid suud ning uuesti lahvas mõlemas tuleleek.
Teineteisest lahkusid lahutamatud vandevennad,
Phridon jäi, rüütel lahkus, keha sale kui küpress.

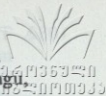
AVTHANDIL LÄHEB OTSIMA
NESTAN-DAREDŽANI
JA KOHTAB KARAVANI

üütel, täiskuu sarnane, läks ja mõtiskles omaette,
Thinathini meenutamine tegi rõõmu südamele,
ta ütles: „Olen sinust kaugel, kui salakaval on maine maailm!
Sinu käes on minu haavade tervekstegev palsam!

1014. Miks põletavad pidevalt mu südant kolm tuleleeki,
miks on mu süda, tugev kui kalju, purunenud kolmeks tükiks?
Üksainus oda ei saa lüüa kolme haava korraga,
igatsus sinu järele on teinud mu elu nii kibedaks.“
1015. Avthandil sõitis mööda kallast, saatjaks neli teenijat,
ta otsis kõigest väest Tarielile palsamit.
Ta nuttis ööd ja päevad, valas kibedaid pisaraid,
maailm näis kui õlekõrs, õõnes, tühi ja kaalutu.
1016. Tee peal teelisi kohates päris ta nendelt uudiseid,
küsitles kadunud Päikese kohta, möödus ühtejärke seitse
päeva.
Siis ühe kõrge mäe otsast silmas ta kaameleid, koormad
seljas;
mere kaldal seisid mehed, nad näisid nõutud ja mures.
1017. Samas, kaldaveerel seisis kaamelite karavan,
saatjad olid mures ja tusased, nad ei teadnud, mida teha.
Rüütel astus ligi ja teretas, vastuseks sai kuulda kiitust,
küsis: „Kaupmehed, kust te pärit?“ Nemad vastasid meelsasti.

1018. Karavani ülemaks oli Usam, mees tark ja väarikas, ta avaldas Avthandilile kiitust, ülistas tema ilu ja kombeid, ütles: „Oo Päike, sa oled elu, tõusnud meile rõõmu andma, tule maha hobuse seljast, me jutustame sulle endast.“
1019. Ta tegigi nii, nad ütlesid: „Me oleme kaupmehed Bagdadist, Muhamedi kummardajad, kes ei pruugi vägijooke. Me tee viib Merede Kuninga linna, läheme sinna kauplema, kaasas hinnalised kaubad, mitte ainult siidikangad.“
1020. Siin merekaldal leidsime me hingetu mehe lamamas, me aitasime teda ning jälle kuulas sõna ta keel. Me küsisime: „Kes sa oled, võõras rändur, mida vajad?“ Ta vastas: „Merele ärge minge, teid tapetakse!... Kas olen veel elus?“
1021. Me karavan Egiptusest liikus kaitsesalga saatel, me sõitsime välja merele, koormaks hinnalised kaubad. Seal mereröövlid tapsid meid taraaniga, millel rauast ots, kõik said surma, uskumatu, kuidas mina ellu jäin!“
1022. Oo vapper Lõvi, särav Päike! Seepärast olemegi siin, kui tagasi koju pöördume, on mõõtmatud me kahjumid, kui sõidame välja merele, pole meil jõudu vastu panna; me ei saa jääda ega minna, me ei suuda otsustada!“
1023. Rüütel vastas: „Kahtlemine on halb ja viidab asjatult aega, mis kõrgemalt poolt on määratud, see sünnib ilmtingimata. End minu hoolde usaldage, ma valan ise teie eest verd, kes mõõgaga teie vastu tuleb, see saab tunda minu kätt!“
1024. Karavanisaatjaid valdas suur ja siiras rõõm, nad ütlesid: „See noormees ei ole argade killast, ta loodab oma kätejõule, me võime olla talle kindlad.“ Nad laadisid kaubad laevale ja sõitsid välja merele.

1025. Ilmad püsisid ilusad ja reis kulges ladusalt,
nende kaitsja Avthandil juhtis laeva kindla käega.
Seal ilmus nähtavale laev, mastis mereröövlite plagü,
tal ninas oli raudtaraan, et hukutada teisi laevu.

1026. Kisa ja käraga lähenesid röövlid, sõjakalt puhusid pasunaid,
karavanisaatjad ehmusid kallaletungijate rohkusest.
Avthandil ütles: „Ärge peljake nende ülbust ja sõjakisa,
ma teen nad kõik maatasa või täna on mu viimnepäev!

1027. Taeva tahteta mind ei võida, olgu neid või musttuhat!
Kui taevas tahab minu surma, siis ongi odad valmis pandud,
siis ei päästa enam mind kantsid, sõbrad ega vennad.
Kes nõnda usub, selle süda on sama kartmatu kui minul.

1028. Teie, kaupmehed, olete arad, sõjaasjanduses võhikud,
et nooled teid kaugelt ei tabaks, sulgege ukсед enda järel,
võite vaadata, kuidas ma võitlen, kasutan oma kätejõudu,
ja näete, kuidas vaenlase laev värvub verest punaseks.“

1029. Tiigri osavusega tõmbas ta kiiresti ülle soomusrüü,
ühte kätte võttis ta suure tugeva rauast nuiaga,
jäi seisma laeva ninasse, süda kindel ja kartmatu.
Juba oma ilmega pani ta vaenlase värisema.

1030. Mereröövlid karjusid, ei vaibunud nende sõjakisa,
nad püüdsid lüüa taraaniga, mille otsas oli rauast sahk,
rüütel seisis kartmatult, ei värisenud laevaninas,
äigas nuiaga, lõi pooleks taraan, Lõvi käsi ei vääratanud.

1031. Röövlite relv oli ohutuks tehtud, Avthandil seisis vigastamata,
vaenlased kokkusid selle peale, püüdsid ülepeakaela põge-
neda.

Nad ei jõudnud seda teha, rüütel virutas nuiaga,
ei jäänud meest, kes poleks saanud tunda Avthandili jõudu.

1032. Tundmata hirmu Avthandil löi röövleid maha nagu kitsi, mõne litsus vastu laeva, teise viskas üle parda, löi mehi omavahel kokku, ikka mitu korraga, vigased peitsid end surnute hulka, julgemata naaliki teha.
1033. Avthandil võitis tapluse, nagu ta südames oligi soovinud, mõned vannutasid teda: „Ära tapa meid, jumalapärast!“ Ta ei tapnud, võttis vangi need, kes haavadest ellu jäid. Apostel õigesti on öelnud: „Hirmust sünnib armastus.“
1034. Inimene, ära hoople oma jõuga kui joobnu! Käteramm ei aita midagi, kui sul puudub taeva arm! Süütu säde jagu saab suurtest puudest, need tuhaks teeb, Jumala abiga võrdselt raiuvad nii terav mõök kui ka puuhalg.
1035. Mereröövlite laevas leidis Avthandil suured varandused, ta juhtis laeva laeva juurde, hõikas peidus kaupmehi. Usam rõõmustas teda nähes, polnud põhjust kurvastada, lausus talle kiidusõnu, võrdles kangemate kangelastega.
1036. Avthandili ülistuseks tuhandeid keeli oleks vaja, ja ka siis ei jätkuks sõnu väljendamaks talle kiitust! Karavanisaatjad hüüdsid: „Jumal, suurim tänu sulle! Päike heidab meile valgust, ööpimedusest päev on saanud!“
1037. Kaupmehed ümbritsesid päästjat, suudlesid tema käsi ja jalgu, lausused ohtralt kiidusõnu, ülistasid teda, kes väärt on kiitust.
Tema nägemine ajas aru segi ka targal mehel.
„Tänu sinule me kõik pääsesime suurest hädast!“
1038. Rüütel vastas: „Tänage Jumalat, maailma Loojat, elu andjat, kelle tahet taevased jõud siin, maa peal ellu viivad. Tema tahtel sünnib kõik, salajane kui ka ilmne. Mis ette määratud, see tuleb, tark inimene usub seda.“

1039. Oma elu eest te hinged on tänu võlgu Jumalale,
mina, väeti tolmukübe, poleks ise midagi suutnud.
Nüüd hävitasin te vaenlased, täitsin antud lubaduse,
väikese vaevaga hõivasin laeva, täis kallihinnalisi kaupu.
1040. Tore on, kui vapper rüütel võidab raske võitluse,
on kangem teiste meeste seas, julgem oma kaaslastest.
Kõik ülistavad kangelast, häbenedes oma nõrkust,
teda kaunistab tühine haav, mis kergelt valust tuikab.
1041. Mereröövliite laeva nad vaatasid samal päeval läbi,
polnud võimalik kokku lugeda kõiki haruldasi aardeid.
Nad viisid varandused oma laevale, tegid vaenlase laeva
tühjaks,
lõhkusid selle ja panid põlema, tegemata laudu rahaks.
1042. Usam andis Avthandilile edasi kaupmeeste otsuse:
„Sina päästsid meid suurest hädast, meie mõistame hea
eest tasuda,
kõik, mis meile kuulub, on sinu, selle üle ei maksa vaielda,
on sinu teha, kas võtta või jätta, me ootame su vastust.“
1043. Avthandil käskis edasi öelda: „Oo vennad, ma juba ütlesin,
et Jumal nägi pisaratetulva, mis voolas teie silmadest,
tema teid päästis, mitte mina! Mul õnnetul pole rõõmuks
põhjust!
Milleks mulle teie aarded? Mulle piisab endast ja hobusest!
1044. Mul ei ole mingit soovi varandusi koguda,
mul on neid endalgi arvutult, haruldasi aardeid, vaipu,
kangaid.
Mulle pole teie aardeid vaja, olen teile vaid saatjaks,
mul on mujal asi ajada, mis nõuab julgust ja vaprust.

1045. Mereröövlitelt hõivatud arvukatest aaretest võtke, mida keegi soovib, ma ei ole vastu. Palun üht, mu palve täitke, see heakskiitu väärrib, asjaolude sunnil ma pean end esialgu peitma teie seas.
1046. Esialgu ärge reetke, et olen rüütel, sõjamees, ütlege, et olen kaupmees, teie isand, mitte kaitsja. Ma panen selga kaupmehe rõivad, hakkan äri ajama, teie hoidke minu saladust, kui te tahate mulle head!
1047. Kaupmehed rõõmustasid Avthandili jutu peale, nad kummardasid tema ees: „Me sinu peale loodame, sa palud seda, mida meie sinult ise palume, me teenime sind, kelle pale näib meile päikese palgena.“
1048. Nad liikusid kohalt, jätkasid teed, viitmata rohkem aega, püsisid ilusad soodsad ilmad, laev liikus kiirelt edasi. Kõik ülistasid Avthandili, avaldasid talle kiitust, kinkisid oma päästjale tema hammaste värvi pärlikee.

LUGU AVTHANDILI SAABUMISEST GULANŠAROSSE

Avthandil saledapihaline sõitis üle suure mere, ees ta nägi uhket linna lopsakate aedade süles. Seal õilmitsesid imelised lilled tuhandetes värvides, keel ei suuda kirjeldada kõike, mida seal näha võis.

1050. Laev seoti kolme kõiega kalda külge aia ääres, Avthandil tõmbas selga kaftani, toolile end istuma seadis, tulid kauba mahalaadijad, kes olid üüritud drahmide eest, rüütel äritis es kui kaupmees, nõndamoodi varjas end.
1051. Tuli selle aia aednik, mille ääres laev seisis, ta vaatas vaimustusega noormeest, kelle nägu valgust kiirgas. Avthandil kutsus teda lähemale, mees näis talle usaldusväärne. „Mis rahvas see on ja keda teenib? Kes teie üle valitseb?”
1052. Räägi kõigest põhjalikult,“ ütles Avthandil mehele. „Missugune kaup siin kallilt läheb, mida odavalt müüakse?“ Aednik vastas: „Ma vaatan sind ja näen päikest säramas, ma ütlen kõik, mida tean, miks ma peaksin valetama?”
1053. See on kuningriik, mille piirid võib läbi käia kümne kuuga, Gulanšaro linn ise on tulvil imesid ja rikas, siia toovad kalleid kaupu üle mere sõitvad laevad, kuningaks on Melikh-Surhav, õnnelik ja edukas.

1054. Kes siia satub, see nooreneb, olgu ta või päris nõder, siin on peod, lõbustused, mängud ja meelelahutused; aasta läbi, suvel ja talvel, õitsevad kirevad lilleväljad. Teadjad mehed kadestavad, vaenlased ihuvad meie hammast.
1055. Suurkaupmeestel pole lootust kuskil mujal sellist tulu, ostetakse, müüakse, kaubeldakse, raha käib käest kätte. Kehvik võib kuuga rikkaks saada, kaupa tuleb igast kandist, ka päris vaene võib aasta jooksul koguda tohutu varanduse.
1056. Mina olen Useni, kaupmeeste vanema aednik, mul on au teile teatada korrast, mis siin valitseb. Seegi aed, kus viibite, kuulub minu isandale, parim kaup, mis on teil kaasas, tuleb ette näidata temale.
1057. Rikkad kaupmehed kõigepealt teevad temale kingitusi, näitavad ette oma kaubad, panemata neid mujal välja. Parimad väärtasjad jäävad kuningale, need makstakse kohe kinni, pärast seda on kaupmeestel õigus kaubelda, nagu nad heaks arvavad.
1058. Sinusuguseid auväärt külalisi on tema kohus vastu võtta, tema annab korralduse, kes peab andma öömaja. Praegu pole teda kohal, milleks asjatult pruukida keelt, ta oleks ise sulle vastu tulnud ja oma majja peavarju pakkunud.
1059. Kodus on vaid Phatman-hathun, Useni abikaasa ja emand, külalislahke võõrustaja, lõbus ja lahke, mitte mossitaja. Temale ma teatan teie tulekust, ta võtab sinu lahkelt vastu, saadab sinu järele mehe, jõuad linna veel päevavalguses.“
1060. Avthandil vastas: „Mine ja tee nii, nagu pead õigeks!“ Aednik rõõmustas, pistis jooksu, nii et higi voolas,

ruttas emanda jutule: „Mul on teatada uudis:
saabus noormees, kes teda näeb, arvab, et tõusnud on päike.

1061. See on keegi kaupmees, suure karavani valdaja,
ta on sale kui küpress, nagu seitsmepäevane kuu.
Talle sobib kaunis kaftan, purpurpunane pealistrüü,
ta kutsus mind, päris uudiseid, kaupade ostu- ja müügihindu.“
1062. Phatman-hathun rõõmustas, saatis vastu kümme teenijat,
seadis sisse karavansaraid, lasi paika panna koormad.
Astus sisse roosipõskne kristall-rubiin, email-ahhaat,
jalad tugevad kui tiigril, käsivars kui lõvi käpp.
1063. Uudis levis kogu linnas, elanikkond lõi kihama,
rahvas jooksis siia-sinna: „Saaks vaid kordki teda näha!“
Paljud pilgud neelasid teda, mõned kaotasid hoopiski aru,
naised hakkasid vihkama oma mehi, mehed olid häbistatud.
1064. Useni naine emand Phatman tuli külalisele uktsel vastu,
lõbusal ilmel tervitas teda, rõõm peegeldus ta pilgus.
Nad vahetasid tervitusi, läksid majja ning võtsid istet,
näha oli, et Phatmanit ei kurvastanud võõra tulek.
1065. Phatman-hathun oli kena naine, mitte enam noor, kuid
igati nõrke,
keha sale, tõmmu jumega, nägu täidlane, mitte kõhn;
ta armastas muusikat ja laulu, pidas lugu heast veinist,
uhkeldada võis ta oma hinnaliste rõivastega.
1066. Ööni kostitas Phatman-hathun heldelt oma külalist,
rüütel tegi talle kalleid kinke, öeldi: „Need on oivalised!“
Kostitamine tasus ära, oo Jumal, see polnud asjata,
nad sõid ja jõid ning öö hakul rüütel oma ruumidesse
lahkus.

1067. Hommikul laskis Avthandil kõik kaubad välja tuua,
valis neist parimad kuninga jaoks, määras kohapeal vastava
hinna,
ütles kaupmeestele: „Ülejäänud võtke, võite viia ära,
kaubelge, nagu heaks arvate, minu isikut ärge reetke!“

1068. Rüütel käis riides nagu kaupmees, ei kandnud sõjamehe
rõivaid,
vahel kutsus ta Phatmani külla, vahel käis ise tema juures;
nad istusid tihtipeale koos, veetsid aega juttu puhudes,
temast eemalolek rõhus Phatmanit nagu Visist eemalolek
Raminit.

PHATMAN ARMUB AVTHANDILISSE

lusast naisest tuleb eemale hoida, kuidas keegi
suudab,
kavalalt võidab ta sinu südame, usaldab end sulle,
siis ootamatult reedab sind, teeb lõpu kõigele, mis olnud;
igale kaunitarile ei tohi usaldada saladust.

1070. Phatmani südames oli tärgranud armastus Avthandili vastu,
kirk see aina kasvas ja kasvas, lõõmava tulena teda põletas,
ta püüdis varjata oma piinu, kuid katsed olid asjatud.
„Mida teha, mis mind aitaks?“ nuttis ta ning valas pisaraid.
1071. „Kui öelda tõtt, ta pahandada võib, siis ei näegi ma enam
teda,
jätta ütlemata oleks piin, tuli põletaks mind veelgi enam!
Ma siiski ütlen! Kas elu või surm! Täitugu üks kahest,
kuidas saab tohter haiget ravida, kui too vaikib oma
vaevadest?“

PHATMANI ARMASTUSKIRI AVTHANDILILE

a kirjutas harda kirja, et saata see noormehele,
kirja oma armastusest, oma kannatuste tunnistaja.
Kes juhtub seda lugema, sel süda tõmbub kokku,
see kiri on väärt alalhoidmist, mitte hooletult tükkideks
rebimist.

1073. „Oo Päike, kõrge Jumal taevas on sinu loonud päikeseks,
mitte rõõmu, vaid kurbust tood neile, kes viibivad sinust eemal.
Sa põletad lähedalolijaid, haarad neid tuleleegiga,
taevatähed heameelt tunnevad, sind nähes rõõmustavad.
1074. Kes sind näeb, see kaotab aru, meeletud on armupiinad,
oled roos, ma imestan, miks ööbikud ei laula su kohal?
Sinu ilu kahvatama paneb lilleõied, ka mina närbum,
minust tuhk vaid järele jääb, kui su kiired minuni ei jõua.
1075. Jumal on mulle tunnistajaks, ma pelgan sellest kõnelda,
kuid abi mul õnnetul pole loota, pilgeni täis on kannatuste
karikas.
Mu süda ei suuda taluda sinu mustade ripsmete torkeid,
aita, kui saad mind aidata, olen mõistust kaotamas!
1076. Kuni sinult ma ei saa vastust oma kirjale,
kuni saan teada, kas tapad mind või tuled vastu mu
soovile,
seni talun ma elupiinu, kuigi lõhkeda ähvardab süda,
otsusta, mis jääb mul üle: üks kahest, kas surm või elu!“

1077. Phatman-hathun lõpetas kirja ning saatis Avthandilile.
Noormees luges seda, kui oleks see olnud õelt või sugulaselt,
ütles: „See naine, kes minuga mängib, ei tea, et teisele
kuulub mu süda,
kuidas saaksin võrrelda seda naist oma armastatuga?
1078. Mida vares tahab roosist, mis ühist on neil kahel?
Kuid roosi kohal pole ööbik veel magusasti laulnud.
Kõlvatu tegu tuleb peagi ilmsiks, sel pole iial edu loota.
Mis juttu ta ajab, mis rumalusi räägib? Küll kirjutas alles
kirja!“
1079. Nii mõistis oma südames ta hukka Phatmani tegu,
siis mõtles: „Ma olen üksi siin, mul pole kellegi abile loota,
kui ma tahan leida teda, kelle pärast hulgun ringi,
siis selle heaks tuleb teha kõik, süda peab muu suhtes
jääma kurdiks.
1080. See naine elab selles linnas ja näeb palju inimesi,
ta võtab vastu ja annab öömaja saabunuile igast kandist.
Kui täidan ta soovi, tal keel pääseb valla, mis sest, et tuli
mind põletab,
ehk kuulen midagi kasulikku ning jään veel tema ees
võlglasteks.
1081. Pruugib sellisel naisel armuda, siis andub ta ihu ja hingega,
talle kõlvatule ei loe midagi tema häbitu tegu;
ta lobiseb välja, mida teab, avaldab südamesaladused,
parem on temaga kaasa mängida, ehk saan teada midagi
salajast.
1082. Keegi ei saa midagi teha, kui ta tähtkuju seda ei soosi,
keda ma ihkan — teda mul pole; kes mul on — teda ma ei
ihka.
Maailm on kui hämarik, iial pole selles selgust.
Kannust kallata saab vaid seda, mis enne sinna on valatud.“

AVTHANDILI VASTUS PHATMANILE

- ta kirjutas vastuseks: „Lugesin läbi su kirja, sinu ülistuse, sa ette jõudsid minust, sest mindki põletab tuli; sa ihkad mind ja ka mina tahan alati olla sinuga, me kohtumine peab toimuma, sest see on meie mõlema tahe.“
1084. Pole sõnu väljendamiseks, kuidas rõõmustas Phatman-hathun, ta kirjutas: „Aitab pisaraist, mis sinust eemal on valatud! Ma olen kodus, oma ruumides, siit leiad sa mind üksi, kiirusta kohtuma, tule öösel, kohe kui pimedaks läheb!“
1085. Samal ööl, kui rüütlike oli edasi antud kutse, asus ta pimeduse varjus teele, kuid vastu tuli käskjalg: „Ära tule täna öösel, me kohtumine on võimatu!“ Avthandil solvus, ei pöördunud tagasi, mõtles: nii ei kõlbal
1086. Kutsutu ei loobunud minekust, kuigi kutse oli tagasi võetud. Phatman oli tujust ära, kui Avthandil sisse astus, esimesel pilgul märkas rüütel naise murelikkust, too ei suutnud varjata hirmu, kuigi püüdis olla kena.
1087. Nad võtsid istet ja hakkasid suudlema, meelitusi ütleva, äkki ilmus uksele mees, kena, sale ja rühikas, astus lähemale, tema taga seisis teenija mõõga ja kilbiga, ta võpatas, näinud Avthandili: „Näib, et teel on takistus!“

1088. Phatman jahmus meest nähes, hakkas üleni värisema,
 saabunu vaatas üllatunult nende kallistavaid kehi,
 ütles: „Ma ei sega sind, kõlvatu, praegu aelemast,
 kuid saabuv hommik paneb sind seda kibedalt kahetsema.“
1089. Sa tegid mulle häbi, kõlvatu naine, tegid mu naerualuseks,
 kuid hommepäev saad vastutasu oma häbitu teo eest,
 teen nii, et iseenda käega sa tapad oma lapsed,
 kui ma ei täida oma vannet, siis võid mulle näkku sülitada!“
1090. Mees puudutas habet vande märgiks ja kadus ukse taha.
 Phatman puhkes ahastavalt nutma, ta küünistas oma palgeid,
 allikana vulisesid pisarad ta silmadest,
 ta oigas: „Visake mind kividega, tallake mind jalge alla!“
1091. Ta halas: „Oh häda, ma saatsin hukka oma mehe, oma
 väikesed lapsed,
 lennutasin tulde varanduse, haruldased kalliskivid,
 end lahutasin lähedastest, oo kasvatajad, oo kasvandikud!
 Ma hukutasin oma kodu, mu sõnadki on häbiväärsed!“
1092. Avthandil kuulas seda kõike üllatuse ja huviga,
 küsis: „Mis on sinul viga, et sa nõnda hädaldad?
 Miks see mees sind ähvardas, oled sa teda solvanud?
 Rahune ja ütle mulle, kes ta on ja mida soovib?“
1093. Naine vastas: „Oo Lõvi, pisarad võtavad mult mõistuse,
 ära päri minult midagi, mu keel tõrgub praegu rääkimast!
 Ma hukutasin oma lapsed, rõõm on lahkunud mu elust,
 ma saatsin hukka ka iseenda, talumata armastust sinu vastu!“
1094. See võib juhtuda ainult sellega, kes kergelt pillub sõnu
 tulde,
 kes ei suuda hoida saladust, kes on rumal ja arulage.
 Nutke, leinake mind taga, palun kõiki, kes tundsid mind,
 ka tohter ei saa terveks teha seda, kes joob iseenda verd!

1095. Tee üks kahest ja ära püüa ette võtta midagi muud:
kui saad tappa selle mehe, siis tapa ta salaja sel ööl.
Siis sa päästad surmasuust minu ja mu perekonna,
kui tagasi tuled, siis jutustan sulle, miks pisarad mind
lämmatavad.
1096. Kui ei, siis kohe täna öösel vii eeslitel ära oma kraam,
jäta maha see linn ja see maja, lahku igaveseks siit!
Ma arvan, et minu patud toovad ka sulle õnnetuse kaela,
kui too mees läheb kuningakotta, siis pean eluga hüvasti
jätma!“
1097. Seda kuulnud, Avthandil üllas ja suuremeelne
tõusis püsti ning võttis nuudi; küll ta oli kena ja tugev!
Ütles: „Seda mitte mõista tähendab olla vähese aruga!“
Elavatest pole talle võrdset, pole olemas teist temasarnast!
1098. Phatmanile ütles rüütel: „Anna mulle keegi saatjaks,
kes tema juurde näitaks teed, mulle pole vaja abimeest;
tolles mehes ma ei näe võitlejat ega võistlejat,
ma teatan sulle, mida temaga teen, oota mind ja rahune!“
1099. Naine andis teenija saatjaks, teed näitama rüütlile,
hüüdis talle järele: „Põletav tuli hakkab minus vaibuma,
kui mu südame rahustuseks tapad selle mehe,
siis too mulle palun minu sõrmus, mida ta kannab sõrmes!“
1100. Avthandil, kes sale ja kena, läks linna teise otsa,
merekaldal seisis maja puna-rohelistest kividest.
All paistsid suurepäraseid saalid, üleval rõdud ülestikku,
kaunistused olid rikkalikud, köitsid vaatajate pilku.
1101. Teenäitaja sinna juhatas Avthandili päikesenäolise,
sosistas: „See on tema palee, keda sina otsid.“
Osutas käega ning juhatas: „Kas sa näed seda ülemist rõdu?
Seal ta tavaliselt magab, all veedab muidu aega.“

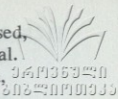
1102. Õnnetu mehe ukse ees lamasid kaks valvurit,
 rüütel astus vargsi ligi, ja enne kui nad tõstsid häält,
 haaras korraga kummalgi kõrist, nad sealsamas hänge
 heitsid,
 ta peadpidi nad kokku löi, segas ajud juustega.
1103. Mees lamas üksi magamistoas, viha ja raev südames,
 astus sisse, käed verised, vägilane Avthandil,
 mees ei jõudnud arugi saada, kui oli juba teises ilmas,
 Avthandil haaras ta, pikali löi, torkas noaga läbi.
1104. Välimuselt oli ta päike, kuid vaenlastele õudne ja metsik,
 saatnud mehe manalasse, löikas ta ära sõrmusega sõrme,
 viskas laiba aknast merre, mereliiv ta mattis,
 polnudki vaja kaevamiseks labidat, kuskil pole tema hauda.
1105. Ükski hing ei saanud teada selle mehe tapmisest.
 Roosipõseline lahkus, nukrutsemiseks polnud põhjust.
 Lausa ime, kuidas ta suutis tappa nõnda salakesel!
 Ta lahkus sama teed pidi, kust ta oli tulnud.
1106. Kui Lõvi, Päike, vapper rüütel jõudis jälle Phatmani juurde,
 siis ütles ta: „Ma tapsin tema, see mees ei näe enam päikese-
 list päeva,
 su teenija on tunnistajaks, las ta vannub Jumala nimel,
 siin on sulle sõrm ja sõrmus, näe, mu nuga on verine.
1107. Nüüd ütle mulle, milles on asi, miks olid nii mures ja ärevil?
 Miks see mees sind ähvardas? Ma tahan seda teada.“
 Phatman viskus ta jalge ette: „Ma pole väärt sind nägema,
 sa tegid terveks mu südamehaava, nüüd saan tule kustutada.
1108. Mina, Usen ja meie lapsed oleme kõik nüüd uuesti sündinud,
 oo Lõvi, millist ülistust me suudaksime sulle öelda!
 Kuna ma sain nüüd kinnitust, et seda meest pole elavate
 kirjas,
 ma jutustan sulle kõik algusest peale, ole valmis kuulama!“

PHATMANI JUTUSTUS NESTAN-DAREDŽANIST

- Meie linnas on selline tava: uuel aastal, Navrozi päeval ei kauple ükski kaupmees, keegi ei alusta teekonda. Me teeme hoopis end ilusaks, kaunistame end, valitsejad korraldavad uhkeid vastuvõtte ja pidusid.
1110. Meie, suurkaupmehed, peame kuningakotta viima kinke, seal me saame kinke vastu, mis on meie väärilised, kümme päeva kõlab kõikjal simblite ja lauto hääli, väljakul lauldakse, mängitakse palli, kõlab hobuste kabjaplugin.
1111. Minu abikaasa Usen juhib kaupmehi õukonda, naiste eesotsas olen mina, seda pole vaja minult paluda. Nii rikkad kui ka vaesemad, me toome kuningannale kinke, veetnud aega kuningakojas, me pöördume lõbusatena tagasi koju.
1112. Saabuski Navrozi päev, me kuningakotta läksime, viisime sinna kalleid kinke, vastu saime samaväärseid. Mõne aja möödudes pöördusime rõõmsalt koju, istusime jälle peolauda, tuju üle ei saanud kurta.
1113. Õhtu eel läksin aeda meelt lahutama, aega veetma, võtsin kaasa teised emandad, minu kohus oli kostitada. Meiega kaasa tulid lauljad, hääled olid neil kõlavad, ma laulsin ja tundsin end noorena, vahetasin soenguid ja rõivaid.

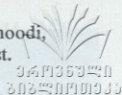
1114. Aias seisid uhked hooned, ehituskunsti meistriteosed,
kõrged aknad igas suunas lausa rippusid mere kohal.
Sinna viisin ma emandad, kes olid minu külalised,
istusime jälle peolauda, rõõmu ja lõbu oli laialt.

1115. Kui õde kostitasin ma heal meelel kaupmeeste naisi,
siis äkki, pidusöögi ajal, kadus minu hea tuju.
Seda märganud, läksid laiali kõik minu kallid külalised,
jäin üksi, mingi kurbus oli mu südame ahistanud.
1116. Ma avasin akna ja heitsin pilgu kaugele avamerele,
seda vaadates püüdsin ma hajutada kasvavat kurbust.
Äkki märkasin mingit eset kalda poole ujumas,
mõtlesin: mõni loom või lind, mis muu see võiks olla.
1117. Kaugelt ei saanud ma hästi aru, lähenedes osutus see paadiks,
kaks musta kehaga tursket meest, näodki mustad nagu pigi,
vedasid seda kahelt poolt, paistis ainult paadi nina,
nad tulid veest kaldale, see kõik näis mulle imelik.
1118. Nad vedasid paadi kaldale, tõmbasid kuivale aia äärde,
vaatasid ringi, et kedagi poleks nende tulekut nägemas.
Kuskil polnud ühtki hinge, miski neid ei ehmatanud.
Ma jälgisin neid salamahti, hinge kinni pidades.
1119. Nad paadist välja tassisid suure raske kirstu,
tegid selle lahti, seal istus haruldase kehaga neiu.
Pead tal kattis must linik, rohelised olid rõivad,
päikeselegi jätkuks särast, kui ta oleks neiuaga võrreldav!
1120. Kui piiga pöördus näoga minu poole, langesid kaljudele
kiirtevihud,
tema palgete hiilgus ja sära heitsid valgust maale ja taevale.
Ma sulgesin silmad, talumata valgust, mis oli hele kui päike,
tõmbusin eemale, nad ei tohtinud märgata minu lähedust.

1121. Ma kutsusin neli teenijat, kõik mulle truud ja ^{ustavad,}
 ütlesin: „Kas näete valgust, mida mustad mehed hoiavad
 vangis?
 Minge tasa, hiilige vaikselt, ärge tormake uisapäisa,
 kui ta on müüdav, makske hind, mida nad iganes soovivad!
1122. Kui nad piigat heaga ei anna, siis tapke mustad valvurid,
 tooge Kuu minu juurde, tegutsege kärmelt ja osavalt!“
 Mu teenijad hiilisid alla kaldale, nagu oleksid neil tiivad,
 nägin, et mehed ei münud neiu, vaid said kole vihaseks.
1123. Ma jälgisin neid akna varjust, kui nägin, et ostutehing
 luhtus.
 „Nad tapke!“ hüüdsin teenijaile. Samas löödi neil pea otsast,
 visati merre, ning kaunist piigat ümbritsesid minu mehed.
 Ma kiirustasin neile vastu, nad ei viivitanud merekaldal.
1124. Pole sõnu tema ülistuseks, milline ilu, milline õrnus!
 Ma vannun: tema on tõeline päike, taevas on tuhm ta
 kõrval!
 Kes võib taluda tema sära või kirjeldada tema kuju?
 Mis seal salata, ma olin nõus, et ta mind tuhaks põletaks!“
1125. Seda rääkides lõi Phatman peopesaga vastu põski,
 puhkes nutma ka Avthandil, valas kuumi pisaraid.
 Nad unustasid teineteise, vaid neiu mõlkus meeles neil,
 silmist voolavad pisarad sulatasid lume palgeil.
1126. Nad nutsid, rüütel ütles: „Jutusta lugu lõpuni!“
 Phatman jätkas: „Ma viisin ta majja, olin ta vastu õrn ja hell,
 katsin ta üleni suudlustega, tüütasin ära oma õrnustega,
 panin ta diivanile istuma, hellitasin ja embasin teda.
1127. Ma küsisin: „Päike, kes sa oled, kelle suguvõsast pärit?
 Kust need neegrid sind siia tõid, taevatähtede käskija?“

Ma ei saanud temalt vastust, kuigi pärsin mitut moodi,
vaid katkematu pisaratejõgi voolas tema silmadest.

1128. Minu rohked pärimised meeleheitele ta viisid,
malbelt, südantlõhestavalt piiga nutma puhkes.
Nartsissidest voolasid pisarad kristall-rubiinidele,
ma põlesin teda vaadates, mu süda oli valust lõhkemas.
1129. Ta ütles mulle: „Oo ema hea, sa oled mulle ema eest,
milleks vajad minust teateid, see lugu on kui väljamõeldis.
Ma olen keegi äraaetu, õnnetu saatuse on tabanud mind,
ära küsi minult midagi, ära teota Jumalat!“
1130. Ma mõtlesin: „On rumal nõuda, et päike tõuseks enne aega,
nii võib päris hulluks minna ja lõplikult aru kaotada.
Tuleb leida sobiv aeg, et üht-teist temalt pärida;
ei teadnud ma, et vara veel on seda Päikest kõnetada.
1131. Ma jätsin enda juurde päikesepalgelise neiu,
vannun tema elu nimel, ma vaevaga peitsin tema sära.
Ma varjasin ta raskete brokaatesriiete taha,
tal pisaraid sadas kui rahet, roosile tuiskas lund:
1132. Ma viisin ta oma ruumidesse, nägu kui päike, keha —
pappel;
seadsin sisse ühe ruumi, sinna peitsin ta salaja.
Ükski hing ei teadnud temast, ma olin ettevaatlik,
panin neegri teda teenima, mina üksi küllastasin teda.
1133. Kuidas ma õnnetu pean sulle jutustama, missugune ta oli
ja mida tegi,
järjepannu ööd ja päevad valas ta kibedaid pisaraid.
Ma anusin teda: „Rahune!“ Ta kuuletus vaid mõneks
hetkeks.
Kuidas nüüd elan temata, oh häda mulle õnnetule!

1134. Alati, kui käisin teda vaatamas, nägin ma pisarateelõgesid, mis, segunenud verega, tungisid läbi ahhaatmetsade, tindijärvedest voolasid ohtrad pisaratevood, läbi korall-rubiinide helkisid pärlid-kaksikud.
1135. Pisaratevoolu tõttu ei saanud ma temaga rääkida, tahtsin küsida: „Kes sa oled ja mispärast nõnda õnnetu?“ Kobrutavad vereojad jooksid alla paplipuult. Seda ei talu ükski surelik, kui ta pole kivist tehtud!
1136. Ta ei tahtnud asemele heita, keeldus tekki peale võtmast, oli kogu aeg ühes rõivas, teda kattis pealisrüü. Käsivarre padjaks pani, kui uni võttis võimust, tuhandete palvete peale võttis mõne suutäie toitu.
1137. Ma pean sulle jutustama tema kleidist ja pealisrüüst, ma olen näinud igasuguseid asju, kalleid ja võõrapäraseid, kuid ma ei tea, millest või kuidas olid tehtud tema rõivad, need olid mingist pehmest kangast, milles oli sepise tugevust.
1138. Imeilus piiga viibis minu majas kaua aega, mehele ma sellest ei rääkinud, kartsin, et saladus tuleb välja: „Kui ta asjast teada saab, ta häbitu kuningale teatab.“ Nii ma olin muremõtteis, käisin tihti teda vaatamas.
1139. Lõpuks mõtlesin: „Mehele rääkimata, mida saaksin ette võtta?
Ma ei tea ju, mida ta vajab või kes teda saaks aidata, kui mu mees saab temast aimu, siis ei ole minul pääsu!
Kuidas ma saan peita valgusesära, mis võrreldav on päikesega?“
1140. Mida ma õnnetu üksi saan teha, üha suurenev tuli põletab mind!
Kui öelda Usenile tõtt, miks hoida pattu hingel?

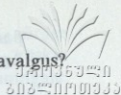
14 S. Rustaveli

Ma vannutan teda saladust hoidma, ja kui ta annab mulle
vande,
siis murda seda ta ei saa, et mitte hukutada hinge!

1141. Ma läksin üksi Useni juurde, olin hea ja hell ta vastu,
ütlesin: „Ma jutustan midagi, kui sa mulle kõigepealt
vannud,
et vaikid sellest nagu haud, anna mulle kindel tõotus!“
Ta andis ränga vande: „Siis lõmastagu mind kaljud!“
1142. Ükski hing ei saa teada, mida mulle räägid,
ei vana ega noor, ei vaenlane ega sõber!“
Siis ütlesin ma Usenile, mehele hellameelsele:
„Tule minuga, tule kaasa, ma näitan sulle päikese sarnast!“
1143. Ta tõusis püsti ning järgnes mulle, me läksime läbi paljude
uste,
Useni imestusel polnud piiri, näinud enda ees päikesekiiri:
„Mida näevad minu silmad? Mis see on, mis ilmaime?
Kui ta tõesti on luust ja lihast, siis langegu Jumala viha mu
peale!“
1144. Ma vastasin: „Ka mina ei tea, on ta surelik või mitte,
ma ei tea temast rohkem, kui sulle äsja rääkisin.
Küsime temalt, kes ta on, kelle pärast ta nõnda piinleb,
äkki ta räägib midagi endast, osutab meile armulikkust.“
1145. Me astusime tema juurde, olime ettevaatlikud,
palusime: „Oo särav Päike, sinu pärast meid vaevab mure,
ütle meile, mis teeb sind terveks, Kuu, mis valguse kaotanud?
Miks on sinust saanud safran, kui muidu oled rubiini värvi?“
1146. Ma ei tea, kas ta kuuliski seda, mida temalt küsisime,
ta huulteroosid olid kokku surutud, ei välkunud ta hamba-
pärlid,

juuksepatsid olid sassis, kui ta tõstis oma näo.

Draakon päikese oli katnud, kuidas sai paista päevavalgus?

1147. Me keelitsed tühja jooksid, ei pannud teda rääkima,
ta istus nagu tiiger mornilt, kuid pahameelt ta silmis polnud.
Me olime talle teinud haiget, ta puhkes ohjeldamatult nutma,
ütles vaid: „Oh jätke mind, ma ei saa teile midagi öelda!“
1148. Me istusime tema kõrval ja nutsime koos temaga,
me kahetsesime oma sõnu, mis jäi meil muud üle teha.
Me püüdsime teda lohutada, lõpuks ta veidi rahunes,
me pakkusime talle puuvilja, kuid ta ei teinud suud seks.
1149. Usen lausus: „Tema nägemine võttis minult tuhat häda,
tema palged on säravamad päikesest, kuidas surelik saab
neid suudelda!
Õigusega piinleb see, kes temast lahus olema peab.
Kui mu lapsed on mulle armsamad, siis las Jumal tapab nad!“
1150. Me kaua vaatasime teda, siis lahusime oiates.
Kohtumine tegi rõõmu, lahusolek kurvastust tõi.
Kui lubasid asjaajamised, me käisime teda vaatamas,
me südamed olid tugevasti võõraste neiusse kiindunud.
1151. Nõnda möödus mõni aeg, vaheldusid ööd ja päevad.
Usen ütles: „Ma pole ammu näinud meie kuningat,
kui oled nõus, siis lähen paleesse, talle kingitusi viin.“
Vastasin: „Muidugi, jumalapärast, mine, kui sa seda soovid!“
1152. Usen puistas kandikule haruldasi pärleid ja kalliskive,
ma palusin: „Sa kuningakojas jooanud õukondlasi kohtad,
kui sa reedad saladuse piigast, siis sellega hukutad ka minu!“
Veel kord vandus ta: „Ma vaikin, löödagu mul või pea otsast!“
1153. Usen läks ja leidis kuninga peolauas istumas,
Usen oli kuninga usaldusmees, valdjas oli armulik ta vastu,

pani külalise lauda istuma, võttis vastu kingitused.
Aga nüüd kae joobnud kaupmeest, kuula tema arutut hoop-

lemiss!
303 303 303 303

1154. Kuigi kuningas oli juba Useni tulekuni tühjendanud karikaid, ikka ja jälle kallati täis piaalid ja veinianumad.
Peagi unustas Usen oma vande, mis loeb talle Mekka või püha Koraan!
On öeldud õigesti: „Ei sobi eeslile sarved ega varesele roos!“
1155. Suur kuningas ütles Usenile, veinist joobnule, arutule:
„Ma imestan, kust oled saanud need kingiks toodud kalliskivid, kust leidnud hiigelsuured pärlid, suurepäraseid rubiiniid?
Ma tasuda ei suudaks sulle ka kümnendiku eest!“
1156. Usen kummardas sügavasti, ütles: „Kõrge valitseja, päike, taeva valguse andja, kõige elusa avitaja!
Kõik mu kuld ja kalliskivid, kellele need kuuluvad?
Mida olen saanud emausast? Kogu mu varandus on sinult!“
1157. Ma vannun sinu elu nimel, mu kingid pole tänu väärt, midagi muud on mul sulle anda — tulevane kaasa su pojale!
Kui näed seda päikesesära, vaat siis tõesti tänad mind, siis veel rohkem heameelt tunnend oma valitsemisest!“
1158. Milleks jätkata? Ta oli murdnud oma vande, usu kantsi, oli rääkinud leitud piigast, kes näis kõigile kui päike.
Kuningal oli hea meel, tema süda rõõmustas, ta käskis tuua piiga paleesse, teha nii, nagu Usen soovitas.
1159. Mina olin samal ajal kodus, rahulik ja muretu, kuni kuninga ülemteener ilmus mu majauksele, temaga kaasas kuuskümmend alamat nagu kuningail kombeks.
Nende tulek üllatas mind, ma taipasin, et asi on tõsine.

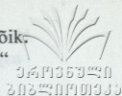
1160. Ta kummardas ja ütles: „Kuula Jumalaga võrdse
käsku:
selle piiga, kes päikese sarnane, kinkis Usen täna kuningale
Too ta siia, me võtame ta kaasa, meil pole kuigi pikk tee
minna!“
Seda kuuldes lõhenes taevast Jumala viha langes maa peale.
1161. Ma imestunult küsisin: „Keda soovid? Millist piigat?“
Ta kordas: „Usen kuningale kinkis säravapalgelise.“
Mul ei jäänud midagi üle, mu hing oli kehast lahkumas,
mind läbis värin, mul hakkas halb, jõud kadus minu kehast.
1162. Ma läksin ja nägin kaunitari nutmas ning pisaraid valamas,
ma ütlesin: „Oo päike, sa näed, kuidas kuri saatus mind jälitab!
Taeva viha mu peale on langenud, ta musedab ja hävitab mind,
mind reedeti, mu süda on murtud, sest et kuningas nõuab sind!“
1163. Ta vastas mulle: „Oo õde, ära imesta, kuigi seda on raske
mõista,
mu kuri saatus mängib mulle järjekordse õela vembu.
Oleks ime, kui kõik oleks hästi, halb uudis mind ei üllata.
Ükski mure ja piin pole mulle uus, ma olen juba kõike
näinud!“
1164. Ta silmist voolasid pisarad nagu pärlipiisad,
ta tõusis vapralt püsti nagu kangeline või tiiger.
Rõõm ei teinud talle rõõmu ega piin piina.
Ta palus minult suurräti ja sellesse end mässis.
1165. Ma läksin aardekambrisse, seal olid hindamatud aarded,
ma võtsin pärleid ja kalliskive, niipalju kui kanda jõudsin.
Iga üksik vääriskivi oli tervet linna väärt,
ma kinnitasin need ta vööle, mu süda oli kurbusest lõhkemas.
1166. Ma laususin: „Mu kallid neid, ehk on sul nendest abi!“
Siis andsin üle teenritele neiu päikesepalgelise.

Kuningas tuli talle vastu, põrisesid trummid, juubeldas rahvas;
piiga astus, pilk maas, malbe, sõna lausumata.

041935930
303001101033

1167. Rahvas ruttas neidu vaatama, valitses sumin ja kära,
korravalvurid ei suutnud rahvahulki rahustada.
Kui kuningas nägi piigat, saledat nagu küpress,
polnud ta imestusel piiri: „Päike, kuidas siia sattusid?“
1168. Tema sära pimestas silmi nagu hele päike,
kuningas lausus: „Ta tegi minu, paljunäinu, pimedaks!
Vaid Jumal ise olla saab selle olendi looja!
Temasse armunu püha kohus on hulluna hulkuda mööda
välju!“
1169. Pani ta istuma enda kõrvale, küsis temalt lahkesti:
„Ütle mulle, kes sa oled, kelle tütar, millisest suguvõsast?“
Ei avanud huuli sõnuks piiga päikesepalgeline,
istus kurvalt omaette, noruspäi, ning vaikis malbelt.
1170. Ta ei pannud tähelegi, mida rääkis kuningas,
tema süda oli eemal, mõttes mõlkus midagi muud.
Roosinupp ei avanenud, ei sähvinud välku pärlite read.
Keegi ei taibanud, milles on asi, üldine imestus võttis maad.
1171. Kuningas ütles: „Kuidas saada teada, mis tal viga?
Siin saab olla ainult kaks võimalikku seletust:
ta kas piinleb armukütkeis ja mõtleb oma armsamast,
keegi teine ei paku talle huvi, tal pole sõnu teiste jaoks!
1172. Või on ta keegi tarkade seast, ülevamaid asju mõistev,
rõõm ei tee talle rõõmu, mured ei too kurvastust,
nii õnne kui ka õnnetust tajub ta kui olematut,
tema hing hõljub mujal, mõtted lendlevad kui tuvid.
1173. Annab Jumal ja mu poeg saabub koju võitjana,
temale annan selle päikese, hoian tema jaoks puutumatuna.

Kaasale ehk räägib piiga, kes ta on, siis selgub kõik.
Seni olgu Kuu kahvatu, eemal päikese hiilgusest!“

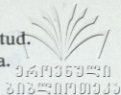
1174. Kuningapoeg, peab ütlema, oli noormees vapper ja kena, võrratu loomult ja rühilt, silmale hea vaadata. Siis ta viibis sõjaretkel, oli parajasti kodust eemal, isa hoidis pojale neiu, kes sarnane taevatähega.
1175. Neiule toodi ning selga pandi uhke mõrsjarõivas, seda ehtisid kalliskivid, need hiilgasid ning heitsid valgust. Talle pähe pandi kroon üleni sädelevast rubiinist, palgeroose kaunistas läbipaistva kristalli helk.
1176. Kuningas käskis: „Tehke korda kuningapoja magamistuba!“ Sinna asetati troon, tukatikullast vermitud. Kõrge kuningas, ainuvalitseja, ise püsti tõusis, juhtis Päikese, nägijate rõõmu, istuma sellele troonile.
1177. Käskis üheksal eunuhhil jääda valvesse ukse taha, ise istus pidutsema nagu kuningaile kohane. Ta Usenile heldelt tasus kingitud Päikesepaiste eest, üha valjemini kõlasid trummipõrin ja pillimäng.
1178. Jätkus uhke pidusöök, pidu venis pikale. Päikesepalgeline piiga kurtis oma saatuse üle: „Kust ma pärit, kuhu sattunud; kellele kuulun, kellele jään?! Mida teha, mida ette võtta? Kui raske on mu elujärg!“
1179. Siis mõtles ta: „Miks kahvatuma peab ilu roosipalgetel? Kui põgeneda? Kas Jumal laseb mind kätte saada vaenlasel? Kas arukas inimene tapab enda enne õiget surma? Tark inimene vajab mõistust siis, kui satub hätta!“
1180. Neiu kutsus eunuhhid tuppa, ütles: „Tulge mõistusele, te eksite, teid on petetud, kui arvate, et teete hästi.

Te käskija on eksiteel, kui loodab saada mind miniaks,
asjatult puhuvad pasunad, kõlavad trummid ja timpanid.

1181. Ma kuningannaks teile ei sobi, mind ootab teine tee,
Jumal eemale must viigu kuningapoeg päikesenäoline!
Ärge püüdke veenda mind, mul on teised tegemised!
Elu teie kuningriigis — see ei ole minu jaoks!
1182. Ma tingimata tapan enda, löön endale noa südamesse,
teie käskija tapab ka teid, teil ei jää kaua elada.
Parem annan teile aarded, neid on mul palju vöö küljes,
andke mul võimalus vargsi lahkuda, muidu peate kahetsema!“
1183. Ta võttis pärlid ja kalliskivid, mis ta vööle olid seotud,
võttis peast ka uhke krooni, üleni rubiinist tehtu,
andis neile, ütles: „Võtke, ma anun teid palavast südamest,
laske mul minna ja sellega makske võlg ka oma Jumalale!“
1184. Teenrid olid ahned ahmima endale pärleid ja kalliskive,
nad unustasid hirmu kuninga ees, nagu oleks too lihtne
kääskjalg.
Nad otsustasid kaunil neiul lasta vargsi lahkuda.
Näete, mida kuld teeb, see Saatana seemnest kasvav võsu!
1185. Oo, kuld ei anna kunagi rahu neile, kes seda kalliks peavad,
surmatunnini paneb ihnsus käed värisema saamahimus.
Rikkus aga tuleb ja läheb, ihne mees süüdistab saatust,
kuld seob hinge maa külge, ei lase tal lennata kõrgele.
1186. Eunuhhid täitsid neiu soovi, tegid, nagu piiga palus,
üks neist võttis oma riided, andis selga neiu.
Nad põgenesid tagaukse kaudu, maja oli tulvil pidutsejaid.
Kuu jäi terveks, puutumata, Draakon ei neelanud teda alla.
1187. Ka teenrid lahkusid sest majast, põgenesid neiuga koos.
Piiga minu uksele kõputas, nimepidi hüüdis mind.

Ma tundsin ta ära, embasin teda, olin väga üllatatud.

Ta ei tahtnud majja tulla. „Miks kutsud?“ küsis ta.

1188. Ta jutustas: „Ma ostsin end vabaks sinu antud aarete eest, tasugu Jumal sulle heldelt selle suure heateo eest! Sinu võimuses pole mind peita, parem anna mulle hobune, enne kui kuningas teada saab ning ratsamehed mind püüdma saadab!“
1189. Ma läksin kiiresti talli ning tõin sealt välja kiireima hobuse, saduldasin ning aitasin ta selga, neiu oli rõõmus, mitte tusane. Ta istus kui päike lõvi seljas, kõige eredam tähtede seas, minu vaev oli tühja jooksnud, jäi lõikamata vili, mille olin külvanud.
1190. Päeva loojangul tuli põgenemine ilmsiks ning saabusid piiga jälitajad, piirati sisse kogu linn, igalt poolt otsiti põgenejat. Küsitleti mind, ma vastasin: „Kui leiate neiu minu majast, siis olen ma valmis kuninga ees süüd oma verega lunastama.“
1191. Otsiti kõikjalt, kuid ei leitud ning pöörduti tühjalt tagasi. Sellest ajast kuningas ja lähikondlased leinavad. Vaata neid, nad käivad ringi mustades leinariietes! Päike on meid maha jätnud, maad on võtnud pimedus!
1192. Selle Kuu elukäigust jutustan sulle edaspidi, nüüd ma ütlen sulle, miks mind see mees ähvardas. Mina, vilets, olin tema kitsekene, armuke. Mehele teeb häbi arglikkus, naist häbistab liiderlik meel.
1193. Ma ei pea oma mehest lugu, sest ta on paks ja inetu, too mees — veinivalaja — oli kuningakojas tunnustatud. Me armastasime teineteist, kuigi ma ei leina teda, oh, olen praegu valmis jooma peekritäie tema verd!
1194. Naise lollusest, rumalast peast, jutustasin temale selle loo, Päikese ilmumisest minu juurde ja tema salajasest põgenemisest.

Ta ähvardas mind välja anda nagu vaenlane, mitte sõber,
õnneks teda enam ei ole, hea, et eluga pääsesin!

314135320
30320110133

1195. Iga kord, kui näaklesime, ähvardas ta reeta mind,
sind kutsudes ma ei teadnud, et ka tema viibib siinmail.
Ta saatis sõna, et tuleb õhtul; sina pidid tulema, ma ehmunis,
sellepärast ütlesin sulle ära, saatsin teenri sind hoiatama.
1196. Sa ei loobunud, tulid siiski, tõid mulle oma valguskiired,
kohtudes te mõlemad olite valmis võitlema minu pärast.
Ma ei teadnud, mida teha, olin surmani ehmunud,
tema, vilets, mu surma ihkas, kogu südamest, mitte ainult
sõnutsi.
1197. Kui sa poleks teda tapnud, oleks ta läinud kuningakotta,
oleks mu ägeduses üles andnud, tema süda põles leekides.
Raevunud kuningas oleks hävitanud minu perekonna maa
pealt,
oleks hukutanud mu lapsed ning minu visanud kividega
surnuks!
1198. Tasugu Jumal su heateo eest! Kuidas ma peaksin sind tänama,
sa päästsid mu mao haardest, pääsesin õnnelikult, eluga!
Nüüdsest peale usun ma oma Saatust ja tähemärki,
ma ei karda enam surma, oh Jumal, ma olen päästetud!“
1199. Avthandil ütles: „Ära karda, ka Raamatus on kirjas nii:
„Kõige hullem vaenlane on see, kes end su sõbraks
peab.“
Kui inimesel on mõistus peas, ei usalda ta sellist meest,
sul ei pruugi teda enam karta, nüüd on ta juba surnute seas.
1200. Sa jutusta mulle, mis edasi sai, kui sa piiga olid ära saatnud,
mida said temast teada või mida hiljem oled kuulnud?“
Jälle puhkes Phatman nutma, jälle voolasid pisarad:
„Kadus täht, mis nagu päike kogu maailma valgustas!“

LUGU NESTAN-DAREDŽANI VANGISTAMISEST KHADŽIDE POOLT

o ilmaelu, oled petlik, nagu Saatan valelik,
keegi sind ei suuda mõista, kus peitub su salakavalus?
Kuhu viisid, kuhu peitsid piiga päikesepaistelise?
Nüüd ma tean, et kõik siin maailmas on lõppude lõpuks
hetkeline.

1202. Phatman ütles: „Lahkus päike, kogu maailma valgustaja,
minu elu mõte ja hing, mille olin ise leidnud.
Sellest ajast põlen ma pidevalt kuumas tules,
ei suuda kuivatada allikat, mis voolab minu silmadest.
1203. Ma ei tunne enam perest rõõmu, olen morn ja rusutud,
ärkvel olles meenutan teda, magadeski näen tast und.
Vandemurdjat Usenit pean ma jumalasalgajaks,
tema, nurjatu, hoiab minust eemale, olgu ta tuhat korda
neetud!
1204. Ühel õhtupoolikul, kui päike hakkas loojuma,
hulkusin ma sissesõiduhoovis, heitsin pilgu võõrastemajja.
Mõtted olid piiga juures, piinav igatsus rõhus mind.
„Iga meesterahva vanne olgu neetud!“ kirusin.
1205. Saabus keegi võõras mees, temaga koos kolm teekaaslast,
tal olid seljas teenri rõivad, teised olid lihtsates hamedes.
Nad võtsid välja söögid-joogid, ostetud linnas drahmide eest,
nad sõid ja jõid ning olid lõbusad, vestlesid elavalt omavahel.

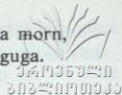
1206. Ma jälgisin neid ja kuulasin pealt, nad rääkisid: „See on tore et kokku sattusime siin, omavahel tundmatud teelised. Oleme võhivõõrad, me ei tea, kes keegi on või kust on tulnud, oleks hea, kui igäüks jutustaks midagi oma elust.“
1207. Need teised jutustasid endast, nagu on kombeks rändajail, siis teener ütles: „Oo vennad, ma jutustan teile taeva ilmutusest!
Te hirsiteri külvasite, mina puistan te ette pärlid, minu jutustus on parem teie räägitud lugudest.“
1208. Mina olen kõrge kuninga, khadžide valitseja vasall, juhtus nii, et valdjas jäi haigeks, mis ta lõpuks hauda viis. Lahkus siit ilmast leskede kaitsja, suri orbude lohutaja, tema järglasi kasvatab nüüd kuninga õde Dularduht.
1209. Dularduht on naine küll, kuid kindla käega nagu kalju, keegi peale tema enda ei julge ta vasalle käsutada. Tal on noored vennapojad, üks on Rosan ja teine Rodia, nüüd on ta Khadžethi kuninganna, teda peetakse võimsaks valdjaks.
1210. Tuli teade, et suri ta õde, kes mere taga oli elanud, vesiirid olid mures ja hirmul, katkestati peod ja laulud. Kuidas öelda valitsejale, et kust valgus maa peal? Rošakh oli sõjamees, mitme tuhande mehe pealik.
1211. Ta ütles: „Mina ütlesin ei lähe, võetagu mul või pea otsast, ma lähen parem, hulgun ringi, röövin veidi, kogun varandust, pöördun tagasi rikka saagiga, tulen õigeks ajaks, kui valdjas asub mere taha teele, olen temale saatjaks.“
1212. Meile, oma alluvaile, ta ütles: „Ma lähen, tulge minuga!“
Ta võttis kaasa sada sõdalast, valis ise mehed välja.

Päevad läbi röövisime, öödki kulusid selleks ära,
hävitasime karavane, hõivasime hulga aardeid.

1213. Ühel ööl suures pimedas liikusime oru põhjas,
keset välja märkasime mingit helendavat valgust.
Mõtlesime: „Kas tõesti päike on taevast tulnud maa peale?“
Taipamata, milles asi, tegime igasuguseid oletusi.
1214. Mõni arvas: hommikune koit; teised kinnitasid: kuul
Kogu salgaga liikusime sinna: vaatame õige lähedalt!
Võtsime ringi, jõudsime ligi, piirasime valguse sisse,
helendusest kostis hääl, mis pöördus meie poole.
1215. Hääl küsis: „Ratsamehed, kes te olete, ütlege nimed!
Laske mul minna, ma olen saadik, lähen Gulanšarost
Khadžethisse!“
Kuulnud häält, astusime juurde, ümbritsesime teda,
meie silmad nägid kedagi päikesenäolist ratsanikku.
1216. Me nägime helendavat nägu, mis kiirgas valguskiiri,
tema sära nagu päike heitis valgust ümbrusele.
Ta oli kitsi sõnadega, hääl oli vaikne ja rahulik,
mustale ahhaattihnikule langes valgete hammaste helk.
1217. Me pöördusime päikese poole magusate sõnadega,
ta ei olnud teenri moodi, me saime aru: ta valetas.
Rošakh taipas: ta ees on naine, ja juhtis ta kõrvale oma ratsu,
me ei lasknud tal ära minna, julgesime teda kinni pidada.
1218. Me ütlesime: „Räägi õigust, kes sa oled, päikesevalgus,
pimeduse hajutaja, kuhu lähed, kellele kuulud?“
Ta ei vastanud meile midagi, avas kuumade pisarate allika,
kui haletsusväärne on täiskuu, mille madu on neelanud alla!
1219. Ei tõde ega valet, ei ilmset ega salajast
öelnud ta meile, kes ta on või kes on tema hüljanud,

altkulmu pilke meile heitis, oli tusane ja morn,
nagu madu halvas ta meid ära oma pilguga.

1220. Rošakh käskis: „Jätke pärimine, küllap ei saa sellest rääkida, ju on lugu ebatavaline, mida on raske jutustada. Igamees võib kade olla kuninganna saatusele, sest Jumal alati saadab temale kõige imepärasema.
1221. Jumal saatis ta meie teele kingiks kuningannale, anname ta üle kui taeva anni, ta on kindlasti tänulik. Kui me ta peidame, tuleb see ilmsiks, me valitsejanna on valvas. Esiteks, me jääme süüdi; teiseks, see tegu teeks meile häbi.“
1222. Me jäime temaga nõusse ega hakanud vaidlema, võtsime suuna Khadžethi poole, viisime piiga endaga kaasa. Me ei püüdnud enam teda tülitada oma jutuga, ta nuttis südantlõhestavalt, kastis põski pisaratega.
1223. Ma Rošakhile ütlesin: „Luba mul korra ära minna, lähen Gulanšaro linna, mul on sinna asja.“ Ta andis loa, ma tulingi, mul on siin talle kalleid kangaid, võtan need ja asun teele, jõuan peagi neile järele.“
1224. Kaaslastele meeldis väga selle mehe jutustus. Mina aga, seda kuulnud, kuivatasin pisarad. Taipasin kohe, kellest jutt, kõik märgid olid lootustandvad, sain väikese rõõmuannuse, kaalult nii drahmisuuruse.
1225. Ma lasin kutsuda selle mehe, pakkusin talle istet, ütlesin: „Räägi ka mulle sellest, millest tookord pajatasid.“ Ta kordas mulle sama juttu, mida ma juba kuulnud olin, see uudis äratas mu ellu, päästis mind surma küüsis.
1226. Mul on kaks musta teenrit, kes osavad on nõiakunstis, tänu oma oskusele võivad nad teha end nägematuks.

Ma kutsusin nad, saatsin Khadžethisse, ütlesin: „Ärge
viivitage,
tooge mulle oma nõiduse abil teateid tollest piigast!“

1227. Nad naasid kolme päeva pärast, olid kiirelt läbinud tee,
ta olevat viidud kuninganna juurde, kes pärast sõitnud teis-
poolde merd.
Keegi ei suutvat teda vaadata, ta olevat kui tõeline päike,
Dularduht juba kihlanud tema oma vennapoja Rosaniga.
1228. „Temast saab Rosani kaasa!“ andnud käsu kuninganna.
„Kuid praegu pole pulmadeks aeg, kuna mu südames valitseb
lein.
Kui tagasi jõuan, saab ta mu miniaks, ta on kui päike taevas!“
Piiga pandud kindlusetorni ja antud ühe eunuhhi hoolde.
1229. Kuninganna võtnud kaasa kõik, kes osavad on nõiakunstis,
sest teekond töötas tulla ohtlik, vaenlased olid võitluseks
valmis,
jättnud koju kindlust valvama kõige vapramad sõdalased,
Dularduht viibivat tulekuga, sest ta lahkunud alles äsja.
1230. Khadžide linn on seni olnud vaenlastele võitmatu,
linna keskel kõrgub kalju, kõrge ja ligipääsmatu.
Kalju sees on salakäik, mis üles torni viib,
seal üksinduses asub Taevatäht, kes põletab endale lähe-
nejaid.
1231. Salakäigu ukse ees valvavad vaprad sõdalased,
kümme tuhat noort meest, kõik nagu välja valitud.
Linnavärvaid on kolm, igat valvab kolm tuhat meest.
Maailm on mu südame murdnud, mis hoiab tal veel elu
sees?“
1232. Kui Avthandil päikesepalgeline, vapper ja kindlakäeline
oli kuulnud seda juttu, rõõmustas ta endamisi.

Elu ehteks maailma loodud, tänas ta mõttes Jumalat:
„Võhivõõra naise kaudu sain teada oodatud sõnumi!“

ᠵᠠᠮᠠᠯᠠᠲᠤ
ᠰᠣᠨᠤᠮᠤ

1233. Ta ütles Phatmanile: „Kallim, oled igati ihaldatud, sinu jutt oli tõesti oivaline, mitte segaselt jutustatud. Kuid mis puutub Khadžethisse, siis ütle mulle täpsemalt: khadžid pole ju luust ja lihast, miks räägid sa neist kui inimestest?“
1234. Kaastunne selle piiga vastu piinab mind ja põletab leegina, kuid mind paneb imestama, milleks khadžidele piiga?“ Phatman vastas: „Kuula mind, sul on õigus nõnda küsida, nad ei ole päris khadžid, vaid inimesed, kes kaljudel elavad.“
1235. Neid hüütakse vaid khadžideks, nad elavad seal hulgakesi, nad tunnevad hästi nõiakunsti, valitsevad võlujõude. Nad kurja teevad kõigile, nende vastu ei saa keegi, kes astub nendega võitlusse, pöördub pimedana ja häbiga tagasi.
1236. Nad suudavad midagi uskumatut: pimestavad oma vaenlasi, tekitavad hirmsaid tuuli, uputavad merre laevu, jooksevad vee peal nagu maal, teevad veekogud veest tühjaks; kui tahavad, teevad päevast öö või öisest pimedusest päeva.
1237. Seepärast ümberkaudsed kõik hüüavad neid khadžideks, muidu on nad inimesed luust ja lihast nagu meiegi.“ Avthandil tänas Phatmanit: „Sa leevendasid minus põlevat tuld, sinu jutustatud lugu tõi mu südamele kergendust.“
1238. Avthandil tänas südamest Jumalat, valas õnnepisaraid, ütles: „Oo Jumal, ma tänan sind, et mu piinu kergendasid! Oled ajatu, igavene, sõnulseletamatu, kõrvaga kuulmatu, sinu arm on ootamatult meie peale langenud!“

1239. Pisarsilmil tänas rüütel Jumalat selle teate eest.
Phatmanis tärkas armukadedus, tuli temas suurenes,
Avthandil hoidis ennast vaos, püüdis taluda naise tundeid,
Phatman embas noormeest tulisel, suudles Päikest huultele.
1240. Armurõõme sel ööl nautis Phatman Avthandili kaisus,
kuigi noormees vastu tahtmist surus teda enda vastu.
Teda piinas salaigatsus Thinathini järele,
tema hullunud süda põgenes, jooksis metsloomadega võidu.
1241. Avthandil valas vargsi pisaraid, need ühinesid merega,
ta mustades tindijärvedes ujusid ahhaatlaevad.
Ta mõtles: „Vaadake, armastajad, mind, kelle päralt on
roosiõis,
olen ööbik, kuid temast eemal istun nagu vares sõnnikul!“
1242. Tema valatud pisarad teeksid isegi kivid pehmeks,
ahhaattihnik oli neile tõkkeks, nad siiski roosivälju katsid.
Phatman nautis tema lähedust, lõõritas nagu laululind.
Ka vares tahab olla ööbik, kui leiab oivalise roosi.
1243. Koitis. Päike suplema läks, heitis kiired üle maailma,
Phatman kinkis mehele rõivaid, mitmesuguseid ja ilusaid,
mitut sorti lõhnaaineid, kalleid särke, peakatteid.
„Mida soovid, pane selga, mind ei pruugi sa häbeneda!“
1244. Avthandil ütles endale: „Täna ma avaldan saladuse.“
Seni ta oli truult kandnud ainult kaupmehe rõivaid,
ta riietus rüütli rõivaisse nagu ta seisusele kohane.
Ta muutus veelgi kaunimaks, Lõvi sai päikese sarnaseks.
1245. Phatman kattis peolaua, et kostitada Avthandili,
rüütel tuli uhkeis rõivais, rõõmus, mitte murelik.
Phatman oli üllatatud, nähes noormeest rüütli rõivais,
arvas: „Nii ongi parem neile, kes sinu pärast arust on ära!“

1246. Phatman avaldas vaimustust tema kauni välimuse üle, kuid Avthandil ei vastanud, vaid muigas vargsi omaette: „Ta ikka veel ei saa aru! Kui taipamatu naine! Ta talus naise hellitusi, mis jäi tal muud üle!“
1247. Nad sõid-jõid ning läksid lahku, rüütel läks oma koju, rüübanud veini, süda rõõmus, jäi mõnusasti magama, ärkas alles õhtu eel, laotas kiired väljadele, lasi Phatmani kutsuda: „Tule, ma olen üksinda!“
1248. Phatman tuli, Avthandil pidi kuulama tema ohkeid: „Oo, mind kindlasti hukutab see, kelle keha sale kui pappell!“ Noormees kutsus ta enda kõrvale, ulatas talle padja. Tihedate ripsmete vari langes roosiaeda.
1249. Avthandil ütles: „Oo Phatman, ma tunnen sind ja tean, et minu sõnad mõjuvad sulle kui mürgine ussihammustus, kuid seni sa ei teadnud tõde, kes ma olen ja miks olen siin, mind on hukutanud ripsmed, mustad nagu ahhaadid.“
1250. Sa arvad, et ma olen kaupmees, karavani omanik, kuid mina olen kõrge kuninga Rostevani väepealik. Ma olen suurte vägede juht, mis kohased suurele valdajale, mulle kuuluvad rohked relvalaad ja lugematud rikkused.
1251. Ma olen su sõprusele kindel, tean, sinule võib loota. Kuningal on ainuke tütar, päike, mis maailma valgustab, see on tema, kes mind põletab, tema pärast piinleb süda, tema saatis teele mind, jätsin maha valdja — tema isa.
1252. Ma otsin sama piigat, keda peitsid enda juures, kõik maad ma olen läbi käinud selle päikese asemiku otsinguil. Ma nägin tema pärast hulkuvat kahvatut Lõvi oma koopas, seal hävitab ta iseend, raiskab asjatult jõudu ja südant.“

1253. Avthandil jutustas Phatmanile oma raskeist rännakulist,
jutustas loo Tarielist, kes tiigrinahka kannab.

Ta ütles: „Sinu käes on palsam, mis tolle mehe terveks teeb,
annab jõudu mustadele ripsmetele, mis on kui varese tiivad.

1254. Tule appi, kulla Phatman, mõtleme midagi välja,
ehk saame üht-teist ette võtta, et Taevatähtedele abiks olla.
Igaüks, kes sellest kuuleb, ülistab meid abi eest,
ehk saavad armastajad kokku, leiavad jälle teineteist.

1255. Kutsu siia sama teener, saadame ta Khadžethisse,
anname piigale teada kõik, mida praegu teame meie.
Las ta kirjutab meile kirja, me teeme nii, nagu tema otsustab.
Annab Jumal ja sa kuuled meie võidust khadžide üle!“

1256. Phatman vastas: „Ma tänan Jumalat, et saan olla abiks,
see lugu, mida täna kuulsin, väärrib surematust!“
Ta kutsus teenri-võluri, tõesti musta nagu ronga,
ütles: „Khadžethisse saadan sind, asu teele, pikk on teekond!“

1257. Nüüd saab näha, kas on kasu mulle sinu võlujõust,
kustuta kiiresti tuli, mis leegitseb minus piiga pärast.
Teata Päikesele, et teda on võimalik terveks ravida!“
Teener vastas: „Juba homme naasen ma soovitud uudistega.“

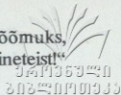

PHATMANI KIRI NESTAN-DAREDŽANILE

a kirjutas: „Oo Taevatäht, päike, mis valgustab maailma, kõik, kes sinust eemal viibivad, paned sa külmast värisema. Oled kaunis ja kordumatu, kindla sõna ja maheda häälega, kallihinnaline rubiin, sulanud ühte kristalliga!

1259. Kuigi sa ei jutustanud mulle oma kurba lugu, sain ma siiski teada tõe, see lohutab mu südant. Rõõmusta kirjaga Tarieli, kes kannatab sinu pärast, täitugu te mõlema soov, sinust saagu kannike, temast roos!
1260. Sind otsima on tulnud Tarieli vande vend, vapper rüütel oma maal — Avthandil Araabiast, kuningas Rostevani alam, väepealik paljukiidetud. Oo targemast targem käskijanna, õnnista meid teatega endast!
1261. Sellepärast saatsimegi sinu juurde selle teenri teada saama, kuidas on lood, kas khadžid on pöördunud tagasi? Meil on vaja täpselt teada sõdalaste arvu kindluses, kes on sinu valvajak, kellele nad alluvad?
1262. Kirjuta kiri, teata meile, mida sa tead seal toimuvast, võid oma armsamale saata mingi märgi enda poolt.

Kogu oma senine kurbus nüüdsest peale muuda rõõmuks,
kui Jumal tahab, te saate kokku, olete väärt teineteist!

1263. Emand Phatman ulatas kirja osavale võlurile:
„Anna see kiri üle piigale, kes on päikese sarnane!“
Võlur mähhis oma keha mingisse musta palakasse,
samal hetkel kadus silmist, lendas üle katuste.
1264. Ta sööstis kohalt nagu pingul vibust lastud nool.
Kui ta Khadžethisse jõudis, kiskus alles õhtu poole.
Nägematuna ta möödus sõdalastest, kes valvasid ust,
läks Päikesele viima teadet tema kaugest armastatust.
1265. Võlur läks läbi kinniste uste, nagu oleksid need valla,
astus neiu tuppa neeger, burkasse mähitud, musta näoga.
Päike võpatas, ta arvas, et saabunud on uus õnnetus,
põseroosidest sai safran, kannikesed kaotasid värvi.
1266. Neeger ütles: „Miks jahmusid, keda sa arvad mind olevat?
Ma olen emand Phatmani teener, sinu juurde saadetud.
Et ma sulle valet ei räägi, tõendagu see kiri siin,
roos, ära närtsi enne aega, oota ära päikesekiired!“
1267. Phatmani saadiku saabumine üllatas neidu päikesenäolist,
ta mandlisilmad suurenesid, värahtasid ahhaatripsmed.
Teener ulatas piigale kirja, andis üle oma käega,
kirja lugedes neiu ohkas, kastis seda kuumade pisaratega.
1268. Küsis teenrilt: „Ütle mulle, kes mind taga otsib?
Kellel on teada, et olen elus, et veel kõnnin maa peal?“
Tema vastas: „Julgen öelda ainult seda, mida tean,
sinu lahkumisega kustus meile kõigile päikesevalgus.“
1269. Sellest ajast peale torgivad Phatmani südant piigid;
pisarad, mis ta su pärast on valand, voolavad suurde merre.

Ükskord ma hankisin talle juba sinu kohta teateid,
Jumal olgu tunnistajaks — ta pole lakanud nutmast.

041935930
303301010333

1270. Hiljuti saabus keegi rüütel, imeilus noormees,
Phatman jutustas talle kõigest, mida sinust teadis.
Tema sind taga otsibki, ta käsi on tugev kui sangaril,
nemad mu siia saatsidki, palusid, et ma ei viivitaks teel.“
1271. Piiga vastas: „Ma usun sind, su jutt näib olevat õige,
Phatman ju ei teadnudki, kes mu lõpuks kaasa viis,
kindlasti on kuskil see, kes mind kui tuli põletab,
ma kirjutan ja ka sina ütle edasi, kui kurb on minu süda!“

NESTAN-DAREDŽANI KIRI PHATMANILE

äikesepalgeline kirjutas: „Hathun, kes emastki
hellem,
näed, mida minuga teeb maailm, kuidas vaevlen tema käes
vangis!

Kahjuks on mulle, õnnetule, lisandunud veel uued vaevad,
nüüd sain sinult kirja, see lohutas mind väga.

1273. Sa päätsid mu kahe nõia käest, kergendasid mu piinu,
kuid nüüd olen siin, Khadžethi kantsis, khadžide käes vangis.
Mind valvab kogu kuningriik, tuhandeid vapraid vägilasi,
kõik mu kavad ja lootused on ammu kokku varisenud.
1274. Muud uudist polegi mul sulle siit kandist pajatada,
khadžide kuninganna pole veel tagasi, ka khadžid ei saabu
niipea.
Kuid lugematu sõjavägi vapralt hoiab mul silma peal.
Mind siit päästa? See on võimatu! Usu, hathun, mind!
1275. Ka see, kes mind on otsima tulnud, püüab ja piinleb
asjatult,
näeb vaeva, põleb, leegitseb, minu leek teda põletab!
Kuid siiski olen talle kade, sest tema nägi Päikest!
Oo, millist piina tunnen ma, mul pole elu Tarielita!

1276. Ma ei rääkinud sulle endast, varjasin tookord seda lugu,
mu keel keeldus sellest jutustamast, mu süda poleks seda
suutnud.
Ma palun, ütle mu armsamale, haletsegu ta mind,
ärgu tulgu mind siia otsima, kirjuta talle, ütle edasi!
1277. Senistest piinadest mulle piisab, ärgu tehku ta mulle uusi,
kui näen teda surnuna, siis suren kahekordset surma!
Keegi ei saa mind siit päästa, seda tean ma kindlasti,
kui ta sind ei võta kuulda, siis kividega mind visatagu!
1278. Sa palusid mul saata talle mingi märk enda poolt,
saadan tükikese rõivast, mis on ta enda kingitud.
See rõivas — mälestus nii kallid — on toonud mulle lohutust,
kuigi värvilt on see tume, must nagu minu enda saatus.“

NESTAN-DAREDŽANI KIRI ARMASSTATULE

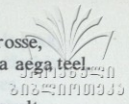
uurest südamevalust nuttes kirjutas ta armsamale kirja,
püüdis oma pisaratega põletavat leeki kustutada.
Sellel, kes seda kirja loeb, võib süda valust lõhkeda,
avanes punane roosiõis, näitas läbipaistvat kristalli.

1280. „Oo mu armsam, see kiri siin on suurte pingutuste vili,
mu keha on mulle sulle peaks, mu sulg on kastetud sappi,
sinu süda on mulle paberiks, minu südamega liitunud;
mu süda, murest murtud, jäägu igavesti seotuks!
1281. Armsam, sa näed ju isegi, mis tegusid teeb maailm,
ükskõik kui palju kiirgaks valgust, valitseb mu südames
pimedus!
Targad tunnevad ilmaelu, teavad, et see on reetlik,
sinuta on minu elu, oi kui ääretult raske!
1282. Sa näed, oo armsam, kuidas maailm ja kuri aeg meid lahutavad,
jäi olemata me kohtumine, rõõmus jällenägemine.
Oo, mis tegema peaks mu süda, sinu poolt odaga lõhestatu?
Ma avaldan sulle oma mõtted, salajased, varjatud.
1283. Vannun sinu elu nimel, ma ei teadnud, et oled elus,
olin kaotanud igasuguse lootuse, elujõud oli mind maha
jätmas;
nüüd sinust kuulnud, ülistan ma Loojat ning annan end
tema hoolde,
minu praegune rõõm kaalub üles kõik mu senised kannatused!

1284. Mu südamele piisab lootusest, et oled elus,
kuigi mu süda on haavades ja tules tuhaks põlenud.
Meenuta ning mäleta mind, kuigi olen sulle kadunud;
mu südames peituv armastus sinu vastu on veelgi kasvanud!
1285. Mida veel, mu kõige kallim, sulle endast pajatada?
Keel väsis ja seda lugu ei suuda keegi uskuda.
Phatman päästis mu nõidade küüsis, õnnistagu teda Jumal!
Nüüd maailm jälle piinab mind, nagu temale meeleepärane.
1286. Nüüd on ilmaelu lisanud mu piinadele uusi piinu,
kurjale saatusele ei piisa mu senistest kannatustest!
Jälle olen vangis khadžide juures, kellega võidelda on raske;
saatus, mu arm, on süüdi selles, mis meiega on juhtunud!
1287. Ma olen nii kõrges kindlusetornis, et silm ei ulatu vaatama,
tee üles viib salakäigu kaudu, mida sõdalased valvavad;
ei päeval ega ööl lahku valvurid valvepostidelt,
nad tapavad kõik, kes ligi tulevad, hävitavad nagu tulega.
1288. Kas sa tõesti arvad, et nad on tavalised sõjamehed?
Ära tapa mind murega, mis eelmisest on veelgi suurem!
Kui hukkununa leian sind, siis põlen ära nagu tael;
kisu mind välja oma südamest, muuda see kivistõrvaks!
1289. Sina, mu armsam, ära piinle, ära vaeva end sellepärast,
kui minu kohta öeldakse, et paplipuu on teise omal!
Mul pole elu ilma sinuta! Ma kahetsen, et olen elus,
ma kas hüppan kaljult alla või löön endale noa rinda!
1290. Vannun sinu elu nimel: sinu Kuu jääb sulle kuuluma,
vannun: ta on ainult sinu, ilmugu või kolm päikest!
Lähedal on kõrged kaljud, sealt ma viskun kõrgelt alla,
sa palveta ning palu Jumalat, et mu hing saaks tiivad!

1291. Palu Jumalat, ehk vabastab ta mind maapealsest piinast,
lahutab mind tulest ja veest, õhust ja maamullast!
Andku ta mulle lennuks tiivad, täitku ta minu sooy
et näeksin ööl ja päeval päikesekiirte helendust!
1292. Päike ei saa olla sinuta, sa oled ju osake temast,
sa ju aina lähened temale, oled tema tähtkuju!
Seal, mu Päike, sind jälle näen, sa heidad valgust mu südamele;
kuna mu elu on ränk ja raske, ehk on surm mulle kerge!
1293. Mul pole kerge lahkuda elust, sest andsin sulle oma hinge,
kuid sinu armastuse kaasa võtan, see jääb minu südamesse.
Lahusoleku meenusus lisab haavale juurde haava,
armsam, ära nuta mind taga, vannutan sind armastuse nimel!
1294. Pöördu tagasi Indiasse, toeta minu vana isa,
kes ümbritsetud vaenlastest, tal pole mujalt abi loota.
Lohuta ta murtud südant, mis minu pärast kannatab,
meenuta mind, ma nutan su järele, kuivatamata pisaraid.
1295. Aitab sellest, et olen teinud etteheiteid saatusele,
tea, et südamest tulev tõde jõuab teise südamesse.
Ma suren sulle mõeldes, jään ronkadele nokkida,
kuni olen elus, nutan ma ja kannatan sinu pärast.
1296. Näe, võta see saadetis minu poolt, see on osake sinu rõivast,
ma lõikasin selle küljest tükikese sinu jaoks.
Las see riideriba jääb sulle lootuse asemel;
vihaga on pöördunud meie poole seitsme taeva ring.“
1297. Lõpetanud kirja, mille ta oli kirjutanud oma armsamale,
lõikas ta oma ülerõivast ära väikese nurgakese.
Katmata pea tõi nähtavale pikkade kohevate juuste ilu,
paplipuu hurmavat lõhna lehvitasid varese tiivad.

1298. See teener lahkus neiu juurest, tuli tagasi Gulanšarosse, jõudis mõne hetkega Phatmani juurde, olemata kaua aega teel. Kuna Avthandilil täitus tema igatsetud soov, siis, käed palves, tänas ta Jumalat, kirglikult ja palavalt.
1299. Ta lausus Phatmanile: „Täitus õigeaegselt minu soov, võimatu on tasuda sulle sinu hoolitsuse eest. Ma lahkun, aeg ei oota, aastaring saab varsti läbi, ma pean kiiresti Khadžethisse tooma khadžide hävitaja.“
1300. Hathun vastas: „Oo Lõvi, nüüdsest suureneb veelgi minus tuli, kui valgus minust eemaldub, langeb mu südamele pimedus. Kiirusta, minu pärast ära muretse, meeletu jääb meeletuks; kui khadžid jõuavad tagasi, on raske kantsi pääseda.“
1301. Avthandil kutsus Phridoni teenrid, kes teda truult saatnud olid, ütles: „Seni olite varjusurmas, nüüd on aeg ellu ärgata! Kuulnud seda, mida soovinud, oleme uuesti sündinud, me näitame vaenlastele, mida suudame, paneme nad oigama!
1302. Minge ja andke Phridonile edasi teade, mis pole välja mõeldud, ma ei saa teda vaatama minna, mul on kiire, ma teele asun. Varugu ta vaprust, niigi vapper, tulevikus läheb seda vaja, teile ma annan kogu varanduse, mille olen siin kogunud.
1303. Olen võlglane teie ees, tegite mulle suure teene, ma tasun teile selle eest, kui kohtun Phridoniga. Nüüd võtke kaasa kõik need aarded, mis mereröövlitelt hõivasin, rohkem mul pole midagi anda, tean, et võin kitsi näida.
1304. Ma pole kodus, mul ei ole teile jagada rohkem kinke!“ Ta andis neile laeva, mis oli täis laaditud kalleid kaupu, käskis: „Võtke ja teele asuge, minge tulnud teed pidi, andke Phridonile edasi kiri tema vandevennalt!“

AVTHANDILI KIRI PHRIDONILE

a kirjutas: „Kõrgesti austatud Phridon, õnnelik kuningate kuningas, südameilt ja jõult kui lõvi, päike, mis kiiri laiali laotab; taeva saadik, julge ja võimas, kes valab oma vaenlaste verd, mina, sinu noorem vend, saadan sulle kaugelt terviseid!

1306. Ma olen palju vaeva näinud ning nüüd sain tasu selle eest, ma saavutasin eesmärgi, mille poole olin püüdnud. Sain teada tõestisündinud loo päikesepalgelisest piigast, kes Lõville elu tagasi annab, ta allilma lävelt tagasi pöörab.
1307. See Päike on khadžide käskija juures, Khadžethi kantsis vangis. Tühiasi on sinna minna, kuigi teel tuleb tublisti tapelda. Nartsissidelt langeb kristallvihma, roosipalged on pisarast märjad, esialgu pole seal khadžisid, kuid sõdalasi on arvukalt.
1308. Mu süda on rahul ja rõõmus, ei voola mu silmist pisarad, kus mängus on vennaarmastus, seal võimatu muutub võimalikuks, koos saavutatakse iga siht, ses pole mingit kahtlust, ei aita siin kellegi vastuseis, sõprus purustab ka kaljud.

1309. Nüüd andesta, ma ise ei tule, sest teekond tuleb liialt pikk,
mul pole aega teha peatusi, sest Kuu on vangis Khadžethis.
Ma tulen Tarieliga koos, sa rõõmustad meid nähes,
siis aita venda vennalikult, rohkem ei taha ma midagi.

1310. Sinu teenrite abi ja ustavus oli mulle hindamatu,
nad teenisid mind ausalt ja truult, ka sinu süda olgu rahull!
Kas on vajadustki kiita neid, kes sulle ustavad?
Igaüks loob endasarnase, nii on öelnud targad.“

1311. Lõpetanud kirjutamise, pani ta kirja kokku,
andis Phridoni teenritele, ise oli nagu roos või kannike,
kääskis suusõnal jutustada kõigest, mis oli juhtunud.
Valged pärlid välkusid punaste korallide vahel.

1312. Avthandil leidis laeva, mis viis ta soovitud suunas,
ning Päike asus teele, täiskuu sarnane oli ta pale.
Raske oli maha jätta kurvastavat Phatmanit,
Avthandilist mahajääjad valasid verepisaraid.

1313. Phatman, Usen ja kõik teenrid valasid kuumi pisaraid:
„Päike, mida meiega tegid? Su kiired põletavad meid!
Miks laotasid oma minekuga me peale tumemusta öö?
Parem mata meid oma kätega, sest sinuta me hukkume!“

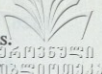

AVTHANDILI LAHKUMINE GULANŠAROST JA KOHTUMINE TARIELIGA

Avthandil sõitis üle mere ühel juhuslikul laeval,
jätkas teed kiires traavis, üksi, kuid rõõmsa meelega.
Teda ette rõõmustas kohtumine Tarieliga,
käed taeva poole tõstetud, ülistas ta Jumalat.

1315. Kätte jõudmas oli suvi, hele rohelus kattis maad,
roosid olid õide puhkemas, — lähenes kohtumise aeg.
Päike vahetas sodiaaki, laskus Vähja kaelale,
noormees ohkas, nähes lilli, nii oodatuid tema silmale.
1316. Taevas müristas ning pilved kristalset vihma puistasid,
ta suudles roose huultega, mis ise olid roosi sarnased.
Ta ütles: „Mul on rõõm teid näha, ma hellitan teid pilguga,
teiega vesteldes näib mulle, et vestlen jälle temaga.“
1317. Meenutades Tarieli, valas ta kibedaid pisaraid,
kiirustades koobaste poole, liikus ta mööda ohtlikke teid,
ta läbis inimtühje välju ning teedeta tundmatuid kohti,
tappis lõvisid ja tiigreid, keda kohtas roostikes.
1318. Koobaste nägemine rõõmu tõi, ta mõtles: need on kaljud,
kus on mu sõbra eluase, kelle pärast pisaraid valan.
Saaksin teda vaid ruttu näha, et ära rääkida uudised,
aga kui teda polegi kodus, siis on mu vaev olnud asjatu!

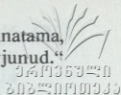
-
1319. Kui ta käibki vahel kodus, ei jää ta sinna kauaks,
ta on kindlasti nagu metsloom kuskil ringi hulkumas.
Õigem on otsida teda mujalt, arutas ta ringi vaadates.
Seda öelnud, kannustas ta hobust ning võttis suuna orule.
1320. Avthandil sõitis mööda orgu ning laulis rõõmsal meelel,
Tarieli nimepidi hüüdis reipal häälel.
Veidi eemal paistiski Päike täies hiilguses,
võsastiku äärel seisis paljastatud mõõgaga Tariel.
1321. Tariel oli tapnud lõvi, ta mõök oli verega koos,
ta seisis üksi võsa serval, ta kõrval polnud hobust.
Kuulnud Avthandili hüüdu, imestas ta väga,
tundis ära, jooksis vastu, kiirustas sõbraga kohtuma.
1322. Tariel, visanud kõrvale mõõga, sööstis vandevenna poole,
Avthandil hüppas hobuse seljast, taevatähe sarnane.
Nad kaelustasid tugevasti, andsid teineteisele suud,
huulteroodsid avanesid, soojad sõnad vallandusid huulilt.
1323. Tariel pisaraid valades rääkis meeleliigutuses,
vereojad purpurses värvisid musta ahhaattihniku,
kastsid saledat paplipuud pisarate allikad:
„Et sind jälle näha saan, ei loe mulle enam mingid piinad!“
1324. Tariel nuttis ja Avthandil rääkis temaga naerulsui,
avas punased korallhuuled, valged hambad välkusid,
ta ütles: „Ma tõin uudiseid, mis teevad sulle meelehead,
nüüd ärkab jälle ellu lill, roos, mis seni oli närbumas.“
1325. Tariel vastas: „Oo kulla vend, tänaseks aitab sellestki rõõmust,
et ma jälle näen sind, sa oled mu ainuke lohutus.
Jumalal pole mulle palsamit anda, see pole ka sinu võimuses,
kuidas saab inimene leida seda, mida Jumal talle pole
andnud?“

1326. Tariel oli kaotanud usu ning Avthandil ei pidanud vastu, rõõmustav uudis oli keelel, ta kiirustas seda teatama, võttis põuest rõivatüki, saadetud tolle Roosi poole, Tariel vaatas, tundis ära, haaras selle Avthandili peost.
1327. Tariel tegi saadetise lahti, nägi Nestani kirja, kahvatu roos surus selle huultele, varises sealsamas kokku. Hing põgenes elutust kehast, ahhaattihnik longu vaju, selliseid piinu poleks talunud isegi Käen ega Salaman.
1328. Avthandil vaatas Tarieli, hingetult maas lamavat, viskus ta juurde, et aidata muidu nii sõnaosavat, kuid miski ei aidanud põlenut, ta oli muutunud tuhaks, armastatu saadetis oli talle elu maksnud.
1329. Avthandil nuttis teda taga, nuttis haleda häälega, katkus oma ronkmusta habet, tagus vastu kristall-laupa, lõi lihvitud rubiinpalged teemantvasaraga puruks, allikaist volasid vereojad, punased nagu korallid.
1330. Ta kraapis puruks oma palged, veri jooksis mööda põski, ta oigas: „Mida ma ometi tegin, seda poleks teinud ka nõdrameelne!
Miks järsku kallasin tulle vett, sest tuli on visa kustuma, nii äkilist ja suurt õnne süda ei suuda taluda!
1331. Mida olen nüüd ma väärt? Häbi mulle, tapsin sõbra!
Olen süüdi tema ees, tegutsesin mõtlemata.
Kergemeelsus halba teeb, temast pole abi keerulises asjas.
Teha targu ja pikkamööda parem on kui kiirustada.“
1332. Tariel lamas elutult maas nagu tuhaks põlenu, Avthandil tõusis, läks läbi võsa otsima värskendavat vett, ta leidis äsja tapetud lõvi, võttis selle verd, et kustutada leek, piserdas seda Tarieli rinnale ning kahvatus andis järele.

-
1333. Avthandil piserdas Lõvi rinnale tapetud lõvi verd,
Tariel võpatas ning väratas hindude must väesalk
Ta avas silmad, kogus jõudu ning ajas enda istuma.
Kuuvalgus sinisena näib, kui päike talle kiiri heidab.
1334. Talvekülm paneb närtsima roosid, õielehed langevad,
suvepäike põletab neid, nad kaeblevad suure kuumuse käes.
Kuid siiski neile laksutavad õrnade häältega ööbikud,
kuumus kõrvetab, pakane külmetab, haavad valutavad
mõlemal puhul.
1335. Nii ka inimese süda elab kõike rängalt üle,
nii mure kui ka rõõmu käes toimib ta kui hullumeelne.
Alati võib ta viga saada, elu pole kunagi valutu,
vaid iseenda vaenlane usaldab elu ja maailma.
1336. Tariel võttis uuesti kätte oma hukutaja kirja,
luges, kuigi lugemine pani teda aru kaotama.
Pisarad katsid päevavalguse, pimedus võttis maad,
Avthandil tõusis otsustavalt püsti, hakkas karmilt rääkima.
1337. Ütles: „Niisugune teguviis pole arukale mehele kohane,
nüüd ei ole vaja nutta, sest rõõmu aeg on saabunud.
Tõuse püsti, lähme päästma hädas olevat Päikest.
Peagi viin sind tema juurde, kuhu sa nii ihkad minna.
1338. Meil on põhjust rõõmustada, sellepärast rõõmu tundkem!
Siis aga istume hobuste selga ja kihutame Khadžethi poole.
Meie mõõgad teed meil tehku, purustagu me vaenlased,
pöördume tervetena tagasi koju, nemad jäägu maha lamama!“
1339. Tariel hakkas teda küsitlema, ta ei kaotanud enam teadvust,
tema silmad selginesid, sähvisid must-valged välgud,
ta palgetesse ilmus puna, rubiin löi helkima päikese käes.
Ta oli väärt, et kõrge taevast armulikkust üles näitaks.

1340. Tariel tänas Avthandili kõige tehtud hea eest:
„Kuidas peaksin sind ülistama, tarkade kiitust oled väärt!
Nagu mägedest voolav allikas kastsid sa orus kasvavat lille,
peatasid mu pisarad, mis nartsissidest voolasid.“
1341. Minu võimuses pole sulle tasuda, seda teeb kõrge Jumal
taevas,
olgu ta helde sinu vastu, tasugu sulle heateo eest!“
Nad hüppasid hobuste selga ning võtsid suuna koobaste
poole,
nüüd pidi ilmaelu tooma rõõmu ka nutvale Asmathile.
1342. Koopa sissekäigu ees istus Asmath üksipäini,
ta tundis ära Tarieli ja rüütli tähnisel hobusel.
Mõlemad tulid ja hõiskasid laulda nagu laululinnud,
Asmath hüppas imestunult püsti, kuigi oli vaid särgiväel.
1343. Seni oli ta Tarieli näinud alati nutvana tulemas,
nüüd pani teda imestama naerva laulja nägemine.
Rabatuna sööstis ta kohalt, meeled läksid segi,
ta ju veel ei teadnud uudist, temale nii meelepärast.
1344. Silmanud piigat, hüüdsid rüütli talle hammaste välkudes:
„Oo Asmath, Jumala õnnistus on meie peale langenud,
me saime teada, kus Kuu on peidus, meie soov on täide läinud,
nüüd saatus kustutab me leegi, muudab mure rõõmuks!“
1345. Avthandil hüppas hobuse seljast, tõttas Asmathit embama,
piiga kaelustas saledat paplipuud, nii et paindus selle latv,
suudles tema nägu ja kaela, anus pisaraid valades:
„Räägi, millise uudise tõid? Ütle, mida teada said?“
1346. Avthandil ulatas Asmathile tema kasvandiku kirja,
kes kui kuivanud okstega pappel, Kuu kahvatanud palgetega.

Ta ütles: „See on tema kiri, kes nõnda on pidanud kannatama, päike on meile uuesti tõusnud, pimeduse eemale tõrjunud.“

1347. Asmath kohe ära tundis käskijanna käekirja, ta imestas, ei uskunud silmi, hakkas üleni vabisema. Ootamatu üllatus põlved nõrgaks võttis, ta hüüdis: „Oo Jumal, mida ma näen? On see tõesti tõsi?“
1348. Avthandil vastas: „Ära karda, ma räägin sulle sulatõtt, rõõm on meile osaks saanud, mured on meist eemaldunud, päike jälle paistab meile, on hajunud pilkane pimedus. Headus kurjuse on võitnud, tema võim on igavene!“
1349. India kuningas Tariel rääkis rõõmsalt Asmathiga, nad kaelustasid teineteist, rõõm tõi mõlemale pisarad silma. Kaarnatiivad piserdasid roose õrna kastega. Jumal ei jäta inimest maha, igaüks peab seda teadma.
1350. Nad palavalt tänasid Jumalat: „Ta õnnistuse meile saatis, nüüd teame, et ta ealeski halvasti ei kavanda.“ Nii rääkis India kuningas, käed taeva poole tõstetud, nad sisenesid koopasse, Asmath kostitas, millega sai.
1351. Tariel pöördus sõbra poole: „Kuula, mida tahan öelda, mul on sulle üks hea uudis, ära pea seda tühiseks. Sellest ajast, kui vallutasin koopad ja tapsin arvutud deivide salgad, asuvad siin nende lugematud kallihinnalised aarded.“
1352. Ma pole neid kunagi vaadanud, neid mul pole vaja läinud, tule, lähme, vaatame järele, mis seal on ja kui palju.“ Avthandil oli sellega päri, nad tõusid, Asmath kaasa tuli, nad lõhkusid maha nelikümmend ust, selleks polnud palju jõudu vaja.

1353. Nad leidsid võrratud aarded, mida veel keegi polnud näinud, seal oli kalliskive hunnikus, oivaliselt lihvituid, kiirgas hiigelsuur pärlitera, päris palli suurune, kes võis teada kulla hulka, mida keegi polnud üle lugenud!
1354. Need nelikümmend ruumi olid pilgeni varandusi täis, nad leidsid relvakambri, kus devid olid hoidnud relvi, seal lebas rohkesti sõjariistu, kõik nagu sisse soolatud, nende keskel paistis kirst, kõvasti kinni pitseeritud.
1355. Sellel oli kiri: „Siin on imettegevad sõjariistad, kiivrid, soomusrüüd, basra mõõgad, mis isegi teemanti lõhestavad. Kui khadžid ja devid kokku saavad, siis toimub äge taplus. Kuningatapja on see, kes avab kirstu enne õiget aega.“
1356. Nad avasid kirstu ning leidsid sellest sõjariistad kolme mehe jaoks, kolm täielikku sõjavarustust kolme sõdalase tarbeks: kiivrid, mõõgad, soomusrüüd, kilbid ning muu vajalik, rubiinidest pesades lebasid nad nagu pühad hauakünkad.
1357. Kumbki võttis ühe varustuse, proovis nende tugevust, soomusrüüle ja kiivri ole võimatu teha viga. mõõk rauda lõikas vahedalt nagu tavalist puuvillast lõnga, sõpradele olid need maailma väärt, teadagi ei ütelnud nad neist ära.
1358. Nad arutasid: „See märk on hea, saatus töötab olla armulik, Jumal on pööranud oma pilgu ülevalt taevast meie peale.“ Rüütliid võtsid sõjariistad, viskasid endal üle õla, kummalegi sai üks kogum, kolmas jäi kingiks Phridonile.
1359. Nad võtsid kaasa veidi kulda, haruldasi pärleid, siis pitseerisid nad kõik nelikümmend varakambrit. Avthandil ütles: „Nüüd ei pane ma mõõka enam käest, täna öösel jään veel paigale, kuid koidikul asun teele.“

TARIELI JA AVTHANDILI MINEK PHRIDONI JUURDE

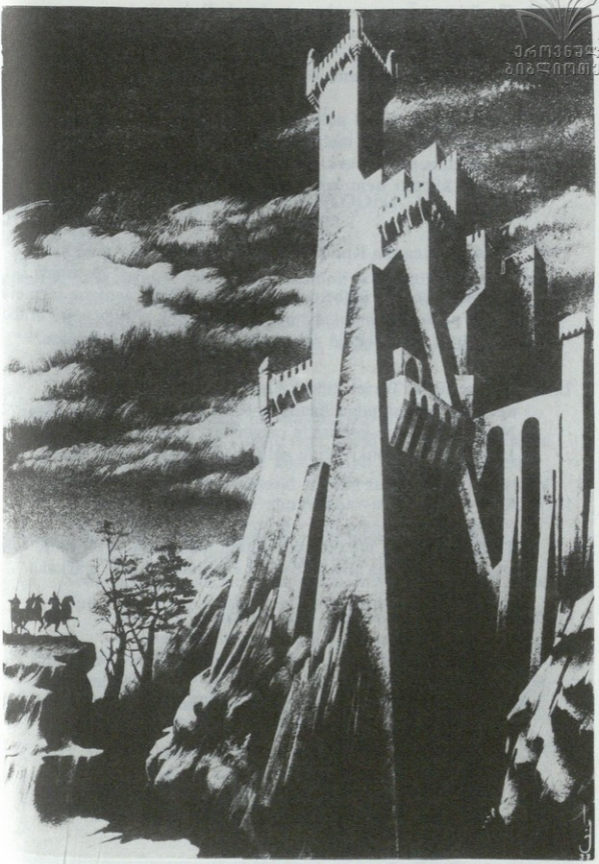
oidu ajal nad asusid teele, võtsid kaasa Asmathi, Nuradini valdusteni istus ta kordamööda nende hobustel, seal müüs kaupmees neile ratsu kulla eest, ei kinkinud. Avthandil oli teenäitajaks, milleks võtta kedagi teist?

1361. Edasi sõites sattusid nad Nuradini karja peale, nad vaatasid, hobused meeldisid neile, need olid valdja väärilised.
Tariel ütles: „Panen ette teha kuningale väike nali, mängime vingerpussi Phridonile, tungime kallale ta karjale.“
1362. Ajame ära ta hobused, ta saab teada, et tulid röövliid, ta kihutab meiega võitlema, et kasta väljad verrega; siis äkki tunneb ta meid ära, ta raev muutub rõõmuks. Hea nali on alati meeldiv, teeb veelgi paremaks tuju.“
1363. Nad hakkasid taga ajama Phridoni parimaid hobuseid, siis karjused süütasid tõrvikud, süüdatud tuleraudadest, nad hüüdsid: „Kes te olete, miks teete kohatuid tegusid? Selle karja omanik on võimas, ta võidab iga vaenlase!“
1364. Rüütlid tõmbasid vibud pingule, kihutasid karjuseid taga ajama, need põgenesid karjudes, vali oli hädakisa.
„Appi, appi!“ hüüdsid nad. „Röövliid meid tappa tahavad!“ Tõusis kära, rahvas kogunes, Phridonile viidi teade.
1365. Phridon haaras sõjariistad, kihutas sündmuskohale, ka sõdalased kogunesid, väesalgad katsid väljad.

Kaks päikest tõttasid neile vastu, keda ka talvekülm ei võta,
nad tõmbasid alla näokatted, et Phridon neid ei tunneks ära.

1366. Kui Tariel nägi Phridonit tulemas, ütles ta: „Ma näen teda.“
Rüütel võttis kiivri peast ning puhkes lõbusalt naerma,
hõikas Phridonile: „Mis on sul kavas, miks kurvastasid sind
meie tulek?
Soola-leivaga ihnus peremees tuleb külalistele kallale!“
1367. Phridon hüppas kärmelt maha hobuse seljast, kummardas
maani,
ka rüütliid hüppasid hobustelt, kaelustasid ja suudlesid teda.
Käsi taeva poole tõstes tänas Phridon Jumalat,
ka ülikud tundsid rüütliid ära, andsid hardalt neile suud.
1368. Phridon ütles: „Ma ootasid teid, miks viibisite tulekuga?
Ma olen valmis, miks peaksin paljukuks olla teile kasulik!“
Näis, nagu oleksid kohtunud üks kuu ja kaks päikest,
nad olid kenad silmale vaadata, kui pöördusid üheskoos
minekule.
1369. Nad läksid Phridoni paleesse, see oli suurepärase ehitis,
Phridon istus Avthandili, oma vandevenna kõrvale.
Tarieli jaoks pandi eraldi iste, kaetud kalli sametiga.
Nad kinkisid Phridonile, ülistatud rüütliile, imettegevad
sõjariistad.
1370. Nad ütlesid: „Meil pole anda praegu sulle teisi kinke,
kuid palju varandusi ning aardeid on meil kindlas kohas
peidus.“
Phridon puudutas laubaga maad, viivitamata hetkegi:
„Teie kink on kõigist parim, see on tõesti kinkijaid väärt!“
1371. Sel ööl nad puhkasid enne minekut, olid Phridoni külalisteks,
Phridon lasi neil kümmelda, kinkis neile rohkesti rõivaid,
külvas nad üle kallite kinkidega, üks oli teisest hinnalisem,
haruldasi kalliskive ulatas kullast kandikul.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

1372. Ta ütles: „Ärge arvake, et olen halb kostitaja või tüdinud kallitest külalistest, justkui nad mind tüüraksid. Kuid praegu ei tohi viivitada, on parem teele asuda, kui khadžid meist ette jõuavad, on oodata rasket võitlust.“
1373. Suuri vägesid meil pole vaja, olgu vähesed, kuid vaprad, piisab kolmesajast mehest, läheme kähku ja salaja. Khadžethis, võitluseks khadžidega haarame me kätte mõõgad, leiame kiiresti neiu kui paplipuu, kelle saatust teeb meile muret.
1374. Ükskord olen ma Khadžethis käinud, näete ise — see kants on tugev, igast küljest seda ümbritsevad kaljud, millest vaenlane jagu ei saa. Sinna peab pääsema vargsi ja salaja, avalik võitlus võitu ei too, sellepärast pole vägesid vaja, palju mehi salaja ligi ei pääse.“
1375. Avthandil ja Tariel kiitsid Phridoni mõtte heaks, nad jätsid maha piiga Asmathi, Phridon tegi temale kinke. Nad võtsid kaasa kolmsada ratsameest, kõik vaprad sõdalased. Jumal annab lõpuks võidu neile, kes alguses kannatanud.
1376. Kõik kolm sõpra-vandevenda ületasid mere koos, Phridon teadis teed, nad olid teel nii ööd kui päevad. Ta ütles: „Nüüd me oleme jõudnud päris Khadžethi külje alla, edasi tuleb liikuda ainult öösel, et vaenlane meid ei märkaks.“
1377. Nad kolmekesi tegidki, nagu Phridon soovitas: nad öösiti liikusid edasi, hommikuti paigale jäid. Seal hakkaski paistma khadžide linn, valvureid oli lugematu hulk, nende vali jutukõmin kajas vastu kaljudelt.
1378. Salakäigu suud valvas kümme tuhat sõdalast, kolm vaprat Lõvi nägid linna, kuukiirtest valgustatud. „Nüüd on tähtis õige otsus, raske on teha valikut, sada võidab tuhandet, kui nad tegutsevad targasti.“

NURADIN-PHRIDONI NÕUANNE

Phridon ütles: „Ma arvan nii ja loodan, et ma ei eksi, meid on vähe, linna võivad hõivata vaid suured väed. Rännata avalikult pole meil jõudu, pole mõtet hoobelda, tuhat aastat ei pääse me linna, kui nad tugevasti sulevad väravad.

1380. Lapsepõlves õpetasid mu kasvatajad köielronimist, õpetasid mulle oma kunsti, tegid mind väledaks ja osavaks. Ma nõnda käisin mööda köit, et silm ei jõudnud järele, noorukid, kes mind vaatasid, tahtsid saada minu sarnaseks.
1381. Nüüd, kes kõige paremini meist lingu oskab visata, see visaku pika köie ots ühele neist tornidest. Seda mööda linna minna on sama, mis joosta mööda välja. Teil pole kerge hiljem leida seal linnas elusat inimest.
1382. Joosta köiel täies varustuses ei tee mulle mingit vaeva, ma ilmun ootamatult linna, nagu marutuul tuiskan sinna,apan valvurid, avan väravad, te näete neid avanemas, ka teie kiirustate sinna, kust kuulduv võitluskära.“

AVTHANDILI NÕUANNE

vthandil ütles: „Oo Phridon, sõbrad ei saa sulle teha etteheiteid,

sa loodad oma lõvijõule, ei karda ise saada haavu,
su kava on raske täide viia, see tõesti paneb leinama
vaenlase,
kuid kas sa ei kuule, kui lähedal üksteist hõikavad valvurid?

1384. Kui hakkad minema mööda köit, kuulevad valvurid soomusrüü kõlinalat, nad lõikavad kohe kõie läbi, selles võid sa kindel olla. Sinu katse lõpeb kurvalt, sinu püüded on asjatud. Sinu nõuanne pole sobiv, proovime mingil muul viisil.
1385. Ma arvan, et teie võiksite olla peidus kuskil lähedal, valvurid ei puutu teelisi, kes üksikult linna lähevad. Panen selga kaupmehe riided, mängin neile väikese vembu, ühele muulale panen koormaks mõõga, kiivri ja soomusrüü.
1386. Kolmekesi minna ei saa, meid pannakse kindlasti tähele, mina lähen üksi kui kaupmees ning vean neid kõiki ninapidi. Tõmban salaja selga soomusrüü, ilmun välja — nad on petetud!
Annab Jumal ja ma valan ojadena nende verd!
1387. Suurema vaevata tulen ma toime sisemise kaitsega, teie tungite väljastpoolt peale nagu sangareile kohane. Ma lõhun lukud, avan väravad, olgu nad või kivist. Kui teil on mingi parem nõu, siis arutame ka selle läbi.“

TARIELI NÕUANNE

Tariel ütles: „Ma näen, et olete vaprad ja üllameelsed, teie kavad ja püüded vastavad te südamele ja kangele meelele.

Ma tean, te ihkate taplusse minna, mitte asjatult mõõgaga vehkida.

Hea on olla teie kõrval otsustavas võitluses.

1389. Kuid laske ka minul midagi teha, valige ka mulle mingi tegevus, kui mu armsam kuuleb kära, ta vaatab ülevalt nagu päike, ta näeb teid ägedalt võitlemas, mina aga peaksin kõrval seisma?

See oleks mulle suureks häbiks, ärge mõtelgegi lohutadal!

1390. Teie kavadest on parem teha nii, nagu mina arvan: võtame igaüks sada sõdalast, kohe kui koitma hakkab, ründame kolmest eri suunast, kannustame hobuseid, nad tulevad vastu, sest meid on vähe, meie aga astume taplusse.

1391. Me piirame nad kiirelt sisse, ei lase tagasi väravate juurde, üks meist kolmest tungib linna, teised võitlevad väljaspool müüre.

See üks las valab ojadena kantsisolijate verd.

Mehed, haarakem kätte mõõgad, äge taplus meid ootab ees!“

1392. Phridon ütles: „Arusaadav, kõik on mulle selge, enne sinu väledat hobust ei jõua keegi meist väravateni.

Sulle teda kinkides ei teadnud ma, et ees on taplus,
muidu ma poleks seda teinudki, tunnistan sulle ausameel-
selt!

1393. Nõnda Phridon nalja heitis, oma kinki kahetses,
selle peale kõik nad naersid, targad ja sõnaosavad.
Lõbus meel ja hea tuju olid neile meele järele,
nad seadsid end võitlusvalmis, tõid välja parimad hobused.
1394. Veel kord peeti veidi aru ning pikemalt vastu vaidlemata
otsustati teha nõnda, nagu Tariel oli soovitanud.
Igaüks võttis sada meest, igaüks neist oli sangar,
nad hüppasid ratsude selga, tõmbasid pähe kaitsekiivrid.

KHADŽETHI KINDLUSE
 VALLUTAMINE
 JA NESTAN-DAREDŽANI
 VABASTAMINE

äen kolme kanget sangarit, kelle sära on heledam
 päikesest,

seitsme taevatähe valgus on võtnud nad oma kaitse alla.

Tariel, saledapihaline, istub mustal hobusel,
 juba nende nägemine võib ära halvata vaenlase.

1396. Nüüd on minu jutustus nagu ilus vaatepilt:
 kui pilvedest kallab vihma ja mägedest tormavad veevood,
 siis kohisedes ja möirates nad uuristavad endale kuristikes teed,
 kuid rahunevad korrapealt, kui merekaldale jõuavad.
1397. Kuigi kuulsad vapruse poolest on Phridon ja ka Avthandil,
 kuid Tarieliga võistelda ei suuda ükski surelik.
 Päike paneb kahvatama mis tahes heledad taevatähed.
 Nüüd aga pange tähele, te kuulete ägedast taplusest!
1398. Nad jagunesid kolme leeri, jaotasid omavahel väravad,
 igaühega oli sada meest, kõik nad olid sangarid.
 Sel ööl nad võtsid kohad sisse, olid varjul öö peidus,
 koidu ajal ilmusid nähtavale, võtsid suuna kindlusele.
1399. Nad liikusid aeglaselt edasi nagu rahumeelsed teelised,
 valvurid ei aimanud halba, ei rutanud teatama hädaohust,
 neil polnud hirmu südames, nad seisis vabalt ja vagusi.
 Sõdalased, jõudnud väravate ligi, tõmbasid kähku kiivrid pähe.

1400. Nad kannustasid hobuseid, kostis vaid piitsade vihm,
nähes, et värvavad on ohus, algas linnas hädakisa,
Nad ründasid kolmest eri suunast, tekkis kára ja segadus,
löödi trumme ja tamtamme, pasunad üürgasid läbilõikavalt.
1401. Siis langes Khadžethi peale Jumala mõõtmatu viha ja raev,
Kronos — õnnetuse kuulutaja — pöördus ära päikesest.
Khadžide peale langes alla määratsev taevavõlv,
hukkunud ei mahtunud väljadele, aina suurenes laipade hulk.
1402. Mõõgalöögita varisesid mehed, kuulates Tarieli võimast häält,
vaevata purustas ta raudrüüsid, löi segi soomussärgid ja kilbid.
Nad vallutasid värvavad, nägemata selleks suurt vaeva,
tunginud linna, asusid nad kiiresti kantsi vallutama.
1403. Avthandil ja lõvi Phridon kohtusid kindlusetorni ees,
nad olid vaenlased hävitanud, valanud ohtralt nende verd.
Teineteist nähes nad hüüatasid rõõmsalt, jällenägemisrõõm
oli suur,
küsisid: „Kuhu võis kaduda Tariel?“ Vaatasid otsivalt
ümberringi.
1404. Kumbki ei teadnud ega võinudki teada Tarieli asukohta,
nad läksid kindlusetorni poole, tundmata hirmu vaenlase ees,
seal nägid nad laipade hunnikuid, mõõgateraga lõhestatuid,
kümnest tuhandest valvurist olid saanud hingetud laibad.
1405. Kõik kindlusetorni kaitsjad lamasid elutult maas,
peast jalatallani lõhki löödud, soomusrüüd tükkideks rebitud.
Kantsi sissepääs oli lahti, värvatükid laiali loobitud,
nad taipasid, kus on Tariel. Nad ütlesid: „See on tema töö.“
1406. Nad läksid salakäiku pidi, see oli vaba vaenlastest,
nad nägid, et Draakon oli vabastanud Kuu Päikesega
kohtumiseks.
Tariel oli peast võtnud kiivri, pilliroojuukseid kaunistas pael,
rind oli surutud rinna vastu, teise kaelal puhkas kael.

1407. Nad olid teineteise embuses, suudlesid ja valasid pisaraid, näis, nagu oleksid kohtunud teineteisega Saturn ja Jupiter. Päikesekiirte valgussäras muutub roos veel kaunimaks, seni rängalt kannatanud, nüüd aga oma õnne leidnud.
1408. Nad suudlesid kuumalt teineteist, seisid, kaelad vastamisi, ikka ja jälle ühendasid nad õide puhkenud huulteroosid. Kui saabusid Phridon ja Avthandil, olid vandevennad jälle koos nad tervitasid leitud Päikest, ilmusid nagu kutsutult tema ette.
1409. Päike naeratah ja veetlev tervitas rüütleid südamlilkult, suudles oma üllaid päästjaid, oli väärikas, rahunenud. Avaldas neile siirast tänu, ütles sõnu meeldivaid, rüütliid vastasid rõõmsal meelel, vestlesid valitud sõnadega.
1410. Nad tervitasid ka Tarieli, noort ja sihvakat paplipuud, õnnitlesid võidu puhul, pärisid üksteiselt uudiseid. Keegi polnud haavata saanud, ka sõjariistad olid terved, nad olid kui vaprad lõvid, kelle ees vaenlastest olid saanud kitsed.
1411. Kolmesajast mehest ellu sada kuuskümmend jäid, Phridonit kurvastas alamate kaotus, kuid teiselt poolt võit rõõmu tõi. Nad käisid ringi ning ei jätnud ellu ühtki vaenulikku meest, nad leidsid tohutud varandused, kes neid üle lugeda jõuaks!
1412. Nad kogusid kokku muulad ja kaamelid, kõik, kes suutsid liikuda, kolmele tuhandele veoloomale ladusid nad koormad selga, hinnalisi rubiine, safiire, kalliskive lihvituid, Päike pandi kandetooli, kõik austust talle avaldasid.
1413. Jäeti kuuskümmend sõdalast kaitsma Khadžethi kindlust, rüütliid viisid Päikese kaasa, teda neilt võtta oli nüüd võimatu. Nad suundusid merede linna, kuigi teekond sinna oli pikk, nad ütlesid: „Külastame Phatmanit, sest tasumata on me võlg.“

TARIELI MINEK MEREDE VALITSEJA JUURDE

a saatis merede valitseja juurde saadiku rõõmu-
sõnumiga,
käskis öelda: „Tulen mina, Tariel, kes on hävitanud oma
vaenlased.
Khadžethist toon ma oma Päikese, kelle päralt on mu süda,
ma tahan sind näha kui isa ja vanemat, et sulle austust
avaldada.

1415. Nüüd on minu valduses khadžide maa ja nende aarded,
kuningas, ma olen kuulnud palju sinu headusest.
Phatman päästis minu Päikese, oli temale emaks ja õeks,
mida sulle kinkida vastutasuks? Vihkan lubadusi tühiseid.
1416. Tule ja külasta meid enne, kui jätame seljataha sinu maa,
ma annan sulle khadžide riigi, võta see kingiks minu poolt.
Saada sinna oma mehed, hoia kindlust enda käes,
ma kiirustan väga ning sellepärast tule ise mulle vastu!
1417. Ütle minu poolt Usenile, Phatmani abikaasale,
et ta saadaks Phatmani teele, kohtumaks oma päästetuga.
Keda teist küll igatseks näha peale oma päästja tema,
kes on heledam ka päikesest, nagu kristall on heledam pigist.“
1418. Kui Tarieli saadetud saadik jõudis merede valitseja juurde,
lõi ärevalt põksuma tema süda selle erutava uudise peale.
Ta tänas ning ülistas Jumalat, õiglast Kohtumõistjat,
istus kohe hobuse selga, kutset polnud vaja korrata.

1419. Kuningas pani valmis koormad, otsustas korraldada neile pulmad, võttis kaasa hulga aardeid, varandusi ning anhaate. Phatmangi oli temaga kaasas, nad läbisid kümne päeva tee, olid rõõmsad, et näevad Lõvi ja maailma valgustajat — Päikest.
1420. Kolmekesi läksid rüütlid vastu merede kuningale, jõudsid ette oma vägedest, avaldasid austust valitsejale. Kuningas ülistas Tarieli, too vastas tuhande tänuga, näinud Nestan-Daredžani, imetles valdjas ta kristalset sära.
1421. Emand Phatman, nähes piigat, põles lausa tuleleegil, embas teda, suudles ta käsi, jalgu, kaela ja roosipalgeid. Ütles: „Jumal, kuidas sind tänada, pimedusest saand on valgus! Näen, et kurjuse võim on üürrike, headus aga igavene!“
1422. Ka piiga kaelustas Phatmanit, rääkis temaga hellalt: „Jumal andis rõõmu mu südamele, mis seni oli murest murtud, nüüd kallab täiskuu heldelt valgust, seni oli ta kahanenud sirp. Päikesekiired on laotund mu peale, roos ei pea enam külmetama.“
1423. Samas korraldas merede kuningas neile uhked pulmad, tänas Tarieli Khadžethi eest, pidu kestis seitse päeva. Jagas heldelt kingitusi, kaasatoodud varandust, jalge all nagu tänavasillutis kõlisesid kullast mündid.
1424. Seal lebasid hinnalised siidi, sameti ning atlassi hunnikud, kuningas kinkis Tarielile krooni hindamatu väärtusega, see oli üleni ühtsest korundist, kollasest, väga haruldasest, samuti ka suurepärase trooni puhtast punasest kullast.

1425. Ta kinkis Nestan-Daredžanile kallihinnalised rõivad, ehitud punaste rubiinidega, badahšani kalliskividega. Mõlemad — piiga ja rüütel — istusid säravate nägudega nende nägijad süttisid tõesti nagu uues tules.

1426. Merede kuningas tegi kinke ka Avthandilile ja Phridonile, kumbki sai haruldase hobuse koos suurepärase sadulaga, samuti rõivad kalliskividega, mis helkisid iseäralikult. Nad ütlesid: „Kuidas sind tänada? Olgu õnnelik su saatus!“

1427. Tariel tänas merede kuningat ilusate, valitud sõnadega: „Kuningas, esiteks oli mul meeldiv sinuga siin kohtuda; teiseks tänan sind kinkide eest, need on suurepärased! Tean, et teime õigesti, et ei lahkunud sind nägemata!“

1428. Merede kuningas vastas: „Valitseja, vapper Lõvi, lähedalolijaile rõõmu jagav, eemalviibijaid igatsusega tappev, mul pole kinki sinu väärilist, oled imeilus, kirjeldamatu. Sinust lahkudes ei leia ma lohutust, oled mu pilgule igatsetud!“

1429. Tariel ütles Phatmanile: „Oled mulle õe eest, olen võlgu sinu ees, seda on võimatu tasuda, nüüdsest sulle kuulugu kõik Khadžethist toodud aarded, kingin need sulle, võta vastu, ma ei kavatse neid müüa.“

1430. Phatman-hathun kummardas, avaldas talle tänu suurt: „Oo kuningas, sinu nägemine põletab mind kui leekiv tuli. Kui lahkud, mis saab minust? Mind ootab pilkane pimedus! Kui õnnelikud on su lähedased! Kui õnnetud need, kes sind ei näe!“

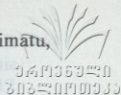
1431. Kaks valgust kiirgavat taevatähte ütlesid merede kuningale, välkusid hambad-kristallid ja huuled kui pärlikarbid:

„Sinust eemal ei tee meile rõõmu ei lüürad ega timpanid,
kuid siiski luba meil minna, on saabunud lahkumistund!

ՅԻՎԻՅԵՅՄԷՈՒ
ՅՈՒՅՄՈՒՄԻՍՅՅ

1432. Sa olid meile vanema eest, taevast antud lootus,
kuid me tahame paluda sind anda meile laev sõiduks.“
Kuningas vastas: „Mul pole kahju ka surra teie õnne eest!
Mida aga teha, kui teil on kiire? Minge siis pealegi,
õnnelikku teed!“
1433. Kuningas lasi valmis seada laeva mere kaldal,
Tariel sõitis välja merele, mahajääjad valasid pisaraid.
Nad tagusid endal vastu pead, katkusid juukseid ja habe-
meid,
Phatman-hathuni pisarad paisutasid suureks mere.
1434. Vandevennad kolmekesi sõitsid üle merede,
nad kinnitasid veel kord vannet, mis antud üksteisele.
Neid kaunistasid laul ja naer, nad oskasid ka seda hästi,
valguskiired nende huulilt peegeldusid kristallpalgeil.
1435. Nad saatsid saadiku Asmathi juurde viima rõõmusõnumit,
ka teatama Phridoni ülikuile võidukalt lõppenud taplusest:
„Tõuseb Päike, ta on juba teel, et jõudu anda tähtedele,
me oleme küllalt kannatanud, nüüd on saabunud rõõmu-
aeg.“
1436. Päike pandi istuma kandetooli, nad liikusid mööda mere
kallast,
nad lõbusad olid ning nalja heitsid, rõõmustasid, et mured
on möödas.
Nad peagi jõudsid sinna, kus asus Nuradini maa,
neile tuldi teele vastu, laulud löid rõkkama.
1437. Neile tuli teele vastu kogu Phridoni õukond.
Asmath oli tulvil rõõmu, haavad teda enam ei vaevanud,

ta embas Nestan-Daredžani, neid lahutada oli võimatu,
nii sai väärikalt kroonitud tema ustav teenistus.

1438. Ka Nestan-Daredžan embas teda, suudles ümmardaja
palgeid,
ütles: „Mu kallis, ma olen süüdi, panin ka sinu kannatamal
Nüüdsest Jumal soosib meid, ma mõistsin: ta pole armuga
kitsi,
kuid ma ei tea, kuidas sulle tasuda sinu armastuse eest!“
1439. Asmath vastas: „Tänu Jumalale, ma näen roose, mis pole
närbund,
Kõiketeadja on ilmutanud, mida seni kiivalt varjas.
Teid nii rõõmsatena nähes olen valmis surema,
kõige parem sõprus valitseb alama ja käskija vahel.“
1440. Ülikud maani kummardasid, sügavat austust avaldasid:
„Jumal on meile rõõmu toonud, õnnistatud olgu ta nimi!
Tema tõi teid me silme ette, meid ei põleta enam tuli.
Jumala tehtud haava saab vaid tema ise terveks teha.“
1441. Kõik tulid ja surusid hardalt oma huuled Tarieli käele,
kuningas Tariel ütles: „Te vennad andsid oma elu meie eest,
nad leidsid igavese õnne juba praegu, mitte unelmais,
nad leidsid armu Jumalalt, suurendasid oma kuulsust.“
1442. Kuigi nende hukkumine teeb mulle valu ja kurvaks meele,
sai neile osaks surematus, see on Jumala suur and.“
Ta hakkas vaikselt nutma, lumega segunesid vihmapiisad,
nartsissidest puhus põhjatuul, roosi näpistas talvekülm.
1443. Ka teised nutma puhkesid, kui nägid teda pisarais,
ka kadunute omaksed oigasid ning pisaraid valasid,
siis rahunesid ning ütlesid: „Targad võrdlevad sind päikesega,
sinu nägijad rõõmustama peavad, miks peaksime meie
kurvastama?“

1444. Keegi ilmas pole väärt sinu leina ja kurvastust,
sinu eest surra on palju parem kui sihitult käia maa peal!“
Phridon lohutas Tarieli: „Ei maksa nõnda kurvasfada,
andku Jumal sulle tasuks rõõmu tuhat korda enam!“
1445. Ka Avthandil kaastunnet avaldas, suurt kurbust väljendas,
talle avaldati tänu ja kiitust, öeldi: „Nüüd rõõmule pühen-
dume,
sest kadunud Lõvi on leidnud taas oma kadunud Päikese,
aitab surnute taganutmisest, kuivatagem pisarad!“
1446. Sõbrad teele asusid Mulgazanzari linna poole,
löödi trumme ja puhuti pasunaid, rahvas käratses ja juubeldas.
Kenasti kokku kõlasid timpanite ja simblite helid,
elanikud kokku ruttasid, turuplatsi maha jättes.
1447. Kaupmehed jooksid tänavaile, kogunesid uudishimulike
salgad,
korravalvurid ringi võtsid, hoidsid käes sõjariistu.
Naised-lapsed rüsesid, valve oli nendega hädas,
nad anusid end lähemale lasta, et näha rüütleid-kangelasi.
1448. Jõudnud Phridoni paleesse, hüppasid nad hobuste seljast,
neile arvukalt vastu tuli kuldvõõga võõratud teenijaid.
Nende jalge ees laius maas vaid hinnaline samet,
nad kuldmünte laiali loopisid ja rahvas korjas neid kokku.

TARIELI JA
NESTAN-DAREDŽANI
PULMAD,
PHRIDONI KORRALDATUD

ruutpaarile seadis Phridon üles purpur-valge trooni, puna-kollaste kalliskividega rikkalikult ehitud; Avthandili jaoks teise trooni — kollase- ja mustakirju; nad tulid ja võtsid istet, nende ilu jahmatas nägijaid.

1450. Saabusid muusikud, oli kuulda mahedaid lauluheliseid, pühitseti pulmi ja kuhjus kokku karusnahku, kalleid kangaid, kingitud Phridoni poolt, kes oli lahke kostitaja. Nestan-Daredžani näol oli naeratus, helendasid valged hambad.
1451. Toodi võrratuid kingitusi üpris rikkalt Phridonilt, üheksa hiigelsuurt pärli, igaüks nagu hanemuna; veel haruldane kalliskivi, mis säras nagu päikesekiirgus, selle valgel võis maalija ka öösel pilti maalida.
1452. Veel kinkis Phridon igaühele pärlikee kaelapanemiseks, ümmarguseks lihvitud kalliskividest, ühtsetest safiiridest; toodi kohale raske kandik, mida oli raske hoida käes, kink Lõvile-Avthandilile heldelt sõbralt Phridonilt.
1453. See kandik oli kuhjaga täis suurepäraseid pärleid, kõik need kinkis ta Avthandilile südamlike soovidega; igalt poolt kuhjus kokku brokaati ja pehmet sametit, suursugune Tariel vastas soojade tänusõnadega.

1454. Phridon pühitses nende pulmi ühtekokku kaheksa päeva, iga päev ta ulatas neile hindamatuid kinke; öösel ja päeval ei vaikinud lautode ja harvide heled. Ja näe, saidki paari pandud teineteiseväärilised!
1455. Ühel päeval ütles Tariel Phridonile südamlikult:
„Tean, et olete mulle ustavad rohkem veel kui lihased vennad, vastutasuks ei piisa mu elust, isegi kui annaksin hinge; kui olin suremas, tänu teile leidsin rohu oma haavadele.“
1456. Sa ju tead, et Avthandilil polnud kahju oma elust, nüüd ma tahan omakorda ka temale olla abiks. Sa mine ja päri järele, las ta ütleb, mida ta vajab, nagu ta kustutas minu leegi, nii peab ka vaibuma tema tuli.
1457. Ütle talle: „Oo vend, kuidas tasuda sulle su vaevade eest? Jumal taevast sind õnnistagu, sa oled seda väärt! Kui ma ei saa sind aidata, kui sul pole minust abi, siis ei taha ma näha oma koda, ei paleed ega hurtsikutki!“
1458. Ütle mulle, mida saan teha, millega olla sulle toeks? Ma arvan: lähme Araabiasse, ka mina tulen sinuga; kui vaja — härdalt palume, kui vaja — võitleme mõõgaga! Kui ma ei ühenda sind sinu piigaga, siis pole ka mulle kaasat vaja!““
1459. Kui Phridon oli Avthandilile edasi öelnud Tarieli sõnad, naeratas too, siis puhkes naerma, lõbus naer kaunistas teda, ta ütles: „Milleks mulle abi? Keegi pole mind haavanud! Ka pole mu Päike khadžide käes, ta ei tunne rõõmust puudust!“
1460. Jumala tahtel istub minu Päike edukalt trooni peal, väärikas, uhke, lugupeetud, keegi teda ei solva eal, ei häiri teda khadžid ega nõidade nõidus, mulle ei ole abi vaja, miks panete mind imestama?

-
1461. Sünnib nii, nagu mulle on määranud kõrgem vägi taevas,
kui Jumal tahab, siis ka minu südamevalu muutub rõõmuks;
ainult siis langevad minu, sureliku peale päikesekiired,
seni on asjatud kõik minu püüdlused, miks rabelda ilmaegu?
1462. Mine ja anna Tarielile edasi minu vastus:
„Milleks tänad mind, kuningas, kingid armulikkust?
Olen emaüsast peale loodud sulle alamaks,
las Jumal tallab põrmu mind, kui sa ei ole suurim kuningas!
1463. Sa olevat öelnud: „Ma tahan sind armastatuga ühendada!“
Sinu nõu on väärt sinu heasoovlikku südant,
kuid mul pole vaja raiuda mõõgaga ega teha suuri sõnu,
on õigem ära oodata taevase tahte ilmutus.
1464. Mul pole praegu suuremat soovi, pole muud eesmärki
kui näha sind Indias oma troonil õnnelikult valitsemas,
et kõrval sul istuks Taevatäht, kelle nägu kiirgab valgust,
et sa hävitaksid oma vaenlased, et keegi ei tõstaks mõõka
su vastu!
1465. Kui täituvad need unistused, minu südamesoovid,
siis alles naasen Araabiasse, et olla oma Päikese lähedal.
Kui ta tahab, siis kustutab ta minus põleva leegi,
midagi muud mul pole vaja, vihkan teesklemist ja valet!“
1466. Kui Phridon ütles Tarielile edasi rüütli sõnad,
lausus too: „Nii ma pole nõus, siin pole midagi arutada!
Nagu Avthandil leidis tee, et anda mulle tagasi elu,
nii saagu temagi tunda vendade ustavat südant ja jõudu.
1467. Mine ja ütle talle edasi sõnad, mis pole võltsid:
„Ma ei asu enne troonile, kui näen sinu kasvatajat.
Ma arvan, et tookord tapsin ma palju tema ustavaid
teenreid,
ma tahan paluda andestust, ainult siis saan minna koju.“

1468. Ütle nii: „Nüüd pole vaja rohkem läbirääkimisi,
ma ei muuda oma otsust, ei lükka edasi homset ärasõitu.
Araabia kuningas ei keeldu, ei pea mu sõnu valeks,
kui palun temalt tütre kätt, et ühendada teda sinuga.“
1469. Phridon andis Avthandilile edasi Tarieli sõnad:
„Ta ei loobu, asjatud on sinu katsed teda veenda.“
Avthandil hakkas muretsema, südant jälle haaras tuli,
kuid seadus on, et rüütlid peavad alluma kuningaile!
1470. Avthandil läks põlvitades Tarieli paluma,
embas ta jalgu, andis suud, ei tõstnud pilku vööst kõrgemale,
ütles: „Ma ju niigi kord vihastasin Rostevani,
ära sunni mind veel kord ajama raevu valitsejat!
1471. Kõigekõrgema kohus ei lase sellel sündida,
kuidas ma julgeksin pahandada veel kord oma kasvatajat?
Kuidas saan hakata vastu sellele, kes minu pärast kannatab?
Kuidas saab alam kätt tõsta oma käskija vastu?
1472. See tegu võib saada tüliõunaks minu ja armastatu vahel,
oh häda, kui ta pahaseks saab, raevu satub, südame teeb
kõvaks,
siis ei taha ta minust kuuldagi, nägemisest rääkimata,
ükski elav hing ei pane teda mulle andestama!“
1473. Tariel, valgustlaotav Päike, naerma puhkedes lausus,
ulatas Avthandilile kae, aitas tema jalule:
„Sinu läbi olen leidnud kõik oma praegused rõõmud,
parem on, kui sinu antud rõõm tooks õnne ka sinule!
1474. Vihkan liigset hirmu ja aukartust lähedase ees,
vihkan alatist süngust, kõrkust ja raskemeelsust,
kui ta sõber on, siis südames olgu ta minuga aval,
muidu olen üksi, tema on üksi — parem on üldse lahus olla!

ESTONIAN LIBRARY
NATIONAL LIBRARY OF THE REPUBLIC OF ESTONIA

1475. Ma tean, et sinu armastatu süda kuulub sinule,
ta ei saa pahaseks minu küllatuleku peale.
Miks ma peaksin kuningaga ääri-veeri kõnelema?
Ma igatsen vaid näha tema kuninglikku palet.
1476. Ainult üht ma tahan öelda paluvalt ja alandlikult,
et ta vabal tahtel annaks oma tütre sulle kaasaks,
sest lõpuks ikka ühte jääte, miks piinelda igatsusvalus?
Olge teineteisele ehteks, miks närtsida eemal, lahus?“
1477. Kui Avthandil mõistis, et Tariel ei loobu oma kavast,
ei hakanud ta vaidlema, milleks liigsed sõnad?
Phridon valis sõdalasi rüütlitele saatjaiks,
läks ka ise nendega kaasa, kõik nad asusid teele.

KOLME SANGARI MINEK
KOOPASSE
JA SEALT ARAABIASSE

- eda varjatud asja tark Divnos nõnda selgitab:
Jumal teeb hea ilmseks, ta ei sünnita kurjust;
ta teeb halva hetkeliseks, paneb hea kauaks kestma,
ta teeb hea veel paremaks, ei muuda seda halvaks.
1479. Vaprad Lõvid-Päikesed lahkusid Phridoni valdustest,
võtsid kaasa Nestan-Daredžani, kelle ilu oli jahmatav.
Kristalli ääristasid ronkmustad juuksed, kenasti kokku
põimitud,
haprus ja õrnus kaunistasid badahšani rubiine.
1480. Päike istus kandetoolis, nii viidi teda edasi,
rüütlid pidasid teel jahti, metsloomade verd valasid;
mis maale nad ka sattusid, tõid nad rõõmu nägijaile,
neile tuldi teele vastu, kiideti neid ja ülistati.
1481. Näis, nagu Päike valitseks maailmaruumis Kuude keskel,
nad reisisid lõbusalt palju päevi, meeldivalt omavahel
juteldes.
Tee viis üle avarate väljade, kuhu polnud sattunud inimese
jalg,
siis nad jõudsid kaljude juurde, kus varem oli elanud Tariel.
1482. Tariel ütles: „Täna olete minu kallid külalised,
me tulime siia, kus mina tookord üksinduses hulluna elasin.

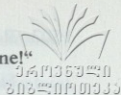
Kostitab teid õde Asmath, tal on kuivatatud liha,
mul on häid kinke varuks, kiiduväärseid siidikangaid.“

1483. Nad jõudsid kaljukoobaste juurde, hüppasid maha hobuste
seljast,
Asmathil oli hirveliha, ta löikas seda kostitamiseks.
Nad vestlesid sõbralikult omavahel, meenutasid endisi
aegu,
tänasid Jumalat, et ta oli murepäevad vahetanud rõõmude
vastu.
1484. Nad käisid koopad läbi, veetsid aega lõbusalt,
läksid varakambritesse, mis Tariel oli kinni pitseerinud.
Seal olid lugematud aarded, mida polnud varem nähtud,
keegi ei saanud kaevata, et neid oleks vähevõitu.
1485. Tariel tegi kõigile väärilisi kingitusi,
külvas üle aaretega Phridoni väepealikud.
Tegi rikkaks sõdalased, kes neid olid saatnud,
kuid varandus ei vähenenud, nagu polekski sealt võetud.
1486. Ta ütles Phridonile: „Mu võlga on raske sulle tasuda,
kuid öeldakse: „Hea tegu ei lähe kunagi kaduma.“
Nüüdsest kogu see varandus, mida sa siin koobastes näed,
kuulub sulle, võta see kaasa, toimi, nagu heaks arvad.“
1487. Phridon kummardas sügavalt, väljendas tänu piiritut:
„Kuningas, miks sa arvad, et olen rumal ja mõistmatu?
Ka kõige tugevam vaenlane on sulle kui õlekõrs,
minu rõõm kestab seni, kuni mu silmad näevad sind!“
1488. Phridon saatis oma mehed kaamelite järele,
et oma kotta vedada kõik need kallid aarded.
Siis pöörasid nad teele, mis viis Araabia poole.
Avthandil muutus kahvatuks nagu kuu, mis päikese ootel.

1489. Pika teekonna järel nad jõudsid Araabia pinnale,
tee ääres seisis kindlused ja siin-seal paistsid külad.
Elanikel olid seljas sini-rohelised rõivad,
kõik nad nutsid lohutamatu kadunud Avthandili taga.
1490. Tariel saatis saadiku kuningas Rostevani juurde,
laskis öelda: „Kuningas, täitugu kõik sinu soovid!
Mina, India kuningas, olen sinu poole teel,
näitan sulle roosinuppu, mis veel õide puhkemata.
1491. Tookord, kui juhtusin sinu maale, pahandas sind minu
nägemine,
julm oli katse mind kinni võtta, hobustel taga ajada.
Mul oli põhjust solvuda tagaajajate peale,
ma tapsin palju sõdalasi, kes olid sinu teenistuses.
1492. Nüüd tulen ma sinu juurde, pöörates kõrvale oma teelt,
et annaksid andeks mu halva teo, küllalt viha pidamisest.
Ma ei too sulle ande ega kinke, tunnistajaks olgu Phridon,
ainus kink, mille sulle toon, on sinu kasvandik Avthandil.“
1493. Kui saadik rõõmusõnumiga saabus kuningas Rostevani
juurde,
siis tema rõõm oli nõnda suur, et keel ei suuda üteldagi.
Thinathini palged leegitsema löid nagu hommikune koit,
kristall-rubiine kaunistas kulmude-ripsmete vari.
1494. Trummipõrinas oli kuulda rahva kära ja juubeldust,
sõdalased jooksid siia-sinna, kõik tahtsid pealikule vastu tulla,
kiirelt aeti hobused kokku, joosti tooma sadulaid,
uljaid keevalisi mehi hulgaliselt ratsudele hüppas.
1495. Rostevan ise vastu kappas, ülikud ja sõdalased tema järel,
igalt poolt ruttas rahvast kokku, tulid kõik, kes uudist olid
kuulnud.

Kõik nad valju häälega hüüdsid kiitust Jumalale:
„Sinu headus on lõpmata, kurjus on vaid hetkeline!“

1496. Kui eemal hakkas paistma vastutulijate vägi,
siis lausus rüütel Avthandil vaikselt Tarielile:
„Näed sa taamal välja, kust kerkib tolmutpilv?
Seepärast olen ma leekides, mu süda põleb, pakitseb.
1497. Sealt tuleb minu kasvataja, ta sulle vastu ruttab,
mul on häbi tema ees, tuli põletab mu südant.
Ükski hingeline pole kunagi tundnud sellist süümepiina,
Phridon tuleb sinuga kaasa, teate ise, mida talle öelda.“
1498. Tariel ütles: „Sa hästi teed, et tunned aukartust käskija ees,
jää siia, ära tule kaasa, ole siin üksi, minuta.
Ma lähen ütlen kuningale, et sa teda häbened,
ma arvan, et Jumala abiga ma ühendan sind Päikesega.“
1499. Jäi paigale lõvi Avthandil, seadis sisse väikese laagri,
sinna jäi ka Nestan-Daredžan, kelle ilu oli võrreldamatu,
tema mustade ripsmete vahelt puhus õrn tuulehoog.
India kuningas sõitis ette, avalikult, end varjamata.
1500. Phridon temaga kaasa läks, neil polnud minna pikka maad,
Rostevan nägi, et Tariel tuleb, keha kummargil hobuse kohal,
ta hüppas maha hobuse seljast, kummardas uhke Lõvi ees,
avaldas sügavalt nagu isa austust India kuningale.
1501. Ka Tariel kummardas, astus lähedale, et tervituseks anda
suud,
kuningas suudles teda kaelale, puudutus oli meeldiv ta
huultele.
Ta lausus siiralt imestades, sest noormehe ilu vapustas:
„Sa oled päike, sinust lahkumine muudab päevagi pilkaseks
ööks.“

1502. Rostevani hämmastas Tarieli ilu ja sale keha,
ta imetles noormehe nägu, kiitis ta käsivarte väge.
Siis tervitas teda ka Phridon, kummardas kõrge kuninga ees,
kuid Rostevan juba põles kärsitusest näha Avthandili.
1503. Ülistanud Tarieli, Rostevan kohmetus, muutus nukraks.
Tariel ütles: „Kuningas, nüüdsest olen alandlik su ees,
mind üllatab, miks näed sa minus nõnda palju head?
Sinul on ju Avthandil, mis olen mina tema kõrval?
1504. Ära imesta, et teda pole siin, ta veidi viibib,
tule, kuningas, võtame istet, selleks sobib see roheline kungas.
Ma julgen sulle öelda, miks ei ilmunud ta su palge ette,
ma tahan sinult midagi paluda, luba, et ma ütlen sulle!“
1505. Kuningad võtsid eemal istet, neid ümbritsesid sõdalased,
Tarieli palgeil mängles helk, heledam veel kui tuli lambis,
kõik, kes teda vaatasid, olid aru kaotamas,
ta hakkas Rostevaniga vestlema, tarka juttu puhuma.
1506. „Kuningas, ma pole väärt sulle sellest rääkima,
kuid ma tulin sinu juurde Avthandili eest paluma.
Sind anub ka Nestan-Daredžan, kes on kui päikesekiirgus,
minu elu ja valguse allikas, pimeduse hajutaja.
1507. Nüüd me mõlemad palume sind, me palve tuleb südamest —
Avthandil hankis mulle palsami, iseendki ohvriks tuues,
ta unustada püüdis, et ka ta ise piinleb samades piinades.
Miks tülitada sind pika looga, see poleks praegu sobilik.
1508. Nad armastavad teineteist, piiga rüütlit ja rüütel piigat,
ma nägin kangelast nutvana, kurvana ja kahvatuna,
sind nüüd palun põlvili: ära lase neil rohkem põleda,
anna oma tütar Avthandilile, tugevale ja vaprale sangarile!

1509. See on kõik, mida palun sinult, ei vähemat, ei rohkemat.
Ta võttis oma käeräti ja sidus selle endale kaela,
siis tõusis püsti, langes põlvili, palus teda nagu kasvatajat,
kõik ümberringi imestasid, kes tunnistasid seda tegu.
1510. Näinud Tarieli põlvitamas, jahmus kuningas Rostevan,
ta taganes eemale, kummardas, langes noormehe ette maha,
ütles: „Oo kõrge valitseja, ära võta minult rõõmu,
sinu selline alandlikkus teeb mulle ränka piina!
1511. Kas on võimalik, et inimene keelduks täitmast sinu soovi?
Või on mul kahju anda tüdart, võtaksid sa teda või vang?
Kui annaksid käsu või Indiast, ka siis ei valaks ma pisaraid,
teist sarnast peigu ta ei leia, otsigu ta seda või taevast!
1512. Avthandilist paremat väimeest pole mul kuskilt leida,
ise ma määrasin valitsejaks tütre, ta on vääriline käskijanna.
Tema roos on alles puhkemas, minu õis on närbumas,
kui ta ise seda soovib, miks ma peaksin vastu seisma?
1513. Ma poleks sulle ära öelnud ka siis, kui kosiksid teda teenijale,
kes julgeks sulle vastu vaielda, vaid hull saaks sinu peale
pahaseks.
Kui Avthandil poleks mul meele järele, ei igatseks ma
teda näha?
Jah, oo Jumal, nagu seisan su ees, ma olen öelnud oma sõna!“
1514. Kui Tariel kuulis Araabia kuningat nõnda rääkimas,
langetas ta pea ja kummardas, laubaga maad puudutas.
Ka Rostevan kummardas, astus ta juurde, jäi ta ette seisma,
nad tänasid soojalt teineteist, rahul olid mõlemad.
1515. Phridon hüppas hobuse selga, kihutas Avthandili juurde,
viima rõõmusõnumit, tegema rõõmu sangarile,
viis ta Rostevani juurde, oli ise saatjaks.
Avthandil läkski, pilk maas, ta pale oli kahvatu.

1516. Rostevan tuli talle vastu, rüütel hüppas maha hobuse seljast, käes ta hoidis käerätti, ta varjas sellega oma nägu. Päike oli varjus pilve taga, oli tuhm, pani külmetama roosi, kuid mis suudaks katta ilu, ära peita kaunidust?
1517. Rostevan tahtis teda emmata, pisarad ei voolanud enam, Avthandil langes ta jalge ette, langetas kiired süütundes. Kuningas ütles: „Tõuse, ära häbene, oled julge ja väärikas, sul pole süüd minu ees, miks peaksid sa mind häbenema?“
1518. Ta embas rüütlit südamlikult, kattis ta palged suudlustega: „Sa kustutasid minus tule, milleks mul endal polnud jõudu. Temaga, kellel ahhaatjuuksed ning tihe ripsmete mets, selle Päikesega sind ühendan, lähme, Lõvi, ma olen nõus!“
1519. Kuningas Rostevan embas Lõvi, kohtles teda kui kangelast, pani istuma enda kõrvale, vestles temaga, pööramata pilku. See kangelane oli väärt seda Päikest ja kuningriiki. Inimene tunneb tõelist rõõmu vaid siis, kui selleks vaeva on näinud.
1520. Avthandil ütles kuningale: „Miks räägime millestki muust? Sa pole veel ju näinud Päikest, miks viivitad temaga kohtuma? Tema nägemine rõõmu teeb, kutsu ta oma paleesse, las langeb su peale tema valgus, ta heidab kõikjale kiiri!“
1521. Nad istusid hobuste selga ning sõitsid vastu piigale, päikesekiired langesid kolme kangelase peale. Eesmärk oli saavutatud, nad olid saanud, mida tahtnud, nad polnud asjatult mõõku haaranud, neid asjatult võõle pannud.
1522. Kuningas Rostevan tervitas piigat, hüppas juba eemal sadulast, piiga palgete hele kiirgus särava pimestas tulijat. Nestan tuli kuningale vastu, suudles teda südamlikult, Rostevan lausus kiidusõnu, kaotades aru neiu ilust.

1523. Ta ütles: „Oo Päike, hele ja pilvitu, milliste sõnadega kiita sind?
 Sinu pärast kaotab aru ka kõige targem inimene, Päikesekullane, kuuhõbedane, millise taevatähega võrreldav?!
 Edaspidi ei rõõmusta silma enam ka roosid ja kannikesed!“
1524. Kõiki inimesi ümberringi lummas neiu kiirgav valgus, nagu päike pimestas ta oma vaatajate silmi, tema pärast muretsenud südamed nüüd rõõmu tundsid, kuhu neiu sammu astus, sinna kogunes rahvast kui murdu.
1525. Nad istusid hobuste selga ja suundusid paleesse, tolle Päikesega võis võrrelda vaid seitset taevatähte. Ta ilu oli sõnulseletamatu, mõistatuslik ja kirjeldamatu. Peagi seisis nende ees kuningas Rostevani palee.
1526. Sisse astudes nägid nad Thinathini, kelle ilu oli võrratu, teda kaunistas purpurne rüü, peas oli kroon ning käes sau. Piiga palgete hele kiirgus langes tulijate peale, astus sisse hindude kuningas, Päike, tõeline vägilane.
1527. Tariel ning tema kaasa tervitasid kuningannat, Thinathin tuli neile vastu, nad andsid suud ning alustasid vestlust. Nende sära valgustas koda, ei lasknud päeval muutuda ööks, vehklesid kristallid-rubiinid ning värelesid mustad ahhaadid.
1528. Thinathin pakkus neile istet kuningate troonil, Tariel vastas: „See koht on sinu, nii on Jumala tahe! Täna sobib sulle troon rohkem kui kunagi varem, istugu Lõvi lõvide seas päikeste Päikesese kõrvale!“
1529. Mõlemad võtsid Thinathinil käest ning juhtisid ta troonile, tema kõrvale pandi Avthandil, keda ta näha ihaldas.

Nendest ilusamat paari polnud seni veel keegi näinud,
isegi Vis ja Ramin polnud sellises armutules põlenud.

1530. Piiga kohmetus, oli imestunud, et Avthandil asus tema kõrval,
ta palged kaotasid värvi ning süda tahtis rinnust põgeneda.
Rostevan ütles: „Kulla tütar, mind sa ei pruugi häbeneda,
targad on öelnud, et armastus ei sure mitte kunagi.
1531. Nüüdsest, noored, andku Jumal teile tuhat aastat elada,
õnnelik olgu te elu ja valitsemine, hädad ja mured ärgu
riivaku teid!
Andku taevas teile jõudu, olge igavesed nagu ta isel
Tehku ta nii, et teie käed puistavad mulda mu põrmule!“
1532. Rostevan käskis vägedel kummardada Avthandili ees:
„Tema on nüüd teie käskija, sündinud on Jumala tahe!
Tänasest temale kuulub mu troon, minu osaks jääb vilets
vanadus,
teenige teda, nagu teenisite mind, teadke: see on minu tahe!“
1533. Ülikud ja sõdalased avaldasid sügavat austust:
„Me põrmu langeme ta ees, kes meid põrmust on üles tõstnud,
kes alandlikke ülendab ja sõnakuulmatuid karistab,
ta vaenlasegi araks teeb ja meie südameisse vaprust sisendab!“
1534. Ka Tariel õnnistas neid, ülistas lootuste täitumist,
piigale ütles: „Ma ühendasin teid, enam ei põleta teid tuli.
Sinu kaasa on minu vend, sina oled mulle õeks,
teie vaenlaste hävitamine jäägu edaspidi minu hooleks!“

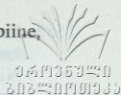
AVTHANDILI JA THINATHINI
PULMAD,
ARAABIA KUNINGA
KORRALDATUD

el päeval istus troonil Avthandil kui kõrgeim valdjas, tema kõrval istus Tariel, silmale kena vaadata. Thinathini kõrval oli Nestan-Daredžan, kelle ilu pilke köitis, näis, et taevas on langenud maa peale, ning kokku saanud neli päikest.

1536. Arvukatele külalistele kanti ette piduroogi, lehma ja lambaid oli tapetud rohkem, kui oli maas sammalt, toodi hinnalisi kinke, kangelaste väärilisi, kõigil palged helendasid nagu kirgas päikesevalgus.
1537. Piaalid olid safiiridest, karikad rubiinidest, lauanõusid kaunistasid haruldased sepised. Oleks tarkade kiitust väärt see, kel jätkuks kiidusõnu. Sellest vaatepildist oli end võimatu lahti kiskuda.
1538. Igalt poolt tulid muusikud, kuuldus simblite helisid, kokku kuhjusid kulla ja lihvitud rubiinide mäed. Januste jaoks voolasid sajas kohas veiniojad, videvikust koidikuni kestis pidu, märkamatuult möödus ka hommik.
1539. Keegi ei jäänud kingita, ei vigased ega viletsad, üha tuli lisa maas vedelevatele pärlitele. Tüdineti atlassi ja kullakangide äraveost. Kolm päeva oli India kuningas Avthandili peiupoiss.

1540. Järgmisel päeval Rostevan jätkas pidupidamist, ta Tarielile ütles: „Silmi ei suuda ma pöörata sinu Päikeselt, sa oled kuningate kuningas ja tema — kuninganna, teie jalajälgi peaksime kandma kui kõrvarõngaid.“
1541. Nüüdsest peale sul ei sobi istuda kui meiega võrdne.“ Ta laskis eemal üles panna valitseja trooni ja aujärje, madalamal, tema kõrval, istus Avthandil kaasaga, kõigepealt toodi Tarielile kinke, need lebasid maas kõrge mäena.
1542. Araabia kuningas kostitas neid, polnud puudust söögist-joogist, käis ühe juurest teise juurde, ei pidanud end enam valdjaks. Ta jagas lahkelt kingitusi, kõik kiitsid tema heldust, Phridon istus Avthandili kõrval, ka tema oli ju kuningas.
1543. Rostevan austust avaldas India troonipärijaile, ta tegi neile kalleid kinke nagu väimehele ja miniale, sellest suurest andide hulgast oli võimatu piskutki üles lugeda, kummalegi kinkis valitsejarüü, saua ning kroonid kalliskividega.
1544. Ikka ja jälle tegi ta kinke, suure õnne väärilisi, kinkis tuhat kalliskivi, mis olid kui rooma kanamunad, teise tuhande pärliteri, suuri nagu tuvimunad, toodi tuhat ratsahobust, suured nagu kõrged künkad.
1545. Phridonile kinkis ta pärleid üheksa kandikutäit, üheksa ratsahobust koos hinnaliste sadulatega. India kuningas kummardas sügavalt, suurtsugu, tark ja väarikas, väljendas tänu selge peaga, kuigi oli joonud veini.
1546. Milleks jätkata seda lugu? Möödus umbes kuu. Nad lõbutsesid ja lahutasid meelt, pidusöögid ei lakanud.

Tarielile kingiti kalliskive, rohkesti haruldasi rubiine,
need heitsid kiiri kõigile nagu tõelised päikesed.

1547. Tariel oli nagu roos, kes lõonud lahti õielehed,
ta saatis Avthandili Rostevani juurde paluma temalt lahku-
misluba.

Ta käskis öelda: „Sinu lähedus teeb mulle alati suurt rõõmu,
kuid minu riik on vaenlaste käes, mu valdused on hädaohus.

1548. Õpetlaste kunst ja teadmised hävitavad teadmatuse,
ma arvan, et ka sind kurvastab, kui minul midagi viltu läheb.
Ma minema pean, et viivitus ei tooks mulle õnnetust,
annab Jumal, ning jälle näen sind elu ja tervise juures.“

1549. Rostevan laskis vastata: „Kuningas, miks piinad end?
Tee nii, nagu sulle on parem, kaalu ise ja otsusta.
Las Avthandil tuleb sinuga kaasa, minge suure sõjaväega,
tallake põrmu ja hävitage kõik reeturid ja vaenlased!“

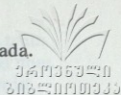
1550. Kui Avthandil oli edasi öelnud selle lühikese teate,
siis Tariel ütles: „Seda pole vaja, peida valged kristallhambad,
Päike, miks peaksid eemalduma oma äsjaleitud Kuust?“
Avthandil vastas naeratades: „Ei lähe läbi sinu jutt!“

1551. Ma tean, sa tahad mind maha jätta, lahkuda ja pärast öelda:
„Avthandil armastab vaid kaasat, on oma sõbrad maha
jättnud!“
Miks ma peaksin koju jääma, et teha endale etteheiteid?
Oo, kõige suurem reetmine on sõbra mahajätmine!“

1552. Tariel naeris kristalset naeru, pudenesid roosiõied,
ta ütles: „Sinust lahkuda on mul kirjeldamatult raske.
Kui tahad, kaasa tule, ära mõtle, et peale käin.“
Avthandil andis käsu kokku tulla sõjaväel.

1553. Ta kogus kokku Araabia väed, ei viitnud aega asjatult, kaheksakümmend tuhat vaprat meest, kõik hästi relvastatud. Nii meestel kui ka hobustel olid horezmi soomusrüüd, Araabia kuningas Rostevan oli kurb nende lahkumise pärast.
1554. Piigad lahkusid teineteisest, nendest olid saanud õed, nad andsid õeliku vande jääda igavesti truuks. Rind oli surutud vastu rinda, kaela puutus kael, hüvastijätunutt pani sulama vaatajate südamed.
1555. Kui aovalgel, vastu hommikut Kuu kohtub Koidutähega, siis säravad nad ühtemoodi, kui eemaldub üks, siis lahkuvad ka teine. Kui üks neist jääb paigale, siis taevas viib ta eemale, see, kes neid näha soovib, peab tõusma mäetipule.
1556. See, kes Kuu ja Koidutähe on loonud endasarnasteks, tema ise lahutab nad, nad ei eemaldu omal tahtel. Roosid embavad teineteist, nutavad, valavad pisaraid, kõigil, kes neist lahkuvad, muutub elu piinarikkaks.
1557. Nestan-Daredžan ohkas kurvalt: „Miks kohtusin ma sinuga? Siis poleks Päiksest lahkumine toonud mulle sellist piina, anna vahel endast teada, räägi minuga kirja teel, tean, nagu põleb minu süda — ka sinu süda põleb sees.“
1558. Thinathin vastas: „Oo hele Päike, on õnnelikud need, kes näevad sind, kuidas saan sinust lahkuda, kuidas lahusolekut taluda? Ma palun surma Jumalalt ja mitte pikka iga, sina aga ela nõnda kaua, kui palju ma valan pisaraid!“
1559. Jälle andsid piigad suud, siis lahkusid nad teineteisest, see, kes jäi, ei suutnud kuidagi pilku pöörata lahkujalt,

kurvalt vaatas mineja tagasi, ka teda pures leek.
Kuidas ma ka püüaksin, ei suuda ma seda kirjeldada.

1560. Lahkuminek kurvastas Rostevani, ta oli lausa arust ära,
tuhat korda hüüatas kibedalt, ei vaibunud ta ohked,
allikast voolasid kuumad pisarad tõesti nagu keevast katlast.
Ka Tariel oli rusutud, värske lumi ta palgeil kahvatas.
1561. Rostevan kaelustas roosi-Tarieli, embas teda ja suudles,
ütles: „Teie külaskäik näib mulle kui ilmaime.
Sinust lahkudes mulle osaks saab tuhandekordne piin,
sina tõid meie ellu mõtte, nüüd meid jälle surmad?“
1562. Jätnud kuningaga hüvasti, istus Tariel hobuse selga,
sõjavägi pisaraid valas, nende silmavesi kattis väljad:
„Päike tahab sinuga võistelda, kuid sina oled temast üle!“
Too vastas: „Teie järele nuttes peab süda olema kõva kui
kivi.“
1563. Seadsid end valmis ja asusid teele suure sõjaväe ja vooriga
Tariel, Phridon ja Avthandil — nendest kenamaid pole
olemas!
Kaheksakümmend tuhat meest saatsid neid headel hobustel,
nii nad läksid kolmekesi — sõbrad üksteisele ustavad.
1564. Nad läksid kolm kuud ühtejärke, Jumal pole neile võrdseid
loonud!
Nad rõõmuga võeti vastu, keegi ei julgenud vastu hakata,
lõuna ajal istusid nad keset välja einet võtma,
nad sõid ja jõid nagu neile kohane, jõid veini, mitte hapu-
piima.

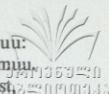

TARIELI JA NESTAN-DAREDŽANI PULMAD

arieli ja tema kaasa unistus oli täitunud, seitsme kuningriigi troon tõi rõõmu enneolematut, rõõm pani peagi unustama endised vaevad ja kannatused. Inimene, kes pole vaeva näinud, ei oska ka õnnest tunda rõõmu!

1566. Vaadake mõlemat valitsejat, isegi päike ei sära nii heldelt! Pasunate ja trummide saatel kuulutati Tariel kuningaks, anti üle varakambrite võtmed, ülikud austust avaldasid. „Tema on meie valitseja!“ hüüdis rahvas vaimustatult.
1567. Avthandili ja Phridoni tarbeks pandi valmis kaks trooni, neile avaldati austust, ülistati kui kuningaid. Jumal pole eales loonud kedagi nende sarnast! Nad jutustasid läbielatust, rääkisid oma kannatustest.
1568. Nad sõid ja jõid ning lõbutsesid, külalisi tuli murdu, peeti uhke pulmapidu, mis väärt oli kuninglikku paari. Kõik kangelased võrdset said kallihinnalisi kinke, lihtrahvaski ei jäänud ilma andidest sel pidupäeval.
1569. Phridoni ja Avthandili kuulutasid hindud oma päästjaiks. „Oleme teile tänu võlgu,“ kinnitasid nad ühel meelel. Hindud kohtlesid neid kui isandaid, täitsid iga nende soovi, tulid üha uuesti avaldama neile austust.

1570. India kuningas ütles Asmathile, kes oli olnud neile truü:
„Seda, mida oled meie heaks teinud, pole suutnud keegi minu.
Nüüd annan sinu hoolde ühe seitsmest India troonist, mis
määran sinu valitsejaks, teeni meid — õnnelik õnnelikke!
1571. Vali endale vääriline kaasa, valitse kuningriiki,
sealgi ole meie ustav, nagu olid senini!“
Asmath suudles Tarieli jalgu: „Minu elu kuulub sulle,
suurim õnn on olla sulle truü, ustav ori!“
1572. Vandevennad veetsid koos mitu rõõmsat päeva,
veetsid aega lõbusalt, aardeid kuhjus kokku:
haruldasi pärlikeesid, suurepäraseid hobuseid.
Kuid Avthandili pale närbus, ta igatses armsama järele.
1573. Tariel märkas, et ta sõber tunneb kaasast puudust,
ütles: „Küllap südames oled pahane mu peale.
Häda mulle, kaasat meenutades sa piinled üha enam,
lähme lahku, ilmaelu on ilmselt kade mu peale!“
1574. Siis palus ka Phridon luba lahkuda: „Ka mul on aeg koju
minna,
kuid ma hakkam tihti tallama radu sinu koja poole.
Ma tulen sinu teenistusse, kui sa saadad mulle sõna,
ma hakkam su järele igatsust tundma, nagu janunev hirv
otsib allikat.“
1575. Tariel andis ka temale loa: „Mine ja valitse oma maad,
ära unusta oma vandevenda, tule mind peagi vaatama!“
Avthandilile lausus ta: „Kuidas saan elada sinuta?
Kuid mis teha, sa kiirustad, sind, Lõvi, ootab Kuu.“
1576. Rostevanile saatis ta kingiks suurepäraseid karusnahku,
veel haruldasi lauanõusid, kalliskividega kaunistatuid.

- „Anna need edasi minu poolt ning ära vaidle mulle vastu!“
Avthandil vastas: „Ma ei tea, kuidas elada ilmas sinuta!“
304135920
303201101033
1577. Piiga saatis piigale kasuka ja kalli rõiva,
kes veel peale Thinathini oleks vääriline neid kandma!
Ühe suure kalliskivi, mis rõõmu teeb selle kandjale:
see öösel valgustab kui päike ja kiirgab kiiri kaugele.
1578. Avthandil jättis Tarieliga hüvasti ning istus hobuse selga,
mõlemad põlesid kuumas tules — lahusoleku leegis.
Hindud nutsid teda taga, pisarad kastsid välju,
Avthandil oigas: „Oo, mind tapab maise maailma kibedus!“
1579. Avthandil ja Phridon sõitsid mõned päevad koos,
siis viis tee nad lahku, kumbki läks nuttes oma teed.
Nende kavatsused olid hästi korda läinud,
Avthandil jõudis Araabiasse, nägemata teel vaeva.
1580. Araabid tulid talle vastu, ta oli kuningriigi ehteks,
ta nägi troonil oma Päikest, hajus lahusoleku piin.
Ta istus kaasa kõrvale, kõikjal kajasid rõõmuhõisked.
Õnnistagu taevas neid ja kaitsku nende troonil!
1581. Neid kolme valitsejat ühendas suur sõprustunne,
nende unistused täitusid, nad külastasid üksteist.
Kes julges neile vastu hakata, sai tunda nende mõõkade
tugevust,
nad suurendasid oma valdusi, tugevdasid võimu, rikastusid.
1582. Kangelased puistasid armulikkust nagu taevas lumehelbeid,
tegid rikkaks orvud-lesed ning kerjused ei palunud almuseid.
Nad hoidsid vaos vaenlasi, talled ei kakelnud nisa ümber,
nende valdustes sõid koos rohtu kits ja hunt.

LÖPETUS

ოპეს ლუ კანგელასეს ნაგუ ოინე უნენაგუ,
 ნონდა მოოდუს ნენდე ელუ, ვადაკე, კუი ჯულმ ონ აეგ!
 სელელი, კელ ელუ ნაიბ კიკ, კესტაბ ტა ვაიდ უურიკესე ჰეტკე.
 ნაგუ რუსთველი კირჯუტან სედა მინა — მესლანე, ლუულეტაჯა.

1584. Gruusia kuninga Davithi, kellele päike näitab teed, meeleheaks ja kiituseks panin kirja värsid need. Oma kindla käe all hoiab ta Idast Läände kogu maad, ta reetureile armu ei anna, ustavaid aga rõõmustab.
1585. Raske leida ülistussõnu kiitmaks Davithi tegusid! Selle võõrapärase loo võõramaistest kuningatest, nende elust ja tegudest, kangelaste kiituseks leidsin ma ning värsistasin, nõnda lahutasin meelt.
1586. Selline on ilmaelu, ta ei vääri usaldust, inimelu on üürike hetk, lühike, pelgas silmapilk. Milleks kõik need eluvaevad? Saatus kaval on ja petlik, hea, kui ta inimest ei peta siin ja sealpool maist piiri.
1587. Amiranit, Daredžani poega, ülistas Mosse Honeli, Abdul-Messiast on loonud värsse kiidetuid Šavtheli. Dilargethist üllaid laule loonud on Sargis Thmogveli, Tarielist — tema pärast pisaraid valav Rusthaveli.

Värsinäited

ALGUS

1. See, kelle tahe maailma kord loonud on võimukalt,
ka elavatesse hinge puhus taevast ülevalt;
inimsoole maa ta andis, mis õitsmas on kirevalt,
ja tema nägu on valdjad, kes said oma väegi talt.
2. Eks kõik ole, ainus Jumal, sult saand oma tegumoe.
Aita, et leiaksin aina sult Kurja vastu ma toe,
mu hingele kirge anna, et oleks mu süda soe,
ja teises ilmas mu patte ära liiga raskeks loe!
3. Meest, kellel on käe sees kindlalt oda-, kilbi-, mõõgataid,
lõvi, kes kaitseb ja valvab päiksekuninganna maid,
ma kiidaksin lakkamata, kui sõnu mul jätkuks vaid.
Kes eales teda on näinud, lausa imest osa said.
4. Kuninganna Thamarile ma pühendan oma loo:
vaimustuspisarad hinges, talt ammu sain lauluhoo
ja ahaadijärve tindiks, suleks nõtke pilliroo.
Kes vaid minu sõnu kuuleb, on tabatud rindu too.
5. Mul käsuks on ülistada oma värsil kõlaval
tema kulme, juukseid, huuli, kõike, mis kaunis on tal,
neid vaelevaid helmeridu, mis naeruga nähtaval —
kivigi vormida laseb end tinasel vasaral.

6. Seda, mis südames, öelda nüüd aidaku taidlik keel!
Jumal andku, et ei väsiks temalt endalt saadud meel!
Eks teeni ju Tarieli, me lauluväärset, sel teel
ning tähesäralist kolme ustavat kangelast veel.
7. Mis juhtunud Tarielil, on sellest silmad meil vees.
Mõelgem, kas iial on eland üks temaga võrdne mees!
Ma, Rusthveli, istun laulma, haav endal südames sees;
mis kuulnud temast, kõik saagu nüüd otsekui helmeiks kees.
8. On valust ja vaevast saanud mu, Rusthveli, laulu alus;
vägede valitsejanna pärast hing mõndagi talus
ja kuskil ei leidund rohtu, mis aitaks meeletus valus,
kui ka üht kahest, kas päästmist või hauda, mu suu talt palus.
9. Need gruusia värsid võrsund on pärsia jutu eost.
Otsekui haruldast helme seda pihku anti peost.
Minu töö ja vaev on põimind sõnade vahele seost:
mu südame käskijanna nüüd kiitku või laitku teost.
10. Kui mu pimestatud silmad taaselustaks vägi mingil!
Mu armust hullunud süda on ilmas hulkumas ringil.
Kui hävitadagi kehi, võiks säästa vähemalt hingil!
Oma kolmehäälset laulu neil sõnul nüüd algasingil...
11. Mida saatus andnud, seda ka igaüks usaldagu:
sõdurid võidelgu vapralt, töö olgu töömehe jagu,
kes armastama on pandud, see ustavalt armastagu,
mõistku ka teisi, ja teda ärgu hukka mõistetagu.
12. Eal luule ei ole mujal kui tarkuses leidnud asu.
Pidagem taevaseks taevast, ja sest on kõigile kasu;
mu laulugi kuulda nendel, kel meelt on, vähem ei tasu:
värssides rohkedki mõtted liig raskena ju ei lasu.

13. Ära näeme kiirest jooksust hobu puhtaverelise, hea pallimängija sellest, kuidas tal õnnestub vise ja tõeline luuletaja, kui ta tõesti tunneb ise, et värsst tal enam ei suju, võtab abiks vaikimise.
14. Ennäe südi luuletajat, ennäe tema töid ja teid: kui keelgi tõrkuma hakkab ega päästa ükski leid ja sõnad lõpevad otsa just siis, kui tarvis on neid, oma pallimängus siiski lööb lööke ta mehiseid.
15. Ei peeta küll luuletajaks mõne juhuvärsi isa, kui heale luulele pole ta vaimuviljadest lisa: mõni riimib kaks-kolm rida ja otsekohe teeb kisa, kui ülihea on ta soga, muulana visa mis visa.
16. Teiseks on mõned, kel luule pole muud kui tühi kest. Ei suuda nad luua värssse, mis tuleksid südamest: noor kütt, kel on vilets vibu, ei taba muidugi sest mõnd toekamat jahilooma, vaid üksnes mõnd hoonukest.
17. Kolmandaks tehakse laule, mida on seltskonnas vaja, kui pidu käib ja on lusti ja lõbu täis kogu maja; kui need on kenasti tehtud, eks naermagi meid nad aja — kel suure jaoks meelt ei ole, pole siiski luuletaja.
18. Ei tohi pidada luuleks sihita tunnete segu, sest luuletaja ühtainsat ilmlõpmata imetlegu: üheleainsale mõeldes saagu tehtud kõik ta tegu, üheleainsale laulud, mis loob tema, helisegu.
19. Ühtainsat ülistan mina, teadku, kes seda ei tea, ja teen seda uhkust tundes, ei häbenetavaks pea: tema on küll julm kui tiiger, kuid eal ma teda ei nea, vaid vaikselt kordan ta nime läbi terve eluea.

-
20. Ma kõnelen armastusest, mis taevani ülenend
ja mis seada sõnadesse peaaegu ei lase end:
selle tiivul teoks saab hinge igikõrgustesse lend,
kuid seda väärivad need vaid, kes valus on tugevnend.
21. Sest armastusest ei saada aru ka targemi päi:
mõnigi keel väsis ära ja kõrv umbkuulmatuks jäi.
Seda, mis lihalik, madal, näib, mis ta näib või ei näi,
mina armastuseks iial küll nimetada ei täi.
22. Araablastel sõna „sõge“ on käibel armunu jaoks,
sest too ju jääb enda juurde, mis piin ta peale ka vaoks:
kes pürib Jumala ligi, kas viimane jõudki kaoks,
kes kaunitaride hõlmas leiab paiga maiseks paoks.
23. Peab olema armastaja nii kaunis kui päikse paist,
sõnakas, helde ja õilis ja arukam arukaist,
visa ja julge, kes jagu saab vastaseist tugevaist;
pole mingit armastajat küll hingedest nigelaist.
24. Armastus, puhas ja püha, on kui tabamatu ime,
ja eksiksime, kui seda me ihaga võrdleksime,
sest nende vahel on lausa kuristik, sügav ja pime;
ei tohi anda, ma ütlen, eal ühele teise nime!
25. On truudus — ei madal iha — omane armastajale.
Ta ohaku kõigest hingest, kui meenub armsama pale,
ta igatsegu ühtainsat, kes olgu või karm ja kale,
ja temale põlgusväärseks jäägu kõik tühi, kõik vale.
26. Ärgu armastaja iial küll armastagu sel lool,
et valu tundmata leiab ta lohutust igal pool:
nii mängivad poisikesed mõnd mängu lustlikul hool,
kuna armastajal kõikjal on kaasas mure ja hool.

-
27. Tuleb armastajal hinge kõik valud ja vaevad peita,
nii unelda üksinduses, et jälgegi sest ei leita.
Kõik igatsused, kõik kired — peab aina varjama neid ta,
taludes kõik, mida talle ta armsamal ette heita.
28. Oma tunded armastaja eks südamesse ju sule,
et ei tekiks mingil viisil neist häbi armastatule:
tal midagi anda välja, tal ennast reeta ei tule,
ta rõõmuga endasse matma peab valusaimagi tule.
29. Kuis usaldada küll seda, kes saladuse kord avas?
Nii teise kui enda ees on süü teos temal taunitavas.
Kuis saab seda häbistada, keda kiita just on kavas?
Kuis hoolimatus saab võtta aset hinges armastavas?
30. Mõnd imestan meest, kes arvab, et ta arm peab leidma pinda,
ja ise osatab haava, mille löönud teise rinda.
Siis parem vihaku juba, kui armastust ta ei hinda!
Hea sõnaga kõnetama ei halba inimest minda.
31. Kui nutab hea armastaja, on puhas ta silmavesi.
Ta käib omaenda radu ja näeb omaenda esi.
Armsamast mõtleb ta aina, ent eneses, tasakesi:
parem, kui pole kaasteadjaks temal teisi inimesi.

TARIELI JUTUSTUS SELLEST, KUIDAS TA TAPPIS LÕVI JA TIIGRI

896. „Kõigest, mis minuga juhtus, kõnelgu sulle mu jutt, ja siis oma targal meelel võid vaagida juhtunut. Sind ootasid koopas kaua, ent ei tulnud oodatut, tusk kasvas ja lõpuks hakkas sealt välja pääseda rutt.
897. Nii ratsutan üles mäele, läbides võsa ja rohtu, näen lõvi ja ematiigrit: üks armastajad siin kohtu, ja rõõmu tunnen neid nähes: üks nende rõõmust see johtu, kuni äkki hirm saab rõõmust ja ma aiman hoopis ohtu.
898. Nad alguses vallatasid, siis juba kisklesid aga, üksühe kallale minnes surmvihase urinaga; lõpuks taandus ematiiger, näis jälle naiselik-vaga, kuid miski ei peatand lõvi, kes teda nüüd ajas taga.
899. Lõvi hukka mõistes nõnda ma ütlesin: „Oled hull! Oma armastatut ründad! Kas häbi ei ole sul?“ Ja ma sööstsin tema peale, käes haljas mõök oli mul, ja tegingi talle otsa tema maisel rännakul.
900. Käest visatud mõök, veel tiigrit vaos hoida mul oli püüd; see meeles, kes süüdand minu, teda emmanuksin nüüd, kuid tema mõirgas ja kiskus mu seljas lõhki kõik rüüd, ja mind löi verine viha ja ta surmas kannan süüd.

901. Mu rahustamisel mõju ei olnud märatsejale:
ma virutasin ta surnuks, süda äkki karm ja kale.
Siis mõtlesin kurvastatud ja solvunud armsamale:
kuis elan veel! pole ime, et pisarais on mu pale.

014135340
30330101033

902. Nii, vend, ära rääkisingi, mis kogunud hinge taha.
Ei maksa imeks mind panna, sest lugu on tõesti paha:
kui tahangi surma minna, siis surm mind siiski ei taha!“
Nii kõnelnud, poetas silmist mees rohkeid pisaraid maha.

903. Ei osavõtmatuks jäänud siis Avthandil pisaraile
ja nuttes ütles: „Pea vastu, jää ikkagi elumaile!
Piin piinaks, kuid Jumal armu ju heidab armastajaile,
keda kokku viis kord ise, ja helde on ustavaile.

904. Näib, armastaja on sündinud all kõige halvema tähe,
aga võidab see, kel süda sees nõrgaks iial ei lähe.
On armastades nii tihti küll surmastki puudu vähe;
teeb armastus targa hulluks, toob tarkuse hullu pähe.“

AVTHANDIL TEEL PHRIDONI JUURDE

940. Petlik maailm, miks meid painad, milleks külvad mure-
rikkust?
Igalt oma usaldajalt nõuad visa kannatlikkust.
Kuhu paiskad, kus teed põrmuks? Ei tea keegi elu pikkust.
Kuid su hukkamõistetule jagab Jumal armulikkust.
941. Lahkumisel kaebed tõusid Avthandilil taeva poole,
ütles: „Nagu tookord andun taas ma pisarate voole,
kohtumised vastanduvad lahkumise valuhuole,
isendite erinevus omane on inimesoole.
942. Avthandili pisarate verest toitus metsloom kange,
armuleegid põletasid, kiusas teda saatus range,
Thinathini ihkas näha — rüütel on ju armu vange;
eks kristalli paistus piigal palgeroosidele lange.
943. Närbus roos ja paplipuulgi kadus rühikindel liin,
jume kaotasid kristall ja helkiv lihvitud rubiin.
Säilis tarmukus. Ta lausus: „Eemaldugu surmapiin!
Jätnud maha, Päike, sinu, sügav pimedus on siin.“
944. Päikesele ütles: „Särad justkui Thinathini pale,
teie valgustate ilma — mõtlen teile mõlemale.
Rõõmustad mind, pilku sinult pöörata mul oleks vale.
Miks ei soojenda mu südant, ons ta tõesti nõnda kale?

945. Päikestest kui kumbki läheb kaugeks, talv toob maha lume;
mina kahest päiksest loobund, südant vaevab mure tume.
Kalju tundetuks jääb valust, kas me sellest rahustume
Nuga paiset ei tee terveks, haav võib saada halva jume.
946. Rändur kurdab taeva poole, kohe päikest tõstab käed:
„Päike, meie eluandja, sinu käes on jõud ja väed!
Alandlikke ülendad sa, mõned kuningaikski säed.
Ära lahuta mind armsast — sina korraga meid näed!
947. Oo, Saturn, mu hädadele veelgi häda juurde loo,
südamele tihedaimat murevõrku ümber koo,
mulle justkui eeslilegi koormat ränka lisaks too!
Sinu kaudu kauge kallim kuulma peab mu kurva loo.
948. Jupiter, ei miski sinu ausat kohtumõistmist sega.
Tule otsusta, kui süda tülli läheb südamega;
ära süütuid nuhtle ega saada hinge hukka! Ega?
Säästa haavadest mind uutest — anun sinult õigusega.
949. Marss, mu põue puuri piigiga kui oherdiga,
vala üle mind ja värvi riided verepurpuriga.
Armsamale räägi minust: kuidas ekslen, mis mul viga,
viletsaks ma jäänud olen, lõppenud on rõõmuiga.
950. Veenus, armulõõma leegid koondunud on tulevalliks.
Temal hambad on kui pärlid, huuled punaseks koralliks.
Sina annad veetlust, võlu neile, keda sa pead kalliks;
mind sa hullutad ja kiusad. Ah, kui siiski mind sa salliks!
951. Oo, Merkuur, meil mõlematel ühine on elukul:
päike tõmbab enda ligi, kuumab nüüd ja paiskab tuld.
Pane kirja minu vaevad, pisarjärve kasta sulg,
selleks olgu minu keha, peenike kui nõtkes nulg.

952. Kuu, sa halasta mu peale, sarnane on meie tõug:
kord meil nägu ümmargune, terav siis on jälle lõug.
Teata talle kannatustest ja et otsas minu jõud
tema pärast kõigeiks valmis, pole hirmus surmaõud.
953. Seitse taevakeha võivad minu sõnu kinnitada:
päike, Jupiter ja Veenus, kõik te käite oma rada,
kuu, Saturn, Merkuur ja Marss, teid palun talle teadustada:
„Kannatab ta põrgutules, mida ei saa kustutada.““
954. Oma südamele lausub: „Ära nutult tröösti küsi,
saatanast sa hoidu eemal, surmamõtteist lahti rüsi!
Kallimal on juuksed mustad justkui kaarnasulg või süsi.
Kuidas saaksid pidutseda, kui ei hädas vapralt püsi!
955. Tegutse vaid kindlalt, targalt, selleks sa ju elu said.
Päike paneb unustama katsumusi kibedaid.“
Mahedalt siis hakkab laulma, ei ta pühi pisaraid,
tema laulu kõrval ööbik tundub nagu öökull vaid.
956. Rüütli laulu imetlema tuli loomi kõikjalt palju,
hääle kõlavuse peale välja veest ka kerkis kalju;
kuulatasid, imeks panid, koos kõik nutsid nuttu valju.
Viisid nukrad Avthandilil, põsed pisarniisked tal ju.

LÕPETUS

3. On lõppenud lugu nendest nagu unedega öö.
Elati, lahkuti ilmast — eks Aeg iseennast söö.
Usk pikka elusse kaua kellelgi vastu ei löö.
Meshlase Rusthveli tehtud on siin kõik see kirjatöö.
4. Ma kuningas Davithile, kel päike juhatab teed,
olen kirjutand need värsid, et rõõmu teeks talle need.
Idast Läände tema võimu on tunnustand maad ja veed,
ta lõhub reetlikud kantsid, kindlustab ustavad leed.
5. Kuis vaprat kuningat kiita, sõnu leida selleks kust?
Selle võõramaise jutu ma valisin selleks just,
et ülistada suurt voorust ja võrratut mehisust,
ja töösse ma püüdsin panna kogu enda kõnekust.
6. Nii on ju see ilmaelu — ei uskuda seda tea,
ja ühtegi silmapilku küll kinni miski ei pea.
Mida otsid? Saatus petta sind võib kõik su eluea,
kui aga ei peta, tõesti siis siin- ja sealpool on hea.
7. Amiranist loonud värse on Honeli ülevaid
ja Abdul-Messia puhul saab kiita Šavtheli taid,
küll Dilargethile sõnu on Thmogvelil nobedaid
ja Tarielile jätkub ta Rusthvelil pisaraid.

Järelsõna

„Rusthaveli on Gruusia ja Gruusia on Rusthaveli,“ on lausunud mägilaspoeet Važa-Phšavela. Vääramatult tõsi. Lühemalt ja tabavamalt ei saagi ütelda. Maaailmas ei leidu teist kirjandust, milles rahva piiramatu austus üheainsa nime vastu oleks niivõrd püsiv ja vaieldamatu. Üksmeelselt tunnistavad grusiinid Rusthaveli oma luule patriarhiks. Ja luule on gruusia kirjanduse tugevaim kül. 18. sajandi poet Davith Guramišvili kinnitab: „Ealeski ei ole kuulnud värsse kaunemaid Rusthavelist.“ Sajand hiljem nimetab Ilia Tšavtšavadze teda gruusia südame aardeks. Ta lisab: „Sõnad sellest raamatust toovad lohutust, kergendavad murekoormat, annavad jõudu mõistusele ja juhivad headuse suunas.“

Ja ometi on andmed tema isiku kohta hoopis kasinad. Elulugu võib vaid oletamisi tükikestest kokku seada. Põhiliselt tuleb seejuures poemile — täpsemini poemi proloogile — toetuda. Rusthaveli pärineb Gruusia keskosas kõrguva Lihhi ehk Surami mäeaheliku lähedusest, Rusthavi (*ru 'oja', thavi 'läte'*) pärimõisast. Sünniaega on raske kindlaks määrata, kokkuleppeliselt tähistati 1966. aastal tema 800. sünnipäeva. Ta õppis arvatavasti Ikaltho akadeemias (Ida-Gruusias), seejärel täiendas end Kreekas. Kuninglikus õukonnas saavutas ta rahandusministrile vastava ametikoha. Sügavalt kiindunud oma käskijatarisse, kuninganna Thamarisse (elas umbes 1160—1213), hakkas ta varakult temale ülistusluulet pühendama. Tänapäevani on säilinud ainuüksi poem „Kangelane tiigrinahas“. Elu lõpuaastad veetis ta tõenäoliselt Jeruusalemma ristikloostri. Seda kinnitab tema portree kloostri ühel sambal — valge pika habemega vanake. Portree kaeti hiljem musta värvikihiga. 1960. aastal õnnestus teaduslikul ekspeditsioonil, kuhu kuulusid luuletaja Irakli Abašidze ning keeleteadlased-akadeemikud Akaki Šanidze ja Giorgi Tseretheli, kattekiht eemaldada. Kahe kogukalt kujutatud pühaku — Maksimi ja Damaskuse Johannese — vahele on mahutatud väike portree, mille pealkirjas on öeldud: „Selle maalijale Šothale andestagu Jumal /ta patud/. Aamen“. Allapoole on kirjutatud „Rusthaveli“. Kodumaalt eemaloleku meeleolusid kajastavaks peetakse kuulsat 940. stroofi.

Kuidas seletada biograafiliste andmete vähesust? Näib kummaline, et toleleaged kroonikakirjutajad vaikivad temast. Kuninganna Thamari õuepoeedi nime ja loomingu määrasid feodaalülirikud ja kõrgvaimulikud unustusse hääbumisele. Hinnakustutati ajalooürikute lehekülgedelt, teoste levitamine keelustati. Ei meeldinud suurnikele luuletaja vabameelsus, tema panteistlike sugemetega filosoofia, tema vaated riigikorra kohta. Gruusia teadlaste kadestamisväärt usinus ja energia oma rahvusuhkuse uurimisel ei ole suutnud päevavalgele tuua ühtki teist Rusthaveli teost. „Kangelane tiigrinahas“ säilis tänu rahvale. Rahvas ise võttis lindpriiks kuulutatud ja tuleriidale saadetud lugulaulu hoidmise oma hoolde. Üle viiesaja aasta kandus kangelasluugu suust suhu, põlvest põlve läbi Gruusia ajaloo traagiliste sündmuste. Ta on olnud tugevam kui mongolite rüüsteretked, kui türklaste võimutsemine, kui pärslaste rünnakud. Tema järgi õpiti esimest kirjatarkest, tema peastteadmises võisteldi. (Alles hiljaaegu võis lugeda vanast grusiinist, kes teab peast kogu poemi.) Teose esimene trükitud väljaanne ilmus kirjamehena tuntud Gruusia kuninga Vahtang VI toimetamisel 1712. aastal. Niisiis on poemi trükitõnas eluiga peaaegu kolm korda lühem tema tegelikust east.

Poem on loodud Gruusia ajaloo hiilgavaimal eppohhil, 12. ja 13. sajandi vahetusel, ning tõendab tollase arengutaseme kõrgust. Seda ajajärku tavatsetakse nimetada grusiina kultuuri kuldseks sajandiks. Võimsa Gruusia feodaalriigi territoorium koos vasallriikidega ulatus siis Mustast merest Kaspia mereni. Maa majanduslik kindlustatus lõi soodsad tingimused kultuuri õitsenguks. Filosoofia, filoloogia, kirjanduse, monumentaal- (freskod) ning miniatuurmaali, metallikohrutuse ja arhitektuuri kõrgseis annab õiguse kinnitada, et „Kangelane tiigrinahas“ ei ole juhuslik ühe geeniuse inspiratsiooni tulemus, vaid rahva võimekuse loogiline avaldus.

Rusthaveli, oma aja haritumaid isikuid — kristlikus õhkkonnas ja traditsioonides kasvatatud filosoof, humanist ja poet —, lõi võimsa meistriteose, milles ta ülistab inimese hinge ja keha terviklikkust. Ehkki tegevustik toimub Indias, Araabias, Mulgazansaris ja Gulanšaros — mittekristlikel maalidel —, väljendab teos Gruusia absoluutse monarhia ja kristluse ideoloogiat. Autor ei piirdu üksnes oma aja tõekspidamistega, ta läheb sügavamale ja jõuab püsivate ideaalideni. Ta õpetab armastama, mõtlema, annab jõudu ja lootust — kõike nii vajalikkude meiegi komplitseeritud maailmas. Poem on hümn sõprusele ja sedastab, et ainult armastus võib päästa inimest, tema keha ja vaimu.

Gruusia feodaalriigis pörkasid kuningavõimu tugevdamise püüded ülikute vastupanule. Ülestõusud, mässud, salasepitsused vapustasid maad. Niisuguses olukorras laskis kuningas Giorgi III 1178. aastal kroonida oma tütre Thamari ning kuulutada ta kaasvalitsejaks. Pärast Giorgi III surma püüdsid ülikud agaralt piirata isevalitsust, mistõttu Thamar tuli 1184 teistkordselt kroonida. Kuigi Thamar suutis vandenõust jagu saada, sunniti teda siiski abielluma Georgi Bogoljubskiga, võõrmaalasega, oma maalt pagendatuga. Nõnda taheti kuningavõimu nõrgestada. Kaks ja pool aastat talus Thamar teiste omavoli. Kui Georgi lõpuks maalt välja saadeti, ühines osa suurnikke tema tagasikutsumiseks. Koos keskavõimu kahane misega tähendanuks see talupoegade, käsitöölise ja kaupmeeste olukorra raske-

nemist. 1187 sai Thamari abikaasaks Davith Soslani. Kui viimast samastada poemi nimikangelase Tarieliga ja Thamarit Nestan-Daredžaniga, võib märgata palju ühist poemi India õukonna ja Gruusia tegeliku õukonna omastikus. Rusthaveli astus oma teosega Thamari kaitseks välja, seisis kaasaja progressiivsete ideede eest, tsentraliseeritud riigi kindlustamise eest.

Poem jaotub proloogiks, 61 peatükiks ja epilooigiks. Kogusummas on 1587 stroofi, igas stroofis neli 16-silbilist värssi. Nõnda on see autentseimas, 1966. aasta juubelitrükis. Paljud trükiid aga kalduvad sellest kõrvale. Poemi loomisest tema esmatrükini kulub pool aastatuhandet. See asjaolu on ajendanud lausa lõpmatuid tekstikriitilisi arutelusid, vaidlusi. Kuidas eristada ümberkirjutajate lisandusi Rusthaveli enda loodust?

Sada aastat tagasi (1888) üllitatud variant rajaneb tollaste gruusia vaimu- suuruste (Ilia Tšavtšavadze, Akaki Tseretheli, Grigol Orbeliani, Iakob Gogebašvili) otsusel. Peatükke, mis jutustavad kangelaste edasisest saatusest, tõlgitseti kui ümberkirjutajate lisatuid. Ometi leidub 20. sajandil ilmunud trükkides 65 kuni 91 lisastroofi, milles Tariel saab teada India kuninga surmast ja sõdib hatailastega. 1930. aastail kaitstes K. Tšitšinadze innukalt nende lõpupeatükkide originaalsust ja oletas, et Vahtang VI oli poemi trükiks ettevalmistamisel suvaliselt kasutanud kääre tema käsutuses olnud paljude käsikirjade suhtes. Nõnda ilmusidki 1934. ja 1937., sõjajärgselt 1957. ja 1963. aasta trükk ning 1939. aasta venekeelne tõlge lisastroofidega. Tänapäevased uurijad on jõudnud veendumusele, et kolm lõppu lisatud peatükki ei anna midagi täiendavat põhiideele ega mingit uut joont luuletaja loodud tegelaskujudele. Kui kogu süžeed kandnud konfliktsituatsioon on jõudnud lõpplahenduseni, ei tohi luua uut sõlmingut ega seda taas lahenduseni arendada. Pealegi on Tarieli suhu pandud tema iseloomule vastakaid sõimusõnu. Teose finaali nende lisadeta osutab arhitektooniliselt ja loogiliselt seaduspäraseks süžee lõpetuseks.

Süžee põhijoone moodsamad sündmused Araabias. Kui Avthandil — Thinathini armastatu — sukeldub kestvaise vaevarikkaise otsinguisse, esialgu Tarieli ja seejärel Nestan-Daredžani leidmiseks, siis aitavad just need kangelasele antud jõuproovid kuninganna krooni kandval Thinathinil oma tulevase valikul otsus langetada. Phridoni ja Phatmani episoodid seovad kaht peamist tegevusliini omavahel.

Oma põhikoes on teos üles ehitatud vastandamisele. Olukorrast Araabia ja India õukonnas teatatakse üheülbaliselt: kummalgi pool ei ole meessoost troonijärglast, mõlemal valitsejal on vaid üks tütar. Ja niihästi Thinathinisse kui ka Nestan-Daredžanisse on kiindunud noor vägilane, väepealik. Troonijärgluse lahendamisel annab Araabia kuningas kogu võimu üle tütrele, India valitseja aga ei taha õigeks tunnistada riigi juhtimishojade minekut naise kätte. Ta otsustab tütre mehele panna ilma temalt nõusolekut küsimata. Tulemuseks kujunebki tragöödia. See kompositsiooniline võte võimaldab positiivsete ja negatiivsete sündmuste vastandamist.

Kompositsioon on hästi keeruline, kuid täpselt piiritletud: ühtegi osa ei saa eraldada, ilma et see ei lõhuks suure eepilise lõuendi arhitektoonilist tervikut.

Proloogi algupärasuse üle vaieldakse. Osa teadlasi ei näe mingit sidet proloogi ja poemi vahel ja nad kinnitavad, et proloog on lisandunud ümberkirjutajate sulest.

Teised ei eita proloogi Rusthaveli loominguna, ent teevad korrekture stroofide järjestuses. Kolmas — ja praegu üldisem — seisukoht sedastab, et proloogi ja poemi vahel valitseb sügav orgaaniline side: proloogis väljendatu on poemis täielikult realiseeritud. Ilmselt on proloog loodud pärast muu teksti väljaminekut.

Ka epilooq põhjustab autorsuses kahtlemist. Kuid siin on otsus üksmeelsem just vastupidises: kõik viis „Lõpetuse“ stroofi loonuvat ümberkirjutaja, keegi meshi päritoluga värsisepp. Epilooqi pessimistlik laad ei sobi kokku Rusthaveli selgejoonelisel optimistliku, aktiivsele võitlusele kutsuva maailmavaatega.

Eetilistesse arusaamadesse juhatab meid poet proloogi esimeses stroofis. See on hümn Jumala kiituseks ja teoloogilise kontseptsiooni väljendus. Kristliku teoloogia ja gruusia religioosse kirjanduse vastastikune suhe läbib kogu raamatut. Kuigi kangelased usaldavad Jumala tahet — inimest aitab Jumal, kes ei lase tal hukkuda —, tuleb endal aktiivselt tegutseda. See on tähtis tingimus võiduks. Võitluses kurjuse, reetlikkuse ja vale vastu leitakse tuge sõprade abist.

Armastuse määratlemisele pühendab autor enam kui kolmandiku proloogist. Vastavalt sellele on ka poemist enam kui kolmandik antud armastusvahekorde ja armuelamuste kirjeldamisele. Kui Vahtang VI pidas Rusthaveli armastust armastuseks Jumala vastu, nähakse nüüdisajal selles niihästi maist kui ka taevast armastust. Maine armastus saab kauneima kuju armastatu järele kaugusest igatsemisel. Just sellisest vahekorrast on kantud kõik poemis jutustatu. On kujutatud abiellumiseelset armastust — püüdlemist veel saavutamata poole.

Esteetilisest vaatepunktist lähenedes tuleb järeldada, et poet on veendunud dramatismi vajalikkuses luule sisustamisel. Tõeline kirjandusteos peab lugejale jätma kustumatu elamuse, äratama temas nii halastust ja kaastunnet kui ka vihkamist. Rusthaveli rõhutab poesia filosoofilist iseloomu („Eal luule ei ole mujal kui tarkuses leidnud asu“ — vt. Värsinäited). Nõnda pole „Kangelane tiigri-nahas“ niivõrd kuninganna Thamari ja teda ümbritsenud isikute lugu kui üldinimlik, üldfilosoofiline eepiline kunstiteos. Rusthaveli võtab appi allegooria. Ehkki sõna-sõnalt toimub tegevus Araabias ja Indias ning nende naaberaladel, tuleb mõista, et geniaalsel grusiinil on südame peal omaenda kodumaa. Allegooria peitub tema kaasaja ideede ja meeleolude peegeldamises. Tegelasakujudes ilmnevad niivõrd selgelt grusiinide iseloomujooned, et Akaki Tseretheli nägi nendes Gruusia eri paikkondade esindajaid. Allegoorilisusele vihjavad ka 19. stroof, kus Thamarit ülistatakse vargsi, maskeeritult, ja 9. stroof, mille sõnu „need gruusia värsid võrsund on pärsia jutu eost“ (vt. Värsinäited) hoiatatakse mõistmast kui mujalt laenatud faabulat. Tõsi küll, mõned süžeeliinid näivad võetuna Ida kirjanduspärandist, kuid tervikuna on poem originaallooming. Tähelepanu pälvib sotsiaalne suunitus: naise osatähtsuse kasv ühiskonnas ja tema rüütellik austamine, kummardamine tema ees, olid islamilikule Idale täiesti võõrad.

Kas naine sobib valitsejaks? Selle küsimuse ümber keerlevate vaidluste ja võitluse tõttu kandis autor tegevuse kaugematele maadele, vabastades end distantse allegoorilisusega võimalikest etteheidetest ja komplikatsioonidest.

Kas pidada fantastiliste nimedega tegevuskohti paljaks väljamõeldiseks või saab neid kanda reaalse geograafia pinnale? Nende seletamisega on voli antud

vahest enamalegi fantaasialennule, kui poeedil seda oli. Lähtudes tuntud kohanimedest ja riikidest (Araabia, India, Horezm), arvutatakse tegelaste teekondade kestuse järgi võimalikke asukohti ka väljamõeldud nimedele: Gulansaro, Mulganzansar, Tarieli koobas, Khadžethi. Olgu siin vaid paar näidet. Kauguste suhtes tagasihoidlikumad hüpoteesid piirduvad Gruusia territooriumiga (ja selle sadamalinnadega). Seevastu A. Svanidze konstrueerib tegelastele kõige pikema teekonna — Khadžethi, on tema arvates Gibraltar (Nestan-Daredžan viidi ju ära Indiast!), Gulansaro on Venezia jne. L. Maruašvili asetab tegevusvälja Aafrikasse: Tarieli koopasse läheb Avthandil läbi Nuubia kõrbe, Mulgazansar olevat praegune Zanzibar. D. Khumsiašvili peab tõenäolisemaks paigutada sündmustik Indiale lähemale. Toetudes Avthandili vestlusele vesiiriga, leiab ta, et Tarieli valatud pisarate hulk ületab veekoguse Amudarja jões, ning järeldab sellest, et Tarieli koobas asus Amudarja läheduses. Khadžethi paigutab ta Kalimantani (Borneo) saarele ning tugineb seejuures saare päriselanike dajakide ühe suguharu, kadžanite nimele. Etnograafide kirjeldatud kadžanite kombes langevad mitmeti ühte Khadžethi elanike omadega. Kui on tõesti nii, tuleb sügavalt imestada Rusthaveli mitmekülgsede teadmiste üle. „Kangelase tiigrinahas“ marsruudid ühtivad paljuski Lõuna-Aasia suure mussoonimereteega, mida araabia ja pärsia kaupmehed juba 8. sajandil kasutasid.

Peale fantastiliste maade leidub veel külluses muinasjutulist ainet. Kangelastel on titaanlik jõud, Tarieli ratsu ületab tohutuid vahemaid ja ujudes määratud mereavarusi, Phatmani neegerori muudab end musta palaka abil nähtamatuks jms. Selline müstilise, fantastilise, religioosse ja igapäevaselt reaalse ühtesulatamine on omane ka antiik- ja renessansi kirjandusele (Dante „Jumalik komöödia“), isegi hilisema aja loomingule (Goethe „Faust“). Põneva detailina võib nimetada Tarieli poolt Nestan-Daredžanile kingitud salli, mille imepärast elastsust, vastupidavust ja idamaist päritolu kordab Balzaci šagräänahk.

Mitmed kriitikud on „Kangelast tiigrinahas“ pidanud rüütliromaaniks. Sellele mõttele räägib vastu kompositsiooniline analüüs. Poet on peamise tähelepanu suunanud kesksele ideele — tütrele trooni üleandmise õigustatusele. Kõike sellega seostatud jutustatakse põhjalikult, üksikasjalikult. Seevastu Avthandili kolm aastat kestvad otsingud — kui pikalt võinuks siin seikluste kirjeldamisele mahtu anda! — on surutud hoopis kitsakesele tekstiruumile.

Poemi nimetatakse Gruusia 12. sajandi riigi elu entsüklopeediaks. Temas on kajastunud antiik- ja bütsantsi filosoofia, astronoomilised, geograafilised, mütooloogilised kujutlused, sõjateadus, klimatoloogia. Nende kõrval aforismid, tsitaadid Piiblist ja Idamaa rahvaste kirjandusest. Et ühtlasi on kujutatud eri rahvakihtide elu-olu, saab teosest täieliku pildi tollase feodaalühiskonna sotsiaalsest ja poliitilisest elust.

Aforismid pälvivad omaette esiletõstmist. Nad kujutavad endast loogilist kokkuvõtet eespool öeldust ning on paigutatud sageli stroofi lõppvärssi. Need mõttered rõhutavad teose põhijoont (näiteks stroofis 39: „Lõvi järglased on võrdsed, olgu pojad nad või tütreid“), sõprust (844: „Kes ei otsi endale sõpra, on iseenda vaenlane“), vaprust (791: „Kuulsusrikas surm on parem häbiväärsest elust“),

väljendavad eetilisi tõekspidamisi (1034: „Käteramm ei aita midagi, kui sul puudub taeva arm“, 717: „Vaid sellele, kes kannatab, kingib Jumal rõõmu“), elutarkust (894: „Targad võtavad nõu kuulda, rumalad talitavad omapead“, 781: „Ses vale on kõikide õnnetuste esmane allikas“, 954: „Kannatusi peab oskama taluda, mis viga on rõõmu tunda!“, 895: „Mis sind ennast vaevab, selles tunned kaasa teistelegi“) või teravmeelseid torkeid (1242: „Ka vares tahab olla ööbik, kui leiab oivalise roosi“).

Lugulaulu keel on erakordselt rikas ja paindlik. Selleks ajaks oli gruusia kirjandusel juba pikk traditsioon. Et tänaseni säilinud vanimat kirjandusteost (Iakob Tsurtaveli „Püha Šušaniki piinad“) dateeritakse aastaga 478, võis Šohta koolihariduse saamisel tutvuda omakeelsete kirjandusürikutega, mille iga ulatus vähemalt 700 aastani. Sadakond aastat enne Rusthavelit oli elanud õpetlane Ioane Petritsi, kes antiikfilosoofia teoseid tõlkides ja kommenteerides oli tunduvalt rikastanud gruusia keelt, teinud seda nõtkemaks, sobivamaks peeni nüansse edasi andma, rajanud täpse terminoloogia. Sellelt aluselt võimaldus luuletajal, kes ühtlasi teritas kõrva kõnekeele lopsakusele, sooritada hiiglaslik hüpe raamatu- ja rahva- keele lähendamises. „Kangelase tiigrinahas“ sõnade üldarvus (45 000) on iseseisvaid leksikoloogilisi ühikuid 7066, millest 3700 on kasutatud vaid ühel korral.

Tänu Ioane Petritsi tegevusele oli keel mitmekesisestunud tuletuse teel saadud samalõpuliste sõnadega, mis hõlbustab riimimist. Tuletusliidete vokaalide rohkus avas tee ilukõlale, mis vastandatuna gruusia keele hulgaliste konsonantide mehise jõuga võimaldas Rusthavelil virtuosset oskust rakendades anda poemile võrratu vormikauniduse.

Meetriliseks põhialuseks valis ta gruusia rahvaluules levinud šairi: tsesuuriga kaheks võrdseks pooleks jagatud 16-silbilise värssi. Tsesuur märgib just meetrilist, mitte süntaktilist, sisust tingitud pausi. Monotoonsust on ta vältinud šairi kaht vormi — kõrget ja madalat — vaheldades. Kõrge šairiga (4+4+4+4, mis kohati võib kuuluda eesti rahvalaulu neljajalgse trohheuse lähedasena) kaasneb kahesilbiline riim, madalaga (5+3+5+3 või 3+5+3+5) kolmesilbiline riim. Riimid on alati väga täpsed ja musikaalsed, riimuvad kõik ühe stroofi neli värssi omavahel. Ja ükski riim kogu teose ulatuses ei kordu. Erilise meeterlikkuse näide on kogu stroofi hõlmav homonüümriim, nn. madžami. Selle selektuseks siinkohal eestikeelne näide: Ei me tohi aega viita! / Kas sa näed seal kaugel viita? / Võta hobu, sinna viid ta; / ära ainult tee pealt viita! (ÕS-i järgi tähendab „viitama“ ka 'libastuma'.) Kui arvesse võtta veel sagedased siseriimid ja arvukad alliteratsioonid, tuleb igati nõustuda kangelasloo inglise keelde tõlkija Marjory Scott Wardropiga: „Rusthaveli kasutab gruusia keelt niisuguse kunstitüüslikkusega, et võõramaine uurija satub jutukäiku jälgides algul meeletehesse. Algajal tekib tunne, et poem on pigem muusika kui jutustus, et ta pretendeerib rohkem meeoleu loomisele kui mõistmisele. Alles pikema vaeva järel taibatakse faabula loogilist terviklust.“

Kõnekujundeist sagedasimad on metafoorid. Nii on see tüüpiline Idamaade luulele ja gruusia klassikaline kirjandus ei moodusta selles suhtes erandit. Ehkki mitmed metafoorid — nagu tindijärved 'silmad', ahhaat 'ripsmed, juuksed',

kristall ja roos 'nägu, põsed', rubiinid ja purpur 'huuled', pärlid 'hambad', kaarna tiivad 'mustad juuksed' — vahest liigagi tihti esinevad, ei mõju nende kordumine häirivana. Just nõtte vormitaiuse ja luuletaidurliku mitmekesisuse taustal varieerudes sulanduvad nad harmooniliselt tervikusse.

Kõike ülalloeeldut arvestades on piisavalt hoomatav, kuivõrd keerulise ülesande ees seisavad tõlkijad. Hästi põnev on kõrvutada lahendamispüüdeid. Kaleidoskoop, sõna tõsisel mõttes.

Üle saja aasta tagasi (1889) ilmus saksakeelne Arthur Leisti (küll mittetäielik) tõlge — viiejalastes jambides, esimesed peatükid ristriimis, edasi aga riimimata. Umbes samaaegselt töötas Victor Hugo tutvuskonda kuulunud gruusia literaat Iona Meunargia prantsuskeelse tõlke kallal. Tema tõlke käsikiri on kaotsi läinud.

1912. aastal, seega täpisealt kakssada aastat pärast Vahtang VI toimetatud esmatrükki, nägi Londonis päevavalgust ingliskeelne Marjory Scott Wardropi proosatõlge. Esimene täielik venekeelne tõlge ilmus Konstantin Balmonti sulest: algul poolikuna 1917 Moskvas, seejärel täielikult 1933 Pariisis ja 1936 Moskvas. Enne teda võis teosega vene keeles tutvuda üksnes tükat.

Balmont kirjutab tõlke eessõnas: „Esimest korda õppisin Rusthavelit tundma ookeaniavaruses, Kanaari saarte läheduses, Inglise laeval, kus tutvusin Oliver Wardropiga, kes andis mulle lugeda „Kangelase tiigrinahas“ ingliskeelse tõlke kaasasolevat korrektuuri. Selle oli suure armastusega teinud ta õde Marjory Scott Wardrop. Puudutada Gruusia Roosi ookeani lõpmatus avaruses, päikese, mere, tähtede, sõpruse ja armastuse ning metsikute tuuleiilide ja märatseva tormi üllas seltsis — see on elamus, mis ei unune. /.../ See on parim armastuspoeem, mis ealeski Euroopas loodud, armastuse vikerkaar, tulisild, mis seob ühte taeva ja maa. /.../ Kogu Euroopa luules ei ole arvatavasti midagi, mida võiks kõrvutada gruusia lauliku võrratu poemiga, vahest ainult parim keskaegne armastuse ja surma muinasjutt, bretooni Tristani ja Isolde lugu, mis tekkis ligilähedaselt samal ajal kui Rusthaveli meloodiline lugulaul, 11.—12. sajandil.“

Võlutuna gruusia eeposest ei suutnud Balmont end talitseda: tõlkides lisas ta omalt poolt lüürilist värvikust ning valas kogu teose uude vormi. Siseriimiga murdis ta pika värsi kaheks — kordas kahe värsirea kohta sama riimi kolm korda, iga teise ja neljanda värsi lõpu aga sidus omavahel riimiga. Ta toetus Scott Wardropi ingliskeelsele ja Meunargia prantsuskeelsele proosatekstile.

1937. aastal jõudis venekeelse lugejani Giorgi Tšagareli tõlge, paarisriimides; järgmisel aastal Panteleimon Petrenko oma. 1941. aastal lisandunud Šalva Nutsu-bidze vahendus nelikriimides on tekstitruuduselt kõige originaalipärasem, õnnestunud on isegi mõned venekeelsed madžamid, seejuures keel ise on raskevõitu. Kõige rohkem trükke on näinud Nikolai Zabolotski tõlge, mis hea loetavuse juures on nelikriimidesse seadmisel patustanud mõnikord algupärandi täpsel edasiandmises.

Et nii gruusia kui ka prantsuse luulemeetrika toetub süllaabilisele põhimõttele, on Sergo Tšuladze seda prantsuskeelses tõlkes kavakindlalt rakendanud. Riimimine on tal juhuslik — ta pole selles endale eesmärki püstitanud —, kuid hästi poetilise sõnastuse tõttu määrati saavutusele 1965 Prantsuse Akadeemia Langlois'

preemia. Prantsuse keelde on teose tõlkinud ka Elisabed Orbeliani ja Solomon Iordanišvili (1977).

Suure hoole ja kannatliku töö pitserit kannab Hugo Huppertil saksa keelde tõlge. Sujuv loetavus, puhtad nais- ja meesriimid teevad saavutatud häiditavaks; pälvib ühtlasi äramärkimist siiras andumine filigraansele töölusele: Huppertil on õnnestunud oma emakeeles sobitada kaksikümend kaheksa madžamistroofil Hermann Buddensieg kaitseb sootuks erisugust seisukohta. Ta leiab, et heksameeter vastab saksa luule traditsioonidele (Klopstock, Goethe, Schiller, Hölderlin) ja tema töö tulemusena saab Rusthavelit ka heksameetris lugeda.

Poem on tervikuna tõlgitud 36 keelde, eestikeelne tõlge on kolmekümne seitsmes. Meil on senised teosega tutvumise võimalused olnud üsna ahtakesed, ja ometi võib tõdeda tõlkimislahenduste kirevust. Ajakirja „Viisnurk“ 1941. aasta avanumber toob ära pool proloogi. Jüri Šumakov on nii sisult kui ka vormilt aluseks võtnud Balmonti. Vahendusliku kolmikühpe tõttu (Scott Wardrop — Balmont — Šumakov) ei saagi eeldada originaalilähedust. Näitena siinkohal 4. ja 5. stroof:

Ei see lihtne tundevalang — tüütav meelitaja halang:
kiirgab ülistusepalang nagu ehalõõmus vool.
Õilsa vaimustuse hooga, sõna, pärlendades vooga!
Alustan ma armulooga. Tabab järelkäijaid nool!

Käsi kuninganna tuju: laulus joonista mu kuju,
juukselaine siidselt sujuv, hambad helkjad pärlikeed
vaadaku su värsist vastu, ulja raidurina astu,
teraskarastusse kastu, rajades uut luuleteed.

Samas ajakirjanumbris leidub teistlaadigi lahendus. Nimelt on Šalva Dadiani paigutanud oma novelli „Poeedi päev“ (selle peategelaseks on Šoša) kaks poeemi salmi, mis on eestindatud hoopis algupärandilähedasemalt (tõlkija on nimetamata). Siinkohal üks neist:

Roose kolletama sunnib talve külm ja jääne tuul,
päike põletab neid pikka, kuumus tapab suvekuul,
kuigi ööbik neile laulab õrnu viise pärnapuul —
valus roosidel on ikka sel või teisel viisil muul.

Ajakirjas „Pilt ja Sõna“ (1941, nr. 3) on avaldatud üle kümne stroofi Marie Underi tõlkes. Tema võttis aluseks Tsagareli tõlke, seega on tulemus tõepärasem kui Šumakovil. Parimini näitlikustab seda katkend „Nestan-Daredžani kirjas armastatule“ (alates stroofist 1281):

Näed sa, armas, mis kõik sünnib, kuidas maa pääl kibe elu!
Kuidas ka ei säraks päike, maailm siiski mulle must.
Targad, siinset elu tundes, pole leidnud selles võlu. 341935941
Ei saa sõnul õelda, kuidas raske lahus olla sust. 30830101033

Kuri aeg ja tume maailm meid üksteisest lahku heitnud.
Pole mulle määrat näha rõõmu sinu palgedel!
Avasin sull' saladuse, mida kõigi eest ma peitnud:
Kuidas kanda, armsam, südant, mis su piigihaavast hell?

Elan sinu armastusest, teisi lootusi ei vaja.
Mina, elust kõrvetatu, kannatusi, muret täis.
Sunnismaises vangistuses sa mu ainus lohutaja,
Armastus, mis surematu, õitseb südames kui õis.

Ära heida meelt, mu armsam, lahusolu vaikselt talu!
Nagu pappel võõras aias ei ma õilmitseda saa.
Sinuta ei ole elu, on vaid igavene valu, —
Sööstan tornist kaljule või mõõga otsa viskun ma...

Pisaras, ei meeleheites armastajad kuulsust leial!
Parem julge sangarteoga tõesta, et sa mulle truu.
Meie maksnikud hataavid mõelnud reedurada käia,
Maale, mis on mässu tõstnud, andeksand on võimatu!

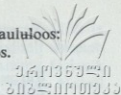
Võta kuulda siirast sõna, sangarina koju rutta,
Kelkivi hataave üle kui on käind su nuhtlus-loit.
Pikast vihmast õielehed kaotab rooski: ära nutal!
Tahaksin su hämarusse ilmuda kui päiksekoit.

1950. aasta alguskuudel korraldasid Tartu üliõpilased (Kaja Kleis, Leenu Siimisker, Ain Kaalep) gruusia kirjanduse õhtu ja veensid Harald Rajametsa luule eestindamisele asumaa. Noorusinnu ajendil valmisidki seitse Rusthaveli stroofi (Zabolotski järgi). Neist siin 21. ja 22. (niisiis taas prologist):

Selle lembe saladuselt tarkadegi suurvaim pörkus,
kiidulaule siin ei piisa, ilmne on siin sõna nõrkus.
Kui mu laulus helisebki maise ihu veetlev hõrkus,
kaugel siiski kõrge iha piinast kõlvatuse mõrkus.

Meeletu — kuis sõna ütleb — on midžnuur mu laululoos:
armunud, ent lahkub taas ta, kalliga kui juba koos.

Üks ju ülevust üks otsi tühjes tuhinais ja hoos,
teisele on värskel embus maisel armu ainus voos.

(Araabia keelest tulenev sõna *midžnuri* esineb korduvalt ja tähendab 'armastusele mõistetud, armastusest (meeletult) haaratud'.)

Vaid õhtust osavõtjate kuulnud värssid jäid avaldamata. Küll aga tekkis tugev üllitamisvajadus 1966. aasta septembris Rusthaveli 800. sünnipäeva puhul, kogu Gruusiat hõlmanud ja rohkete väliskülastega grandioosete juubelipidustuste aegu. Ei saanud rahvusvahelise ulatusega suursündmus jääda meilgi kajastamata. Aja-lehekirjutised ja raadiovestlused nõudsid tekstinäiteid. Pealegi võis nüüd juba kavandada vahetatut tõlkimist. Kuigi poeesiaga polnud allakirjutanu seni üldse tegelnud, oli ta vastu seina surutuna sunnitud katsetama. Nondest üksikstroofidest kujundas hiljem katkendi „Avthandil teel Phridoni juurde“, mille avaldas „Looming“ 1974. aastal. Seal puuduvate salmidega täiendatud tekst leidub ka käesolevas raamatus (vt. Värsinäited). Avthandili palve taevakehade poole kõlab kosmilise lauluna. Päikese, Kuu ja planeetide hingestatus paneb neile inimsaatusel kaososalise rolli, kõrvaldab piiri inimese ja kosmose vahel.

Nüüd, käesolevaga saab juba terviklikult kõndida Rusthaveli eesti-keelsel peegelmaastikul. Poeemi on tõlkinud Juta Bedia. Teksti adekvaatsuse ja ridarealise vastavuse juures on ta silmas pidanud võimalikku tsesuuripausi ning taotelnud hoolsalt valitud sõnastuse abil poeetilistust. Raamatu lõppu on pealkirja all „Värsinäited“ lisatud mõned värsistatud osad Ain Kaalepi ja allakirjutanu tõlkes: proloog („Algus“), kaks peatükki („Tarieli jutustus sellest, kuidas ta tappis lõvi ja tiigri“ ning „Avthandil teel Phridoni juurde“) ja epiloog („Lõpetus“). Ain Kaalep (stroofid 1—31, 896—904, 1583—1587) on aluseks võtnud lähtekeele ja lahendanud küsimuse süllaabilises meetrikas. Värsis on 8+8 või 8+7 silpi ning kummaski värsipooles kolm sõnarõhku, mis lubavad variatsioonirohket vaheldumist. Allakirjutanu (stroofid 940—956) on arvestanud siirdekeele omapära — eesti rahvalaulule omast laadi: värsi moodustavad kaks neljajalalist trohheust (seega ühtlasi lähedane kõrgele šairile).

Eestikeelse Rusthaveli lühiülevaate lõpus pakub küllap mõningat põnevust kõrvutada neli eri varianti ühest ja samast salmist, proloogi 23. stroofist.

Jüri Šumakov (1941):

See, kes armuulmis tiirleb, elupäikse ümber piirleb,
vastane ta varjus hiirleb. Tark ning uljas, reibas, noor
oma armastust ei jaga, unenäota ta ei maga,
sõnu käsib, muidu aga inimlemb on tühi koor.

Harald Rajamets (1950):

Ent midžnuur on ainult see, kel ilmes päikseline helgus;
keda ehib rahu, tarkus, sõnaosavus ja heldus,
võitlusse kes võimsalt hõikab — võimsale on võõras pelgus.
Halb midžnuur on see, kel puudub nende omaduste selgus.

Uno Ussisoo (1966, „Keel ja Kirjandus“ nr. 9):

Armunule kuulub ilu, mis kui päiksest välja koorus,
tarkus, rikkus, leplik loomus, kaunis kõne, heldus, noorus,
võistlustes on esimene, võõras talle jõhker toorus.
Kellel kõike seda pole, tollel puudub armuvoorus.

Ain Kaalep (1988):

Peab olema armastaja nii kaunis kui päikse paist,
sõnakas, helde ja õilis ja arukam arukaist,
visa ja julge, kes jagu saab vastaseist tugevaist;
pole mingit armastajat küll hingedest nigelaist.

Poemi ja autorit käsitlevate teoste arv on võtnud lausa hiiglaslikud mõõtmed, on moodustunud teadusharugi — rustveloloogia. Diskuteeritakse paljudel teemadel, arvukais üksikasjades. Vaidlust põhjustab koguni pealkiri ise. Algupärandis ühesõnaline „Vephhistkaosani“ (*vephhvi* 'tiiger', *tka* 'nahk') ei lase end üheski teises keeles nii lühidalt, lakooniliselt sõnastada, tavaliselt lisatakse „mees“, „kangelane“ või „rüütel“. Grusiinid on hakanud kahtlema sõna *vephhvi* tähenduses: kas sajandeid tagasi ei märkinud ta „tiigri“ asemel hoopis „pantrit“. Mitmes keeles figureeribki pealkirjas „panter“. Viimastel aastatel on selline tõlgitsusvariant kummutatud ja ainuõigeks tunnistatud „tiiger“ (D. Khumsišvili).

Teosesse õigeks süvenemiseks tuleb põhjamaisest ümbrusest lahtiõelnult tuhandeid kilomeetreid lõuna poole ja ajas kaheksa sajandit tagasi minna. Mägisele maale, kus ristusid Bütsantsi, Araabia ja Iraani kaubateed, huvid ja kultuurisfäärid, kristlus ja islam. Paljud-paljud pisarad pisarad voolavad poemis. Kuid mitte sentimentaalsusest. Tolleaegses luules olid kangelaste tundeliialdused, meelemärguse kaotamine ja pisaratevool lausa oodatud. Elamuste ja kõnekujundite hüperboliseeritus iseloomustab keskaegset selletüübilist kirjandust. See tulenes armastajate hinges põlevatest võimsatest kirgedest: ainult tugevad inimesed seisavad traagilistele vapustustele vastu.

Keskaja kohta julgelt püstitab Šohta Rusthaveli originaalse probleemi inimese saatusest ja kohast maises elus ning annab sellele ehtsa renessansliku lahenduse.

Peame silmas, et ta elas sada aastat enne Dantet (sünniaastad vastavalt 1166 ja 1265). Nõnda siis võibki nõustuda kriitikutega, kes kinnitavad, et ajaliselt ennetab ta kujutlusvõime jõu ja filosoofiliste ideedega Euroopa renessansi. Austria kirjanik Arthur von Suttner, kes koos abikaasa Berthaga (sai hiljem, 1905. aastal, Nobeli rahupreemia) elas kümme aastat Tbilisis, kirjutas 1884. aastal: „Rusthavelit tuleb õigusega nimetada geniaalseks kirjanikuks, sest ta lõi romaani sel ajal, kui see eepilise luule žanr oli Euroopas tundmata.“

Koba Imedašvili ütleb: „Igal rahval on mingi sümbol, mis selle rahva hinges on ainukordne ja püha. See sümbol või suhtumine sellesse ühendab eri meelelaadiga üksikisikuid ja annab neile ühtekuuluvustunde, ilma milleta rahva eksisteerimine on võimatu. Gruusiinidele on see sümbol „Kangelane tiigrinahas“. Tõsi-meelne tutvumine poemiga annab õige arusaama grusiinidest endist. See poem on geniaalse poeedi suurlooming, sõnakunsti võimas saavutus, inimeste käitumise ja vastastikuse suhtlemise süvakunstiline esitus — kõik see, milleta grusiinil on võimatu olla tõeline grusiin. „Kangelane tiigrinahas“ sünnib üha uuesti koos igapähega meist, elab meiega koos ja jätkab elu pärast meid. Ta on maagiline raamat, ta on gruušia hinge suuruse, vabaduse ning igavikulisuse sümbol.“

Uno Ussisoo

Seletussõnastik

- ABDUL-MESSIA** — oletatavasti on see Ioane Šavtheli ood „Kuninganna Thamarile ja Davithile“.
- AMIRAN** — kuju vanakreeka mütoloogiast, kelle jumalad Kaukasuse mäeahelikus kalju külge aheldasid. Amirani kuju kasutas 12. saj. gruusia kirjanik Mosse Honeli oma seiklus-rüütliromaanis „Amiran-Daredžaniani“.
- ARAABIA** — poemi peategelaste Thinathini ja Avthandili kodumaa. Teadlased on tulnud järeldusele, et nii Araabia kui ka India all mõtles autor Gruusiat.
- ASMATH** — poemi üks kangelannadest, Nestan-Daredžani ümmardaja.
- AVTHANDIL** — üks poemi peategelastest, Araabia kuninga Rostevani väepealik, tema tütre Thinathini armastatu.
- BADAHŠAN** — maakoht Lõuna-Pamiiris, Afganistani piirimail, rikas rubiinide leiukoht.
- BASRA, BASRA MÕÖK** — Basra on linn Süürias, omal ajal tuntud vastupidava terase tootmise poolest.
- DAVAR** — poemi ühe peakangelanna Nestan-Daredžani tädi ja kasvataja, India keisri Parsadani õde.
- DAVITH** — Teda mainitakse epiloogis. Ilmselt mõtleb autor Gruusia kuninganna Thamari abikaasat Davith Soslanit, Osseetia kuningapoega ja silmapaistvat väepealikut (suri 1207. a.). Davithit on mõeldud ka 3. stroofis „lõvi“ all.
- DEVI** — Rusthaveli kasutab seda sõna kahes tähenduses: a) võrdlusena, kui kuri vaim, inimvaenulik hiiglane gruusia mütoloogias; b) devid, kui füüsiliselt tugevad ja rikkad mäekoobaste asukad.
- DILARGETH** — Oletatavasti mõeldakse teose „Dilargethiani“ peategelast. Poemi „Kangelane tiigrinahas“ epiloogis nimetatakse selle autorina Sargis Thmogvelit.
- DIONYS, DIVNOS** — Siin pakuvad teadlased mitut varianti. Neist tähtsaimad on: a) Mõeldud on viinamarjade, lillede ja taimede jumalust Kreeka Olümposelt Dionysost (D. Khumsiašvili), keda Gruusias tunti ka Bakchose nime all. Ka kreeka keeles on tal mitu kirjapilti (näit. Dionysos, Divnysos, Dionysios).

Vanadel kreeklastel oli ta looduse ärkamise, viljakuse ja loomejõudude sümbol.

b) Selle nime all on mõeldud 5. saj. filosoofi Dionysios Areopagitat (I. Lolassvili), kelle õpetus mõjutas tugevasti kristlikku maailmavaadet. Oletatakse, et poeemis leidub selle õpetuse sugemeid. Arvatakse (Š. Nutsubidze, Belgia teadlane E. Honigmann), et selle nime all varjas end Palestiinas tegutsenud 5. saj. gruusia filosoof Petre Ibereli, kelle õpetust Gruusias hästi tunti.

DRAHM — väike kaaluühik, hõbemünt.

DŽEON — Amudarja jõgi Kesk-Aasias (kreeka keeles).

DULARDUHT — khadžide valitseja õde, kuninga surma järel Khadžethi valdjas.

EZROS — Ka siin on teadlased lahkarvamusel. Ühed peavad teda Osiriseks, egiptuse jumaluseks, keda vanad kreeklased samastasid Dionysosega. Rusthaveli mainib neid ühes ja samas värsireas (D. Khumsiašvili). Teiste arvates oli see keegi vanaaja tark või siis 12. saj. juudi poeet Ibn Ezra (P. Ingorokva, Š. Nutsubidze).

FISON — paradisiiaiaast väljuv jõgi.

GABAON — mäginne ala Jeruusalemma lähistel. Seda peeti pühaks paigaks. Seal kasvavaid mände ja küpresse peeti eriti kauneiks.

GULANŠARO — autori väljamõeldud linn ja riik, mida poeemis nimetatakse „merede riigiks“. Seda kohanime seovad mõned teadlased pärsia väljendiga „gul šahr“, mis tähendab „rooside linn“. Oletatakse (D. Khumsiašvili), et geograafiliselt võis see olla üks sadamatest Malai saarestikus, Sumatra saarel.

HATAI, HATAILASED — ilmselt on mõeldud praegust Põhja-Hiina territooriumi. Poeemis on hatailased türklased.

HONELI MOSSE — gruusia kirjanik 12. sajandist. Teda peetakse seiklus-rüütli-romaanide „Amiran-Daredžaniani“ autoriks.

HOREZM — võimas riik Kesk-Aasias; poeemis kuulub Horezm Pärsia koosseisu.

INDIA — poeemis Tarieli ja Nestan-Daredžani kodumaa (vt. ka Araabia).

KAEN — tegelaskuju 12. saj. poeedi Nizami romantilisest poemist „Leila ja

Medžnun“.

KHADŽID — Mõiste esineb Rusthavelil kahes tähenduses: a) khadž võrdlusena, kui mütoloogiline kuju, kuri vaim; b) teatava maakoha asukad, kes elavad kõrgel mägedes ning on võimelised end nähtamatuks tegema.

KRONOS — titaan, jumalate valitseja kreeka mütoloogias. Mõned uurijad (Š. Nutsubidze) on arvamusel, et autor mõtles selle all planeet Saturni.

LEEVI — tegelane Piiblist, Jakobi poeg.

MELIKH-SURHAV — merede kuningas, Gulanšaro valitseja.

MESHLANE — Lõuna-Gruusia maakonna Meshethi elanik.

MULGAZANZAR — väljamõeldud linn ja riik; oletatavasti on nimi pärsia päritoluga; „murgzar“ tähendab „aas“.

NARDI — Idamail levinud täringutega lauamäng.

NESTAN-DAREDŽAN — poemi peakangelanna, India keisri Parsadani tütar, Tarieli armastatu.

NURADIN-PHRIDON — üks poemi peategelastest, Mulgazanzari valitseja.

PHATMAN — Gulanšaro kaupmeeste vanema abikaasa.

- PHRIDON — täielik nimi Nuradin-Phridon.
- PLATON — tuntud kreeka filosoof (427—347 e.m.a.).
- RAMAZ — Hatai valitseja, India keisri vasall.
- RAMIN — 11. sajandi pärsia poeedi Gurgani armastusromaan „Vis ja Ramin“ peategelane. Romaani tõlkis 12. sajandil gruusia keelde arvatavasti Sargis Thmogveli.
- RODIA — khadžide valitseja noorem poeg.
- ROSAN — khadžide valitseja vanem poeg.
- ROSTEVAN — Araabia kuningas, Thinathini isa.
- ROSTOM — Firdousi poemi, iraani rahvuseepose „Šah-name“ peategelane.
- ROŠAKH — khadžide väesalga juht.
- SALAMAN — pärsia romantilise poemi „Salaman ja Absal“ peategelane.
- SARIDAN — ühe India kuningriigi valdja, Tarieli isa.
- SIREENID — linnu keha ja naise peaga kurjad deemonid kreeka mütoloogias, kes oma võluva lauluga laevu hukutasid.
- SOGRAT — Araabia kuninga Rostevani suurvesiir, vanim nõumees.
- ŠAVTHELI, IOANE — gruusia poeet 12. sajandist. Teda peetakse oodi „Abdul-Messia“ autoriks.
- ŠERMADIN — Avthandili usaldusalune, tema vasall.
- TARIEL — poemi peategelane, kangelane tiigrinahas, India väepealik ja trooni-pärija.
- THAMAR — kuulsaim Gruusia valitsejanna (suri 1213. a.). Poemi „Kangelane tiigrinahas“ on Rusthaveli kirjutanud tema ülistuseks.
- THINATHIN — üks poemi peakangelannadest. Araabia kuninga Rostevani tütar, Avthandili armastatu.
- THMOGVELI, SARGIS — gruusia kirjanik 12. sajandist. Temale omistatakse Gurgani romaani „Vis ja Ramin“ gruusiakeelne tõlge. Poemi „Kangelane tiigrinahas“ epilooģis nimetatakse teda kui poemi „Dilargethiani“ autorit.
- USAM — Bagdadist tulnud karavani ülem.
- USEN — Gulanšaro kaupmeeste vanem, Phatmani abikaasa.
- VIS — pärsia poeedi Gurgani (11. saj.) armastusromaan „Vis ja Ramin“ pea-kangelanna.

Juta Bedia

Kunstnikust

Sergo Solomoni p. Khobuladze sündis 1909. a. Ahhaltsihhe väikelinnas Lõuna-Gruusias. Tiflisi kunstiakadeemias õppis ta tuntud pedagoogide E. Lanceray, I. Charlemagne'i ja G. Gabašvili käe all üheaegselt maalikunsti ja graafikat. Peale nimetatud kunstiliikide saavutas ta suurepäraseid tulemusi ka teatridekoraatorina. 1938. a. alates kuni surmani 1978. a. tegeles ta edukalt kui kunstipedagoog.

Suurima populaarsuse saavutas ta raamatute illustreerijana. Tema loodud on illustratsioonide sarjad „Vürst Igori sõjaretkele“, W. Shakespeare'i tragöödiatele „Kuningas Lear“, „Macbeth“, „Richard III“ jt. kirjandusteostele.

Aastail 1935—1937 lõi kunstnik seoses Šohta Rusthaveli poemi „Kangelane tiigrinahas“ 750. aastapäeva pühitsemisega poemile illustratsioonide tsükli, mida tänapäeval peetakse üheks õnnestunumaks paljude teiste illustratsioonide seas. Tsükkel koosneb Rusthaveli portreest ja 11 pildist. Joonised on teostatud paberil, kasutatud on guašši ja tušši. Originaalide mõõtmed on 53×38 cm. Praegu asuvad need Moskvas Tretjakovi galeriis.

Kunstnik on neis illustratsioonides rõhutanud kangelaslikkuse ideed. Need ülistavad inimese mehisust, tema füüsilist jõudu, meelekindlust ja tahet. Stiil on täpne ja peen ning tugineb joonise kõrgele kunstilisele kultuurile.

Sergo Khobuladze töid hinnati kõrgelt juba tema eluajal. Ta oli NSVL riiklike preemiate laureaat (1947, 1948), NSVL KA korrespondentliige, Gruusia NSV rahvakunstnik.

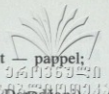
Juta Bedia

ÕIGIKIRJANDUS
KIRJANDUSLIK ÜHENDUS

Illustratsioonid poemi stroofide järgi

- 1) Rusthaveli portree
- 2) 47. stroof.
Ei pidanud ta end vääriliseks isa troonil olema,
seepärast nuttis, pisaraid valgus täis ta roosiaed.
(Thinathini kroonimine)
- 3) 83. stroof.
Seal nägid nad kedagi võõrast meest jõekaldal üksi istumas...
(Tariel)
- 4) 278. stroof.
Tariel astus tulijale vastu, mõlemad olid kui päikesed...
(Tarieli ja Avthandili kohtumine koopas)
- 5) 440. stroof.
Ma söötsin nende sekka nagu jahikull põldpüüde parve...
(Tarieli sõda hatailastega)
- 6) 573. stroof.
Kui Davar lõpuks väsis Nestan-Daredžani peksmisest,
siis tulid kaks orja-khadžit, kel koledad näod olid ees...
(Nestan-Daredžani vangistamine)
- 7) 701. stroof.
Piiga täitis rüütli soovi, kinkis talle pärlikee,
annaks Jumal, et nende õnn oleks veelgi täiuslikum!
(Thinathin ja Avthandil)
- 8) 899. stroof.
Ma haarasin mõõga, söötsin ta poole, et teha lõpp ta elule,
torkasin läbi, tapsin ta, vabastasin maisest elust.
(Tariel tapab lõvi)

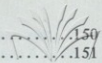
- 9) 1132. stroof.
Ma viisin ta oma ruumidesse, nägu kui päike, kehalt — pappel;
seadsin sisse ühe ruumi, peitsin ta salaja sinna.
(Phatman peidab Nestan-Daredžani)
- 10) 1279. stroof.
Suurest südamevalust nuttes kirjutas ta armsamale kirja,
püüdis oma pisaratega põletavat leeki kustutada.
(Nestan-Daredžani armastuskiri Tarielile)
- 11) 1374. stroof.
Üskord olen ma Khadžethis käinud, näete ise — see kants on
tugev,
igast küljest seda ümbritsevad kaljud, millest vaenlane jagu ei saa.
(Khadžethi kants)
- 12) 1407. stroof.
Nad olid teineteise embuses, suudlesid ja valasid pisaraid,
näis, nagu oleksid kohtunud teineteisega Saturn ja Jupiter.
(Nestan-Daredžani ja Tarieli jälleenägemine)

ՀԱՅԿԵՆՆԵՐԻ
ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆԻԿ

Sisukord

Algus	5
Lugu Araabia kuningast Rostevanist	10
Kuningas Rostevani ja Avthandili jahilkäik	17
Araabia kuningas näeb rüütlit tiigrinahas	19
Thinathin saadab Avthandili otsima rüütlit tiigrinahas	26
Avthandili läkitus oma alamatele	33
Avthandil läheb otsima rüütlit tiigrinahas	35
Avthandili vestlus Asmathiga koopas	43
Tarieli ja Avthandili kohtumine	51
Tarieli jutustab Avthandilile oma loo	57
Tarieli armumislugu	62
Nestan-Daredžani esimene kiri armastatule	68
Tarieli esimene kiri armastatule	69
Tarieli kiri hatailastele ja saadiku saatmine	71
Nestan kutsub Tarieli enda juurde	72
Hatai kuninga vastus Tarielile	74
Tarieli ja Nestani kohtumine	76
Tarieli minek Hataisse ja suur taplus	79
Tarieli kiri hindude kuningale ja võiduga tagasipöördumine	87
Nestan-Daredžani kiri armastatule	92
Tarieli nutt ja minestus	94
Tarieli kiri armastatule	96
Nõupidamine Nestan-Daredžani mehelemineku asjus	97
Nestan-Daredžani ja Tarieli nõupidamine ja otsus	99
Horezmšahhi poja tulek Indiasse abielu sõlmimiseks ja tema tapmine	104
Tariel saab teada Nestan-Daredžani kadumisest	107
Lugu Nuradin-Phridonist, keda Tariel kohtas	112
Tarieli abi Phridonile	116
Phridoni jutustus Nestan-Daredžanist	118
Avthandili tagasipöördumine Araabiasse	126
Avthandil palub kuningas Rostevanilt luba lahkuda ja vestlus vesiiriga	136
Avthandili vestlus Šermadiniga	143
Avthandili testament kuningas Rostevanile enne salaja lahkumist	146

Avthandili palve	150
Kuningas Rostevan saab teada Avthandili salajasest lahkumisest	151
Avthandili lahkumine teistkordseks kohtumiseks Tarieliga	154
Avthandil leiab Tarieli	160
Tarieli jutustus sellest, kuidas ta tappis lõvi ja tiigri	166
Tarieli ja Avthandili minek koopasse ja kohtumine Asmathiga	169
Avthandil teel Phridoni juurde	175
Avthandili saabumine Phridoni juurde	178
Avthandil läheb otsima Nestan-Daredžani ja kohtab karavani	187
Lugu Avthandili saabumisest Gulanšarosse	193
Phatman armub Avthandilisse	197
Phatmani armastuskiri Avthandilile	198
Avthandili vastus Phatmanile	200
Phatmani jutustus Nestan-Daredžanist	204
Lugu Nestan-Daredžani vangistamisest khadžide poolt	219
Phatmani kiri Nestan-Daredžanile	228
Nestan-Daredžani kiri Phatmanile	231
Nestan-Daredžani kiri armastatule	233
Avthandili kiri Phridonile	238
Avthandili lahkumine Gulanšarost ja kohtumine Tarieliga	240
Tarieli ja Avthandili minek Phridoni juurde	247
Nuradin-Phridoni nõuanne	251
Avthandili nõuanne	252
Tarieli nõuanne	253
Khadžethi kindluse vallutamine ja Nestan-Daredžani vabastamine	255
Tarieli minek merede valitseja juurde	259
Tarieli ja Nestan-Daredžani pulmad, Phridoni korraldatud	265
Kolme sangari minek koopasse ja sealt Araabiasse	270
Avthandili ja Thinathini pulmad, Araabia kuninga korraldatud	279
Tarieli ja Nestan-Daredžani pulmad	284
Lõpetus	287

Värsinäited

Algus (<i>Tlk. Ain Kaalep</i>)	289
Tarieli jutustus sellest, kuidas ta tappis lõvi ja tiigri (<i>Tlk. Ain Kaalep</i>)	294
Avthandil teel Phridoni juurde (<i>Tlk. Uno Ussisoo</i>)	296
Lõpetus (<i>Tlk. Ain Kaalep</i>)	299
Järelsõna	300
Seletussõnastik	311
Kunstnikust	314
Illustratsioonid poemi stroofide järgi	315

Rusthaveli, Š.

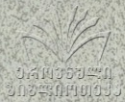
R 87 Kangelane tiigrinahas. — Tln.: Eesti Raamat, 1991. — 320 lk.:

ISBN 5-450-01831-2

Keskaja kuulsaima gruusia luuletaja Šohta Rusthaveli poeem, mis tänaseks on muutunud gruusia rahvuseeposeks. Poeemi tegevus toimub küll Araabias, Indias ja mujal Idamaail, ometi võib teose õhkkonnas ja miljöös tunda 12. sajandi Gruusiat. Illustreerinud Sergo Khobuladze.

R 4702170102-081 146-88
901(15)-91

843 Gr.

საქართველოს
ეროვნული ბიბლიოთეკა